Biekorf. Jaargang 8

bron
Biekorf. Jaargang 8. L. De Plancke, Brugge 1897

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_bie001189701_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. BIEKORF

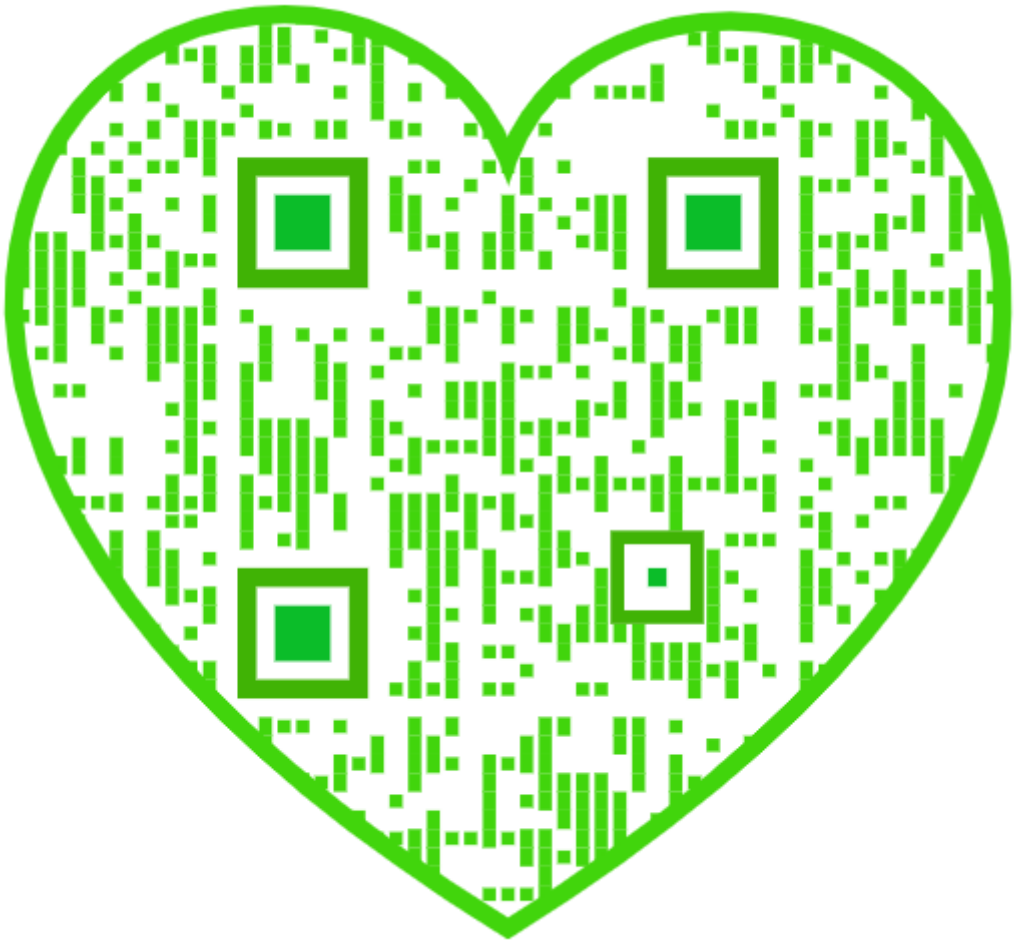

[Nummer 1]

Vlaamsch en Fransch leeren

VOORDEZEN, en nu nog dezer dagen, hoorden wij eenige Walen beweren, dat het den Walen volstrekt onmogelijk is Vlaamsch te leeren; de Vlamingen daarentegen, zeiden ze, leeren zeer gemakkelijk Fransch. Vele, vele Vlamingen zijn van gevoelen, dat zulk zeggen ten minste zeer overdreven is, maar meenen toch, dat het Fransch veel gemakkelijker is om leeren dan het Vlaamsch.

De Walen kunnen daar, over 't algemeen, niet over oordeelen, aangezien zij het Vlaamsch, óf niet óf niet genoeg en kennen; daarbij, sommige Walen zijn waarlijk vlaamschhaters, en 't en zal dus niemand verwonderen, dat wij, bij zulke beweringen, de schouders ophalen.

Die vele vele Vlamingen aanveerden te rap eene stoute bevestiging of eene herhaalde bewering als eene onomstootbare waarheid, en schijnen of nooit bemerkt of vergeten te hebben, wat de Vlamingen al moeten pogen en pijnen, wat zij al moeten slachtofferen, ja zelfs hunne moedertaal grootendeels verwaarloozen, om een beetje Fransch, naar den eisch van den tijd, aan te leeren.

Wilden wij voorzeide gezegden langs alle zijden onderzoeken en weerleggen, wij zouden zeer veel kunnen schrijven; maar 't ware grootendeels nutteloos. Laat ons daarom, in 't korte, onze meening volgender wijze bepalen en betoogen:

Ingezien den aard der twee talen, *moet men zonder aarzelen bekennen*, *dat de Waal* VEEL *gemakkelijker en beter, in voldoende mate, Vlaamsch zal leeren*, *dan de Vlaming, met dezelfde pogingen en in dezelfde mate*, *Fransch.*

Iedereen ziet algauw dat we voornamelijk drie zaken dienen te verhandelen: I. de uitspraak, II. de spraakleer, III. en vooral de woordenkennis.

I. De uitspraak vooreerst is hier van geen kleen belang; want heur onregelmatigheid brengt voor het leeren eener taal groote moeielijkheid meê. De moeielijkheid der Engelsche uitspraakleer wordt dikwijls vermond en ja soms wel wat overdreven; en eenige spraakkunsten vermanen den naam der letters wel te leeren, dewijl het dikwijls gebeurt, dat een woord door den spreker behoeft gespeld te worden, opdat de aanhoorder het vatte. 't En is hier de plaats niet om te onderzoeken, tot hoeverre de onregelmatigheid der Fransche uitspraakleer met die der Engelsche kan vergeleken worden. Die onregelmatigheid is voorzeker zeer groot; voorzeker ook zonden de Fransche spraakkunsten, voor Vlamingen gemaakt, de vermaning van hierboven moeten doen, ware 't niet dat ieder letter, afzonderlijk genomen, in 't Fransch en in 't Vlaamsch nagenoeg op dezelfde wijze wordt uitgegalmd. Zeker ook is 't dat alwie de uitspraak van 't Vlaamsch en die van 't Fransch een weinig nagaat, en de uitkomsten vergelijkt, terstond zal moeten toegeven:

A. dat, *te oordeelen naar de uitspraak*, *het Vlaamsch in verstaanbaarheid verre het Fransch overtreft.*

Het woord immers is het teeken der zaak; dus, hoe meer eene taal, voor ieder verschillend ding, ook een verschillend woord bezit, hoe beter zij kan verstaan worden. Merkt wel aan, dat dit verschil moet bespeurbaar wezen in de uitspraak, anders ware 't hier ongeldig.

Nu, wij zullen er verder bij 't verhandelen der woordenkennis op wijzen, dat, in het Vlaamsch, de beteekenis eens woords nader tot één ding beperkt is, dan in 't Fransch; daarenboven 't is algemeen erkend dat in het Vlaamsch omtrent ieder verschillend woord verschillend wordt uitgebracht(1).

Bij uitzondering kunnen malkaar zeer gelijkende woorden voorkomen, waarvan het eene meest altijd op een zachten en 't andere op den harden verwanten medeklinker uitgaat, en die daarom in 't enkelvoud gelijkluidend zijn. Gewoonlijk zijn het twee woorden zooals: de dood, hij doodt; maar 't lidwoord en 't persoonlijk voornaamwoord, nemen allen twijfel weg.

't Ergste geval dat ik ooit ontmoette is; want (voegwoord), wand (muur) mann., want (handschoe) vr., want (scheepstuig) onz. De moeielijkheid echter verdwijnt, bij 't spreken, door het vooropkomend lidwoord, of door 't gebruiken van de onverminkte woordgedaante: want, de wand, de wante, het want.

In 't Fransch echter treft men er onzeggelijk meer aan, doordien:

a/ dat verschillige klinkers gelijk worden uitgesproken.

Zoo luidt, óf doorgaans, óf dikwijls, óf soms:

ai = è; *vainement, avènement*;

ai = é; *j'irai*, *gué*;

i = y; *si, j'y suis*;

o = eau = au; *ho, eau, haut*;

an = am = ant = ean = em = en = ent; *plan*, *chambre*, *différant*, *Jean*, *emploi*, *entier*, *different*;

in = aim = ain = ein = im; *fin, faim, sain, sein, impérial*; enz. enz....

b/ dat de medeklinkers, bijzonderlijk op 't einde der woorden zeer dikwijls niet gehoord worden.

B. v. *comp*te, *leg*s, *plom*b, *estoma*c, *dar*d, *cle*f, *sein*g, *cu*l, *dra*p, *aime*r, *diver*s, *cha*t, *ne*z, enz. enz.

(1) Wij en kunnen niet nalaten hier tegen de taalschennis op te komen, waarbij in de uitspraak geen onderscheid gemaakt wordt a/ tusschen de zacht- en de scherplange *e*'s en *o*'s; zoodat *kolen* luidt als *koolen*; *repen = reepen*; b/ tusschen *ei* en *ij*; zoodat in de uitspraak van sommige Vlamingen, *rijzen = reizen*, *lijden = leiden.*

Laat nu die twee oorzaken samenwerken, en ge zult misschien kunnen vermoeden, welke reesems gelijkluidende woorden er in 't Fransch moeten voorkomen. Hier volgen drie vier zulke staalkes, tot opheldering en bevestiging.

1° *Le seing* (handteeken), *le sein* (borst), *le saint* (heilige), *sain* (gezond), *ceint* (omgord), *cinq livres* (vijf boeken).

2° *Le taon* (kerfdier), *le ton* (toon), *le thon* (visch), *ton* (uw), *je tonds* ('k scheer).

3° *L'air* (lucht), *l'aire* (dorschvloer), *l'ère* (tijdrekening), *l'erre* (snelheid van een schip), *il erre* (hij doolt).

4° *Vers* (naar), *le ver* (worm), *le verre* (glas), *le vers* (dichtreek), *le vert* ('t groen), *le vair* (deel van een blazoen).

Welke moeielijkheid, niet waar, schier onbekend bij hem die Vlaamsch leert, maar wel gevoeld door iemand die Fransch leert, om al die woorden niet te verwerren, en gereedelijk, volgens den eisch der samenspraak, het bedoelde gesproken woord in den geest op te vatten.

('*t Vervolgt*).

A. DE VISSCHERE

Van den heiligen trapkom

HET woord *kom*, met zijne wisselgedaante *komp*, heeft twee, eenigszins verschillende, beteekenissen.

'Iemand eenen *kom* water bieden, melk scheppen in eenen *spoelkom*, de *kommetjes* verwasschen,' die drie zeggenissen vertegenwoordigen de eerste, en de kleene beteekenisse, van 't woord.

'De schepen liggen in den *kom*, vlas rooten in eenen *komp*, de *kompen* zijn, voor de waterwegen, 't gene de knokken voor de landwegen zijn,' in die drie zeggenissen wordt de andere, de groote, beteekenisse van 't woord *kom*, *komp* te bate genomen.

In Vlanderen wordt, nu en dan, het woord *kom*, *komp*, in zijne tweede, groote, beteekenisse, vervangen door het woord *ketel.*

Zoo wete ik, nabij Rumbeke ievers, eenen *komp* water liggen, dien de nabijwonende landslieden, niet den *nekkerskom*, noch den *nekkerskomp* en heeten, maar wel den *nekkersketel.*

Misschien liggender elders nog *nekkersketels*; misschien worden ze ook nog wel ievers *nekkerskommen* of *nekkerskompen* geheeten.

Niet verre van Mechelen, en niet verre van Brussel, bij Meersel, liggender twee gehuchten, die *Neckerspoel* heeten.

In den *nekkersketel*, in 't Rumbeeksche, en waarschijnelijk ook elders, in de *nekkerspoelen*, zeggens ons oud wangeloove, huist en woont de *nekker.*

'Schreeuwen, tuiten, tieren, lijk nen *nekker*,' dat heeft iedereen gezeid en hooren zeggen.

En de *nekker* is een ingebeeld, moorddadig, luidroepend wezen, dat de lieden, die onvoorzichtig, meest 's avonds en bij dranke, naar huis en te bij den *ketel* gaan, in zijnen *ketel* trekt en versmoort.

Het wangeloove des volks wist daar, vroeger, en misschien nu nog, bewijs van te geven en te zeggen: 'Let erop, als ze een lijk uit den *nekkersketel* halen, kijkt er wel naar: de neuze zal rood zijn, is 't ander al blauw en doodverwig uitgeslegen. 't Is omdat de *nekker* de lieden, die hij in zijnen *ketel* krijgt, dóór hunne neuze, hunne ziele, hunnen geest, hunnen asem uitzuigt.'

Of de neuzen van versmoorde lieden altemaal rood zijn, dat en wete ik niet te wel. Die met eene roode neuze in den *nekkersketel* geraken komender waarschijnelijk met eene roode neuze weêr uit; en, met dat de *nekker* liever dronkaards en dronkeluiten *ketelt, kompt* en versmoort, als nuchteren lieden, zoo kan dit de oorzake zijn van den bovenverhaalden volkszeg.

Nu, de *nekkerketels* waren, bij onze heidensche voormenschen, noodzakelijk *heilige ketels*, *heilige kompen*, *heilige kommen.*

Wat er van die *heilige ketels*, eer wij christenen waren, al geloofd en verteld wierd, dat is vergeten gerocht, op de eene of de andere *superstite* of overblijvende kleenigheid naar, die 't goed is zorgvuldiglijk te boeken, eer 't al te kwiste gaat.

Onze heidensche voorouders, de Vlamingen, verschilden al weinig, in hun dwaas wangeloove, van de andere onvlaamsche, ongermaansche, bij voorbeeld Keltische, Bartoensche, Iersche heidenen.

De Keltische heidenen wisten ook van *heilige ketels*, *kompen* of *kommen* te vertellen, met dat verschil, dat ze van *heilige kommen* wisten, na den eersten, den grooten, zin van 't woord; en van *heilige kommen*, na den tweeden zin: van *heilige waterdiepten* en van *heilige eet-* of *drinkschalen.* De goede oude Bisschoppen, die die gasten tot ons geloove overhaalden en bekeerden, hebben al die wondere *kom- en ketelzeggenissen* ende *zeisels* uit den mond van hunne bekeerlingen gehoord en opgeteekend, van in de vroegste tijden af.

Immers de Keltissche volksstammen wierden vroeger gekerstend, ontheidend en beschaafd als wijlieden Vlamingen het wierden.

Die daar dieper wilt ingaan raadplege *Doctor Jan ten Brink*, van Leyden, die, in zulke zaken, wel thuis is, zoo diegenen kunnen oordeelen, die hem, onlangsleden, van *heilige ketels* hoorden spreken, te Gent, vóór de leden van 's Konings Vlaamsche Taalvroedschap ofte *Academie.*

Daar waren *waterputten*, *waterdobben*, en daar waren *eet- en drinkschalen*, of *kommen*, van tweederhanden aard: kwade, gelijk bij ons, de Rumbeeksche *nekkersketel;* en goede, gelijk de *heilige kommen*, *eet- en drinkschalen*, daar de oude Ierlandsche zeggenschap van weet te vertellen.

Al die oude *kommen* of *schalen* moeten eene eigene gedaante of maaksel gehad hebben, dat ik u zal trachten aanschouwbaar te maken, met eene doorsneê ervan voor uwe oogen te stellen, in dezer voegen:

Onze tinnen witteberden en hebben maar één verdiep, maar éénen trap, maar eenen *graad*, of *gradum;* die oude

heilige kommen hadden er drie of viere of vijve, navolgens dat het groote of kleene waren.

Hoe die *kommen* hieten, in 't oud Keltisch, in 't oud Gaëlisch, in 't oud Iersch, en wete ik niet; de name dien zij droegen zal *trapketel* of *trapkom* geweest zijn, immers de Fransche zeiseldichters hebben den name van die *heilige kommen* of van den bezonderen *heiligen kom*, daar zij meê bezig waren, vertaald door *sanctum gradale*, *le saint gradal*, *le saint gradel*, *le saint graël*, *le saint graal*, dat is *de heilige trapkom.*

De oude *baptisteria*, of doopkompen, daar de doopelingen in gingen en, geheel en gansch onder water staande, gedoopt wierden, waren ook trapwijs gebouwd en verdienden dus ook, zoo zij hem niet en droegen, den name van *gradale* of trapkom, met den tweeden en grooten zin van 't woord *kom*:

Die heidensche *kommen* en *schalen* zijn later altemaal ondergegaan en verdwenen in *den kom*, of in *de schale*, die Ons Heere gebruikt heeft in 't laatste avondmaal; in dien *heiligen kom*, die verloren, die gezocht, die gevonden, herverloren en hergevonden wierd door Ridder *Persegaele*, en door de andere ridders *van den ronden eetberde*, of *van de tafelronde.*

Ik schee' daar van af, en ik verzende den lezer naar Heer *Eckart*, onzen goeden vriend en meêschrijver in *Biekorf*, die daar een wonderschoon, en al te lezensweerdig, boeksken van gedicht heeft; het heet:

Parsifal
wondersage in acht zangen
door Eckart.
Brugge, *A. Van Mullem-Van Hallemeersch*, *Drukker*,
Geerolfstraat, 1896.

Dat boekske beslaat 92 bladzijden, en 't kost... een prulle.

GUIDO GEZELLE

Nieuwjaarwensch!

HOE vluchtig is ons kranke leven,
met al wat 't leven hier verblijdt,
met al wat hulp en troost kan geven,
in onzen bittren levensstrijd!
Waarom vergingen lente en bloemen,
en heldre warme zonneschijn,
waarop de zomerdagen roemen?
Waarom moet 't weêr al winter zijn?

God leeft! Hij, eeuwige lente en leven,
Hij, bron van schoonheid, zonnestraal,
die botte en blad kan wedergeven,
en geur en kleur en bloemenpraal!
God leeft die dagen, maanden, jaren
aan 't kranke menschdom mild verleent,
die 't kranke leven kan bewaren,
die troost als 't droeve menschdom weent.

't Is Nieuwjaar! en een nieuwe leven
door de adren voelt gij bruisschend gaan:
Het weze u met Gods milden zegen,
en 's Heeren gratie rijk belaân.
't is Nieuwjaar, ei! bedankt den Heere,
en slaat uwe oogen hemelwaart;
een nieuwe trap is 't in de leere
waarmede gij ten Hemel vaart.

En was 't verleden vol van smerte,
en hebt gij stormen onderstaan,
bewaart 't geheugen in uw herte:
wat God u zond was wel gedaan.
En gaat gerust de toekomst tegen,
God leidt u bij zijn vaderhand,
langs Hem bekende kronkelwegen,
naar 't Hemelsch eeuwig vaderland.

En hebt gij somtijds in 't verleden,
in 't woelen van den levensstrijd,
niet altijd even kloek gestreden,
gedenkt toch dat gij christen zijt,

deze aarde en kan niet anders geven
als rampen, pijn, en tegenspoed,
gedenkt dat door dit korte leven
gij 't eeuwig leven winnen moet.

C.W.

Oude vlaamsche dichtveerdigheid

NU ga ik slapen,
Op God ga ik mij verlaten,
en op zijn heilig kruis,
dat ons bewaart van 't helsch gespuis;
op zijn heilig graf,
daar hij in drij dagen lag.
Jesus belief mij te bewaren
dezen nacht van alle gevaren:
dat er mij geen bitter dood en mag overkomen,
als ik word van de wereld genomen,
en mij dezen nacht niets kan letten of breken,
dat ik eene goede biecht mag spreken,
een zalige dood mag sterven
en den Hemel mag beërven;
en een waar goed berouw,
dat komt van God en Onze Lieve Vrouw.
Jesus is verrezen van de dood,
hij maakt van steenen brood,
van water wijn;
Jesus wil mijn leidsman zijn!
Heere, in uwe handen beveel ik mijnen geest,
en mijne arme ziele allermeest,
als zij scheiden zal
hier van 't aardsche dal. Amen.

Gebed tot de heilige Rosalia.

Als gij Rosalia beziet,
is zij een engel, doet ze niet?

De engels dalen om haar neer,
zoo is zij een engel en nog meer.
***
Neemt den aartsengel Michaël tot lof
Die spant de kroon in 't hemelsch hof. Amen.

***

Wanneer er, in den goeden ouden Vlaamschen tijd, een bieman was die eenen zwerm kreeg, zoo begon men, zoohaast de zwerm aan 't afloopen was, onder 't slaan op blekken schelen of op oude pikken en zeissens, tang en blaaspijp, daar met sprieten aarde in te werpen, en ook te schuifelen, en terwijl las men het volgende gebed:

O groote koning der bieën,
Daal neder van dezen tak,
om te vereeren,
met uw edel was,
het altaar des Heeren;
en ook om, met honing zoet,
den zieken welgemoed
te gaan spijzen in overvloed.
O groote bieënkoning,
met uw biekens vol zoeten honing,
welhaast hebt gij uw eigen woon,
en maakt gij met al uw biekens uw hofken schoon.
Mijn lieve biekens, als gij in uw hofken zijt,
wilt dan allen werken met vlijt,
dan zal ik u allen laten leven,
en als gij geenen koning meer en hebt,
dan zal ik hem u geven.
Sint Ambrosius, biemans patroon vermaard,
ziet dat gij mijn biekens wel bewaart
van alle ziekten en ongeval,
zoolang ik bieman wezen zal;
en als ik dan kom te sterven,
maak dat ik, met u, mag het hemelrijk beërven. Amen.

***

Hier volgt het gebed dat onze vlaamsche huismoeders lazen, als zij des avonds hunne deuren en vensters sloten:

Ik ga deuren en vensters sluiten,
mijn goede engel die is binnen, en de duivel die is buiten.
Met den goeden God wil ik rusten;
bevrijd van alle kwade lusten,

ga ik slapen onbevreesd,
in den naam des Vaders, des Zoons en des heiligen Geests.
Amen.

***

Wanneer onze vlaamsche moeders 's avonds den heerd oprakelden lazen zij het volgende gebed:

Ik rakel mijn vier,
mijn goede engel die is hier;
hij houdt in mijn huis en op mijn hof de wacht.
God schenke ons al eenen goeden nacht,
bevrijde ons van dieven en van brand,
en ook van den helschen boozen vijand. Amen.

***

Wanneer onze voorouders voor de eerste maal de nieuwe maan zagen, lazen zij het volgende gebed:

Eenen doorn uit mijn handen,
eenen worm uit mijn tanden,
ik beveel mijn ziel in Jesus handen. Amen.

***

Als onze voorouders, volgens het aloud gebruik, na Palmenzondag, op hunne koornakkers eenen gewijden palmtak staken, zegden zij het volgende gebed:

Ik zegen hier mijn koorn,
tegen den bliksem en den oorm,
tegen meisens en knechten,
dat ze mijn koorn niet om en vechten,
en tegen dat duivelsch zwijngers,
dat zoo kwaad om pikken es. Amen.

***

Wanneer de oude lieden eenen hond tegenkwamen, dien zij dachten dat hij razend was, dan maakten zij seffens met den voet eene ronde in het zand, en zetten hun daar te midden in, zeggende het volgende gebed:

Maria die ging over 't zand,
met eenen palmtak in heur hand,
met eenen zevenpsalm in heuren mond,
daarmede weert zij van mij den kwaden hond.
Kwade hond, sta stil,
't is Gods en Hubertus' wil:

weg, weg van mij, gij kwade hond,
gij op uwen weg, en ik op mijnen weg,
ter eere van den heiligen Huybrecht. Amen.

***

Nog een oud gebed:

Op eenen Goeden Vrijdag,
als onze lieve Heer Jesus in zijne bittre pijnen lag,
met eene doornen kroon was hij bevangen,
zijn gebenedijde moeder kwam daar gegangen,
ze zei: wel zoon, hoe lig-de gij daar,
zoo vol van droefheid en bezwaar?
Ach, Moeder, 't is, gelijk ge ziet,
ik lig hier vol lijden en verdriet:
ik lig hier met mijn vijf opene wonden,
nooit gedekt of nooit gebonden;
ik lig hier op de rechte baan,
voor al die naar 't Hemelrijk wilt gaan.
Die dit gebedeken een geheel jaar leest, van dagen tot dagen,
daarvoor wil ik aan mijnen hemelschen Vader vragen,
dat hij hun wilt twee engelen zenden,
twee dagen voor hu'lder ende,
twee dagen voor hu'lder dood.
Hu'lder zonden die zijn vergeven, al waren ze nog zoo groot.

***

Wat in den ouden tijd een braaf kind zeide, als het 's morgens ontwaakt[(1)].

Groote Heer, klein kind,
Jesus, die ons al bemint,
indien gij mijn herteken gesloten vindt,
opent het, met uwer minnen,
en sluit den Heiligen Geest daarbinnen. Amen.

Een ander Gebedeken.

O Jesus, mijn allerzoetste lief,
ik schenk u mijn herte voor 'nen brief,
schrijf daarin al wat u belief,
en gebruik het geheel tot uw gerief. Amen.

Nog een ander gebed.

O Maria, als mijne oogen zullen zijn geloken,
als mijn herteken zal wezen gebroken,

(1) De volgende gebedekens, uitgeweerd dat van *Jesus door uw smerte*, zijn al te vinden in *Het dobbel kabinet der Christene wijsheid*, gedrukt in gottische letter, bij Begijn, te Gent.

en mijn mond niet meer en zal spreken,
en laat aan mijn arm zieleken dan niets ontbreken. Amen.

Oud schoolgebed.

Kruisken, kruisken, goed begin;
den heiligen Geest in mijnen zin,
dat ik wel mag leeren,
dat bid ik Onzen Lieven Heere;
dat ik wel mag onthou'en,
dat bid ik Onze Lieve Vrouwe.

Gebed dat de goede oude lieden spraken, na, met gewijd water, hun kruis gemaakt te hebben:

Door het gebed, over dit water gesproken,
door het dierbaar bloed, 't welk gij eens hebt vergoten,
door uw vijf heilige wonden,
wil mij zuiveren van al mijn zonden. Amen.

Een ander gebed.

Jesus, door uw smerte,
Kruis en bitter lijden,
wil reinigen mijn herte
van zonden tallen tijden. Amen.

Als 's morgens de klok luidt.

O Jesus, die van de dood zijt verrezen,
wilt mij bijstaan en van alle zonden genezen. Amen.

Gebed op den noen.

O Jesus, door uw lijden en bittere dood,
wil mij bijstaan in allen nood. Amen.

Gebed des avonds.

O Maria, Gods moeder en maagd,
helpt mij in alles wat God behaagt. Amen.

Gebed als de klok ure slaat.

Een zalige ure verleene mij God,
een heilig leven, een zalig sterven,
opdat ik onderhoude zijn gebod
en het eeuwig hemelrijk mag be'erven. Amen.

Een oud gebed tot O.L.V.

O Maria, zoete vrouwe,
ik bid u, met oprechte trouwe,
dat gij bidt Jesus, onzen Heere,
dat Hij mij van zonden tot deugden keere. Amen.

Als men over het kerkhof gaat.

Op het kerkhof kwam ik gegaan,
daar vond ik eenen blauwen zerke staan,
op welken aldus stond geschreven:
O mensch, aanziet toch uw leven!
Ik ben geweest gelijk gij zijt,
nu lig ik veel erger als slijk,
dat heeft gedaan mijn boosheid,
hiertoe is gekomen mijn hooveerdigheid,
'k en kan nu vliegen nochte loopen
maar mijne arme ziel moet het duur bekoopen.

Deze gedichten en gebeden wierden opgeteekend door eene verstandige vrouw, Sophie-Elisabeth Weyn, bij name, alhier woonachtig.

Is het niet waarlijk merkweerdig zulken schat eenvoudige *poésie*, 't zij gedrukt of opgezegd, in eene enkele boerenwoning bijeen te vinden, en mocht ik niet vreezen mij aan vrekkigheid plichtig te maken indien ik dit alles voor mij alleen hield! Hoe goed en ware 't niet, in alle vlaamsche gouwen, de aartsvaders of de aartsmoeders onzer Vlaamschheid op te sporen, en hunne overleveringen van de dood te redden! Zou men niet dienen eenen prijskamp uit te schrijven voor dergelijke opsporingen? Mij dunkt het; en niemand en zou dat beter kunnen als Biekorf. Ik beveel dit gedacht aan het beheer. Misschien leven er in Vlanderen noch andere vrouwen Weyn, die, naar het voorbeeld van de onze, ook het hare zouden bijbrengen. 't Is te hopen. In allen gevalle, druk ik hier mijnen hertelijken dank uit aan de brave vrouw die mij met zooveel liefde en nauwkeurigheid de stof dezer bijdrage heeft verschaft. Mocht zij ons nog lange jaren bewaard blijven, mocht zij nog veel merkweerdigheden opschrijven, en dit *leger van vlaamsche strijders zien opkomen*, daar zij zoo vierig naar tracht.

A.J.M. JANSSENS

Nog vlaamsche woorden en spreuken

VAN iemand die lange en vele verkeerd heeft, en die eindelijk mistrouwt: ‘Hij is van een' brakke gejogen, en van een tjeffertje gepakt.’

Die zaken *liggen* goed.

‘Dat Jan hem daarmêe moeide, 't zou wel van den eersten keer *afgaan*’. Dat is, gedaan zijn.

‘'t Zijn *verkelde* waters dat hij heeft: meestert daaraan!’

Zeer lieve *pulkers*, zoo waar als de tak is verwulkerd, 't kalf van Moyses had vier pooten enz.

Rijbende = ruitertocht, *cavalcade.*

April geeft knopen en ouwen,
en Meie bloeisel en graan,
en ton, bin zeven weken
de pikke derin slaan!

't Is een huis met 'nen *tert-op.*

Jans kinders en kregen nooit geen eitje te zuipen, al is 't dat hij veel hennen had: die hennen hadden trouwens de leelijke geweunte van altijd *met hunnen steert naar de markt* te leggen.

De *muist* van de hand = het vet onderdeel van den duim.

't Zijn er letter die kunnen zoo behoort *over duim binden.*

't Kan daar 'nen haze deure met zijn' ooren rechte.

Van eene nieuwsgierige: ‘Zij wilt de *sneute* van alles hebben.’

Ruggeklap = achterklap.

Van iemand die wel kan kijken: ‘Hij zou de katten van de boomen kijken.’

Van iemand die 't in 't geheele niet en kent om te dansen: ‘Hij kan dansen: 't is lijk 'nen uil in 'ne van’.

‘Als ze met kwaad garen willen naaien’ (kwaadwillig zijn), ‘ge 'n kunt daar niet aan doen.’

Die beslagmaker daar, hij en heeft geenen nagel om zijn zet te klauwen!

't Moet al donker zijn, dat de katten hunne jongen niet en zouden vinden.

‘Ge 'n kunt geenen kei vlaên!’ (iets krijgen van eenen gierigaard, of van iemand die niets en heeft).

Hij gaat voorbij mijn huis lijk de Schelde vóór Antwerpen (zonder ooit in te komen).

Trage gereden komt tijelijk thuis.

Van een geneesheer van den disch: ‘Hij doet bezoeken over de halve deure.’

Die uit vreeze van eene ziekte te betrapen geen berechtingen en doet: ‘Hij berecht met een' suikerboonperse door de zolderveister.’

Mingelmare

IN eenen kerkeboek, ‘gheprent Tantwerpen by onser Vrouwen broeders cloester. Bij my Jan de lettersnider Int jaer ons heerê .m.cccccij.’ staat er te lezen:

Ons here seyt clagende toten mensche
Ic ben scone men mint my niet
Ic ben edel men en dient my niet
Ic ben rijck men bidt my niet
Ic ben een leeraar men vraghet my niet.
Ic ben eewich men soecket my niet
Ic ben warachtigh men gelooft mi niet
Ic ben den wech men wandelt my niet
Ic ben dat leven men begheert my niet.
Ic ben ontfermhertigh men betrout mi niet
Ic ben rechverttich men ontsiet mi niet
Werdy dan verdoemt en witet my niet.

[Nummer 2]

Van het nieuw Dietsch Heldendicht ‘Godwin en Adeltrude’

IN deze laatste dagen, wierd aan alle Dietschsprekende lieden, de blijde mare gelaten, dat Eerweerde Heer *Eug.-Lod. Toussaint*, onderpastor te Poperinghe, een nieuw Heldendicht, in 40 zangen, van omtrent de 15000 rijmreken, ter verheerlijking van onzen heiligen godsdienst en van het Dietsche vaderland verveerdigd had.

Dit gewrocht, alhoewel het onder den name van ‘*De Zendeling*’ in de voorboodschap aangekondigd wierd, zal, om verscheidene gegronde redens, den name van GODWIN EN ADELTRUDE dragen. Die name spreekt meer aan het herte; past beter op het werk en werpt over het geheele, als eenen aantrekkelijken geur van oudheid, als eenen wazem van ons Germaansch voorgeslachte.

De dichter was reeds gunstig gekend om de lauwerkroon die hij over eenige jaren in de letterkundige Vereeniging, ‘de Vriendschap’ van Rousselaere ontvangen heeft. Zijn letterkundig gewrocht, *Augustinus* bij

name, heeft in den laatsten vijfjaarlijkschen prijskamp nog al lange voor den prijs medegedongen, met den *Tijdkrans* van zeer Eerweerden Heer en Doctor Guido Gezelle, en met *Een dure Eed* van Virginie Loveling. Eenige merkweerdige dichterlijke bijdragen, S. onderteekend, heeft hij ook in ons tijdblad laten verschijnen.

Dit zij genoeg om de dichtveerdigheid en den verheven aanleg van onzen Dietschen vinder te doen kennen; en als hij zelve zegt dat zijn heldendicht een gewrocht is, waaraan hij reeds tien jaar zijnen vrijen tijd, en ik voege erbij menige lange uren van zijne nachtrust, en ja gansch zijn herte gloeiende van christene vaderlandsliefde, gansch zijnen geest pinkelende van eene betooverende oorspronkelijkheid, aan besteed heeft, zal het gemakkelijk zijn om vatten hoe het voor zijnen opsteller eene heerlijke plaatse in de Dietsche letterkunde zal weten te verwerven.

Wanneer een reiziger, eene heerlijke landstreke van op den top van eenen heuvel mag aanschouwen, en weet hij dikwijls niet, wat hij eerst en meest moet bewonderen, of den schitterenden glans van hoven en blomgaarden, of het frissche groen van heuvels en weiden, of het blinkende zilver van beken en vijvers, of het wemelende goud van rijpende vlasgaards en koornvelden; of het geheimzinnig ruischen van boomen en bosschen, of het woelige leven der nabijliggende stad die hare walmende rookdampen, onophoudend ten hemel spuigt, of het eeuwig zwalpen van de blauwendige zee, die in de verste verte, machtige reuzenschepen, over hare waterwegen laat voorbij glijden. Hij staat als duizelzinnig, en en vindt geene gepaste woorden om zijn herte lucht te geven.

Dusdanig zal de gesteltenis wezen van alwie het Heldendicht *'Godwin en Adeltrude'* zal lezen en genieten.

Voor zijne verrukte oogen zal hij zien glanzen: Linus den heldhaftigen zendeling; met Godwin den nieuwbekeerden en lieflijken Jongvorst; met Adeltrude de kerstene moedige slavinne; die door bidden en boeten, door lijden en strijden, met nietige menschelijke middels, maar gesteund door de hulpe Gods, het Geloove van den

Gekruiste, in den geest en het herte van onze heidensche voorouders, trachten te doen indringen.

Al de schoonste tooneelen, al de aandoenlijkste plechtigheden, al de roerendste geheimenissen van onzen heiligen godsdienst, gevoegd bij de meest indrukwekkende toestanden, die wij in en rond het leven van eenen priester, eenen zendeling en eenen bloedgetuige kunnen uitdenken, worden beurtelings als het ware voor de oogen getooverd.

Zulkdanig zijn:

De roep van den zendeling, zijne opvoeding, zijne eerste bekeerlinge, zijne wonderdaden, zijn gebed voor zijne vervolgers, zijne verlatenheid, zijne hemelsche gezichten, zijn dorst naar de marteldood, zijne vertroostingen door 't lijden van den Zaligmaker, de eeredienst van O.L. Vrouwe, de lof van de zuiverheid. De bekeering van Godwin, zoon van den Hoofdman der Sassen, het doopsel, het vormsel, de heilige Messe, de heilige Nutting, valsche beschuldigingen, wreede folteringen, kerker, gevangenzitting en marteldood, gevolgd van hongersnood, oorlog, pest en dwingeland, de schrikkelijke geesels die God gebruikt om naar zijn welbehagen zijn doel te bereiken, en ons volk tot het Christendom te brengen.

Tegen het wassende Christendom staat de fiere Droede, de grimmige Wijman Volmar, en de getrouwe bard Horsa met menige andere handlangers. Zij springen vol nijdige gramschap rechte ter verdediging van het Heidendom en dezes leering, zij prediken den haat en de wraakzucht aan tegen Roomelingen en Christenen, en ruien het volk op ter verdediging zijner goden... Gansch de germaansche godenleer wordt er afgeschilderd, de godsdienstige plechtigheden der Heidenen, de geheimzinnige en bijgeloovige geplogentheden, giftmenging, waarzeggerij, tooverkunst, heksenwereld, dat al is met bloedige en schrikverwekkende tooneelen omgeven en bekroond door de droeve dood van Volmar, het waanzinnig gezang van den zwervenden bard, en de akelige zelfsmoord der onverbiddelijke Droede!

De wilde Wiking, de trotsche Sassen, de fiere Vlamingen, de Zweven, de Friezen spannen te samen ten einde

Roome's juk, dat reeds door den inval der Barbaren geborsten was, geheel in stukken te doen springen, om vrij, hunne vrije koppen in hunne heilige en vrije wouden te mogen bewegen. Men ziet die onbuigbare halzen in volksvergaderingen en blijdagen samenwoelen, men hoort ze zingen van: ‘Oïho! oïho!’ en van: ‘Vliegt de Blauwvoet, storm op zee!’ men hoort ze twisten, den Roomeling verwenschen en zijne dwingelandij vervloeken, men ziet ze onverschrokken ten oorlog trekken voor hunnen godsdienst en hun vaderland... Roomen moet onder... Roomen moet wijken voor hunnen heldenmoed, en na lang en lastig vechten hebben zij den Roomeling overwonnen....

Maar, te midden dien gloed van vaderlandsliefde onder het volk, is er een koude en snoode landverrader opgegroeid,... hij heeft de hulpe der Franken ingeroepen om hem over Vlamingen en Roomelingen te gelijker tijd te wreken, en op den stond zelve van de overwinning door onze voorouders behaald, komt hij het leger van zijn eigen volk verraderlijk overvallen, en verpletteren. Als Judaspenning ontvangt hij het beheer over onze gouwen, speelt den dwingeland, drijft de onmenschelijkheid zoo verre, dat hij zijn eigen vader als een hond laat sterven van gebrek,... maar de wroeging en de straffe des Heeren vatten hem aan, en geven hem loon naar werken.

Al deze gebeurtenissen gevoegd bij nog honderden andere, wielen en wemelen, in levenden lijve, voor onze oogen. Zij worden met de vreugden, maar vooral met de ingrijpendste weedommen van den huizelijken heerd, met liefelijke germaansche en christene liederen, zeisels, wonderverhalen, door treffende en landeigene beelden en vergelijkingen, in sterk en stoutgebouwde verzen vast gehecht, en tot éénen schitterenden reuzenkrans, Gode en de Vlamingen ter eere, kunstig samengevlochten.

Maar waarom daar nog verder over gesproken?

De lezer oordeele zelve op eenige grepen die, goed kome het uit, gegrepen zijn, uit dat heerlijk Dietsche kunstgewrocht.

Uit den eersten zang.

De heidensche Sassen en Vlamingen die te Oudenburg bij het Noordzeestrand woonden, hadden eenen heidenschen zeevorst van de Moeringen, die meer in het Zuiden gehuisvest waren, in een zeegevecht gedood. De dochter van dezen overwonnen vorst, Adeltrude bij name, had haar voortijds tot het christen Geloove bekeerd, en wierd nu als slavinne door de zegepralende Sassen naar Oudenburg gevankelijk medegevoerd. Terwijl de Heidenen blijde vreugdevieren ontsteken, en luidruchtig hunne zegepraal aan 't vieren zijn, gaat Adeltrude gansch alleen, bij avonde, langs het zeestrand verzachting zoeken voor haar herteleed.

III. De christene Slavinne.

Loerend met een gouden ooge,
Spande de avond vol verlangen
Zijne looze schemernetten
Om er 't aardrijk in te vangen.

Zomeravond! reeds de kimmen
Lagen meer dan half verduisterd;
Toch, de zee en 't zeestrand straalden,
Door het feestvier opgeluisterd.

Tooverspel van vreugdevieren
Rond een schouwburg, waar twee volken
Woelden, dansten onder de oogen
Van de sterren, zonder wolken.

Dronken, schonken, gierden, tierden,
Schuddrend hunne vrije koppen:
‘Wee den volke dat verbasterd,
Zijnen vrijen hals laat stroppen!’

Spijts die blijde volksvertooging,
Bleef er één van bijstren zinne,
Treur- en eenzaam langs den oever,
Adeltrude, de kerstinne.

Teedre maagd van achttien winters,
Droef aan 't weenen en aan 't snikken,

Mijmrend keek ze op 't spel der baren,
Met den doodangst in haar blikken.

‘Ach’, zoo kloeg haar doove stemme,
‘Zij ontsteken zegevieren...
Heete slangen die, gekronkeld
Rond mijn herte, zegevieren!...

O! die vieren!... ach mijn boezem
Zoekt de schaduw voor mijn smerte...
Vruchteloos! die vieren stralen
Als een doodlicht rond mijn herte...

Raan, de zeegod jubelt mede,
Door den offerdrank beschonken,
Dansend met de zatte golven,
Die het bloed mijns vaders dronken...

Deugd en onschuld boort hij neder
In zijn' trouwelooze gronden;
Schuimers, roovers, moordenaren
Voert hij over ongeschonden...

Waarom lekt hij mijne voeten?...
Weg, gij schaker zonder schaamte,
Wilt gij dat ik mededanse,
Rond mijn vaders kil geraamte?...

Ach! mijn hert, een ware zeepoel
Van onstuime en wilde driften,
Ziedt en kookt, vol groene wanhoop
En vol slangen die vergiften...

'k Moet er door toch... zonder sterlicht...
Ach! mijn schuite ging te kwiste,
Straalden hier geen honderd vieren,
Als flambeeuwen bij een kiste!...

O! die vieren! ach mijn boezem
Zoekt de schaduw voor mijn smerte.
Vruchteloos! die vieren stralen
Als een doodlicht rond mijn herte!

't Spant mij iets hier in de kele...
't Is 'lijk 't spannen van een ader...

't Is 'lijk bloed... o! niet het mijne!
't Is het bloed van mijnen vader...

Gruwlijk, gruwlijk!... 'k zag de slachtbijl,
Zijnen grijzen schedel splijten...
'k Zag de dulle waterwolven
Zijn verminkte romp doorbijten...

Weent, mijne oogen! Dat uw stralen
In een smertwolk eeuwig tanen!...
Hij was heiden!... Doop hem, Jesus,
In zijn bloed en in mijn tranen!...

Heer, verschoon een stond van mishoop...
'k Ben een kieksken, nog geen henne;
O! 'k en heb om op te vliegen
Nog geen veder, nog geen penne!...'

Trude zweeg en staarde roerloos
Op den plots betrokken hemel,
Waar zij 't beeld vond van haar herte
In 't verduisterd stergewemel.

('*t Vervolgt*).

De wijzen der werkwoorden

I. Het getal wijzen.

HOEVEEL wijzen zijn er in een werkwoord? Van Beers geeft er drie; Vercouillie vier; Deken Debo zaliger vijf; Coppé zes. De spraakkundigen der andere landen komen hierin evenmin overeen. Van waar komt deze verdeeldheid? Niet van een verschillig opvatten der zake; want allen houden in den grond aan dezelfste bepaling van wijze: *de manier of voege van de werking voor te stellen.* Het moet dan liegen aan het toevoegen der bepaling op de verschillige gevallen. Maar het kwalijk toevoegen spruit dikwijls voort uit eene duisterheid der bepaling. Zou dit hier ook het geval niet zijn? Wij meenen het. Immers *de voege van de werking voor te*

stellen, dat is onduidelijk en te algemeen. Als men inderdaad vraagt hoe men zich de werking kan voorstellen, zou men kunnen antwoorden: men kan ze eens voorstellen in den wil, in de mogelijkheid, in de geschiktheid, in de toelating enz. bijv.: willen slapen, mogen, durven, moeten, laten slapen. Zoo zou men in het werkwoord zooveel wijzen hebben, als er beginaanduidende werkwoorden (v^s *inchoatifs*) zijn. Doch iedereen weet dat zulks toch het begrip niet is, dat men heeft van de *wijze.*

Om een duidelijk en nauwkeurig gedacht te hebben van de wijze des werkwoords, nemen wij twee wijzen, die van elkeen aanveerd zijn wijzen te zijn, de aantoonende, en de gebiedende, bijvoorbeeld, en vragen wij waarin eigentlijk die twee werkwoordelijke gedaanten in beteekenis verschillen, en wij zullen een nauwkeurig denkbeeld hebben van 'tgene wij zoeken. Enwel, het eenig en volkomen verschil is dat men in 't uitdrukken van zijn gedacht *een verschillig doel beoogt*: spreekt men in de aantoonende wijze, men bedoelt den aanhoorder iets te doen kennen; spreekt men in de gebiedende wijze men beoogt hem iets te doen uitvoeren. Wilde men nu de aantoonende wijze met de bijvoegende wijze vergelijken, men kwame op een evenveelzeggend besluit.

De wijze is dus de uitgang of de gedaante des werkwoords, die dient om het doel aan te duiden, welk men heeft bij het spreken. Als men nu onderzoekt hoeveelvoudig zulk doel mogelijk is, vindt men dat er slechts drie verschillende zijn kunnen. Immers, de uitdrukking van zijn gedacht kan maar dienen of om het te doen kennen, óf om het te doen uitvoeren, óf om het aan te halen, op te noemen, dat is: te laten veronderstellen. Er zijn dus slechts drie wijzen, te weten, de bevestigende of aantoonende, de gebiedende en de veronderstellende of bijvoegende wijze.

Van Beers heeft dus den nagel op den kop getroffen.

II. De zoo gezeide voorwaardelijke wijze.

Uit de bovengestelde redening volgt duidelijk dat de zoo gezeide voorwaardelijke wijze geene wijze is.

Is zulks nog voor iemand niet duidelijk genoeg, men kan daarbij nog aanbrengen, dat de voorwaardelijke gedaante zelfs in twee andere wijzen kan voorkomen, namelijk in de aantoonende en de bijvoegende; en kan zij in de gebiedende wijze niet gebruikt worden, de reden is alleenlijk, omdat de beteekenis ervan het gedacht van gebod uitsluit, gelijk dit overigens het geval is met 't werkwoord *mogen.*

Maar wat is dan die werkwoordelijke gedaante? Is het misschien een tijd! Ook niet, want zij kan zelve in de drie verschillige tijden voorkomen.

Dat alles zou men reeds lang aanveerd hebben, ware 't niet, dat men er geen weg mêe weet.

Wat er dus mêe gedaan?

Zouden en al zijne weergaden, 't zij in oude, 't zij in nieuwe talen, 't zij in heele woorden, 't zij in achtervoor- of invoegsels, hebben de weerde van een beginaanduidend werkwoord; *Zouden* en alle dergelijke woorden zijn, gezien hunne beteekenis, beginaanduidende werkwoorden; en gelijk *mogen*, *willen* enz., drukken zij het begin eener werking uit; namelijk de meening der handeling te doen, welke onmogelijk, gedacht wordt of inderdaad is.

Men zal daartegen inbrengen: *zouden* wordt in vele andere talen uitgedrukt door buigingsuitgangen of achtervoegsels, even als de bijvoegende wijze: het is bijgevolg redelijk, dat men het ook neme voor een hulpwerkwoord van wijze.

Hierop antwoordend, merken wij eerst aan, dat de vorm of gedaante hier niets te doen hebben: wij behandelen eene zaak, eene beteekenis. Laat er nu zooveel uitgangen van wijzen zijn als er willen, wat doet zulks ons, aangezien er verschillige kunnen zijn om een en dezelfste wijze uit te drukken. En dat een uitgang bewezen zij eigentlijk een uitgang van wijze te zijn, of te zijn geweest, dat bewijst niet, dat hij tot niets anders kan gebruikt worden. In 't Latijn drukt zoo een uitgang den toekomenden tijd uit *feres*: is die tijd daarom eene wijze? Tijd en wijze, en gedaanten van tijd en wijze zijn

twee heel verschillige zaken. - Dat voorts een beginaanduidend werkwoord door een achter- of invoegsel kan uitgedrukt worden, wordt ons bewezen door verscheidene talen, onder andere het Chilisch. Zijn ten andere, het latijn *escere* en *urire*, geen dergelijke achtervoegsels. En waarom zou zoo een achtervoegsel niet kunnen ontleend zijn aan eene wijze?

Al hebbe dus de zoo gezeide voorwaardelijke wijze der Grieken (*optatif*) heel den schijn en den uitgang van eene wijze, vast en gewis is het dat het geene wijze op haar eigen en is. Doch wij meenen nog meer te mogen zeggen. Die grieksche werkwoordelijke gedaante heeft zelfs den schijn er van niet.

Voor wie ze aandachtig beschouwt, komen de tijden er al van voor als de verledene tijden, van de tijden der bijvoegende wijze tegenover dewelke zij staan. Dit blijkt voor den eersten en den laatsten, die als onvolmaakt verleden, en volmaakt verleden (anderen noemen deze meer dan volmaakt verleden; wij volgen Van Beers) kunnen gebruikt worden. Voor den aorist wordt dit ook wel verstaanbaar; dewijl hij eene andere gedaante is van den volmaakt verleden tijd, zoo is zijn *optatif* ook een volmaakt verleden. De toekomende (λυσοιμι) wordt moeilijkst opgehelderd, doch hij kan gemakkelijk vertaald worden in 't Latijn door *soluturus eram*; dat ook een slag van verleden uitdrukt. Deze uitlegging is zooveel te waarschijnlijker, dat in de bijvoegende wijze, die verleden tijden ontbreken. Maar zij wordt onwêerlegbaar, als men in de woordschikking 't gebruik van de voorwaardelijke wijze of *optatif* raadpleegt: men vindt immers, dat hij zeer dikwijls door eenen onvolmaakt verleden tijd moet overgezet worden. Bovendien, onze voorwaardelijke wijze wordt in 't Grieksch dikwijls uitgedrukt door *av.* - Burnouf heeft dus gelijk met te zeggen dat de *optatif* geene wijze op zijn eigen is, maar niet dan de tijden van tweeden rang van de bijvoegende wijze bevat (n° 365 Gramm. Gr.).

Is nu de *optatif* van afleidingswege *een bijvoegende* + *verleden tijd*, dat is wederom buiten onze vraag, die alleen

handelt over zijnen dienst. Ondertusschen meenen wij dat de taalkundigen dit ook nog niet kunnen beantwoorden.

Iets wat ook ten onzen voordeele spreekt is dat *zouden*, gelijk meestal de beginaanduidende werkwoorden zijn, een werkwoord heeten mag met opgeschoven verleden tijd. Immers *zouden* is eigentlijk de verleden tijd van zullen, maar het drukt nu eenen tegenwoordigen of toekomenden tijd uit. Dit is vooral waar in Veurne-Ambacht waar *zullen* verloren is, en *gaan* gebruikt voor de toekomende tijd te maken. En dewijl *zullen*, alreeds zoo een werkwoord is, is *zouden* een voor de tweede maal opgeschoven verleden tijd.

Nevens *zouden*, dat meer twijfel uitdrukt, hebben wij *gingen*, hetwelk de gewisheid der onmogelijkheid uitdrukt. Hierom wordt alleen *gingen* gebruikt om den verleden tijd uit te drukken, ten minste als het volgend werkwoord in den volmaakten noemvorm niet staat: *ik ging u gisteren schrijven*, *indien ik tijd gehad hadde*; niet: ik *zou.* - Men zou dus misschien deze werkwoorden als een enkel kunnen nemen; want men heeft:

Tegenwooordige tijd.	Verleden tijd.	Toekomende tijd.
Ik zou(de)	Ik ging	Ik zou(de) of Ik ging

Eenige schrijvers, Hollandsche gezeid, willen niet van *gingen.* 't Is een middel van duidelijkheid verwerpen, recht gelijk men doet, als men in het uitspreken de scherplange klinkers verwerpt of het uitspreken der ch in wasschen, visschen, enz.; waardoor stenen = steenen, wegen = weegen, bossen = bosschen, als of de beschaving van eene taal bestond in het onduidelijk maken derzelve.

III. De bijvoegende wijze.

Uit onze bepaling van wijze volgt nog eene merkweerdige grondstelling; namelijk, de wet van 't gebruik der bijvoegende wijze: dewijl de bijvoegende wijze de

veronderstellende wijze is, zou hij eigentlijk moeten gebruikt worden in alle ondergeschikte zinnen.

Men mag aannemen dat dit in den beginne zoo geweest is. Het Latijn heeft zelfs van die wet nog iets behouden; te weten: *dat in tweemaal ondergeschikte zinnen* deze wijze altijd gebruikt wordt. Het gebruik derzelve in 't Fransch na eenen zin, ondergeschikt aan eenen zin die met *si* begint, kan ook tot onze algemeene wet gebracht worden. - Hoe is men nu daarvan afgeweken? Dit zal eerst gebeurd zijn in zinnen die afhangen van werkwoorden, welke 't begrip van de bijvoegende wijze tegenspreken en uitsluiten, of liever tot eene bevestiging verheffen, bij voorbeeld: ik zeg dat..., ik vergewis, bevestig, enz. - Later heeft men begonnen de aantoonende wijze aanwenden, in alle zin afhangende van een werkwoord of voegwoord, dat uitdrukt dat men als gewis aanneemt, dat in den ondergeschikten zin uitgedrukt wordt.

De bijvoegende wijze, zeggen de Fransche spraakkunsten, is de wijze van den twijfel: dit is geenszins nauwkeurig: ook gebruikt men ze menigmaal, waar men iets gewis wil laten verstaan: bij voorbeeld: na 't Fransch *quoique.* Omgekeerd, wordt de aantoonende wijze dikwijls aangewend waar men twijfelt; bij voorbeeld: na de voegwoorden van tijd.

Hieruit volgt, dat er eigentlijk maar eene wet is over 't gebruik der bijvoegende wijze, en dat de gevallen waar men ze niet gebruikt in de ondergeschikte zinnen uitnemingen zijn.

Nog eene wetensweerdigheid. De taalkundigen leeren, dat men in 't Latijn in het eerste slag van verbuiging der naamwoorden den doelvorm, in stede van bezitsval gebruikt, en dat de Germanen de bijvoegende wijze uitdrukken door den *optatifs*uitgang. Zij bevestigen deze daadzaken, maar leggen niet uit, hoe in een uitgang de verwisseling zulker tegenstrijdige beteekenissen kunnen geschied zijn.

Welnu, wij hebben ten minste eene opheldering van 't laatste geval.

De volksspraak van Vlaanderen (ten minste van een deel) heeft de bijvoegende wijze verloren; want in den tegenwoordigen tijd wordt hij niet gebruikt, 't en zij in eenige oude uitdrukkingen, als *God zij geloofd!*; en wat den verleden tijd betreft, die kan aanzien worden als de verleden bijvoegende wijze van *zouden*: ware ik = zou ik zijn. Doch in stede van de bijvoegende wijze gebruikt men *zouden*: ik vraag dat gij eens zoudt komen. Doe dit opdat gij gelukkig zoudt zijn. - Als men nu opmerkt, dat *zouden*, in de talen, welke dit woord, of zijne weergade niet hebben, weêrgegeven is door den *optatif*, welke geene wijze is, maar een beginaanduidend werkwoord vertegenwoordigt, mag men ons *zouden* eenen *optatif* noemen; en in dit geval, mag men zeggen dat men in Vlanderen de bijvoegende wijze uitdrukt door den *optatif?* Zoo zien wij dus om zoo te zeggen onder onze oogen gebeuren, wat zoo moeilijk was om verstaan, te weten, hoe een achtervoegsel van de beteekenis van eenen *optatif* tot deze der bijvoegende wijze kan overgaan.

A.E.

Nog vlaamsche woorden en spreuken

‘**U**WE hielen blinken,’ zeggen ze, om te beteekenen dat zij liever iemands hielen zien als zijn' tee'n (dat zij hem geerne zien voortgaan, en nood inkomen.)

Dat en moet toch vandage niet al gedaan zijn! *morgen komt ook alhier.*

Een werk dat niet en schuift: ‘'t Is lijk water putten met een' mande.’

Iets ongelooflijks: ‘Gelooft dat er in d'helle geen vlooien en zijn, waar dat 't zoo heet is!’

Eene vrouw was zeer slecht, en nam eenen alderkwaadsten geneesdrank: ‘Als gij gepijnd genoeg zijt,’ zei zij, ‘ge zoudt 'ne rouwen duivel opeten.’

Hij kan gaan lijk een' pikke, lijk 'ne sikkele, lijk een kwik, zeere, lijk dul.

Ge kunt zoowel aan een' groote (dikke) koorde hangen als aan een' kleene (dunne): ze nijpt nog minst!

‘Hij is leelijk in den zaadbak geslegen’: D. i. iemand die niets en weet te antwoorden op eene spreuke die daakt.

Hij valt op een bloote: hij valt eruit lijk Wachter uit zijn broek.

Van groote, gewichtige spreuken: ‘'t Zijn woorden lijk gareboomen’. of ook: ‘'t Zijn woorden lijk ponden’.

‘Hij en kan daar geenen lap aan leggen’: hij en kan daar niet aan!

Om iemand belachelijk te maken, als men zelve niet en weet wat geantwoord op zijne redens: ‘Ge spreekt beter als een peerd: g'en gaapt zoo wijd niet’.

Ge zijt ne meulenaarsleeuw (een ezel, een dommerik).

Hij is zoo dom als het hoofd van d'happe.

Van iets dat lange aangesleept heeft, en dat eindelinge gelukt is: ‘Daar zi! de koe is over den wagen gesprongen!’

't Is al smout aan de galge (nutteloos).

‘Wilder als wild,’ zei een schuw en wild vrouwmensch, ‘wie zal er mij temmen? 'k zou over ne gekaste wagen springen!’ En zij was korts daarna zoodanig getemd dat zij vanachter in de kerke aan den wijwaterbak om cenzen zat.

Hij heeft duivejongen geëten, en de pooten hangen uit: hij heeft de kosters keersen gestolen.

De liefde en is geene pandere: men zet dat niet waar dat men wilt.

De groote Turk is ook fraai, als men zijn gedacht doet.

Smelten lijk sneeuw tegen de zonne; vergaan lijk een' slekke op een spit.

Iemand die fijn en mager opgegroeid is: 't Is lijk 'ne netele, die in de schâuwe gegroeid is.

Die wel kunnen liegen, kunnen wel messen wetten.
't Is beter g'eten of het bedde versleten.
't Ware nog al bonte! (zelzaam, aardig).
‘Barbara, ge wordt hoe ouder hoe taaier!’

‘Ja 'k,’ zei Barbara: ‘'k slachte van een' oude koe’.

Als ne mensch ratoorde wordt, zegt maar dat hij 't gat ingaat.

Hij en gaat er niet lange meer loopen: zijne Naam des Vaders staat al in zijnen nekke!

Een' maarte en een' katte, eten alle stappe;
en 'ne knape en 'nen hond, en eten maar als 't getij komt.

Die klapt of handelt volgens de menschen waarmeê dat hij te doen heeft: ‘Hij hangt het hekken naar den wind.’

Hij houdt wel zijn kareel: hij blijft altijd even wel en even snel.

Gij zijt veel beter met den bakker (of ook: met den beenhouwer) als met den geneesheer.

G.V.D.P.

Mingelmaren

Twaalf begroetingen aan de werktuigen der Passie

HET handschrift waar het volgende gedicht in voorkomt, behoort toe aan Jonkvrouwe Leonie van de Walle, van Brugge. Handschrift van het einde der XVe eeuw, bevattende 36 bladen (72 bladzijden), 155 mm. hoog op 120 breed, op parkemijn (een blad papier voor- en drie achteraan), stevige band overtrokken met parkemijn. Op den rug in Romaansche letter: *G'tide verlichterien.*

Het handschrift bevat hoofdzakelijk de Getijden van O.L.V. in het Latijn, welke aanvangen op het 3^{e} blad recto met een gebed van opdracht in vier latijnsche rijmregels.

Has horas canonicas cum devocione,
Xpriste, *tibi recolo pia racione;*
Tu qui pro me passus es in migracione,
Sis michi solacium mortis in agone.

Tusschen die opdracht en de eigenlijke getijden, staan dertien

achtregelige strofen in het Dietsch, te weten twaalf begroetingen aan het heilig Lijden Onzes Heeren, en eene sluitstroof die een gebed is aan het heilig Lijden. Boven elke begroeting staat eene verlichterij verbeeldende de werktuigen die begroet worden: het kruis, den doek van Veronica, de vijf heilige wonden, de doornen kroon, het heilig kleed, de toortsen en de lanteern, de geeselen en de kolom, de nagelen en den hamer, de kruik met edik en de spons, de tang en de ladder, de heilige suarie of den zweetdoek, het heilig graf.

De verlichterijen zijn in 't algemeen zeer lief. Die nochtans welke de vijf wonden en de doornen kroon verbeelden, zijn indertijd uitgesneden en vervangen door twee slechte kleurteekeningen op papier.

Achter de begroetingen staat, op blad 9 *verso*, eene grootere verlichterij (boekschildering) verbeeldende Sint Joris die den draak bevecht. Daarna blad 10 *recto*, *incipiunt hore beate marie semper virginis.* Op blad 19 *verso* staat nog zulk eene verlichterij, verbeeldende eene lijkbaar, met vier groote brandende keersen er om heen, waarover drie paters zingen, en waarbij twee wereldlijken staan te treuren.....

Twee dezer strofen wezen voldoende om onze lezers over de tale en dichtveerdigheid van den opsteller te laten oordeelen:

(De doornen kroon)

Ic groetu, scarpe dornijn crone,
Die Gode vp thoeft was gheduwet,
Daer mi sondare, cleene persoene,
Seere of te sprekene gruwet.
V edel bloet dat quam ghespuwet
Huut uwen hoofde in LXXII steden.
Heere, al hebbic v ghescuwet,
Toecht an mi uwe onfaermichede.

(Drie bebloede nagelen en een klauwhamer)

Ic groetu, hamer eñ naglen mede,
Die Gode dor hande eñ dor voete
Ghesleghen waren; sine lede
Scuerden tonser zielen boete.
Ant cruce waerdi ghenaghelt onzoete
Eñ vp gheheuen dor onse mesdaet;
God Heere, hets recht dat ic v groete,
Want ghi syt onse toeuerlaet.

Die de andere begroetingen begeert te lezen, kan ze vinden in '*Dietsce Rime*' uitgegeven door Jonkher K. de Gheldere, in het Bijvoegsel bl. 112 en volgende, waaruit deze wetensweerdigheden getrokken zijn.

[Nummer 3]

Vlaamsch en Fransch leeren
(*Vervolg van blz.* 1.)

Zeker ook is 't:

B. *Dat het insgelijks veel gemakkelijker is*, *de Vlaamsche gesproken taal te leeren met letters verbeelden.*

Om het gesproken Vlaamsch te boekstaven, behoeft men alleenlijk te letten op de verdeeling der woorden in lettergrepen, en de klinkers en de medeklinkers, naar ze worden uitgesproken, te schrijven volgens weinige zeer vaste en doodeenvoudige spelregelkes, die den Walen ten anderen grootendeels niet geheel onbekend zijn[(1)].

(1) Er worden er immers in 't Fransch *vier* van toegepast, bij 't maken van 't vrouwelijk der hoedanigheidswoorden, namelijk, a/ over de verdubbeling der medeklinkers: *tak- takken*; *gras- grasse*; *cruel- cruelle; bon- bonne;* enz. b/ over 't vervangen der onechte *s* en *f* door *z* en *v: ik vrees*, *gaf - wij vreezen*, *gaven; heureux- heureuse*, *neuf- neuve*; c/ over 't opengaan eener lettergreep, zonder verdubbeling van den medeklinker: *dak- daken*; *bref- brève*; d/ over 't keuren van den slotmedeklinker door 't verlengen van 't woord: *grond- gronden; rond- ronde.*

't Is waar dat soms verschillende klanken door één en 't zelfde teeken verbeeld worden, zooals de *e* in *perel* en *leven*, de *o* in *zoon* en *loon*; doch iedereen ziet dat zulks bij 't schrijven, eerder gemak aanbrengt dan moeielijkheid.

't Zou ook gebeuren dat er twijfel ontstaat wegens den slotmedeklinker van een woord, of lettergreep b.v. *de wand*, *de want*, *hij doodt*; *landkaart.* Doch met het woord te verlengen (*wanden*, *wanten*), of het tot zijne onverminkte gedaante (*wante*) terug te brengen, of een onbeduidend regelke toe te passen (de 3de persoon enkelv. van den tegenw. tijd der aant. wijs eindigt op *t*) of met op de samenstelling van 't woord acht te geven (land + kaart), kan men doorgaans zeer gemakkelijk alle onzekerheid doen verdwijnen.

Met het Fransch schrijven is het geheel anders gesteld. ‘Lezen, schrijven, nauwkeurig beschouwen, en gestadig de woordenboeken te rade gaan, is de *eenigste* middel om het Fransch te leeren schrijven zonder missen.’

Zoo F. Collard, *Gramm. Franç élément. Mons* 1871, blz. 20.

De groote moeilijkheid om het Fransch te leeren schrijven zonder missen hebben wij voorzeker allen ondervonden, en niemand zelf, na alleenlijk aandachtig gelezen te hebben wat onder A *over de verschillende teekens van denzelfden klank en de onuitgesproken medeklinkers gedrukt staat*[1], zou ze durven ontkennen.

Zekeren dag zag ik eenen brief uit Vrankrijk gezonden, door iemand die er sedert lange jaren woonde, en die met allen ernst, de woorden geschreven had gelijk ze van zijne lippen rolden; de beste middel om den brief te verstaan was hem te hooren lezen van iemand anders. - Hier en daar *geleek* het aan 't volgende: *ai dent sais dairniai tant, geai pancé sousvan o bon maux*, *que rangfairme vottre premiaire laitre.*

(1) Die beide oorzaken zouden eigentlijk moeten hier staan; hebben we ze onder A aangeteekend, 't was omdat de daar aangehaalde voorbeelden zulks vereischten.

'k Geloof dat hier alle verder bewijs overbodig is.

C. *Dat het ook gemakkelijker is, het Vlaamsch te leeren*, *'k zeg niet uitspreken*, *maar lezen.*

Wij laten de eigentlijke uitspraak ter zijden, omdat het schier onmogelijk is, vast te stellen langs welken kant de minste moeilijkheid te vinden is, en dat het hier eene zaak is van minder belang.

In iedere van beide talen immers zijn er klanken en geruischen die, mijns wetens, in de andere niet en bestaan. Zoo heeft het Vlaamsch: *sch*ild en *g*even, st*ee*n en n*ieu*w, enz.; en het Fransch: g*ésir, r*ègn*e*, *trib*un, *ch*ien, enz.

Zijn er Vlaamsche woorden, die door een *ongeoefenden* Waal, niet volmaaktelijk kunnen uitgebracht worden, dat men dan ook denke aan de woorden, *prestidigitateur*, *parallélipipède*, *préposition, tiédeur* en vooral ch*ien*, *bien*, g*ant* waar insgelijks een ongeoefende Vlaming geen weg meê kan.

Wij zeiden zooeven *een zaak van minder belang.* En inderdaad, iedereen weet genoeg, dat de leerling, na een beetje ernstige poging en oefening, geen moeite meer heeft om de klanken en de geruischen behoorlijk uit te brengen; maar *weten* welke letters men moet uitspreken en hoe, en welke letters men daarentegen moet verzwijgen, m.a.w. *weten hoe men moet lezen*, dat is soms iets van langeren duur, iets dat men, volgens wij ondervonden, niet in alle talen even gemakkelijk leert en onthoudt.

Het *lezen* dus der geschreven, en het schrijven der gesproken taal staan omgekeerd tot malkaar; beide bieden den leerling omtrent gelijke moeielijkheid aan; want die komt uit dezelfde bron, hierboven reeds tweemaal voor 't Fransch aangewezen.

't Gebeurt eventwel dat twee of meer verschillige klanken door een zelfde teeken verbeeld wierden, gelijk l*e*ven, p*e*rel; l*ee*f, p*ee*rd, b*ee*n; en wat dus in 't schrijven gemak gaf, nu in 't lezen zou kunnen bezwaar opleveren.

Daarbij, dewijl de klemtoon in de Fransche woorden altijd op de laatste zware lettergreep valt, mist het Fransch lezen eene moeielijkheid die in het Vlaamsch

voorkomt, aangezien er de stemzate niet overal op de zelfde lettergreep wordt aangetroffen.

Doch wij zullen doen opmerken, dat de klemtoon volgens zeer gemakkelijke regelkes der spraakleer wordt aangeduid, en dat hij in moeielijke woorden niet zelden wankelbaar is; zoodat eene misgreep dienaangaande, in buitengewone gevallen, óf niet bemerkt wordt óf onzeker is.

De leerling zal dus met weinig moeite, de woorden voldoender wijze beklemtoonen; en te werke gaande zooals onder B gezeid wierd, zal hij in zeer korten tijd en zeer gemakkelijk leeren wel Vlaamsch lezen.

De zwaarlange *e* van *perel* zal hij niet verwerren met de zachtlange van *leven*; want de eerstgenoemde en komt gemeenlijk maar vóór de *r*, en de laatste, buiten in samentrekkingen (weder = wêer), vóór de andere medeklinkers. Ziet De Bo's Idioticon, letter *e.* Acht gevende op den vreemden uitgang *eeren*, of de samentrekking ede tot êe zal hij de scherplange *e* van *leeren* weten te onderscheiden van de zachtlange in *reg*ee*ren, v*êe*ren*, *pr*êe*ken.*

't Eenigste bezwaar of daaromtrent ligt in 't onderkennen der lange o's en sommige lange e's, niet in *opene* lettergrepen waar zij verschillend geschreven worden (*loven*, *gelooven*, *leven*, *zweren*, *leeren*), maar in *geslotene.*

De oefening zal zulks, *gelijk het voor 't Fransch bijna altijd 't geval* is, moeten verhelpen; wat voorzeker niet veel moeite zal kosten, dewijl 't aantal, zulke malkaar gansch vreemde woorden, zeer beperkt is; want ingezien de uitmuntendheid der Vlaamsche woordvorming, volstaat men met te weten, dat, de *e* en *o* van woorden, zooals *keeren* en *koopen* scherplang is, om te mogen besluiten dat zij 't insgelijks is in: *keer*, *afkeer*, *inkeer*, *bekeerd*, *omgekeerd*, *verkeerd*, enz., *koop*, *aankoop*, *inkoop*, *koopbaar*, *verkoop*, *koopsom*, enz.

De eigen klank van dat zeer beperkt aantal enkele woorden is ten anderen wel verkennelijk; want onder de vermaagschapte woorden, zijn er verscheidene waarin gelijk welke lange *e* of *o*, b.v. de zachtlange *e* op het einde eener lettergreep komt, dientengevolge dáár met

heur *kenmerkend teeken* verbeeld staat, en dan, gelijk wij zooeven zeiden, den eigen klank van geheel heur maagschap openbaart. Zoo weet men terstond dat de *e* van *ik leef*, *leefbaar*, *leefte*, *beleefd* enz., zachtlang is, dewijl zij 't is in: het *leven*, *wellevend.*

Nog merkweerdiger zijn de volgende en andere diergelijke woorden, met zachtlange *e* en *o beet*, *leem*, *leen*, *reep*, *hoop*, *kool*, *roof*, *schoot*, TEGENOVER die met scherplange *e* en *o*; *beet*, *leem*, *leen*, *reep*, *hoop*, *kool*, *roof*, *schoot*, aangezien niet alleenlijk de uitspraak dier woorden verschilt, maar hunne beteekenis zelf er van afhangt.

Wilde men nochtans, *van den eenen kant*, algemeen de onverminkte[(1)] gedaante der woorden gebruiken, en *van den anderen kant* voor de *overige* gevallen de dubbele *ès* en *òs* in geslotene lettergrepen doorgaans scherp uitspreken, dan ware deze laatste moeielijkheid zoo goed als opgelost.

Zoo zou men bekomen:

bete, beete;	hope, hoop;
leme, leem;	kole, koole;
lene, leen;	rove, roof;
repe, reep;	schote, schoot.

(1) Hoe zeldzamer zulke verminkingen wezen, hoe zoeter, gemakkelijker en duidelijker de tale wordt.
Het grootste deel der vlaamsche woorden zijn door afkapping *verminkt.* De bijzonderste gevallen van de afkapping der *e* zijn wel.

1° Bij de vervoeging der werkwoorden: a/ in den eersten persoon enkelv. teg. tijd, aant. wijs. In plaats van, ik *neme*, ik *geneze*, heeft men nu, ik *neem*, ik *genees*; *vormen die zelfs reeds in de bijvoegende wijs doordringen*; b/ in den onvolm. verl. tijd van een twaalftal onregelmatige werkwoorden: *bracht*(*e*, *docht*(*e*, *kost*(*e*, *moest*(*e*, *wist*(*e*, enz.

2° De *e* veler bijwoorden van bijvoeg. naamw. gemaakt; hij wacht *lang*(*e*, spreekt *luid*(*e*;

3° De *e* van zeer vele vooral vrouwelijke naamwoorden: *ziel*(*e*, *vrouw*(*e*, *beest*(*e.*
Die verminking, bijzonderlijk in 't laatste geval, is doorgaans geen taalverbetering en veelal beklagensweerdig, om vele redens en vooral omdat de nieuwe schrijfwijze volgens de erkende regels, in vele gevallen, a/ min wel de uitspraak verbeeldt; b/ omgekeerd, in het onderwijs der taal, de spelling der woorden lastiger maakt; c/ aanleiding geeft tot dubbelzinnigheid; d/ de zachtheid en welluidendheid der taal hindert; e/ en vooral, zeer veel bijbrengt tot de verwarring en het verloop van de geslachten der zelfst. naamwoorden.

Daarentegen wat al moeilijkheid ontmoet men, als men leert Fransch lezen.

1° Veel *verschillende klankteekens*, luiden dikwijls gelijk (ziet onder A), en, zooals iedereen gestadig ondervindt, dikwijls zonder goed kenmerk ongelijk: vandaar onregelmatigheid en bezwaar,

2° *Dezelfde medeklinkers*, 't zij in 't midden, 't zij vooral op 't einde der woorden, moeten nu eens verzwegen dan elders uitgesproken worden, zonder dat er doorgaans een andere regel of reden van te geven zij dan, *'t gebruik wilt het zoo.* Wij allen weten zulks genoeg, en kunnen 't met honderden voorbeelden staven, zoo bij voorbeeld *p*, *ruischt* in: *adoption*, *captieux*, *reptile*, *exemption*, *redempteur*, *symptôme*, *septante*, *rapt* enz. *p. ruischt niet* in: *baptême*, *compte*, *dompter*, *sculpter*, en in hunne afleidingen; ook niet in: *exempt*, *exempter*, *sept*, *je romps*, enz.

P wordt niet gehoord op 't einde der woorden: *drap*, *camp*, *champ*, *sirop*, *galop* enz. 't en zij in: *Alep*, *croup*, *cap* enz. Vergelijkt. *Nouvelle Grammaire des Grammaires*, door Mauvy, 2de uitgave bl. 20.

3° Voegt daarbij *hetzelfde klank- of geruischteeken* dikwijls verschillig wordt uitgebracht;

b.v. de klankteekens:

a/ ai: pl*ai*ne, n*aî*tre, j'ir*ai*, nous f*ai*sons;	4 maal verschillig;
b/ eu: p*eu*r, h*eu*reuse, j'*eus*;	3 maal verschillig;
c/ en: h*en*nir, b*en*join, abdom*en*;	3 maal verschillig;
d/ em: *em*pire, f*em*me, M*em*phis, dec*em*vir;	4 maal verschillig;

b.v. de geruischteekens;

a/ c: *c*olonne, *c*iment, se*c*ond;	3 maal verschillig;
b/ gu: an*gu*ille, ai*gu*ille;	2 maal verschillig;
c/ h: *h*éros, *h*éroine;	2 maal verschillig;
d/ t: é*t*ioler, sa*t*iété;	2 maal verschillig;
f/ x: a*x*e, e*x*il, soi*x*ante, deu*x*ième;	4 maal verschillig;

Wij laten andere even of min merkweerdige gevallen weg, en zouden duizende voorbeelden kunnen aanhalen.

Maar, zal men misschien betrekkelijk 3° zeggen, eenige medeklinkers, ook in 't Vlaamsch, worden soms op *twee* wijzen uitgesproken.

Wel ja! 't Gebeurt zeer dikwijls dat de harde medeklinkers zacht, en de zachte, hard worden uitgesproken, doch zulks geschiedt volgens vaste regels, en zeer natuurlijk. Want ‘een zachte en een scherpe medeklinker zijn niet naast elkander, hetzij in hetzelfde woord, hetzij in twee op elkaar volgende woorden, zonder tusschenpoozing uit te brengen, zonder dat de zachte verscherpt, of de scherpe verzacht worde; trouwens, wanneer men beider kracht streng bewaren wilde, zou er afbreking en hervatting, eene dubbele werking der spraakorganen moeten plaats hebben.’ Ternest, uitspraakleer, tweede uitgave, bl. 32.

Vandaar a/ Een scherpe medeklinker, van eenen zachten voorgegaan, maakt dezen mede scherp: *landkaart* luidt *lantkaart*. Zoo verwordt *d* van *ad* tot *t* in *attrister*, *attentif*, en andere diergelijke.

b/ Een zachte *b*, van een scherpen medeklinker voorgegaan, maakt dezen mede zacht: *afbreken = avbreken.* Zoo de *s*, hard in *prestige*, ruischt zacht in *presbytère*, *asbeste*

c/ Vóór eene stemrust als eindletters voorkomende, worden de zachte medeklinkers hard uitgebracht: het *kind*, *God.* Zoo wordt de *d* uitgesproken als *t*, in *grand homme*, *profond abîme*, *entend-il*, alhoewel de stem er niet op rust.

Legt zulke regelkes naast een Fransch.

Gn ruischt omtrent als *ni-e*: *règne*, *signer*, *magnanime*, *cigogne*, enz.; uitgenomen (gn wordt uitgesproken als g + n) in: *agnat*, *agnation*, *diagnostic*, *stagnation*, *stagnant*, *cognat*, *cognation*, *regnicole*, *inexpugnable*, *progné*, *gnome*, *gnostique*, enz. Ziet Nouvelle Grammaire der Grammaires blz. 14.

Wilt ge nog meer overtuigd wezen, vergelijkt, zoo 't u lust, een Vlaamsche met een Fransche uitspraakleer. 'k Verzeker U dat het de moeite weerd is, en dat ge meer als voldaan zult wezen!

Ons besluit weze dus, dat het Vlaamsch, uit hoofde der uitspraak, veel gemakkelijker is om leeren dan het Fransch.

('*t Vervolgt*)

A. DE VISSCHERE

Aan Guido Gezelle, den dichter van ‘Tijdkrans’

DICHTER, ei! waar gaardet gij
al dat bont gebloemte blij
al dat geurig groen geloovert'?
Hoe toch vondt ge en vlocht er dan
kleine en groote kransen van,
kunstig al aanéén getooverd?

Al - en elk op eigen wijs -
rank en rood naast grof en grijs,
lieflijk zijn ze... en stemmig stille;
stemmig stil, doch overweerd
dat ze een koningskind begeert,
dankbaar, Dichter, u te wille.

Dank u, dat ge mij en al
die u kent of kennen zal,
liet den schat uws herten deelen;
dat ge, Meester, Wonderman,
zoo als 't nievers niemand kan,
laat uw lied ons ooren streelen;

Dank u, dat ge, braaf en goed,
God al meer beminnen doet
telken dage, telker stonde!
Gave 't God dat uw gezang,
dag en jaar en eeuwen lang,
in ons Vlaandren weerklank vonde!

EUG. DELEPELEER

Cod

DE sterren zitten hooge,
de steenen zitten diep:
toch vindt en volgt ze de ooge
van Eenen, die ze schiep.

De dieren gaan hun gangen
zoolang ze 't leven drijft:
doch, leeuw en leerling hangen
van Eenen af, die blijft.

De mensch aanschouwt het wonder,
hij zint, hij zoekt het slot:
en boven blinkt en onder
diens Eenen name: GOD!

Maria

Maria, gij die zuiver zijt
en zonder schuld of schâ bevonden,
van vreeze beef ik en van spijt;
och, spoed, en help mij uit mijn zonden.

Maria, gij die Jesus mint,
veel meer als mensch en geest te gader,
ik ging, en liet uw godlijk kind;
och, kom en leid me Jesus nader.

EUG. DELEPELEER

Nog vlaamsche woorden, spreuken en gedichten

't Gaat voorbij lijk water door de Leye (zeere, snel).

Men zou eens algauwe uit de voeten maken (wegmaken).

‘'t Zijn fraaie mans die geerne taarte eten,’ zei Jan. - ‘Ja 't,’ zei Anna, ‘maar 't zijn algelijk nog fraaiere die 't voor hun wijf laten.’

‘Hij heeft een' tote: ze snijdt wel al tien kanten,’ wordt gezeid van iemand die ze al kan doodleggen in 't klappen.

Een *sim* is een splete in den schoe van 't peerd, van de kroone van den voet tot beneên, gewoonlijk al den binnenkant.

Een peerd is *hazepootte*, als het been beneên den hiele hooger uitsteekt als de hiele zelve.

Een *loepken* is eene peze of zoo iets dat uitsteekt op het voorbeen van 't peerd, van het gelid (*boulet*) voort.

'Veel eieren, veel dopen' (schalen), dat is: tere naar nere.

Al loopt de leugen nog zoo snel,
De waarheid achterhaalt ze wel.

Oud gedicht: *De geestelijke Echo.*

***De ziel*:**
Heer, wanneer zult gij mij verlossen uit dees pijn?

***Christus*:**
Zoohaast als gij volmaakt zult zijn.

***De ziel*:**
Volmaakt zijn is zoo schoon, maar daar valt veel te strijden!

***Christus*:**
Welhoe! meent gij tot de kroon te komen zonder lijden?

***De ziel*:**
Troost en min is zoet!

***Christus*:**
Al wat God geeft moet wezen goed.

***De ziel*:**
Moet ik dan blijdschap ende pijn met een gelijk gemoed aanveerden?

***Christus*:**
Ja, mijn lieve ziele, al wat God geeft, neem het in weerden.

Oud lied: *Over den dans.*

Let hier wel, die zijt genegen,
en wiens hert vliegt tot den dans,
wat het werk is, dat zij plegen,
eer gij verder waagt de kans:

Lucifer is daar in 't midden,
hij speelt meester van de bend';
met zijn' haak, hier valt geen bidden,
hij uw' ziel op 't wreedste schendt.

Lucifer wekt al zijn' knapen
om te werken even snel,
om een' ziel in 't net te rapen,
en te werpen in de hel.

Ziet ze dansen, lustig springen,
in de ronde, poot aan poot,
om de dwaze stervelingen
zoo te brengen tot de dood.

Hij belooft ook gouden bergen
voor die danst bevalliglijk;
'k zal, zegt hij, u nimmer tergen,
en u kroonen in mijn rijk.

Dans maar, zegt hij, 't is geen zonde,
'k zeg het op mijn woord van eer!
Of ik nu vóór 't oordeel stonde,
leugens vader liegt niet meer.

Dansen baart veel dertle vlagen;
daar is Gods gebod op straat;
daar leert men veel slimme lagen,
en op 't laatst men God verlaat.

Zegt eens, zoudt gij willen sterven,
als g'aan 't dansen bezig zijt,
daar zoo veel hun' ziel bederven,
raken eer en hemel kwijt?

Zijt gij eerbaar, goed van zeden,
meer geeft gij verergernis:
want de slechte geeft voor reden
dat uw doen haar voorbeeld is:

Dees, zegt zij, is goed van fame,
zoo dat ik haar volgen mag,
en dus op uw' goeden name
wordt zij erger allen dag.

Wie van twee wilt gij gelooven,
Satans list, of Christus leer?
'k Bidde u; zijt voor Satan doof, en
hoort naar uwen God en Heer!

Al die het gevaar beminnen
zullen in 't gevaar vergaan,
stelt op God den Heer uw zinnen,
dit zal eeuwig blijven staan!

Kleite = kalei, kaleite, 't ware nog de meeste kleite (broddelwerk) van al!

't Is verre na (bijkans) vijve.

Hooren, zien, en zwijgen en verdragen:
Gij zult alles weten zonder vragen.

Den boer zal 't al betalen,
of de duivel zal hem halen.

In den ouden tijd zei de boerinne, als zij 's avonds den heerd rekende:

Den heerd is 't da'k rekene,
van Ons Heere is 't da'k spreke,
en Sint Anne
beware ons van alle vlamme.

Maaschhout, dat is bulsterhout.

't Is ne rappen! hij heeft altijd gedaan eer dat de andere gehukt zijn!

Oud gebedeken:

Engel bewaarder van mijn lot,
draag mijn' gebeden en goede werken op aan God,
en blijf altijd aan mijn' zijde staan
om alle kwaad van mij af te slaan,
en leid mij bij der hand
naar een beter vaderland,
en wil mij wijzen
naar d'hemelsche paradijzen.

Van ne gelukkigaard: ‘Dat gij moestet in den aalput vallen, g'en zoudt u niet vuil maken.’

‘'t Zijn harde noten om kraken!’ zei Jan.

‘Ja'et,’ zei Pé, ‘maar koppekeien zijn nog harder!’

In den spiegel kijken is leelijk: 't is in den duivels gat kijken!

Oud lied: *van de Wakkensche Heeren*:

Men vindt op Mareghem beschreven
hoe dat de Wakkensche heeren leven

en van al wat zij hebben vandoen
om hun lichaam op te voên:
's nuchtens café en 's navonds thé,
daarmee leven zij, in Wakkenstee.

Men ziet de Wakkensche knapen
zij gapen al naar de rapen:
met wat rapen en wat andjoen
z'en he'en ton niet veel beuter vandoen.

Men ziet de Wakkensche heeren loopen
bezig met ne konijnebuk te koopen
zij maken daarvan soep:
met wat groensel dat is snoep!

's Anderdags, met eenen,
toen knorspen zij aan de beenen,
en mijnheer zit in den hoek,
en hij zegt: de been' die zijn kloek.

Ge zoudt zoo vele moeten luiden om eene ziel uit de helle te verlossen, als dat een bakker sneeuwbollen zou noodig hebben om zijnen oven te heeten.

Dat kieken is snotvet, die vlasschaard staat snotvei.

Oude *reke leugens*:

't Kwam daar in een huisje gegaan
en 'k vond daar rijpe kriekskes staan,
en 't huizeje kwam uit zijn manneje gegaan,
en 't zei: Laat mijn' rijpe kriekskes staan;
ik en wilde niet en ik deed 't nog;
en 'k had daarvooren tien pond kleegeld,
was gee' geld;
en ik kochte daarmêe een doof blend peerd,
en 't hoorde nog en 't zag wel;
en ik kwam ermêe deur nen droogen dijk gerêen,
en mij' peerd versmoorde daar,
en ik trok de schêe uit mij' mes
en ik vladde mij' peerd
en 'k reed ermêe thuisweerd;
en o'k thuis kwam, mij' wuif was gelegen

tusschen twee zolderrebben en ne ploefstok;
en 'k liep zeere naar de kerke
om mijn 'twee kinders te doopen;
en de pastere smeet wijwatere met klippels,
en ik vong een op mijn hoofd
dat mijn broek van mijn gat stoof,
en als ik dat gedochte,
'k was blij als ik uit de kerke gerochte.

Van iemand die daar trotsch voorbijging: Dat gij hem moestet ne schip onder zijn broek geven, hij en zou niet ommekijken.

't Is slag naar val: 't is volgens dat 't lukt.

G.V.D.P.

Mingelmaren

DIETSCE RIME, Geestelijke gedichten uit de 13e, 14e en 15e eeuw, naar een handschrift van het einde der 15e eeuw uitgegeven, en van aanteekeningen en woordenlijst voorzien door Dr K. DE GHELDERE, van de Koninklijke Vlaamsche Academie en van de Maatschappij der Nederl. Letterk. te Leiden. Gedrukt te Brugge in 1896, bij Lodewijk De Plancke, in de Heilige-Clarenstrate, 1.

Dit werk en is niet alleene merkweerdig voor den inhoud van het oude handschrift, maar ook nog buitenmaten door de menigvuldige en allerbelangrijkste aanteekeningen van den geleerden Uitgever. De heidensche gebruiken, de oude geplogentheden, de bijgeloovigheden, de aardige spreuken en kernachtige rijmkens van ons volk en onze voorouders, te zamen met onze diepe godvruchtigheid, met de vereeringe van onze Heiligen, en met ons vaste betrouwen op God worden er als in eenen krans gevlochten tot bekendmakinge van ons eigen volk. Ja, de uitgever heeft de knepe om al de wetensweerdigheden, ja tot deze die bij sommigen gering zouden schijnen, te passe te brengen, en dikwijls met een enkel woord, den oorsprong en de belangrijkheid ervan te doen gevoelen en verstaan.

Van waar komt die *Dietsce Rime*? en wat is haar bedied?

'Dietsce Rime' is de afdruk van een ongetiteld handschrift dat berustende is onder Nr 72/97, in de *boekerij van handschriften*

en oude stuks, van het bisschoppelijk Seminarie te Brugge, bij de Seminaristen als de Bibliotheek van de Paters bekend. Het grootste gedeelte dezer boekerij is afkomstig van de *Duinheeren* of Paters van de abdij van den Duine bij Veurne, gesticht in 1107, vernield in 1560, binnen Brugge herbouwd in 1623-28, en sedert 1834 dienende tot groot Seminarie.

Dit handschrift is 13 ½ centim. hoog bij 10 ½ centim. breed, en bevat 92 bladen (184 bladzijden) perkament. De band is van hout met leder overtrokken. Het dagteekent waarschijnlijk van omstreeks het einde der XVe eeuw; eenige stukken erin dragen reeds het kenmerk van den invloed der Rederijkers.

Al mogen de gedichten van onzen Bundel geene aanspraak maken op hooge letterkundige weerde, denken wij nochtans dat in den ontelbaren schat onzer oude, te veel verwaarloosde getijboeken, een berijmd gebedenboek uit de XVe eeuw een zeldzaam verschijnsel genoeg is om, met eenige hoop op een gunstig onthaal, onder de oogen der letterminnaren gebracht te mogen worden. Het is ons ten andere eene groote voldoening, met deze onze nederige pogingen, in mate van ons vermogen, den oproep te kunnen beantwoorden van wijlen den geleerden Jacq. Am. Clignett aan zijne zuidelijke broeders: ‘Dat zij zich herinneren,’ zegde hij, ‘ja, dat zij zich beroemen dat wij de vroegere beschaving van het Nederduitsch aan hunne gewesten te danken hebben, dat bijna al onze eerste Nederduitsche schrijvers van daar herkomstig zijn, en dat het hunne gewesten zijn, welke de oudste gedenkstukken onzer Tale opleveren.’ En hij voegde er den wensch bij ‘om de werken onzer oude schrijvers te doen kennen, opdat onze tijdgenooten zich aan de taal hunner vaderen zouden gewennen, hunne geschriften met verrukking lezen en hen als de vormers onzer Taal eerbiedigen.’

Wie heeft deze *Rime* gedicht?

Op bladzijde 154, 23^{e} rijmreke, zegt de uitgever, aangaande de vertaling van den *Gloria*.

‘Deze vertaling van den *Gloria* trekt wonderwel op deze opgegeven in *Oudvlaamsche Liederen en Gedichten*, eerste helft, bl. 21, vs 28:

> Lof, helich Vader, helich Zone,
> Helich Gheest, een God in III persone,
> Als een almoghende God te zamen,
> Even eeuwich ende overal. Amen.

Zouden onze Getijden ook gedicht geweest zijn door Jan van Hulst?...

Volgens het voorbericht (bl. 154), van eene uitgave der *Oudvlaamsche Liederen* enz. geteekend C(arton) zouden de gedichten in die uitgave voorkomende, het werk zijn van Jonker Jan Van Hulst, een Brugschen Priester van de XIVe eeuwe, die een

vriend was van Jan van Gruuthuse, Heere van Brugge, en ook wel zijnen leermeester zal geweest zijn.'

In de nalezing van zijn werk zegt de uitgever.

'... de vertaling van den *Gloria Patri*, die voorkomt in *Leven van Sinte Amand*, uitgave der Bibliophilen, Dl II, vs 5844, is geheel en gansch dezelfste als in onze Getijden, en wat meer is, in gemeld boekwerk Dl II, vs 5836, is eene vertaling voorhanden van den Lofzang van Symeon, welke, van woord tot woord overeenkomt - daargelaten de gewone schenderijen door de afschrijvers gepleegd - met deze van onze Getijden (blz. 35, vs 768). Nu, Gillis de Wevel, de schrijver van het *Leven van Sinte Amand*, geeft klaarblijkelijk te kennen (Am. II 5831) dat hij zelf die vertaling gedicht heeft; zoo dat het meer dan vermoedelijk is, dat ook hij de dichter is van de Ghetiden van Onser Vrouwen rouwen. Het is immers niet aannemelijk dat de schrijver dezer Getijden, aan het einde van de taak gekomen die hij zich had opgelegd (vers 768), de geheelheid van zijn werk zoude hebben te kort gedaan, met daarin een twaalftal verzen van een anderen dichter in te smokkelen.

De Getijden van O.V. zijn gedicht geweest na de dood van Paus Jan XXII, die voorviel in 1334 en Gillis de Wevel, die een *jonc man* was (Am. I, vs 1380) als hij het leven van Sint Amand schreef, heeft dit laatste werk voleindigd in 1366 (Am. II, vs 6420). In de tweede helft der veertiende eeuw werden de Getijden van O.L. Vrouwen rouwen door Paus Jan XXII in 1331 verleend (zie blz. 151, nota 1) in Vlaanderen en wel uit reden van hunne nieuwigheid, waarschijnlijk veel gelezen doch meest in het Latijn. Het is denkelijk dat Gillis de Wevel, die een godvruchtig man was en vijand van *ledicheit*, na de berijming van zijnen Amand, de vertaling zal aangevat hebben van *Horae de doloribus B.M.V.*, omdat vele menschen deze Getijden lazen zonder ze te verstaan, en dat hij daarin de vertalingen van den *Gloria Patri* en den *Nunc dimittis* zal benuttigd hebben, welke reeds in zijnen Amand geschreven stonden.

Wij meenen dus het vaderschap van de *Ghetiden van O.V. rouwen*, waarin de oudste berijmde vertaling voorkomt van de Psalmen in het Dietsch, aan onzen Brugschen dichter Gillis de Wevel met eenig recht te mogen toekennen.

[Nummer 4]

Van den wonderbaren eeke

't **W**AS ne keer ne koning, al oud van jaren, en hij bewoonde een prachtig burgslot, te midden van lustige waranden en groote bosschen. 't Ging hem daar in die eenzaamheid, en 't was daarom dat hij er, met zijne edelen, zijne dienaars en knapen, zijn vorstelijk hof hield.

In zijne jonkheid had hij vele geoorlogd; hij leefde daarin. Nu dat hij lam en stram was, moest hij in zijnen zetel blijven zitten en hem tevreden houden met over den oorloge te klappen, of zijn oude gevaarnissen aan de jonge ridders te vertellen. Dat, en zijne oude wapenrustingen bekijken en 't ander oorlogsgetuig waarmede de wanden der vorstelijke zale behangen waren, 't was al 't verzet dat hem nog in de wereld overbleef.

Een zwaar verdriet knaagde aan den koning zijn leven en bracht hem vóór tijd bij zijn graf. Zijne drie zonen, drie dappere vorsten, hunnen vader weerdig, hadden in den laatsten krijg hunne dood gevonden; en, als de grijze koning over van droefheid, van den strijd weder hofwaards

kwam, moest hij vernemen dat de reuzen zijn slot geplunderd hadden en zijne drie dochters, drie perels van schoonheid en deugd, ontroofd en weggevoerd. Sedert dien en had de koning geen gezonde ure meer. Wat was zijn voorgaande leven? Een droom! 't Was al in een' hoop gevallen, 't was hem al ontstolen! Wat had hij nog te verwachten in de wereld? Ai! de toekomste was als een spook dat hem van verre toegrijnsde en hem het leven moê miek. Kwame hij immers zijn hoofd neder te leggen, vreemdelingen zouden zijne kroone dragen, vreemdelingen, die met ongeduld zijne dood afwachtten, en, wie weet, misschien zijne dood al beraamden. Op zijne dochters en mocht hij niet rekenen. Leefden ze nog? En waar waren ze?

En toen nog, de reuzen en waren niet gewend van weder te geven wat zij zonder vragen of spreken geleend hadden. Al lange ook had de koning besloten geweld te gebruiken; zijne legers stonden gereed; maar 't ergste van al was dat niemand den schuilhoek der reuzen en kon ontdekken.

De vorst hadde groot geld beloofd, en daarbij de trouw met eene zijner dochters aan die het achterhalen kon, doch, achter een jaar, 't en kwam nog niemand op.

Ne keer op nen uchtend, dat de stalmeester de peerden kwam bezorgen, vond hij het al hoop over soop gesmeten. Zadels en gareelen, riemen en stijgbeugels, gebitten en richtsnoeren, tot de dekkleeren toe, 't lag al door malkanders, tusschen hooi en strooi, haver en brood, op den grond. 't En was daarmee nog niet al; als de verslegene stalmeester den haverbak opendeed, zag hij den grond, en als hij van daar in zeven haasten tot tenden 't stal liep en een kleen deurtje opensnakte, gaf hij eenen grooten schreeuw: het schoonste beestje van het stal, 's konings wandelpeerdtje was gestolen.

De oude vorst wist allicht het droevig nieuws.

‘'t Zijn de reuzen,’ zuchtte hij, ‘bewaakt het stal, en een trouwe knecht, die handen aan zijn lijf heeft, slape er in.’

Hij deed ook 's nachts een grootere wacht rond zijn

burgslot leggen en bevool dat niemand van zijn krijgslieden 't en zij gewapend zoude ter ruste gaan.

In de eerste dagen en wierd men niet meer geware, en 't was wel een goe maand later als de knecht die in het stal sliep, op nen nacht, van een vreemd geruchte wakker wierd.

't Docht hem altijd dat hij iemand rond om hem hoorde kloppen, en hoe langer, hoe luider.

Het kloppen naarsde, doch 't vertraagde; al met eens, hield het op. Een stonde later hoorde de knecht als eene lichte schrepinge en dan... wederom stille. Lijk als hij een kloeke kerel was, die in geen kleen geruchte en verschoot, kwam hij voorzichtig uit zijn bedde, trok zijne kleederen aan, nam zijn zweerd en stak hem weg in het sliet, daar het gestolen peerdeken gestaan had.

Hij en wist niet hoe lange hij daar al gestaan had, en hij was 't al te wege op te geven, als hij, al met nen keer, eene schartinge hoort in het strooi.

Het begon te roeren en te poeren en... te kraken onder een lichten stap. 't Is nu te doene, dacht de knecht en hij hield zijne sterke vuisten gereed, om den vermetelen dief te grijpen. Doch de kerel, die misschien geroken had dat er look in den meersch was, en kwam niet voort, en al met nen keer, hoorde de knecht hem wederkeeren.

‘Alzoo niet,’ dacht hij, ‘en hij sprong vooruit in het stal, dat bij den maneschijn verlicht was’.

Een kleen kaboutermanneken, 't en was maar eenen schup hooge, beende weg tusschen de peerden.

De knecht liep er achter doch, in eenen wip, was het op de hanebalken, en 't sprong weg en wêere gelijk eene katte. ‘Daar af, puppegoed,’ riep de knecht ongeduldig; ‘moet ik u er af halen ge 'n geraakt niet levende meer uit mijn' handen.’ En hij spande zijne vuisten toe dat zij kraakten.

Het kaboutertje wierd wit en blauw van benauwdheid, en met een kinderstemmetje riep het: ‘'k Kom af, maar en doe wij geen leed, ik zal u zaken vertellen van groot belang.’ In eenen pink stond het voor den knecht zijne voeten. Deze miek er kort spel mede, hij nam het man-

netje bij zijnen arm, leedde het naar een ijdel sliet, bond het van langssten aan de heize, dat het niet roeren en koste, en vertrok beddewaards. ‘Dat ik u niet meer en hoore van geheel den nacht,’ sprak hij, al voortgaan, ‘anders zult gij kennisse maken met den dezen.’ En hij ruttelde nen keer aan zijn zweerd, dat het kaboutermannetje er zuiveruit den hijver van kreeg en nog langen tijd beefde. Daarmede was het al.

's Anderdaags 's nuchtens hield de koning open hof, met al zijne edellieden en dienaars, alswanneer de knecht opkwam in de groote zale met zijnen vreemden nachtbuit. Zij en hadden al te gare geen oogen genoeg om dat kleen manneken te bewonderen. Een zwart kort spannebroeksken, een blauw vestje en een rood mutsken, lang wit haar en eenen langen sneeuwwitten baard: 't was daar geheel het ventje.

De knecht vertelde zijne tegenkomste, en hij voegde daarbij dat het mannetje ongetwijfeld de dief van 's konings wandelpeerdeken was, omdat het rechte naar dit sliet toekwam.

Als hij ophield van spreken, boog het kaboutertje eerbiediglijk neder en sprak: ‘Heer koning, 't is waar, ik ben schuldig, doch geeft gij mij de vrijheid en 't leven, 'k zal het grootste verlangen van uw herte voldoen’.

Als de hovelingen dat fijn stemmetje hoorden, schoten zij al te male in eenen grooten lach, en de koning ook, hij loeg dat hij hutste.

Het kaboutertje en was daarom uit zijn lood niet geslegen, en schaamtevrij vatte het de zake seffens bij den kop. ‘Heer koning,’ sprak het wederom, ‘ik weet dat de reuzen uwe drie beminde dochters gestolen hebben. 't Zal u aangenaam zijn te vernemen, dat zij alle drie nog in leven, en gave en gezond zijn. Maar 'k zal u meer zeggen: dat het zelfs niet onmogelijk en is van ze te verlossen; ja, en schenkt gij mij de vrijheid, dat ik u op weg zal stellen, en dat gij op weinig tijd ze hier weder zult zien ten hove.’

(*'t Vervolgt*)

Van het nieuw Dietsch Heldendicht ‘Godwin en Adeltrude’

BIJ het doorbladeren van vreemde lettergewrochten, mist de lezer dikwijls veel genot, omdat land en lucht, volk en zeden, die in de beschrijvingen afgeschilderd worden hem onbekend zijnde, niet genoeg aan zijnen geest noch aan zijn herte en spreken. Soms zelfs, vindt men lieden, die geld en tijd ten beste geven, om de streke waar hunne helden leefden en streefden, te gaan bezoeken en bewonderen.

Dat gemis van genot, en die reize en zullen wij, Vlamingen, niet moeten ondergaan, bij het lezen van GODWIN EN ADELTRUDE, want het tooneel van het schouwspel, dat Eerweerde Heer Toussaint, ons voor onze oogen toovert, geheel en gansch op Dietschen of vaderlandschen grond ligt.

Weber heeft in *Dertien Linden* de Nethengouw, een gewest van het Duitschsprekende volk, voor den geest van zijne taalgenooten doen herleven, met eigen schoonheid en diep gevoelde dichterlijkheid. Zoo iets heeft onze vinder voor alle Dietschsprekende broeders gedaan.

De zate der volkeren die in dit heldendicht leven, is de grond van het oude heerlijke Vlanderen, dat strekte, ten Noorden, van Boonen, langs het blonde Noordzeestrand, tot aan de Schelde en dat ten Oosten en ten Zuiden, door dezen stroom, door Lei en Aa afgebakend was.

De Vlamingen en Sassen wonen te Oudenburg langs het zeestrand en in de dorpen van 't Noorden; de Moeringen in 't Zuiden rond Comen en de Leie; de Zweven meer Oostwaart; de Roomelingen houden in het Westen Mardyck, Boonen en Cassel bezet, en de Franken zitten te Doornijk gereed om den verrader Paulus hunne hulpe te bieden.

Brugge, Kortrijk, Meenen, Wervick, Poperinghe, Iper, Veurne, Diksmude, Torhout, Breedene, 't Vrijbosch en menige andere steden, dorpen en streken van Vlanderen, komen er beurtelings met hun volk te voorschijn. Er zijn er sommige vlekken, die dan misschien nog den naam

niet en hadden dien zij later droegen, niemand en zal het onzen vinder ten kwade duiden, dat hij hun bestaan veronderstelt en ze eenigen tijd op voorhand doopt.

Het uitzicht en de verwen van deze grootsche schildering zijn oorspronkelijk en echt vlaamsch. Zij stellen ons 't oude Vlanderen voor, met zijne zee en zijn strand, zijne kreken en beken, zijne moeren en meerschen, zijne boomen en bosschen, zijne hellingen en heuvelen, zijne lanen en laren, zijne velden en vruchten, zijn vee en zijne vogelen, zijne wolken en winden: Vlanderen met zijn sture stormweder en zijne lachende zonne!

Ten andere gansch de opvatting berust zooveel mogelijk op de oude geschiedenis van ons Dietsche volk. Al de groote trekken over den oorsprong, den aard, en de doenwijze van onze heidensche voorouders; hun onverschrokken moed, hun ontembare wilskracht, hun zucht naar vrijheid, hunne gehechtheid aan hunnen godsdienst en hunne goden, dat alles wordt getrouw maar dichterlijk wedergegeven. Ja, al hunne geplogentheden, hunne wapenen, hunne kleederen, hunne malen en gedingen, worden bezongen naar den eisch van al wat de geschiedenis en de volkenkunde erover leert. Dit heldendicht en is dus geen gewrocht met hedendaagsche helden en toestanden, dat in gelijk welk ander tijdvak of land, zoude kunnen verplaatst worden, neen! alles is eigen aan ons land, aan ons volk en dezes leven.

Al wat den min bedreven lezer zoude kunnen dienstig zijn, om gemakkelijk den gang en den zin van geheel het werk en al zijne deelen te begrijpen, zal door menigvuldige ophelderingen, over Germaanschen godenleer, en over onze vroegere aardrijkskunde en geschiedenis nauwkeurig uiteen gedaan worden.

De lezer oordeele ten andere nogmaals over een tweetal uittreksels.

Ik schrikkel ontelbare prachtige toestanden over, om uit het einde van het eerste deel twee grepen den lezer mede te deelen.

Het einde van den negentienden zang.

Freyadise is de gemalin van den koenen Heirman, den

alderman der Heidensche Sassen en Vlamingen van Oudenburg en ommelands.

In 't begin van dit Heldendicht had zij drie zonen.

De oudste Ebbo is gesneuveld in een gevecht tegen Trude's broeder. De tweede Godwin is een knaap van 12 of 13 jaar. Hij wierd in het geheim (wat Trude vermoedde) door Ella, op het bevel van Paulus den landverrader opgelicht, en tot pand aan de Roomelingen van Cassel overgeleverd.

Met de hulp van twee getrouwe christene vrienden was hij onbemerkt uit zijnen kerker ontsnapt en huiswaarts gevlucht. Langs den weg vernam hij dat zijne moeder treurde over zijne afwezigheid, maar men had hem de volle waarheid verdoken. Immers Freyadise had door het spoorloos verdwijnen van haren zoon, zoodanig in hare geestesvermogens geschokt geweest, dat zij zinneloos geworden was, en dikwijls met Dodo, haar derde zoontjen, een kind van een jaar oud op haren arm, razende rondzworf.

Godwin vol hoop en vreugde, maar afgemat en bijna onkenlijk, is onbemerkt gekomen tot Oudenburg, bij de Vlamingen die in woelige hoopen vergaderd stonden, strijdveerdig om weerwraak over de Roomelingen te nemen en daar...

Plots de kreet ‘Wacharm te wapen!’
Dreunde uit al die menschenhoopen.
Met het kleintje op haren arm kwam
Freyadise toegeloopen,

Gansch in zijde, barvoets stormend
Dóór de keien, dóór de steenen,
Zonder hem, haar kind, te kennen.
Godwin wankelde op zijn beenen!

De arme moeder riep uitzinnig;
‘Staakt uw nutloos strijdgekletter!
Waar hebt gij mijn kind gedoken?
Spreekt... of 'k sla uw kop te pletter!...

Kinderdieven... moedermoorders!...
Godwin! Godwin! ach waar zijt gij?...

Dáár is hij!... hij wenkt... ik kome...
O zijn blik verkwikt, verblijdt mij!...'

Als een bliksem vloog zij razend
Langs haar kind dat 'Moeder' snikte,
En bij 't bersten van zijn herte
In zijn tranen schier verstikte.

Stond van bittre ontgoochelinge!
Thans de waarheid bleek hem vinnig...
Moeder treurde niet alleenlijk,
Zij was razende krankzinnig!

'Moeder' kreet de jonker eindlijk,
Achterloopend langs de bane,
'Hier is Godwin, hier is Godwin
De oorzaak uwer zilte tranen!'

Ras vervolgde hij zijn' moeder
Die nog rasser henenvluchtte,
Daar zijn stemme: 'Hier is Godwin!'
Hertverscheurend jammerzuchtte.

Inderwijl viel Adeltrude
Zonder Godwin ooit te ontwaren,
Neer bij Paulus als de donder
Die een ceder komt ontblâren.

De verrader ja, aan 't uiteind
Van het bosch met Ella schuilend,
Schrikte en beefde als een misdader
Vóór de maagd die sprak al huilend:

'Hebt gij Godwin niet gevangen?'
- 'Ik!' - 'Ja!' - 'Neen!' - 'Waarom nog liegen?
Ach ge doodt een arme moeder,
En gij wilt mij nog bedriegen.'

- 'Wáárom durft ge mij betichten?'
- 'Ja, gij deedt het zonder twijfel!
Laat hem los!... ge doet mij lijden,
Toch mijn lijden is een trijfel...

Kerker mij in Godwins plaatse...
'k Wil tot voetbank u verstrekken...

'k Zal als 't hondje dat men geeselt
Uwe slaande handen lekken...'

- 'Trude, gij doorpeilt mijn herte,
Thans de wraakzucht is aan 't rijpen.
Wee hun allen die mij haten,
Wee! mijn valkklauw zal hen grijpen.

Zie! ik klim wijl de anderen dalen
Tot een rustbank mijner voeten...
Wilt gij door uwe liefdebalsem
Eens mijn levenslot verzoeten?

Wilt gij tronen aan mijn zijde eens
Als mijn bruid en hertvriendinne?
Dan vergun ik uwe bede!'
- 'Tijger trouw een tijgerinne!'

Dus riep Trude, die al gruwlend
Vóór dien tijger dien zij haatte
Vluchtte en volgde Freyadise,
Ginder ver... ai ai! te late!

Freyadise lag in 't water
Met haar lieveling gevangen.
Godwin juist had ze uitgetrokken,
Met de doodskleur op haar wangen.

('*t Vervolgt*)

Ei, 't was inne de mei!

HET oud vlaamsch liedeken, dat alzoo begint:

Ei, 't was inne de mei,

hebbe ik vroeger dikwijls hooren zingen en misschien wel meêgezongen ook; maar 't was, op de tonge des volks bewaard, en, langen tijd ongedrukt gebleven zijnde, verloopen en vervallen tot:

Ei, bazinne Demey.

Zoo gaat het deurgaans met alle oude liederen, en hoe ze eertijds gedicht en gezongen wierden, is dikwijls zeer moeielijk te achterhalen.

Te Brugge, omtrent Kerstdag, zingen de jongens dat de drie koningen Ons Heere kwamen bezoeken en begroeten

‘met wierook
en myrrhe
en rooden figow!’

Wie zou vermoeden dat hier *wierook en myrrhe* en rood en fijn goud gemeend is?

‘Sint Joseph
die moest er
om watertje gaan,
en de Leye was toegevroze':
Sint Joseph
die sloeg er
een lommetjen in,
al met zijn toebakdoze.’

Die Leye en die *toebakdoze*, en zullen waarschijnelijk in 't oorspronklijk gedicht niet vermeld staan.

Heer Hallewijn
zong een liedeken,

dat heeft menige lezer, menige oude lezeresse bezonderlijk, ook nog gehoord, ofschoon de liedergeleerden beweren ‘dat het zeer oud en uit barbaarsche tijden afkomstig is.’

Nu ‘oude tijden en barbaarsche tijden’ op, ‘oude en barbaarsche tijden’ neder, de lieden krijgen wêer gadinge en smake in die oudheden, en, van de tonge des volks, uit de oude pergamenten en kalfvellen, uit de lang gespaarde en bewaarde liederverzamelingen, zijn ze eindelijk in nieuwe, fijn gedrukte, kostelijke papieren boeken, en onder de handen onzer nieuwerwetsche liederkundigen en kunstenaars gekomen.

Nog een stapken, en onze oude vlaamsche liederen, onze oude, vlaamsche, zangvolle en klankvolle, lang verachte, vergaloosde en verwaarloosde volkstale trekt de groote hedendaagsche schouwburgen binnen, en wordt daar, voor *Mesdames et Messieurs*, wederom ten gehoore gebracht.

Ja, de vermaarde Heer *Snoeck* leent al zijne oude en kostelijke middeleeuwsche speeltuigen, om onze oude vlaamsche liederen eere aan te doen.

Wat zegge ik, *nog een stapken*, het stapken is gedaan, en, van verre en bij zijn de gadinghebbenden, vóór en na 't begin van dit jaar 1897, te Gent bijeengekomen, om oudvlaamsche liederen te hooren zingen, wie weet, misschien door gasten die geen woord vlaamsch en verstaan, verre van ooit een oud of een nieuw vlaamsch lied gezongen te hebben!

't Kan anders zijn ook, en kwalijk gegist van mij; vast gaat het dat de nieuwsbladeren verteld hebben dat die *oude vlaamsche liederen*, in die overgroote schouwburgzalen, eenigszins misklinken, 'k wil zeggen klinken gelijk het lied van een bie zou doen, ievers in eenen overgrooten brouwketel.

't Was zaterdag laatst, op den 30sten van nieuwjaarmaand, te Antwerpen, wederom al de beurt van onze oudvlaamsche liederen.

Daar heeft men gezongen van:

Here Halewyn,
van
Ik ging lestmaal uit jagen,
van
Ik zag Cecilia komen,
van
Ghequetst ben ic van binnen,
van
Zeg, kwezelken,
Wilde gy dansen,

en meer andere, die al, buiten een, in een boeksken staan, in een ‘tekstboekje’ namelijk, dat *Joris De Bom* liet drukken bij *Fl. Melsen*, t. 259, in de *Dambruggestraat*, te Antwerpen.

Dat is al wel en geheel wel, en 't zal nu waarschijnelijk ook allichte eens de keer en de beurte gaan worden van die schoone, middeleeuwsche, oude en echte vlaamsche tale, daar die liederen in gemaakt en gezongen wierden; tale, zegge ik, die men, sedert zoo langen tijd al, bezig

is met te lijve te verfranschen, te verhollandschen, te vernederlandschen, te verkunstenaren te verschoolmeesteren en te verketelbuischen, God, betere 't!

GUIDO GEZELLE

Nog vlaamsche woorden, spreuken en gedichten

HET volk dat een *steenbakker* noodig heeft, heet *steenovenvolk*; die de eerde delven of trekken, heeten *eerdetrekkers*; die daarmede moortel maken, heeten *moortelmakers*; die de moortel tot bij de tafel voert, heet *moertelvoerder*; die de moortel op de tafel legt heet *oplegger*; die daarmêe rouwe steenen maakt, heet *vormaar*; die de rouwe steenen van de tafel nemen en op het plein slaan, heeten *afdragers*; die de rouwe steenen, als zij drooge zijn, in de haagstêen zet, heet *hager*; die den hager die steenen opgeeft, heet *hagershulpe*; die deze steenen van de haagstêen naar den oven voeren, heeten *invoerders*; die ze in den oven zetten, heeten *inzetters*; die tusschen de invoerders en de inzetters staat om de steenen of de kolen over te schieten, heet *ovejong*; die de kolen op den oven stort en bedeelt, heet *brander*; die de gebrande steenen van den oven schiet, heet *aftelder*; die ze vangt en laadt, heet *lader*; die ze van den wagen schiet, en die ze zet, heeten *lossers*, de eerste is de *afgever*, de tweede is de *zetter.*

Oprecht in godsdienstigheid,
in uwen staat getrouwigheid,
in uwe kruisen verduldigheid:
dit zijn drie zaken
die u volmaken.

Een arm vrouwtje en kreeg maar een kleen kleen armtierig broodtje: ‘Is dat een broodtje’ zei 't: ‘den honger is er ingebakken.!’

't Is genoeg van één' vlooie in uw bedde te hebben om gestraft te zijn.

‘Geeft mij toch, om de liefde Gods, nog wat brokkelingen,’ zei Djine Baks: ‘mijn herte hangt aan 'nen twijndraad van flauwte.’

Een onderpaster ging schooien voor de katholijke scholen bij een smoorrijk en hondegierig vrouwtje.

‘Weet gij wel,’ zei hij, ‘dat de deure van den hemele stijf nauwe is, en dat een kemel gemakkelijker door de ooge van een' naalde zou kunnen, als een rijke door de deure van den hemele?’

‘Ja ik,’ zei 't vrouwtje: ‘maar de ziele is al fijn!’

Zal het lichaam van dat vernuftig vrouwtje ten dage der verrijzenis ook fijn zijn, ofwel groef, en dus zijn' ziele beletten van in den hemel te dringen? Dat is voor ons een raên, en voor God een weten.

Op de Eerste Communie van M.V., 1896.

***Voois*:**
‘Kent gij de streek van God verkoren...’
Kent gij het kind, ons eerstgeboren,
dat op vandage God den Heer,
't levende brood der Englenkoren
nuttigen mocht den eersten keer?
Slotrijm:
Maria lief, gij zijt dat kind,
ons eerstgeboren,
van onzen Heer zoo zeer bemind,
gelukkig kind!

Jesus zei: ‘Die dat brood zal eten,
leven zal in der eeuwigheid!’
Gij zult bij ondervinding weten
dat Hij de waarheid heeft gezeid.

Na veel verlangens zijt gij heden
vol van geloove en vurigheid
d'heiligste maaltijd toegetreden
die ooit op aarde wierd bereid!

Toen is de Godmensch neêrgezonken,
daar in uw herte, jonge bruid!
makende u van zijn liefde als dronken,
deelende u al zijn gaven uit.

Eeuwig nu zult gij Hem beminnen,
alles doen wat Hij van u vraagt,
nooit iets begaan, nooit iets verzinnen
dat uwen zoeten Heer mishaagt!

Haddet gij, kind, wel duizend monden,
ook duizend herten, en nog meer,
nog waart gij onbekwaam bevonden
om te voldanken God den Heer.

G.V.D.P.

't Ware toch zonde en jammer onze ouderlingen te laten begraven met eenen schat ongeboekte woorden, spreuken en gedichten: met eenen schat vlaamsche kunde en wijsheid. Alwie 't vlaamsche volk oprecht genegen is, zou dus behooren alles op te zanten wat er noch bij De Bo, noch in Loquela, noch in geen woordenboeken en staat. - *Nullus otio perit dies apibus.* - Die iets gevonden heeft, gelieve het naar Biekorf te zenden, en hij wordt hier op voorhand, uit name van het jong vlaamsche volk, van herten bedankt. Daardoor en zal de opstel van het meesterlijk maandschrift *Loquela* niet verhinderd, maar integendeel vergemakkelijkt en bevorderd worden.
Biekorf.

Mingelmaren

MISDRUK. In het stuksken ‘God’ van Eugeen De Lepeleer, is er op blad 41 een schadelijke misdruk geslopen; de 3e rijmreke van den tweeden schakel moet volgender wijze verbeterd worden:

doch, leeuw en *leev'ling* hangen
van Eenen af die blijft.

Zendingen

DEN 22sten in Nieuwjaarmaand 't jaar 1897 is, te Leopoldstad in Congoland, overleden Eerweerde vader Joseph Vandamme, geloofsbode van het zendelingshuis van Scheut bij Brussel.
Joseph Vandamme wierd den 8sten in Wintermaand 1861 te Kortrijk geboren.

Hij leerde Latijn in 's heiligen Amands gesticht, binnen zijne geboortestad, alwaar hij om zijnen levendigen en blijgeestigen inborst van iedereen geacht en bemind wierd.

Ten jare 1881-82, volgde hij den leergang van wijsbegeerte te Rousselaere en ging den 30sten in Herfstmaand in 't groot seminarie te Brugge, alhoewel hij reeds dan geheel het zendelingsleven hadde willen aanveerden.

In 1886 wierd hij leeraar benoemd in 's heiligen Lodewijks te Brugge en ontving met Kerstdag van dat zelfste jaar de heilige priesterwijding.

De jonge geestelijke deed hem achten niet alleen als leeraar maar ook als gewijde redenaar. Werkzaam van aard als hij was, beoefende hij de toonkunst, en liet een zangboeksken ten gebruike der leerlingen verschijnen; liefhebber van teekenen en schilderen heeft hij menige dierbare gedenkenissen gelaten in de handen van bloedverwanten en vrienden; als opsteller heeft hij eenige deugdelijke bijdragen in ons tijdblad ‘Biekorf’ laten drukken.

Onder ander over *voltrekkende verwen* 2e jaargang (1891) blz. 345, en *glazen voor zakuurwerken* in den 3en jaargang (1892) blz. 298.

In het groot verlof van 1890, wierd hij door zijne geestelijke overheid naar 's heiligen Amands collegie te Kortrijk geroepen, maar zijne neiging tot het zendelingsleven versterkte gestadig, en, luisterend naar Gods stemme, verkreeg hij in 1893 van zijne Hoogweerdigheid de toelating om zijnen roep geheel en gansch te volgen. Hij trad dan in het zendelingshuis van Scheut, van waar hij, gewillig een jaar nadien, zijnde den 6den in Zomermaand 1891, te Antwerpen inscheepte ter bestemming voor Congoland.

Hij was vergezeld van Eerweerden Heer Alfons De Cock, eenen zendeling van 't Bisdom van Gent, alsook van vier zusters van Liefde uit het moederhuis te Gent.

Zijne oversten wisten zijne begaafdheden naar weerde te schatten, en zonden hem als pastor naar Boma, een zendelingstand waarvoor er doorzicht en behendigheid van doen is. Door zijnen opgeruimden en medeslependen aard, was hij wonderwel geschikt, om aldaar vele goed te doen aan vreemdelingen en andersdenkenden, maar bovenal aan de beambten van den Staat of van bijzondere Belgenlandsche maatschappijen.

Ook spreken de berichten, van vele Belgenlandsche reizigers, die in dien tijd het zwarte land bezochten, van den gestadigen ijver en de blijgeestige dienstveerdigheid van den katholijken zendeling te Boma.

Een enkel voorbeeld.

Zuster Teresia van de Hemelvaart, van 't moederhuis van Namen schrijft, den 15sten in Zaaimaand 1895, uit Onze Lieve Vrouw van Kimuenza, naar hare Eerweerde moeder overste, onder ander hetgene volgt:

‘Den negenden in Koornmaand 1895... Ten vijven, landden wij

te Boma aan. Eerweerde Vader Van Damme kwam ons te gemoet. Deze deftige zendeling, vrank en blijgeestig van inborst, is een kunstliefhebber. Ook was zijn woonhuis geheel anders geschikt. 't Is de man dien men te Boma noodig heeft, hij sticht er uitermate veel goed. Vele Witten gaan ter heilige Misse.' Deze aanhaling is vertaald uit *Précis historiques* enz. IIIe reeks, 5e boekdeel, t^{k} 1, in Nieuwjaarmaand 1896, bl. 31.

Zijn zendelingswerk en belette hem niet eenige belangrijke berichten te zenden, vol opmerkingsgeest en blijden luim, gelijk deze *over het dragen* en het *haarsnijden*, die in Hooi- en Herfstmaand ten jare 1895 in de verhandelingen van 'Missien in China en Congo' overgedrukt wierden.

Den 2den en 3den in Lentemaand 1896 stond hij aan het ziekbedde van den vermaarden en stouten wereldreiziger Eerweerden Vader De Deken, bediende hem de Gerechten van onze Moeder de heilige Kerke en sloot hem zijne stervende oogen dicht. In de mare waarin hij de laatste stonden van dezen beroemden zendeling verhaalt, straalt geheel zijne edele ziele door.

Eerweerde Vader Van Ronslé, zendeling te Marienberghe in Congoland, wierd door Zijne Heiligheid den Paus uitverkoren om de eerste bisschop van den Belgenlandschen Congostaat te zijn en moest naar zijn vaderland terug komen om de heilige zalving te ontvangen; en de Oversten der zending vonden in den Eerweerden Vader Van Damme den geschikten zendeling om Zijne Hoogweerdigheid daar te vervangen. Hij was er reeds volop aan het werk, want gelijk hij het zelve schreef in de mare die zijne ouders ontvingen 's avonds, voor dat zij zijn doodbericht vernamen, was hij wel en gezond, en bereid om lang en vele te werken, voor der zielen zaligheid. Maar God heeft het anders gewild, en hem met de begeerte van zijnen dienaar te vreden gehouden, want Hij heeft hem zoo vroegtijdig bij Hem geroepen.

De droeve mare van zijn overlijden kwam den Zondag, den 14den in Schrikkelmaand, te Brugge, bij zijne ouders toe. De bijzondere omstandigheden van zijn sterven en zijn tot nu toe nog met geene zekerheid gekend. Den volgenden Donderdag wierd er in de hoofdkerk van Brugge, onder toeloop van vele geestelijken, vrienden en hooggeplaatste mannen, een plechtige lijkdienst voor zijner ziele lavenis gezongen.

Gave God dat zijn afsterven, gelijk het bloed der martelaren, een vruchtbaar zaad zoude mogen wezen van nieuwe Christenen in Congoland, en van nieuwe zendelingen uit Vlanderland.

En om te eindigen, bidde ik het zelfste gebed dat hij, over min als een jaar, over het lijk van Eerweerden Vader de Deken uitsprak:

'Zijne kostelijke ziele ruste in vrede!'

[Nummer 5]

Van den wonderbaren eeke

DE koning was hebbelijk blijde als hij dat hoorde en hij beloofde het kaboutertje, nevens de vrijheid, nog geld en geschenken te geven.

't Viel al doodstille in de zale, en de koning en de edellieden stonden al te horken gelijk vinken, als het wiemtje begon:

‘Op den aardbol,’ zoo sprak het, ‘staat een wonderbare boom en 't en bestaat maar één. Die boom is een eeke van eene ongehoorde grootte. 't Zijn goed vijf mannen noodig om hem te overgrijpen, en zijne machtige kruine laat heure verste takken tot op den grond hangen. Hij heeft de kostelijke eigenschap van op alle vragen te antwoorden; hij weet alles en hij en is er niet weigerig over. Voor die hem kennen, en weten hoe hem geraadpleegd, is hij een aldergrootste schat. Maar, 't en komt voor iedereen zoovele niet. Aan u, heer koning, zal ik het geheem verklaren. Vindt gij den boom, en wilt gij van hem antwoorde krijgen, ge en hebt maar, al vragen,

een zijner bladeren af te trekken, anders blijft hij stom.’

De koning was uitermaten voldaan over het kaboutertje; het wierd met geschenken overladen en 't vertrok in vrede.

Aanstonds deed de grijze vorst zijn leger in vijf leden verdeelen, met elk een bevelhebber aan 't hoofd. Hij zond het eerste gelid naar het Noorden, het tweede naar het Oosten, het derde naar het Zuiden en het vierde naar het Westen, op zoek achter den wonderbaren eeke; het vijfde gedeelte hield hij bij hem.

Een jaar was naar de eeuwigheid en de koning en had nog geen mare van zijn leger. Hij begon ongerust te worden, ja zelve met achterdenken te liggen, over de waarheid van al hetgeen dat het zonderling mannetje gezeid had.

Te dien tijde leefde, diepe in de bosschen, eene arme weduwe met haar zoontje. Daar zij woonden en stond, wel een ure in 't ronde, noch huis noch stake; boomen van alle slag, struiken en gewassen groeiden daar wild dooreen, en niet zelden en weerklonk er het gehuil van wilde dieren, dat het vereend was om hooren. Daar en liep noch weg noch wegel; geen mensch en dorst daar binnen. Alle dage, die den Heere verleende, moest het zoontje gaan hout rapen, en dikkens ging het verre en diepe in den bosch.

Ne keer dat het wederkwam met zijn bondeltje, vond het de deure van zijn huizeken open, en moeder en was nievers vindelijk.

't Wierd noene, 't wierd avond en moeder en was nog niet weder. Van geheel den nacht en kon het kind geen ooge luiken. Met het krieken van den dag trok het boschwaards in, al huilen en schreeuwen: ‘Waar is moeder toch, moeder! moeder!’... En al gaan trok het zonder het schier te weten de kleene bladtjes af, die aan de struiken stonden en weende 't altijd weenen.

‘Maar hoor!’ zeide daar iemand, ‘moeder zit gevangen in het groot slot tenden den bosch!’ Of, waren het zijne gedachten? De knaap keek verschrikt in 't ronde, doch en zag niemand. Hij wierd lijk verstout en hij herging: ‘Waar moet ik gaan,’ sprak hij, ‘om moeder te vinden?’

De zelfste stemme hernam: ‘Bij den heere van het groot slot, en hem zeggen stout weg, dat gij gezonden zijt om uwe moeder weder te halen.’

De knaap en liet het niet liggen en, eer het noene was, stond hij al voor het hof van het burgslot. Breede wallen en dichte muren bezetten het voorhof; een dobbele wacht stond voor de poorte, en op het hof zelve was het al ijzer en staal dat men zag weg- en wedergaan:

Zonder vaar of vreeze trok de kleene knaap tot voor den ingang. ‘Ik drage eene boodschap voor den heere,’ sprak hij, ‘en 'k zou moeten, om wel te zijn, hem zelve spreken.’

Hij wierd in eene groote zale geleed, en een stonde later al, kwam de heere vooren.

‘Wat verlangt gij van mij, mijn kleene keppe?’ sprak hij, ‘zegt het maar seffens.’

‘Dat mijn moeder uit het gevang zoude komen, en met mij zoude meêgaan,’ sprak de knaap, en hij en kon geen woord meer uitbrengen.

‘Maar, mijn brave jongen, ge kunt dat denken, dat ik uwe moeder zoude gevangen houden,’ antwoordde de heere, ‘wie in de wereld heeft u zulke leugens wijs gemaakt? hoe zijt gij toch naar hier gekomen? wie heeft er u hier gezonden?’

‘'t Heeft mij iemand gezeid hier te komen,’ sprak de knaap, ‘maar 'k en hebbe niemand gezien; ik was geheel alleene in den bosch.’

De heere was belangd om te weten, wie het kind gezonden hadde; maar vragen was vragen, de knaap en langde niet uit, en zei altijd het zelfste.

‘Nu,’ sprak hij, ‘blijft hier nog wat, ik zal u wat eten doen opdienen; gij moet alleszins grooten honger hebben!’ En hij liet het kind alleene.

Hij riep zeere een zijner vertrouwelingen en zeide hem geheel verlegen: ‘Ge moet mij seffens uit de nesten helpen, mijn man, want ik ben op eenen aardigen kam geschoren. Ik denke dat wij gekend zijn, of ten minsten verdacht. Wij hebben de weduwe gevangen, om zooveel te vrijer in 't bosch de reizigers te kunnen plunderen,

en wij en hebben nooit gedacht op haar zoontje. Het kind komt daar zelve achter zijne moeder vragen, en 't en wilt opperwaard uit niet zeggen wie het gezonden heeft. Ge moet weten, 't heeft hem iemand gezeid dat het hier moeste komen, en 't en heeft verdonders niemand gezien, zegt het. Wij zijn verraden.'

De man, die niet weinig bijgeloovig was, dacht dat hij het seffens pal had. ''t Is hier van let op,' zeide hij, ''t zit hier vast tooverij onder; 'k zoude willen mijn hoofd verwedden. Al dat wij kunnen doen, 't is van kwijte te spelen. Wij hebben de vrouwe in den donkeren hier gebracht; wij zullen ze in den donkeren weder naar huis doen; anders zoude 't nog kunnen op onzen eigen beiaard luiden.'

''t Ware nog het beste,' zei de heere, 'en wij zullen het vandage nog doen.' Hij ging weder bij den knaap en sprak: 'Mijn brave jongen, moeder is ievers gevangen door struikroovers, maar en vrees niet, ik zal mijne mannen uitzenden om uwe moeder te verlossen en, tegen dat het avond is, zal zij reeds thuis zijn. Neemt, hier zijn eenigte appels voor u: en gij moogt nu gerust zijn.'

Waarlijk, tegen den avond wierd de weduwe uit haar gevang gehaald, geblenddoekt en naar hare woning geleed. Als zij den doek aftrok was zij straf verwonderd thuis te zijn, en bij haar lief zoontje, die haar alles vertelde.

Als de moeder dat hoorde was zij benitteld om naar de zelfste plaatse te gaan, waar de knaap die wonderlijke stem vernomen had.

Tegen dat het daglichtte stond zij al ter plaatse, met haar zoontje. 'Is het hier wel?' vroeg zij, en zij sloeg haar oogen over al in 't ronde. Een reusachtige eekeboom, zijn kruine, 't was een geheele bosch, liet zijne takkelingen tot voor haar voeten hangen.

't Is hier,' sprak de knaap, 'want ik wete nog wel dat ik hier een blad aftrok, zie 't ligt hier nog.'

'k Zou dat ook wel eens doen, dacht de vrouwe: en, middens dat zij het deed, vroeg zij met bevende stemme 'wat moet ik doen om seffens rijke te worden.?'

Aanstonds antwoordde de stemme: ‘Al den rechteren kant van uwen heerd moet gij een blauwen steen uitdelven, daar onder zit er een pot met goudegeld; en al den slinkeren kant van uwen heerd, moet gij van 't zelfste doen, daar zult gij een blad geschrifte vinden.’ De stemme zweeg.

't En leed niet lange, of vrouwe en zoontje vielen aan 't delven, en zij vonden, al den rechteren kant, den pot met geld. Als zij nu al die goudstukken zagen, en dachten zij niet meer om het blad geschrifte ook boven te halen en zij lieten het zitten.

Zij waren nu rijke. Niet verre van daar bouwden zij een schoon groot huis en leefden rechts als edellieden.

Vele jaren verliepen, en de knaap was tot eenen vromen man bedegen. Even als het groot volk hield hij hem gansche dagen bezig met de jacht, en wist zoo goed als de beste ridder met alle wapens om te gaan.

't Moeste wel lukken, rond den zelfsten tijd kwamen de legers van den ouden koning al die streke op zoek achter den wonderbaren eeke; en, op nen uchtend, klopte de bevelhebber aan de deure van het nieuw huis, daar de weduwe en haar zoon woonden.

Hij gaf zijne verwonderinge te kennen over den spoedigen rijkdom der arme vrouwe; en 't was gestadig tasten en zoeken dat hij deed, om hun zeem af te halen. Hij lag trouwens met achterdenken dat zij van eene dievenbende deel mieken of met stroopen en plunderen rijke gekomen waren.

De vrouwe begon over zijn aanhoudend vragen, ongerust te worden: ‘Horkt ne keer, mijnheere,’ sprak zij, ‘ik ga het u rechtuit zeggen, wij hebben eene groote vondste gedaan en wij zijn weeldig voor ons leven.’

Maar 't was nu, dat de katte te choore ging.

‘'k En aanveerde dat niet,’ sprak de bevelhebber, ‘en, zoo gij op staanden voet geen bewijzen en geeft, slepe ik u alle twee voor de vierschare om gevonnist te worden.’ Wat nu gedaan, dacht de weduwe, half dood van angste; en, gelijk zij bezig was met te overleggen of zij zoude van den wonderbaren boom gesproken hebben, schoot er al met nen keer iets in heur gedacht.

‘Als 't maar dat en is,’ sprak zij, ‘ik kan het u rechtegens bewijzen: komt mede.’

Zij gingen alle drie naar het oud huizeken, en, daar gekomen, begon de vrouwe met eene spade te nemen en, zonder zeggen of spreken, te delven tot op eenen blauwen steen. ‘Zich,’ sprak zij, ‘daar ligt nog een schat, maar 't is een geschrifte.’ De steen wierd opgeheven en een pergamenten blad er van onder gehaald. De bevelhebber las: Aan den rechteren kant van den heerd ligt een pot met goudegeld, en die hem vindt mag hem houden. ‘En 't is die pot dien gij gevonden hebt?’ hernam de krijgsman.

‘Het is die eigenste pot,’ antwoordde de weduwe, ‘gij ziet dus dat wij eerlijk zijn.’

De bevelhebber en scheen nog niet voldaan; hij stond nog te denken en te overdenken. ‘'t Is verloren,’ zeide hij, ‘ik en versta mij aan geheel de zake niet. Hoe zijt gij ter wete gekomen dat er daar een geschrifte lag? 't moet het u iemand gezeid hebben. Niet te doen,’ morde hij, ‘gij moet voor het recht komen; de vierschare zal over u vonnissen; oftewel gij moet naderen uitleg geven.’

De zoon nam dan het woord: ‘Heer bevelhebber,’ sprak hij, ‘gij en kunt inderdaad de zake niet verstaan, zonder dat ik u een geheem toevertrouwe. Zegge een geheem: 't ware beter gezeid een alderkostelijkste geheem voor u, een alderkostelijksten schat.’

('*t Vervolgt*).

J.V.

Van het nieuw Dietsch Heldendicht ‘Godwin en Adeltrude’

HIEROP volgt, in den 20sten zang, het aandoenlijk verhaal van Godwins smerte over het lijk zijner moeder:

Maar welhaast komt de grimmige Bard Horsa met den

fieren Heirman om Sassen en Vlamingen ten strijde en ter zege te leiden. De alderman met het hoofd trotsch in de lucht, doet sperken vier uit de steenen springen, daar hij vooruittreedt, toen hij eensklaps botst op de mare ‘ze is verdronken!’ Hertverscheurende weeklachten ontspringen aan zijne mannenborst bij het lijk van zijne vrouw en zijn laatste kind, want Godwin meent hij voor goed verdwenen. De jonge vorst nochtans was buiten de wete van zijnen vader, tot het christen Geloove bekeerd, door den zendeling Linus, van wien hij ook een wonderdoende kruis tot bescherming ontvangen had.

Na eenigen tijd gansch verbijsterd, spraakloos en onbemerkt de droefheid van zijnen vader te hebben aanschouwd, komt hij tot bezinning en:

- ‘Vader, vader!’ zuchtte Godwin,
Die niets anders kon dan snikken
Om zijns vaders duistre smerte
Door een lichtstraal te verkwikken.

Godwins stemme klonk zoo vatbaar,
Zoo oorspronkelijk de zijne,
Dat de vader, als doorsidderd,
Dacht: ‘Dat is mijn zoon, de mijne!’

Eensklaps, met den schreeuw van ‘Godwin’
Die beantwoord werd door ‘Vader’,
Sloot hij Godwin in zijne armen,
Lachend, weenend, al te gader!

‘O mijn zoon, op wien ik 't laatste
Bouwwerk mijner hope timmer,
Blijf hier rusten op mijn boezem...
O! verlaat mij nimmer, nimmer!’

Gansch de volkshoop, bij dat schouwspel,
Voelde zich het herte kraken.
Adeltrude hield haar voorschoot
Vóór hare oogen die verbraken.

Horsa's blik, als donderzwanger,
Schoot de felste bliksemstralen
Op het kruisbeeld, dat de jonkvorst
Op zijn borst had laten pralen.

Knerzetandend, riep hij: ‘Herman,
Schande op uwe grijze haren!
Ziet gij 't kruis op Godwins borst niet,
't Kruis des zwarten tooveraren?’

Herman, schrikkend bij 't aanschouwen
Van het zaligmakend teeken
Dat tot nog hem onbemerkt bleef,
Was een stap teruggeweken,

Vroeg vervaarlijk: ‘Wat bediedt dat?
- ‘Vader, 'k heb het tot een zegen,
Toen ik doolde dóór het vrijbosch,
Van den priester Gods gekregen.

- ‘Zóó niet, jonker!’ beet de bard toe.
‘Neen, gij zult mij niet bedriegen,
Gij verkocht u aan den Kruisgod
Christen zijt gij! wil niet liegen!’

Herman, door die taal veroverd,
Voelde uit zijn gemoed, aan 't gloeien,
't Vuur des haats als heete lava
Dóór zijne aadren overvloeien.

Schielijk vroeg hij, schrikverwekkend:
‘Zijt gij christen?’ en trad nader.
Godwin antwoordde, onverschrokken:
‘Ik ben christen, lieve Vader!’

Herman beefde; toch als had hij
Niet verstaan, zoo vroeg hij weder:
‘Zijt gij christen?’ Godwin nogmaals
‘Ik ben christen, vader teeder!’

- ‘Schriklijk!... Als ik sedert maanden
Ween op al mijn lievelingen,
Die het noodlot, onverbidlijk,
Één voor één mij zoekt te ontwringen,

Toen ik eindlijk éénen weêrvind,
't Voorwerp van mijn zoetste zorgen,
Toen ik hem in de armen vastsluit
Met een nieuwe hoop op morgen,

U, mijn Godwin... zijt gij christen!...
Neen, het mag niet... neen, 't zijn droomen...
Hermans bloed mag niet besmet zijn...
'k Zou het liever laten stroomen...

Zeg, mijn zoon, het is een logen
Wat uw lippen is ontvallen?
Gij vervloekt toch niet uw' goden,
Uwe vaadren noch ons allen?'

- 'Vader, vader! ben ik christen,
Toch ik min u uitermate!'
- 'Werp dat kruis dan en vertreed het,
Wilt gij niet dat ik u hate!'

- 'Nooit, mijn vader! liever sterven!'
- 'Sterf dan!' Herman, onbewogen,
Daar het volk hem huiv'rend nakeek,
Had zijn slagzweerd uitgetogen,

Boorde en stak uit al de spierkracht
Van zijne ijzersterke vuisten
Op den jonkvorst, die daar pal stond
Met het teeken des Gekruisten.

't Reuzenwapen ging geweldig
Tegen 't houten Kruisbeeld bokken,
Knarsde, kraakte, blik'rend, flik'rend,
Viel ten gronde in duizend brokken.

('*t Vervolgt*)

(Einde van den 20^{en} zang.)

In den Voorwinter

EERST waren ze bleek geworden, doodsch bleek; later wierden ze geluwbruin, en dan gingen ze aan 't zwemelen, en aan 't wikkelen, zoo aardig, zoo slak, gelijk vlerken van stervende vogels; en rekewijs wierden zij, stillekes neêrewaards dansende, te vallen, bij heele zwerms. Ze wervelden rond in de lucht, wierden meêgedreven met den wind, en eindelinge vielen ze dood en vaste, ievers in 't slijk.

De boomen bleven staan, de naakte grauwe stammen, met hun zwarte takken wijdopen, hooge in de lucht.

's Nuchtens bleef het lange donker; bij dage kwam een straalke bleeke winterzunne de dingen verblijden, maar 't wierd seffens weêre doodgeduwd in een dikken smoor, die alles toedekte. En 't wierd voor goed weêr avond, donker avond.

Geen mensch en was er te zien, en de huizekes, die dichte bij de eerde gehukt zaten, bleven toe en gesloten; de rook uit de kaven gaf alleene nog teeken van leven.

De groene dreve stond nu kaal, blak: twee reken rechte stammen, die verminderend wegdoken in den blauwen mist.

't Komt ginder iets afgetrakeld... een gedaanteloos dingen, gelijk twee zwarte striepkes, met nog iets - en 't nadert...

't Worden ten langen laatsten, uit die striepkes, een man en een wijf; en, uit het andere een draaiorgel, op een steekkarreke, met eenen hond tusschen de wielen.

Heel 't getrek zag er versleten uit. 't Ventje ging gebogen tusschen de tramen, en 't trok; 't wijveke heur magere armen staken tegen de orgelkasse; en het gerid klotste alzoo voort, over de wagenslagen, de dreve deure, en de wijde baalje binnen van eene herbergzame hofsteê.

Een bende zwarte kraaien dreef deur de lucht. De wind zoefde in de naakte kruinen; de smoor klom, en de dingen verdunden in een blauwendigen wasem; ze verdwenen en 't wierd, doodtraag, donkerzwarte nacht.

Man, vrouwe en hond, ze kropen alle drie hooge en diepe, op den dilte, in 't hooi, en ze djoezelden weg, gelijk al 't andere buiten en rond hen. Warm dat ze daar lagen! En droomen dat ze deden, van de koude, van den donkeren, en van den droefkreunenden wind!

's Morgens vroeg, vóór den helderen dag, was 't getrek al op weg, over de brake velden, en versmoord in een eendlijke zee van dikke blauwe lucht. Ze sleurden al dat ze kosten; 't ventje in de tramen, 't wijveke achter de steekkarre, en de hond, met zijnen kop tegen de eerde, om verder.

Daar brak een roode gloed uit het oosten en 't helderde

een nieuwe dag. 't Was alles wit, sneeuwwit, alsof de blauwe smoor gebleekt, gesmolten en vastgesteven ware op de zwarte velden, op de halfverslunste najaarsvruchten en op 't duister wissewerk van de boomen. Daar leekten groote dreupels van de takken.

Van onder zijn kleppe loerde de vent, met zijn ééne ooge, in de verte, en hij wierd huizen geware... en een kerke. Men trok daar naartoe.

't Waren leeggedekte huttekens, en witberijmde; hier en daar stond er één, en dan heele reken, dichte tegeneengedrumd: een strate.

Ze waren in 't dorp.

Eenzaam, stille gelijk een begijnhof. Hier een vrouwke, dat, diepe in heuren kapmantel gedoken, langs de huizen naar de kerke kroop; daar, een smidshamer die klopte... en 't kleen klokske, dat tjinkte, alover de huizen.

Ze hielden stille. De hond zette hem op zijn zet, te kijken. 't Ventje wierp zijnen schoereband af, trok zijn klakke wat dieper, en tastte, onder 't rost orgelkleed, achter de wrange. Het keek eens wel naar de huizen, die voor hem stonden, het neep zijnen ingevallen mond toe, 't vaagde met den zoom van zijn mauwe over zijn aanzichte, en 't draaide. Halfverdoofde klanken kwamen van onder 't orgelkleed in de kille strate gevallen: een treurig - weleer danswekkend - liedtje misschien, dat nu, vervalscht, vertraagd en heel verwrongen, geleek aan een onduidelijk gewemel van deureen gedraaide klanken; de eene kwamen te vroeg, de andere te late, gelijk in nen lastigen droom; en daartusschen een gezucht, en een gekriep, dat van heel diepe kwam, alle drie, vier keeren draaiens, en dat seffens weer doodgedaan, in die altijd weerkeerende groeve orgelklanken, of meegesleept en verdoofd wierd in een zotten rondedans. 't Was lijk een arm gedoken zielke dat kloeg, in een geharrewar van ruwe en luide straatschreeuwers.

De hond had, bij 't aanvangen van 't liedtje, ook beginnen huilen.

't Wijveke had heuren hoofddoek rechte getrokken, boven haar fijn oudewijfs gezichte; en, de eene hand in

heuren schortezak, en met de andere een blikken pintje vooruitstekende, ging zij nu van deure tot deure: ‘Voor nen armen blinden man... God zal 't u loonen.’ En dat door heel de strate, en verder, naar de boerenhoven, van de eene tot de andere, heel den dag, tot dat het weerom avond wierd en dat die zelfste dikke smoor alles kwam dekken in zijnen grauwen, duisteren asemtocht.

En weerom doolden zij, deur een dreve, naar een hofstêe, en in 't hooi.

- ‘De hond heeft jongen!’ zei 't wijveke, en ze schudde heuren man.

- ‘Jongen...?’

En hij keerde in zijnen polk, hij duwde met zijn hoofd dieper in 't hooi, en hij dommelde voort. Hij droomde van honden, en van jongen, en van orgels, en van oorverdoovend gejank en gehuil.

De hond lag in een schoon rond nestje, ineen gedraaid, te kriepen. En hij keek zoo lodderlijk welgezind in 't wijveke heure oogen; en hij lekte, altijd lekken, aan zijne jongskes. 't Waren lijk drie bruinroste mollen, met elk eenen dikken kop; ze wroetelden hun vette lijvekes deureen, en ze zochten, en ze piepten.

Als ze hun roggen stuite en hunnen schotel pap binnenhadden gingen ze voort, naar elders. 't Ventje trok, 't wijveke stak en, tusschen de wielen, hongen de honden in nen fijgekorf, te schommelen. Zoo gingen ze, van dorp tot dorp, deur de wijde wereld bedelen: twee oude menschen, met hunnen orgel; en een hond, met zijn drie jongskes.

Veel later.

De dikke smoor was in klaarblinkende dauwdruppels veranderd en de zonne gloeide hooge in den hemel. Nu lagender vier honden aan 't wagentje, vier bruinroste honden. En, als de wrange draaide en als 't orgelke speelde, zoo staken alle viere die honden hunnen muile omhooge en ze huilden leelijk.

Van binnen, diepe verscholen onder het orgelkleed, zat het zielke, het geheimzinnig, het schamel orgelzielke, geheel heersch geworden en haast niet meer hoorbaar.

FRANK LATEUR

Iulekens klacht
bij het sterven van zijne musch

DE vogel, dien de Heer mij schiep,
tjiep! tjiep!
hij liet, eilaas, zijn lest gepiep.
tjiep! tjiep!
ik dolf hem in mijn hofken diep,
tjiep! tjiep!
en uit mijne oog een traantje liep.
tjiep! tjiep!
God gave dat hij rustig sliep,
tjiep! tjiep!
die mij zoo lustig wakker riep!
tjiep! tjiep!

A.J.M.J.

Hulst

H*ULST* is de name van 't gewas, dat de geleerden *Ilex aquifolium* L. heeten.

Het woord *hulst* is zonder -*t* geboren: die -*t* is er later aangewassen.

Van het oud woord *Huls* hebben ze, te Baerle, te Drongen, te Landeghem, en omstreeks, *Hulzenboom* gemaakt, dat bij ons *Hulstenboom* is.

Zoo zeggen wij nog *hulstenblad*, *hulstentak*, *hulstenhout*, enz., altijd met die aangegroeide -*t.*

Die -*t* heeten de geleerden *t paragogicum*, dat een leelijke name is van eene zeer eenvoudige zake.

De geleerden, die willen alleene geleerd zijn, gebruiken geren zulke gekke woorden, zoo 't schijnt.

Burg en *burcht*, *els* en *elst*, *rijs* en *rijst*, *te mijnen* en *te mijnent*, *te noene* en *te noenent*, (te Brugge op de *Coupure*) *onderpastoor* en *onderpastoort*, zijn voorbeelden van woorden met en zonder die aangewassene of bijgesprokene -*t.*

Hulst was vrouwgeslachtig en men zei *de hulst*, *van der hulst*, *te der hulst*; nu wordt het woord als mangeslachtig gebezigd, en men zegt *van den hulst.*

Daar zijn oorden die *Hulst*, *Hulste*, *Oudhulst* of *Houthulst* heeten; en die van *Hulst* of van *Hulste* zijn, of vroeger waren, heeten gevoegelijk *Hulstaert.*

De moederlijke voorouders van den onlangs overledenen *Monseigneur Dhulst* waren Heeren van *Hulste*, zoo 't de name *Dhulst*, vroeger *d'Hulst*, *de Hulste*, *van Hulste*, uitgeeft.

Of die oordnamen uitstand hebben met het gewas dat *hulst* heet, dat is mij onbekend.

Al die *Verhulst* heeten, vroeger *Van der Hulst*, dragen waarschijnelijk eenen boomname, gelijk de *Vander Eecken* en de *Vereecken*, de *Vander Helsten* en de *Verhelsten*, de *Vande Peereboomen*, en meer andere.

Van *huls*, eertijds *hols*, hebben de Franschen *hous* en *houx* gemaakt; en van *hous houssaie*, dat een *hulstenbosch* of eene *hulsthage* is.

Houssaie schreef vroeger *houssaye*, en van daar komt de gekende geboortename van *Monsieur De la Houssaye*, in 't Vlaamsch Mijnheer *Verhulst.*

Kwame er nu iemand met dien Franschen name alhier over, 't en zou niet lange aanloopen of hij zou, bij de Vlamingen, *De la housee*, *De la housse*, of kortweg *Lahousse* heeten, doet hij niet?

De Hulster (nevengedaanten *de hulser*, *de huller*) beteekent *de haarlegger*, of de *coiffeur* zoo ze nu zeggen. Het woord *Hulster* staat, met dien zin, nog in Kramers' woordenboek.

GUIDO GEZELLE

Nog vlaamsche woorden, spreuken en gedichten

Als Treze verlaên is, een' vliege komt heur te bij: 't en is ton niet goed van in heuren weg te loopen.

Tijd genoeg liet zijnen oest op den akker staan, en hij en had maar ne schoof!

Verhanden = van hand veranderen. Verhemden = een ander hemde aandoen. Vermaanden = eene nieuwe maand beginnen: ‘morgen gaan wij vermaanden.’

‘Als het zouden moeten appels zijn, 't zijn peren’. Wordt gezeid, b.v. in het jassen, als men met de eerste kaarten albij eenen derden, vierden of vijfden heeft, en dat de laatste bladen er niet op en trekken.

't Ligt daar altemale hoop over soop: nen hond en zou er zijn' jongen niet vinden!

‘'t Zijn al nesten,’ zei de hond, en hij jongde in vaders hoedtjen.

Die lichtekooie, dat er een hond kwame met een hoedtjen aan, ze zou meêgaan! - Die menschezot, dat er een hond voorbij zijn huis kwame, met een hoedtjen aan, hij zou hem inroepen!

Die oolijkaard, hij heeft hij altijd zijn *uitkomen.*

't En is daar geen haaste bij: 't en komt op geenen dag twee drie.

't Weere zit duivelsch zwart: 't gaat mollejongen rein.

> Als zij achter u niet en wachten
> 't Is dat zij u niet en achten.

Die vent is te verleeden met nen natten vingere, met e stroodtje.

Met de lutterpeze spelen = lutterpezen = niemendalle doen = met zijn tee'n spelen.

‘Het huwelijk eet menschen,’ zei Ko, ‘maar 't zou duivels eten ook!

Als dat begint (als zij aanleggen om te trouwen), 't is altemale: ‘Wat heb-ja?’ en: ‘Wat wil-je?’ Maar 't stroopt zoo veel af aan de kerkdeure!

Jans mage zou koppekeien teren; ze zou ne rauwen duivel teren.

Flauwe koffij = leithee, deurgedjakte koffij: hij heeft van de zwepe gehad.

Nen trouw en een' rouwe
zijn man ende vrouwe.

De kerkhofblommen (grijze haren) schieten al op zijn hoofd.

('*t Vervolgt*)

G.V.D.P.

Mingelmare

Eerweerde Zuster Maria Godelieve

HET werk der zendingen in Congoland, heeft een pijnlijk verlies gedaan, door het afsterven van *de Eerweerde zuster Maria-Godelieve*, jongvrouw Ryckebusch, geboortig van Abeele bij Poperinghe. Zij stak over naar Africa met den eersten zendelingstocht van zusters, op den dertienden in wintermaand 't jaar 1891, en is onlangsleden te Luluaburg in den Heere ontslapen. Gelijk hare negen gezellinnen, die allen onze bewondering weerdig zijn, was zij uit zuivere liefde tot het menschdom heengegaan, en zij had de schuchterheid van haar geslacht overwonnen, om haar leven aan een lastig en ondankbaar werk toe te wijden. Ondanks de moeilijkheden die eigen zijn aan het werk dat zij vrijwillig ondernomen had, leefde zuster Godelieve gelukkig in Congoland; de berichten immers vol van eene vlaamsche vroolijkheid, die zij in de verhandelingen der geloofsboden van Scheut nu en dan liet verschijnen, zijn daar om het te getuigen. Zij was bezield met één gedacht, en 't is voor dit gedacht, dat zij zonder klagen, op het veld van eere gestorven is.

En dit verlies, dat ons tot droefheid stemt, doet ons eenen wensch uiten. 't Is dat de zusters zoo lange in Africa niet meer en zouden vertoeven. Zuster Godelieve was reeds meer dan vijf jaar in Congoland! 't Is te veel. Op weinige uitgezonderden na, en kunnen de kloekste mannen het zoolang niet uithouden onder den Evennaar, en men zoude zulkdanig verblijf opleggen, aan die zoetaardige jonge dochters, die voor geenen last achteruit en wijken, en gereed zijn tot alle zelfsverloocheningen! Dat en kan niet zijn. Het werk ter beschaving van Congoland en mag van hunne onmeetbare edelmoedigheid zulk geen offer aannemen.

Wij vragen dat men voor de zusters zoude doen, 't gene men doet voor de krijgslieden, voor de werkscheppers, de geneesheeren, de handelaars en de werklieden, 't is te zeggen, dat zij, na drie jaar verblijf in Congoland, naar hun vaderland zouden wederkeeren.

(Vertaald uit *Le Mouvement Géographique* - 1897, blz. 79).

[Nummer 6]

Vlaamsch en Fransch leeren
(*Vervolg van blz.* 39.)

II. De Vlaamsche taal, uit hoofde van heur spraakleer, is wederom veel gemakkelijker om leeren dan de Fransche.

In de Vlaamsche spraakkunsten vinde 'k, wat hier melding verdient; A/ eenige spelregelkes; B/ de verbuigingen der bijvoegelijke woorden, der zelfstandige naamwoorden, der voornaamwoorden; C/ de vervoegingen; D/ de woordvorming.

A/D/ Wat de *spelregels* en de *woordvorming* betreft, die worden in de Fransche spraakleeren om zeggens niet behandeld. Getuigt zulks dat het Fransch gemakkelijker is? Voorzeker niet, integendeel. Die regels zijn een treffend bewijs, dat het Vlaamsch regelmatig is in spelling en woordvorming; het Fransch daarentegen heeft eene woordvorming die meerderendeels Latijnsch is of Grieksch, en zijn spelling kan tot geen voldoende regels gebracht worden. Ziet bladz. 34 reek 17-20.

B/ Wat de *verbuigingen* aangaat waar de spraakkunsten veel beslag mede maken, men gelieve op te merken, dat zij in den tegenwoordigen toestand der taal, weinig moeielijkheid opleveren, ja zelfs in de sprekende taal, den vooropkomenden bezitsvorm en de vormen der voornaamwoorden uitgenomen, zoo goed als afgesleten zijn.

Niemand ten anderen klaagt over de Fransche vormen der voornaamwoorden: *je*, *me*, *moi*; *tu*, *te toi*; *il*, *ils*, *elle*, *elles*, *se*, *soi*, *lui*, *eux*, *leur*; *qui*, *que*, *dont*; *lequel*, *duquel*, *auxquels*, enz.; waarom zou men dan klagen over diergelijke woordveranderingen: *ik*, *mijns*, *mij; gij*, *uws*, *u*; *hij*, *zijns*, *hem*; *zij*, *haars*, *ze*; *zij*, *hunner*, *hun*, *hen*; *wie*, *wiens*, *wien*; *die*, *diens*, *dien*; *waarvan*, *waaraan*, enz. in 't Vlaamsch, waar zij met evenveel regelmatigheid en gemak geleerd en gebruikt worden?

De verbuiging der bijvoegelijke en der zelfstandige naamwoorden is nog gemakkelijker in de toepassing. Want de derde naamval of doelvorm wordt zeer zelden aangewend; en waar hij nog gebruikt wordt, wat is er gemakkelijker: *den* knecht, *den* vriend, *den* kinders van mijnen gebuur, ofwel: AU *domestique*, À L'*ami*, AUX *enfants de mon voisin?* De vierde naamval of voorwerpsvorm is gelijk aan den eersten, behalve dat het bijvoegelijk woord, in 't mannelijk enkelvoud, eene *n* aanneemt: 1ste nv. de *goede* vader, 4de nv. den *goeden* vader.

Blijft de tweede naamval of bezitsvorm. Komt hij voorop, b.v. mijn *moeders* huis, *Gods* Zoon, *Keizer Karels* tijd, enz., hij biedt niet meer moeielijkheid aan als in 't Engelsch, *my* MOTHER'S *house*, waar iedereen hem gemakkelijk heet. Als hij het zelfstandig naamwoord volgt, dan wordt hij doorgaans met den voorwerpsvorm omschreven: b.v. de hofstede *van zijnen vriend*; ofwel hij levert, zooals in 't Fransch, geen erg bezwaar op: in den naam *des Vaders*, *au nom* DU *Père*; de roem *der* martelaars, *la gloire* DES *martyrs.*

C/ Wij komen eindelijk aan de *vervoeging* der werkwoorden. Overmoeielijk hoofdstuk, zult ge zeggen. In 't Vlaamsch, neen toch! In 't Fransch, ja! Zelfs veel moeielijker als al de andere hoofdstukken van de woordenleer der spraakkunst te zamen.

In 't VLAAMSCH eindigen de werkwoorden op *en*, en is er, met betrek tot de Fransche werkwoorden gesproken, maar *ééne* vervoeging.

Wij zullen achtereenvolgens handelen:

a/ *Over de persoonsvormen der verschillende tijden.*

De samengestelde tijden, men weet zulks genoeg, zijn allergemakkelijkst. De uitgangen der *vijf* persoonlijke andere tijden zijn, op ééne uitzondering na, de zelfste.

De derde persoon enkelvoud is gelijk aan den eersten persoon enkelvoud; 't en zij dat men in den tegenw. tijd der aant. wijs (behalve bij *is*, *zal*, *kan*, *mag*), eene *t* voegt achter allen anderen letter dan *t.*

De tweede persoon meervoud, die ook altijd gebruikt wordt voor den tweeden persoon enkelvoud, is gelijk aan den eersten persoon enkelvoud + *t* ('t en zij als hij reeds op *t* uitgaat).

De eerste en de derde personen meervoud zijn gelijk aan den eersten persoon enkelvoud + *n* of *en*, naar gelang hij al of niet op een zuiveren langen klank eindigt. (Ik *zie*, wij *zien*).

De vormen der *bijvoegende* wijze verschillen van de opgegeven vormen der *aantoonende* wijze alleenlijk hierdoor, dat de stam van 't werkwoord, niet eindigende op een zuiveren langen klank, onmiddellijk van een enkele *e moet* gevolgd worden, en dat de stamklank de zelfste is als die van 't meervoud in de aantoonende wijs.

Zulks in de vijf tijden toepassende, bekomt men:

Aantoonende wijs. **Tegw. tijd; onvm. verl. tijd.**	**Bijvoegende wijs.** **Tegw. tijd; onvm. verl. tijd.**
Ik *leer - brak*	Ik *leere - brake*
gij *leert - braakt*	gij *leeret - braket*
hij *leert - brak*	hij *leere - brake*
wij *leeren - braken*	wij *leeren - braken*
gij *leert - braakt*	gij *leeret - braket*
zij *leeren - braken*	zij *leeren - braken*

Gebiedende wijs, *leert - leeren* wij.

b/ *Over de afgeleide enkele tijden.*

Wat de afleiding der enkele tijden van de bijvoegende wijs betreft, alles wierd reeds onder a/ gezeid.

Wat de gebiedende wijs aangaat: de tweede persoon enkel- en meervoud is de zelfde als in den tegenw. tijd der aant. wijs, met weglating van 't voornaamwoord; de eerste persoon meervoud is niets dan de omzetting van den zelfsten persoon van den tegenw. tijd der aant. wijs: wij leeren - *leeren wij.*

Het tegenwoordig deelwoord is gelijk aan den noemvorm, + *de*: staan, *staande.*

c/ *Over de hoofdvormen der werkwoorden.*

De werkwoorden in 't Vlaamsch, hebben *drie* noemensweerdige hoofdvormen: *den eersten persoon van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijs*; *den eersten persoon van den onvolmaakt verleden tijd der aantoonende wijs*; *'t verleden deelwoord.*

Aanmerking. Wij zullen alleenlijk van de twee laatste hoofdvormen spreken; want, uitgenomen de werkwoorden *zijn* en *wezen*, *hebben* en *zullen*, *mogen* en *kunnen*, wier hoofdtijden een beetje eigenaardig zijn, hebben *alle* onze werkwoorden a/ hunnen eersten hoofdvorm *gelijk* aan den werkwoordelijken stam: ploegen - ik *ploeg*; zingen - ik *zing*; b/ gansch regelmatige *afgeleide* tijden (ik *zij* - *ware* uitgenomen).

a/ Gelijkvloeiende werkwoorden.

De tweede hoofdvorm is gelijk aan den eersten + den uitgang *de* (ofwel *te* als de laatste medeklinker hard is); den derden hoofdvorm bekomt men, met de e van den tweeden vorm weg te laten, en, als de eerste lettergreep de stemzate heeft, *ge* vooraan te voegen.

B.V. ploegen, *ploegde*, geploegd; tappen, *tapte*, *getapt*; tieren, *tierde*, *getierd*; straffen, *strafte*, *gestraft*; handhaven, *handhaafde*, *gehandhaafd*; gebruiken, *gebruikte*, *gebruikt*; verheugen, *verheugde*, *verheugd*; wanhopen, *wanhoopte*, *gewanhoopt.*

β/ *Ongelijkvloeiende en onregelmatige werkwoorden.*

Zijn de werkwoorden ongelijkvloeiend of onregelmatig, men moet die *twee* hoofdvormen van buiten leeren, wat weinig moeielijkheid oplevert, in dezer voegen:

1/ grijpen, *greep*, *gegrepen.*

Zoo vervoegen alle ongelijkvloeiende of sterke werkwoorden met *ij* in den noemvorm: *bijten*, *blijken*, *blijven*, *drijven*, enz.

2/ gieten, *goot*, *gegoten*;

sluiten, *sloot*, *gesloten.*

Zoo vervoegen alle sterke werkwoorden met *ie* of *ui* in den noemvorm: *bieden*, *gieten*, *bedriegen*, *buigen*, *druipen*, *duiken*, enz.[1].

3/ binden, *bond*, *gebonden*;

zwemmen, *zwom*, *gezwommen.*

Zoo vervoegen *schrikken* en alle sterke werkwoorden, met *korte i* vóór *m* of *n*; zoo ook alle sterke werkwoorden met *korte e*[2]: *klimmen*, *vinden*, *wringen*, *blinken*, *winnen*, *delven*, *helpen*, enz.

4/ breken, *brak*, *gebroken.*

Zoo vervoegen alle sterke werkwoorden met *zachtlange e* in den noemvorm, wanneer die *e* gevolgd wordt van de *enkele k* en *m*; insgelijks de sterke werkwoorden met *zacht-* of *zwaarlange e* gevolgd van *l*, *g* en *r*; doch deze laatste nemen *lange o* in den onvolm. verl. tijd: *spreken*, *nemen*, enz.; bewegen, *bewoog.*

5/ geven, *gaf*, *gegeven*;

zitten, *zat*, *gezeten.*

Zoo vervoegen alle nog niet aangestipte sterke werkwoorden met *zachtlange e* of *korte i* in den noemvorm: *eten*, *meten*, *bidden*, *liggen*, enz.[3]

6/ dragen, *droeg*, *gedragen;*

vallen, *viel*, *gevallen.*

Zoo vervoegen 't betrekkelijk kleen getal sterke werkwoorden wier noemvorm bevat *a*, *scherplange e*, *o*, *ouw*,

(1) Bij al de werkwoorden van 1/ en 2/, zijn de stamklinkers *e* en *o* van den onvolm. verleden tijd der aantoon. wijs *scherp* in 't enkelvoud, en *zacht* in 't meervoud. Ziet Nederlandsche Spraakk. door J. Vercoullie, bl. 23, 89.

(2) Zes van deze laatste nemen beter *ie* in den onvolm. verl. tijd: helpen, *hielp*, geholpen.

(3) In de werkwoorden bij 4/ en 5/ vermeld, is de stamklinker *a* van den onvolm. verl. tijd der aantoon. wijs, *kort* in 't enkelvoud, en *lang* in 't meervoud.

oe. Sommige dezer nochtans maken *nu* hunnen onvolm. verl. tijd, gelijk de gelijkvloeiende werkwoorden, met bijvoeging van *de* of *te*: spannen, *spande*, *gespannen.*

7/ Eenige regelmatige werkwoorden aanzie ik *hier* als onregelmatig, omdat zij buiten deze opgegeven regels vallen, en alzoo moet ik zeggen dat er nog een *dertigtal* werkwoorden zijn, wier twee hoofdvormen eenige onregelmatigheid vertoonen.

Eene ware moeielijkheid ontmoeten wij bij de *samengestelde* werkwoorden; niet voor 't leeren van hunne hoofdvormen, want, gelijk in 't Fransch, maken zij die doorgaans gelijk hunne *enkele* grondwerkwoorden; maar om te onderkennen, welke scheidbaar en welke andere onscheidbaar zijn. Door het inachtnemen nochtans, dat het eerste lid der onscheidbare werkwoorden, altijd iets van zijne oorspronkelijke beteekenis verliest, terwijl het daarentegen, bij de scheidbare, altijd zijne oorspronkelijke beteekenis behoudt (Van Beers, Nederlandsche spraakleer, 3de uitgave n^{r} 189), zal de leerling, met wat oefening en het aanwenden der middels in de spraakkunsten aangewezen, deze moeielijkheid, veel gemakkelijker dan men denkt, overwinnen.

Het onzeggelijk grooter bezwaar, dat de vervoeging der Fransche werkwoorden oplevert, zal zonneklaar blijken aan alwie, wat wij van de Vlaamsche werkwoorden zeiden, wilt vergelijken met het volgende.

In 't FRANSCH eindigen de werkwoorden op *er*, *ir*, *oir*, *re*, en zijn er *vier* vervoegingen.

Wij zullen achtereenvolgens handelen:

aa/ *Over de persoonsvormen der verschillende tijden.*

De samengestelde tijden zijn even gemakkelijk als in 't Vlaamsch.

De *vijf* verzamelingen persoonsvormen der hoofdtijden (*drie* namelijk voor den *indic. prés.*, en *twee* voor den *passé défini*) zijn verschillend; daarbij komen dan in iedere der vier vervoegingen zeven afgeleide enkele tijden (*le plur. du prés.*, *et l'imparfait de l'indicatif*, *le futur*, *le conditionnel*, *l'impératif*, *le présent et l'imparfait du subjonctif*), die wederom *zes* reken verschillende

persoonsvormen hebben. Ziet de Fransche Spraakkunsten.

In 't Fransch trouwens, zooals iedereen weet, zijn er in iedere der vier vervoegingen, drie enkele tijden meer dan in 't Vlaamsch, en zulks is voorzeker niet weinig nadeelig.

Het Vlaamsch, zal er mogelijks iemand zeggen, mist den *passé défini*, en moet hem door den *imparfait* als door een peerd van twee diensten, vervangen; de *futur simple* en de *conditionnel présent* zijn in 't Vlaamsch niet enkele maar samengestelde tijden: dat alles is min volmaakt dan in 't Fransch, en niettemin vindt ge er groot voordeel in?

Wij antwoorden, zeker ja! Wilden wij de *volmaaktheid* der twee talen vergelijken, wij zouden wel weten waarop de aandacht te vestigen, en ge zoudt aardig staan zien; maar nu, in geheel onzen opstel is er alleenlijk sprake van hunne *gemakkelijkheid.*

bb/ *Over de vorming der afgeleide enkele tijden.*

Wij zagen hierboven onder b/ met welk ongeloovelijk gemak de *vier* afgeleide tijden in 't Vlaamsch gemaakt worden. De viermaal zeven of acht en twintig afleidingen in 't Fransch, geschieden daarentegen op *elf* verschillende wijzen. Zoo is 't inderdaad in *leering*, maar in *doening* kan men nog verder gaan en verzekeren, dat velen om de moeielijkheid dier menigvuldige verschillende afleiding te ontwijken, liever de *acht en twintig* tijden van buiten leeren.

cc/ *Over de hoofdtijden der werkwoorden.*

De werkwoorden hebben buiten den noemvorm, nog vier hoofdtijden: *le part. présent*, *le part. passé*, *le prés. de l'indic.*, *le passé défini.*

aa/ Regelmatige werkwoorden.

Aangezien er vier vervoegingen zijn, zijn er dus in 't geheele viermaal vijf of *twintig* verschillige hoofdtijden, en die op verre na dat onderling betrek niet en vertoonen gelijk de *drie* hoofdtijden der Vlaamsche werkwoorden.

Wij spreken nu van de *regelmatige* werkwoorden; doch gelieft aan te merken dat die regelmatigheid toch niet alle eigenaardigheid uitsluit: zoo staan er in de

Fransche Spraakkunsten, achter de opgave van de vervoeging der werkwoorden op *er* uitgaande, een *achttal* aanmerkingen die bijzonderheden aanstippen, waardoor vele dier werkwoorden hier en daar van 't gegeven voorbeeld afwijken.

ββ/ *Onregelmatige werkwoorden.*

In de Fransche spraakkunst van Van Hollebeke en Merten blz. 74-79, wordt er melding gemaakt van onregelmatige werkwoorden, die den zelfden kenmerkenden uitgang hebben, en vervoegd worden als een aangewezen onregelmatig werkwoord. Zoo deden wij insgelijks hierboven β/ 1/, 2/, 3/ enz. Daarna geeft hij werkwoorden op, zonder kenmerkende uitgangen of letters, die ook, gelijk een aangeduid onregelmatig werkwoord, hunne hoofdtijden vormen.

Alle voorzeide werkwoorden daarlatende, stipt hij nog *zes en negentig* werkwoorden aan, met onregelmatige verschillende hoofdtijden. Bemerkt dat wij er in 't Vlaamsch zeven en dertig aantroffen, waarvan ieder *twee* bijzondere hoofdtijden heeft.

Daarenboven, van die zes en negentig werkwoorden, zijn er *drie en veertig* wier zeven afgeleide tijden zelf, al of ten deele, onregelmatig gemaakt worden; terwijl er in 't Vlaamsch geen één voorkomt, wiens afgeleide tijden (behalve *ik zij*, *ware*) eenige onregelmatigheid vertoonen.

Voegt daarbij de algemeen erkende moeielijkheid van 't gebruik der *bijvoegende wijze*, van de onderscheiding tusschen den *part. prés.* en het *adjectif verbal*, tusschen den *passé antérieur* en den *plus-que-parfait*, en vooral tusschen den *passé défini* en den *imparfait*, van de veranderlijk- of onveranderlijkheid van 't *verleden deelwoord* der Fransche werkwoorden, van 't maken van den *vrouwelijken vorm* der hoedanigheidswoorden, van 't gebruik van 't *article partitif*, en van 't zeer lastig ontkennend woordtje *ne*, alle geheel of nagenoeg onbekende moeielijkheden in 't Vlaamsch; en als ge alles zult indachtig zijn wat wij over de spraakkunst schreven, zoo zult ge, zonder aarzelen, de veel grooter moeielijkheid der Fransche spraakleer volmondig bekennen.

('*t Vervolgt*)

AL. DE VISSCHERE

Van kleene Klaai en groote Klaai

't **W**AREN in een dorp twee mannen, die den zelfsten name droegen; beide hieten Klaai, maar de eene ha' vier peerden en de andere maar één, en om ze uit een te kennen, plag men Klaai die vier peerden had, groote Klaai en den anderen kleene Klaai te heeten.

Nu zult gij gaan hooren hoe 't met die twee mannen ging, want daar is eene geheele gevarenisse aan vaste. De gansche weke deure moest kleene Klaai voor grooten Klaai ploegen en hem zijn eenig peerd leenen; groote Klaai kwam zijnen naamgenoot ook ter hulpe, éénen keer op 'n weke, en dat was 's zondags.

En klakken dat hij deed, kleene Klaai, met zijne zwepe over alle vijve die peerden, die toch, en ja, zoo goed als de zijne waren, op dien eenigen dag! klakken was klakken!

De zunne scheen zoo schoone en al de klokken luidden in den kerketorre; de lieden waren al op hun beste en ze gingen kerkewaards, met hunnen gebedenboek onder hunnen arme, en ze keken naar kleene Klaai, die ploegde met vijf peerden vóór zijnen ploeg, en hij was zoo preusch dat hij wederom klakte met zijne zwepe en riep: ‘Ju, alle vijve mijn peerden!’

‘Ge 'n meugt dat niet zeggen,’ zei groote Klaai, ‘'t en is maar één peerd dat 't uwe is!’

Maar, van met dat er nog wat volk voorbijging, naar de kerke toe, vergat kleene Klaai dat hij dat niet en mocht zeggen en riep hij wederom: ‘Ju, alle vijve mijn peerden!’

‘'k Verzoeke u nog eens van dat niet meer te zeggen,’ zei groote Klaai, ‘want, zegt ge 't nog éénen keer, 'k zal uw peerd den kop inslaan en 't zal ter stede blijven dood liggen.’

‘'k En zal 't voorvast niet meer zeggen,’ zei kleene Klaai, maar, van als er nog eens volk voorbijging en dat ze hem goên dag toeknikten, was hij zoo preusch dat hij daar alzoo met vijf peerden zijn land kost beploegen,

dat hij klakte met zijne zwepe en wederom riep: ‘Ju, alle vijve mijn peerden!’

‘'k Zal u gaan juwen!’ zei groote Klaai, en, met den knobbel van de bindtouwe sloeg hij op den kop van kleenen Klaai zijn eenig peerd, dat het omme- en stokkedood viel.

‘Och, nu en hebbe ik geen peerd meer!’ zei kleene Klaai en hij begon te krijsschen. En daarna stropte hij het peerd zijn vel af, liet het goed droogen in den wind, stak het dan in eenen zak, dien hij op zijnen rugge lei en vertrok naar stad, om zijn peerdevel te verkoopen.

Hij had eenen langen weg af te leggen en hij moest door eenen grooten, donkeren bosch, en, al met eenen keer, wierd het geweldig kwâ weêre. Hij liep geheel verdoold en, tegen dat hij op den rechten weg kwam, dimsterde 't al en was hij te verre om naar stad te gaan of naar huis te kunnen.

Dichte bij den weg stond er eene groote hofstede; de buitenluiken waren toe, maar 't kwam licht deur de spleten. Daar zal ik wel mogen de nacht overbrengen, dacht kleene Klaai, en hij ging op de deure gaan buischen.

De hofdeerne deed open, maar, als ze hoorde wat hij verlangde, zei ze dat hij mochte zijns weegs gaan, dat de vrouwe al jaren dood, en de baas niet thuis en was, en dat ze heur geen vreemdelingen aan en trok.

‘Nu, 'k zal dan buiten gaan slapen,’ zei kleine Klaai, en de deerne sloot de deure toe.

Dichte daarbij stond er eene groote hooimijte, en tusschen die mijte en 't huis stond er eene kleene schure, met een plat stroodak daarop.

‘Daar zou ik wel op gaan liggen!’ zei kleene Klaai, als hij het dak zag; dat is een goê bedde en de ovare 'n zal toch in mijne beenen niet pekken.’ Ge moet weten, 't stond een ovare op het dak, nabij zijnen ovaarnest.

En kleene Klaai kroop op de schure, waar hij draaide en keerde tot dat hij wel lag. De buitenluiken en waren zoo hooge niet als de veinsters, en kleine Klaai kost binnen in de kamer kijken en zien wat er daar ommeging.

Daar stond er een eetberd gedekt, met wijn en met

gebraad erop, benevens eenen schoonen visch. De hofdeerne zat aan 't berd, met den koster rechtover heur, en zij schonk wijn in zijn glas; en de koster loerde naar dien visch, want dat was een lekker dingen daar hij straf aanhield.

‘Kost ik daar toch entwat van meêkrijgen,’ zei kleene Klaai, en hij keek nog nader bij de veinster, tot dat hij daar nog een allerschoonste gebak zag staan.

Nu hoorde hij iemand gereden komen tot nabij de hofstede en.... 't was de boer, die thuis kwam.

Dat was een allerbraafste man, die boer, maar hij had een wonderlijk ongemak: hij en kost noch hij en wilde voor zijn oogen geen kosters zien; kwam er ooit een omtrent hem zoo wierd hij razende gram.

Daarom was 't ook dat de koster, die geerne met de hofdeerne getrouwd hadde, naar de hofstede gekomen was: immers hij wist of hij vermoedde dat de boer niet thuis en ging zijn.

Als de twee berdgenooten den boer hoorden, waren ze zoodanig verschrikt, dat de deerne zei tegen den koster: ‘Kruipt zeere in die groote kiste daar, in den hoek!’

En de koster kroop erin, want hij was benauwd van dien boer, die geen kosters vóór zijne oogen en kost verdragen.

De deerne stak haastig al 't eten en de flesschen met wijn in den bakoven, eer dat de boer iets zien kon: hij had immers kunnen vragen wat dit al beteekende.

‘Och Heere!’ zuchtte kleene Klaai, van boven op de schure, als hij al dat goed eten zag wegsteken.

En hij zuchtte zoo hard, dat de boer het tot in de keuken hoorde.

‘Is er daar iemand?’ vroeg de boer, terwijl hij aldeur de veinster naar kleine Klaai opkeek. ‘Waarom ligt gij daar? Komt liever hier in de kamer!’

Kleene Klaai kwam af en vertelde hoe hij verdoold was, en sprak schoone om op de hofstêe te mogen vernachten.

‘Ja toch,’ zei de boer, ‘maar wij zullen eerst iets moeten nutten.’

De deerne kwam al spoedig met eenen grooten pot pap voor den dag. De boer had grooten honger en at met smake, maar kleene Klaai en kost niet laten van te denken op het heerlijk gebraad, op den visch en op het gebak die in den oven zaten, en de pap en wilde hem niet smaken.

Onder het eetberd, dichte bij zijne voeten, had hij zijnen zak geleid, daar dat peerdevel in zat. Hij tord er op, met zijnen voet, en dat gedroogd vel ging mij aan 't kraken, g'hadt gezeid 't zijn wel vijf-en-twintig akernoten die kraken.

‘Zwijgt,’ zei kleene Klaai tegen zijnen zak, maar ter zelver tijde duwde hij nog 'nen keer en 't kraakte nu nog veel luider.

‘Horkt! wat zit er in dien zak?’ vroeg de boer.

‘Och, dat is een tooveraar,’ zei kleene Klaai: ‘hij zegt dat wij geenen pap en moeten eten, dat hij geheel den bakoven vul gebraad en vol visch en vol gebak getooverd heeft.’

‘Wat, wat,’ zei de boer, en, in eenen sprong, was hij bij den oven, trok hij hem open en zag hij er oprecht al de lekkere stukken in zitten, die de deerne er in verborgen had.

De deerne en dierf niet spreken, maar zij zette alles op, en de boer en Klaai vielen aan 't eten, buik-sta-bij.

Maar Klaai tordt algauwe weêre op zijnen zak, die nog 'nen keer geweldig kraakte.

‘Wat zegt hij nu?’ vroeg de boer.

‘Hij zegt,’ antwoordde Klaai, ‘dat hij nu nog drie flasschen wijn in den oven getooverd heeft.’

En ja, de deerne mocht den wijn ook opbrengen.

De boer wierd, al drinken, wat verblijd en hij kreeg verlangen om ook zulk eenen tooveraar te hebben.

('*t Vervolgt*)

Vriendenzoen

Vis unita fortior.

WAAR zaat gij dan
gestoken, gij,
verduisterd en
verdoken, gij,
o vriendenhert:
door vriendenhand,
zoo waandet ge, in
uw onverstand,
gekwetst en afgewezen?
'k En hadde u nooit
vergeten, ik,
geen weêrstand u
verweten, ik;
geen stroo u in
den weg geleid,
geen werk gedaan,
geen woord gezeid,
dat kwetsende u kon wezen.

Nog meer als ik,
zijt gij, misschien,
een vriendenherte
en mij, misschien,
spijts al hetgeen,
tot beider leed,
ons beider liefde
in stukken smeet,
een ware vriend gebleven?
Dat vriendschap is
moet sterker zijn,
moet, sterk alzoo
de kerken, zijn
gesteund op vast-
en dieper grond
als vriendenhand
en vriendenmond,
zoo nu, zoo na dit leven.

't Is dit alleen,
dat scheiden ons
zoo bitterlijk,
dat beiden ons
kon drijven, om,
gij hier, ik daar,
verre af en zoo
nabij malkaar,
te porren en te pogen
aan 't gene ik wist,
of waande, dat
het was; en gij
hieldt staande dat
het niet en was:
niet anders als
een ijdel woord,
een vuil en valsch,
eene opgesmukte logen.

Zoo ziet men 't gene,
op dezen dag,
nog ijzervast
gevezen lag,
verworteld en
verwassen, eer
't ooit morgen is,
met éénen keer,
ter stede, in stukken vliegen;
zoo komt men eere
en trouw vaneen,
zoo komt men man
en vrouw vaneen,
zoo vriendenherte
en vriendenhand,
zoo onderdaan
en vaderland
en volk intween te liegen.

'k Herbiede u dan
de vriendenhand,

het vriendenhert,
den vriendenband,
die, spannende en
weêrspannig aan
ons beider bede,
is losgegaan,
nu weer aaneen te binden.
'k Herbiede u hulpe
en bijstand, in
den strijde, om weêr
den vijand in
te stormen; en
dat ongekleed,
dat edel wicht,
dat Waarheid heet,
te zoeken en te vinden.

30/1/97.
GUIDO GEZELLE

Nog vlaamsche woorden, spreuken en gedichten

Is de duivel nog slimmer als gij, 't is dat hij ouder is.

Dat kind zal de nagel van zijn ouders doodkiste worden!

Als de leeuw getergd is, hij kan *leelijkdoen!*

Jan en doet daar niet, *niet en is niet.* Hij en doet daar niet, *en doet hij daar niet.*

Pee liep zeere weg, *loopen was loopen.*

Dat is voor hem aldergemakkelijkst: 't is *een kaf aan zijn' hielen*!

Die vent en heeft geen bloed in zijn' aders: 't is kerremelk.

Hij en wist het niet in wat gaten gegoten d.i.: hij en vond geen uitvluchtsel, geenen uitleg.

Die zijn zet verbrandt, moet op de blaren zitten.

Iemand droogscheren, of scheren zonder zeepe: hem ernstig weg begekken of plagen.

En is 't er niet in gewassen,
g'en zult 't er niet in bassen.

Zatlap = zatterik, dronkaard.

Als de katte niet thuis en is, spelen de muizen in 't meel.

Dat er daar een oogske vet op ware, 't en zou voor mij niet zijn.

't En is daar niet te *vertinnen*, (te doen), ofwel te *winnen.*

Een *baloorde* peerd is een peerd dat hangende ooren heeft, lijk de zwijns.

Broodnoodig = doodnoodig. *Doodjammer*, *zonde en jammer* = zeer jammer, zonde Gods.

Maakt u een bitje bemind = haast u een bitje.

Broek-af is een zeker kaartspel. Insgelijks: *wieschen* of *wiezen*, of *wiesten.*

Dat vrouwmensch daar, 't is lijk ne *fierelaai. Fierelaai*: iets dat stijf speiert, schettert of glinstert: iets dat in de oogen slaat.

Rollekabollen = hol over bol vallen.

Hij zal *slachten van de kalanders*: hij zal er hem uiteten.

Die beslagmaker stond daar te *chachaaien.*

De *schijve* = de hulle van ne pot.

Bedreeuwelen = vertroetelen, bederven, debbelen. *Dretelteers* = dreeuwel.

'*Plantstaken zullen wulgen worden*' = Poten zullen wulgen bedijgen = dat eerst kleen en flauw was, wordt met der tijd groot en machtig.

Stampepoef = Stampestovers, gestampte eerappels.

Hij en is geen haar te betrouwen, geen spiere, geen ziere.

Hij zal slachten van Coba's veugel: hij zal er nog deurekomen.

'Tot daar!' zei Mote, en hij bolde halfwege; en hij was algelijk jouw.

'Redelijk!' zei Paulus, en hij kreesch.

'De liefde is blend,' zei de vent, en hij kuste zijn kalf (of zijn zwijn) deur de doornhage.

G.V.D.P.

[Nummer 7]

Van kleene Klaai en groote Klaai

‘**K**AN uw tooveraar ook den duivel doen uitkomen?’ vroeg de boer: ‘'k zou hem eens willen zien, nu dat ik zoo welgezind ben.’

‘Ja-hij, vast,’ zei kleene Klaai, ‘mijn tooveraar kan al dat ik verlange. Niet waar, gij daar!’ vroeg hij al terdten op den zak, dat het vervaarlijk kraakte.

‘Hoort ge 't, dat hij van ja zegt? Maar, de duivel is zoo leelijk om zien, dat wij dat best zouden onverlet laten.’

‘Ja, 'k en ben niet benauwd; hoe kan hij er wel uitzien.’

‘Hij heeft geheel het uitzicht van eenen koster,’ zei kleene Klaai.

‘Oei!’ riep de boer, ‘dat is van 't leelijkste uit. Ge moet weten dat ik geene kosters vóór mijne oogen en kan zien noch geluchten. Maar, dat is mij nu eender, aangezien dat ik wete dat het de duivel is. Ik hebbe nu moed, maar hij en mag mij niet te bij komen!’

‘'k Ga mijnen tooveraar ondervragen,’ zei kleene

Klaai, en hij tord op zijnen zak, en hij hield er zijne oore tegen.

‘Wat zegt hij?’

‘Hij zegt dat gij maar de kiste en moet opendoen, die daar in den hoek staat. Gij zult er den duivel in vinden, maar let wel op het deksel, dat hij niet weg en springe.’

De boer hief voorzichtig het deksel op en keek: ‘Verdonders,’ riep hij, achteruit springende, ‘'k hebbe hem gezien en 't is geheel en gansch onze koster. 't Is schrikkelijk!’

En de twee vrienden stelden 't nu wederom aan 't drinken, tot dat 't een groot gat in den nacht was.

‘Ge moest mij dien tooveraar verkoopen,’ zei de boer eindelijk, ‘ge meugt al vragen dat ge wilt; ja, 'k geve er u een geheel vat geld voorn!’

‘'t En kan niet zijn,’ zei kleene Klaai, ‘denkt eens wat ik al kan bekomen met dien tooveraar.’

‘Och, 'k zou hem toch zoo geerne hebben,’ antwoordde de boer, en hij bleef lange staan en schoone spreken.

‘Ja,’ zei kleene Klaai eindelijk, ‘aangezien gij zoo goed geweest hebt van mij te vernachten, zoo wille ik u voldoen. Gij zult den tooveraar hebben voor een vat geld, maar het moet schoone vul zijn.’

‘Ge zult het hebben,’ zei de boer, ‘maar die kiste daar moet ook meê, ik en wille ze in mijn huis niet meer; men kan niet weten of de duivel er nog niet in en zit.’

Kleene Klaai gaf den boer zijnen zak, met het gedroogd peerdevel erin, kreeg een geheel vat geld en nog een kruiwagen toe, om er de kiste en het vat op weg te voeren.

‘Vaart wel,’ zei hij, en hij vertrok.

Langs de andere zijde van den bosch liep er eene groote beke, en 't water stroomde er zoo geweldig, dat men er moeilijk over kon. 't Lag eene brugge over, en, in 't midden van de brugge, bleef kleene Klaai staan en sprak hij luide, dat de koster het hooren koste:

‘Wat zou 'k toch met die kiste doen? ze is zoo

eendlijk zwaar, dat ik er geenen verderen weg meê en kan. 'k Zal ze in de beke kletsen, stroomt ze meê tot al 't mijnent, 't is wel, en blijft ze onder wege, 't is ook wel.' En hij hief wat aan de kiste alsof hij ze wilde naar 't water slepen.

'Om de liefde Gods, laat gaan,' riep de koster, van in de kiste, 'laat mij hier uit!'

'Hoe zoo, de duivel zit er nog in! Nog te spoediger moet ze in 't water. Gauw, een, twee.....'

'Neen, neen, in Gods name, 'k zal u een geheel vat geld geven, laat ge er mij uit!'

'Dat is een ander paar mauwen,' zei kleene Klaai, en hij deed de kiste open. De koster sprong er rap uit en stook de kiste in 't water. Hij ging met Klaai naar 't zijnent en gaf hem ook een geheel vat geld.

Klaai had nu al twee vaten geld op zijnen kruiwagen.

'Zoo, zoo, mijn peerd is nog al rijkelijk betaald,' zei hij als hij thuis kwam en al dat geld te midden den vloer op eenen hoop goot. 'Groote Klaai zal aardig kijken als hij zal vernemen hoe rijke ik geworden ben met mijn één peerd; maar 'k en zal 't hem ook niet altemaal rechtuit gaan vertellen.'

Zoo hij zond eenen jongen naar groote Klaai's, om een meetstande te leenen.

'Wat zou hij daarmeê gaan doen, dacht groote Klaai, en hij streek wat terre alonder aan den bodem van de meetstande, opdat er iets zou aankleven van 't geene gemeten wierd. En 't gebeurde oprecht alzoo, want, als ze het meetvat terug brachten, warender drie zilverlingen aan gebleven.

'Wat beteekent dat nu?' zei groote Klaai, en hij liep rechte naar kleenen Klaai zijn huis.' Waar hebt gij al dat geld gehaald?

'O! dat komt van mijn peerdevel, dat ik gisteren verkocht hebbe.'

'Dat is ruime en rijke betaald,' zei groote Klaai, en naar huis loopende, nam hij zijn bijle en sloeg hij alle viere zijne peerden dood, stroopte hun het vel af en vertrok ermêe naar stad.

‘Vellen, vellen, wie koopt er vellen!’ riep hij langs de straten.

Al de schoemakers en de leertouwers kwamen uitgeloopen en vroegen hem: ‘Tegen hoevele?’ ‘Tegen een vat geld voor elk,’ zei groote Klaai. ‘Zijt ge gek,’ zeiden ze altegaâr, ‘meent gij dat wij geld bij den vate hebben?’

‘Vellen, vellen, wie koopt er vellen,’ riep hij, wat verder en aan allen die 't vroegen antwoordde hij: ‘Een vat geld voor elk!’

‘Hij wilt ons vóór den aap houden,’ zeiden de menschen eindelinge, en de schoemakers grepen hunne spanriemen, de leertouwers hunne schootvellen en ze begonnen op groote Klaai te dersschen, dat hij piepte. ‘Vellen, vellen,’ riepen ze, ‘ja wij zullen uw eigen vel vellen en touwen, tot dat het al in striepen ligt!’ En groote Klaai mochte de stad uitloopen.

‘Kleene Klaai zal mij dat betalen,’ zei hij, thuis komende, ‘'k zal hem doodslaan!’

Maar in 't huis van kleene Klaai was zijn grootmoeder gestorven. Klaai was geheel bedroefd en hij droeg het lijk in zijn warm bedde, om te zien of er geen leven meer in te krijgen en was. Hij zou grootje daar geheel den nacht laten liggen, en hij zelve op eenen stoel in eenen hoek slapen.

Als 't alzoo bijkans middernacht wierd, ging de deure open en groote Klaai kwam binnen, met zijn bijle in zijn hand. Hij ging rechte naar het bedde en sloeg grootmoeder den kop in, meenende dat het kleene Klaai was.

‘Daar zich!’ zei hij, ‘nu en zal hij met mij den gek niet meer houden!’

En hij vertrok.

‘Dat is toch een booze man,’ zei kleene Klaai, ‘hij wilde mij doodslaan en 't is een geluk dat grootmoeder al dood was, anders zij moest er nu aan!’

En Klaai deed grootmoeder heur zondagkleedsel aan, leende een peerd bij zijnen gebuur, spande 't vóór den wagen en zette grootmoeder op den achtersten bank, dat zij er niet en kost afvallen, en alzoo reden zij aldoor den bosch.

('*t Vervolgt*)

Taalverarming, taalverrijking

WIJ Vlamingen, die streven naar eene deftige beschaafde spreek- en schrijftaal, wij moeten onverbiddelijk het Nederlandsch, 't is te zeggen, het Hollandsch, aanveerden, dat besluiten wij uit de opstellen van L. Scarpé, Tac.-H. de Beer, J. Koenen en anderen nog.

Toch wordt deze bewering tegengesproken door mannen uit Nederland, als Bilderdyk, Matth. de Vries enz. die het Hollandsch met de levende kracht van het Vlaamsch zouden willen verrijken.

Verrijken ja, - maar het Vlaamsch is te oud versleten, 't is verjaard!

- Dat is valsch, - ziet hierachter het eerste uittreksel.

- Of ten minste de overeenkomst is onmogelijk.

Zij is ten volle mogelijk zoo de Hollanders wat inschikkelijk en meegaande willen zijn. Ten andere, zelfs Hollandsche geleerden, als de Vries en Verdam bekennen de gebrekkelijkheid van het Hollandsch, en vinden dat er nieuw leven in de tale moet gegoten worden.

- Het tijdstip is gekomen om uit de volkstaal van Noord- en Zuid-Nederland, de algemeene tale te verrijken.

Wij en vragen niet, dat men stratetaal of *gallicismen* overneme, neen! wij vragen wat Willems, David en Bormans wilden, en die geleerden staan borge dat wij geene hersenschimmen na en jagen...

- Dat is al wel, maar men zal noodzakelijk uitloopen op twist en tweedracht.

Neen, het Zuiden immers is zeer inschikkelijk, ten andere dat moet langzamerhand ingebracht worden en onder de leiding der geleerden, gelijk David en ‘*Noord en Zuid*’ zulks getuigden.

- Sommigen bespotten de volkstaal of aanzien ze als goed voor bloote liefhebberij!

- De volkstaal is onontbeerlijk voor de verrijking der schrijftaal. Bilderdyk, Kist, de Vries, David en vele andere geleerden van Noord- en Zuid-Nederland bekennen het volmondig. Wat meer is, als eene tale van de volkssprake afwendt, verarmt zij; zij zal haar noodzakelijk met

vreemd klatergoud moeten verhelpen, en hare eigene sierlijkheid zal zij schandig verliezen.

De Fransche schuimwoorden die men in het Hollandsch bij de vlete tegenkomt, geven daar een doorslaande bewijs van!! En zulk miswas zoude men verkiezen hoven de deugdelijke Dietsche taal van Zuid-Nederland!

- Ja maar, de Zuid-Nederlandsche woordenschat en is in 't gebruik niet! Hoe zouden wij die woorden gebruiken, wij en kennen ze niet!

- Zoo spreken vele mannen die hunne dwaasheid en onkunde willen doen schuilen onder den mantel van liefde tot hunne tale!

En als die woorden op de lippen van het volk van oudsher voortleven, of als geleerde mannen nieuwe woorden smeden naar den aard en de ziele van de tale, waarom zouden die moeten versteken blijven. Bij nieuwe dingen, ten andere, behoeven nieuwe namen!

Daarna volgen eenige opmerkingen over *beschaafde uitspraak*, waarin de handelwijze gelaakt wordt van al deze die de scherplange e's en o's willen verdringen. Deze zienswijze wordt gestaafd, door de getuigenis van menige geleerden uit Noord-Nederland, die het verwerpen van die klanken, als eene schending van de Nederlandsche taal aanzien.

Dit zijn eenige van de grondgedachten die de geleerde Heer *J. Muyldermans*, prachtig uiteenzet, in eenen merkweerdigen opstel, dien hij in de vlaamsche taalkamer te Gent afgelezen heeft, en die nu uit de verslagen van dat genootschap, in een vlugschrift overgedrukt is, bij den heer A. Siffer te Gent. Het boeksken telt 38 bladzijden, kost 0,50 en heet, TAALVERARMING, TAALVERRIJKING.

't Is spijtig genoeg dat dit vlugschrift hier niet geheel en gansch en kan overgenomen worden, het zoude 't, onder alle opzichten, wel verdienen. Twee drie uittreksels nochtans zullen voldoende zijn om onze lezers er een klein gedacht van te geven.

Op bladzijde 8 en vgg. lezen wij:

Reeds in 1851, getuigde Matth. de Vries, op het Taal- en Letterkundig Congres van Brussel, zijne liefde en

genegenheid voor de taal van zijne Zuiderbroeders... Luisteren wij een oogenblik.

> ‘Bij U’ sprak hij ‘zijn de wetten der spraakkunst en de schikking der woorden, niet evenzeer op de Latijnsche leest verwrongen als in Holland, den zetel der klassieke philologie. Bij u is in den stijl, veel van dat losse en natuurlijke, van dat oud Dietsch overgebleven, dat ten onzent voor de stijve regelmatigheid eener onhollandsche grammatica heeft plaats gemaakt. En moge wellicht de kracht en gespierdheid der taal, zoo als zij zich in Holland vertoont, kunnen strekken om den Vlaamschen stijl in merg en bloed te versterken, aan den anderen kant wacht het Hollandsch uit het Zuiden een verkwikkenden stroom van jeugdige frischeid, een herstel van dat losse en sierlijke, dat reeds nu voor de Vlaamsche schrijvers - wij wijzen slechts op eenen Conscience - zooveel opene ooren en harten in Holland heeft gewonnen. Het strekt ons tot een wezenlijk genoegen, hier aan de Vlaamsche letterkunde deze openlijke hulde toe te brengen.’ En 't verwondere ons ook niet waar hij volmondig bijvoegt, dat ‘de rijke volkstaal der beide Vlaanderen zorgvuldig geraadpleegd, en ter verrijking van den gemeenschappelijken taalschat aan gewend kan en moet worden...’
> Zoo verstaan wij het insgelijks, men kome ons niet zeggen ‘*Uw goedbewaarde penning is verjaard*, *en alleen de Hollandsche heeft handelswaarde. Zaak van overeenkomst?*’ Waar echter, waar zijn die penningen verjaard? Zijn zij geene gangbare alledaagsche munt onder ons volk? En verwijst hun opschrift niet rechtstreeks en duidelijk tot de voorgeslachten? Zijn die penningen of liever die woorden en die uitdrukkingen, meestal niet vergroeid in ons openbaar en huiselijk leven, zoo dat gij ze er niet kunt intrukken zonder dat leven te benadeelen?... Overeenkomst zou die penningen verjaren! Doch welke overeenkomst! Wie sloot en bezegelde die? Waar ge immers van overeenkomst gewaagt, onderstelt gij ten minste twee partijen. Noord Nederland moge nu zijne taal vooruitzetten, hare rechten verdedigen, hare schoonheden huldigen, haren rijkdom en hare voortbrengselen verheffen; wij misgunnen dit niet, wij juichen zelfs uiter herte toe, want die taal is gemeenschappelijk erfgoed van den Dietschen stamme. Maar het kome toch ons eeuwenoud eigendom niet beschimpen, om reden dat onkunde of onwil zijner woordenboeken spraakleermakers, den schat van het Zuiden verwaarloosde. De kleinoodiën onzer taal verliezen hunne weerde niet, omdat de oogen uit het Noorden er tijdelijk over heenzagen. Ons Zuidnederlandsch volk bewaarde die heilig, en drij millioen herten, waar die zoogezeide ‘Zuidnederlandismen’ in vasthankeren, drij millioen Vlaamschsprekende Belgen zijn zulk onbeduidend getal niet, bij het Noorden vergeleken, om over 't hoofd gezien

te worden bij het sluiten eener overeenkomst. O ja! in die overeenkomst welke ons zou verplichten en verbinden, bespreken wij, Zuidnederlanders, ons recht, het onvervreembare recht eener beschaafde natie, die nog zooals het Vlaamsche volk, niet ontkracht, niet ontzenuwd is, maar, God dank! op eigen en immer krachtiger leven mag bogen; en voere men nog zoo vele voorbeelden aan van hetgeen in Frankrijk en elders gebeurt, en die ons tot sprakelooze gedweeheid zouden veroordeelen, wij ontkennen aan die voorbeelden alle wet, omdat zij nooit eenen toestand zullen voorstellen als die, waarmede in Noord- en Zuid-Nederland te rekenen valt. Niet dat wij durven beweren de les aan het Noorden te spellen, o neen! niet dat wij alles verwerpen wat zijnen stempel draagt, al staat het nog zoo vreemd in onze oogen, en klinkt het in onze ooren nog zoo scherp; niet dat wij alle toegeving weigeren en alle terechtwijzing voor onredelijk houden, volstrekt niet! Wij willen met het Noorden eenheid van tale, één Nederlandsch voor één Nederland, omdat wij overtuigd zijn, dat die eenheid eene vereischte is voor den bloei en vooruitgang der gemeenschappelijke moedertaal door onderwijs en beoefening: wij willen zelfs eenheid van schrijfwijze, eenheid in het bepalen der taal hare vormen, hare woorden en wendingen. Maar in die eenheid worde even onbekrompen opgenomen de woordenvoorraad van het Noorden en de degelijk voorraad van het Zuiden, de gelouterde eigenaardigheden van de Zuid- als van de Noordnederlandsche volksspraak.’

***

Op welke grondslagen zal men dat taalgebouw vast zetten, welke woorden zal men aanveerden? Die grondslagen wierden al geleid van in 't jaar 1840 door de opstellers van den *Middelaer* waarschijnelijk door David zelve.

‘Wij zullen,’ zoo lees ik daarin, ‘steeds optreden tegen al wat slechts naar taalverbastering zweemt; edoch nooit zullen wij een echt Nederduitsch woord verzaken. Wij kennen in dezen geene grenzen dan de grenzen der taal. Nederduitsch, geen Hollandsch, Neder-Duitsch geen Brabantsch zullen wij trachten te schrijven... ‘De taal en hare rijkdommen,’ zeggen zij verder, ‘zijn gemeen goed; ligt in de mijn of groeve der taal nog iets ter verrijking verborgen, dit dient opgedolven en gemeen gemaakt te worden. Zoo deden de Franschen, wanneer zij den heerschenden tongval van het Noorden (*langue d'oïl*) met alle kostbaarheden, van den zuidelijken tongval (*langue provençale*) verrijkten; zoo deed onlangs Göthe wanneer hij den bovenlandschen Duitscher de onuitputtelijke bron van het Nederrijnsch opende: zoo deed een Gessner, wanneer hij de dalen van Duitschland van Zwitsersche gezangen deed weergalmen; zoo deed Schiller, wanneer hij uit het hertje des binnenlands, de taal van alle Duitsche

grenzen deed hooren. De gelijkstelling die wij hier schijnen te maken, wij voelen het, is ongepast, wij zijn geen Corneille's, wij zijn geene Schiller's; doch de waarheid van hetgeen wij zeggen is onwedersprekelijk: de verschillige dialecten zijn het levendig woordenboek eener taal. - Wil men aan den opbouw eener taal krachtdadig werken, dan moet men alle streekspraken raadplegen; wat Nederduitsch is voor de eene, dat is het ook voor de andere; wat ievers dat is het overal... Inheimsche woorden derhalve zullen wij handhaven en, desnoods, verlevendigen; woorden, die in verschillige streken gebruikelijk zijn, zal de schrifttaal alom in zwang brengen of ten minste bekend maken. Wat van den zelfden stam komt en op gelijkaardigen bodem wordt voortgeplant tiert overal min of meer...'

***

Wilt gij een staalken van de schuimwoorden, die bij de vleet in onze scholen binnendringen, en, zonder eenig merk van afkeuring, onder de oogen der studiejeugd ten toon gesteld worden? Onder andere in het *Nederlandsch-Latijnsch Woordenboek* van Dr Cappele en Dr Ekker krielt het van zulk onkruid.

Onder de letter e wordt het volgende vreemd miswas aangehaald, de bastaardwoorden nog daar gelaten, die reeds min of meer schijnen ingeburgerd, of althans moeilijk zouden af te weren zijn:

Eclat, *eclipseeren*, *economie*, *economisch*, *economiseeren*, *editie*, *educatie*, *egoist*, *electriek*, *electriseeren*, *elegant*, *elegantie*, *emancipatie*, *emancipeeren*, *emballage*, *emigrant*, *emigreeren*, *emulatie*, *encadreeren*, *encanailleeren*, *encourageeren*, *endorseeren*, *endossement*, *energie*, *energiek*, *energisch*, *engageeren*, *engagement*, *epidemie*, *epidemisch*, *epineus*, *episode*, *epoque*, *equipage*, *equipement*, *equivalent*, *equivoque*, *eskorte*, *eskader*, *essentiel*, *etablissement*, *etagère*, *etaleeren*, *etui*, *evaporeeren*, *evasief*, *eventueel*, *eventualiteit*, *evident*, *evidentie*, *evolutie examineeren*, *exact*, *exaltatie*, *exalteeren*, *excentriciteit*, *exceptie*, *exceptioneel*, *excerpeeren*, *excerpt*, *exclusief*, *excusabel*, *execrabel*, *executeur*, *executie*, *exemplair*, *exemptie*, *exhalatie*, *existentie*, *exorbitant*, *expectoratie*, *expectoreeren*, *expedieeren*, *expensief*, *experiment*, *expireeren*, *exponeeren*, *extensief*, *extremiteit...* waarop dan de woorden *ezel* en *ezelachtig* volgen!

Ah! waar plaats is voor zulke gedrochtelijke dingen, al keure men die zelfs nog af, zou daar geene plaats moeten zijn, voor hetgeen onze Zuid-Nederlandsche tongvallen goeds en keurigs bezitten? Heet dát verrijking der letterkundige taal? Mij komt het betreurensweerdig voor, dat begaafde leeraars zulken 'hutsepot' op tafel brengen...

Doch zij teekenden ongetwijfeld op wat zij bij hunne landgenooten lazen of te hooren kregen, en hunne verzameling strekt nu tot onwederlegbaar bewijs van het bederf, hetwelk de taal bedreigt in Noord-Nederland. Want zoo vraagt zich de Heer

> Koenen af. ‘Wat is nu het gevolg van al die “vergoding” als het zoo heeten mag, van het uitheemsche, van die “verwaarloozing” wat het eigenlijk heeten moet, van eigen taal? Naar mijn inzien loopt onze schoone taal gevaar, te verliezen van hare innige en karaktervolle zegginskracht. En als het waar is dat de taal de afspiegeling is van den aard van 't volk, dan is dit voortwoekeren van dat onkruid een treurig en onheilspellend teeken.’

‘Welnu, zoo vragen wij op onze beurt, wat valt daartegen te doen? Moet die verbastering goedgekeurd of uitgeroeid? De taal, de zoogezeide conventietaal moet naar het volk terug. Daar springt de bron van nieuw leven en verfrisschende kracht.’

Deze uittreksels laten oordeelen over geheel den opstel. Hij is zonder tegenspraak wel doordacht en knap geschreven. Het is eene loffelijke poging, om de weg tot de eenheid met Holland wat te vereffenen, en om uit het hoofd van sommige nieuw Hollandschgezinde Vlamingen, eenige gedachten weg te nemen, die hen tot nu toe belet hadden de roekeloosheid van hun streven in te zien.

Al wie hem aan de Dietsche taal gelegen laat, zal met veel smake en te zijnen grooten bate dat merkweerdig werkje lezen.

De opsteller heeft veel betrouwen en goede hope op de degelijke inschikkelijkheid van Hollanders en Hollandschgezinden en niet zonder reden, want het geharrewar dat over de beschaafde taal in Noord-Nederland bestaat, van den eenen kant, en de ontwikkeling, de vooruitgang van de Dietsche Letterkunde en taalgeleerdheid in het Zuiden van den anderen kant, zouden toenadering en eenheid kunnen vergemakkelijken. Edoch, mijns inziens, zouden de taalgeleerden, de schrijvers, bestierders van dag- en tijdbladen van gansch Belgenland, een uiterst gewichtig en dringend werk verrichten, zoo zij malkander konden verstaan over den schat, de gedaante en de schrijfwijze der woorden, alsook over de zegswijzen en wendingen die men in eene beschaafde Dietsche taal in ons vaderland dient te aanveerden. Eene vriend- en broederlijke vereeniging, eene rechtzinnige en grondige bespreking, en eene gelijkvormige en krachtige samenwerking van al de liefhebbers en geleerden van geheel Vlaamsch Belgenland, zouden de inschikkelijkheid van het Noorden helpen

bevorderen, en in tusschentijd zouden zij met het herbloeien van onze taal- en letterkunde, machtig veel vooruitgaan, om, onze schoone lieve en levende moedertaal, te doen geren en aanleeren bij de hoogere standen in Vlanderen, zoowel als bij onze Waalsche broeders in Zuid-Belgenland.

En het ware eene blijde tijding, mocht het vlaamsche land vernemen dat E.H. Muyldermans al zijnen ijver, al zijne bekwaamheid, en al zijn gezag zal gebruiken om die gewenschte en noodzakelijke eenheid in Zuid-Nederland eerst en meest te bemerken, 't ware de eerste stap opdat de wensch waarmede hij zijnen opstel eindigt zoude kunnen vervuld worden:

‘Steunende op ons recht, hopen wij den zegedag te beleven, waarop dat recht zal gehuldigd worden door Noord en Zuid, door volk en schrijversgilde, in de zalige eendracht die onze macht moet uitmaken.’

R. DE CAELE

Imber abiit

DE paden zijn, door 't lang geweld
des regentijds, getigerveld,
vol vage plekken, geelwe en bruin,
al ommentom den wandeltuin.

De koelte briescht, van wijd en zijd,
me in 't aangezicht; 't is lentetijd;
voortaan meer in de schiere lucht
en bullebakt der buien bucht.

De boomen zien als effenaan
ten bedden uit weêr opgestaan:
ze schudden in den wind, die giert
en tuitend door de takken tiert.

't Heeft fel geregend: dagen lang
was 't, op en neêr, één watergang,
die, losgegaan, bij geuten giet.
Nu waait het, maar 't en regent niet.

't Is koud nochtans. Het windenrad
verwentelt en verspringt. Noch blad
noch blomme en durft den bunsel uit,
daar Gij, o Heer, ze binnensluit.

De regenboge, gister nog,
hoe vreedzaam loech hij! 't Moederzog
de boezems van de boomen kwelt,
en al dat mussche is rinkelrelt.

Zou 't waarzeg, en in 't neerste nu,
ook wezen? Wist het winterschuw
dat 't vuisten heeft, het jonge jaar?
God geve 't, en gij, zonne, daar!

Kortrijk, 30/3/'95.
GUIDO GEZELLE

Sint Gillis te Brugge[1]

IEDEREEN, die geren in de dagbladen leest, is nu met *Griekenland* en met *Athenen* bezig; 't en valt rechts niet kwalijk dat, ook op dezen tijd, een werk verschenen zij, dat handelt over de geestelijke nalatenschap van eenen lang vereeuwigden hemelburger, die uit dat eigenste *Griekenland* en uit dat eigenste *Athenen* afkomstig is, en die aan zijne medemenschen meer dienst bewezen en voordeel gedaan heeft, als al zijne beroemde land- en stadgenooten, die, als geleerden en kunstenaars, tot aan 't einde der tijden zullen genoemd en geroemd worden.

Ik wil spreken van *Hagios Aigidios*, *sanctus AEgidius*, of, zoo de zoetgetaalde Bruggelingen hunnen lieveling heeten, van *Sint Gillis.*

(1) De bekende Pastors van Sint-Gillis te Brugge (1311-1896) met aanteekeningen over kerk en parochie, door kanonik E. Rembry, gewezen onderpastor van Sint-Gillis. *Colligite quae superaverunt fragmenta*, *ne pereant.* Verzamelt de overgeschotene brokkelingen, opdat zij niet verloren gaan. *Joan. VI.* 12. Brugge, drukk. W^{e} De Scheemaeker-Van Windekens. 1890-96. - XXX en 808 blzz. kleen 8°.

Sint Gillis, die gemeenlijk met eene hinde, of met een hindekalf naast hem, verbeeld wordt, en met eenen gevleugelden pijl in zijnen arm geschoten, is de beschermheilige van de touwers, van de vogelvangers, maar bezonderlijk van Gods schamele, arme en behoeftige lieden; en zoo is het vast gekomen dat arme herdniesen, *kerkspelen* of *parochiën* hem voor hunnen heilige gekozen, en hem eeuwen lang, en tot nu toe, vereerd en gediend hebben. 't Was alzoo te Londen, 't was en 't is alzoo te Brugge, daar, sedert den elfsten meie van het jaar ons Heeren 1311, wereldlijk gesproken, eene *arme*, anderszins eene *welbegoede* herdnisse of *parochie* bestaat, onder den name en de aanroepinge van den Griekschen, den Atheenschen, den koninklijken heiligen ‘Mijnheere Sint Gillis,’ zoo men vroeger zei.

De tegenwoordige algemeene stedehouder van zijn Hoogweerdigheid den Bisschop van Brugge, de zeer eerweerde en zeer geleerde Heer Ernst kanonik Rembry, van Meenen, was daar vroeger onderherder of *onderpastor*.

Die zeer eerweerde en welbekende schrijver, medelid van der Heiligen Luudgardengilde, heeft dertig jaar lang zoekens en ploegens, wikkens en wegens, schrijvens en wrijvens besteed om, ‘middenin veelvoudige bezigheden,’ eenige ‘eenvoudige bladzijden’ - 't zijnder 838, kl. 8°! - op te stellen, over ‘*de bekende Pastors van Sint-Gillis*, *te Brugge* (1311-1896).’

‘Ongekunsteld is onze taal,’ zegt de schrijver, in zijne ‘Inleiding’ blz. XXX, ‘hier en daar misschien zelfs gebrekkelijk; wij bekennen het volgeern, en zeggen met Pater De Boeck, eenen recollect der verledene eeuw:

> Let op de spelling niet, oft hoe het is geschreven;
> Maer op het Voorbeeldt let, om daer wel naer te leven:
> Stelt op myn Rekening de Tael- en Letter-fout,
> En zyt gy, Leser, wys, de Deugt voor u behoudt.’

Neen, 't en is geen rook, dat de schrijver opgezwolgen heeft en roekeloos weêr uitblaast, zoo de hedendaagsche

boekengieters plegen, 't is louter deugzaam en klinkend staal, dat hij uit den grond wint, en dat hij aaneenhamert, zuivert en zoetvijlt, om het tegen den alverroestenden en alverwoestenden tijd vrij te waren en bestand te maken.

Ik lache met hetgeen de Franschen *style* heeten, als er niet anders in en zit:

Quocumque modo - rem: woorden en zijn immers geen oorden!

Iemand die *de levens van al de Pausen* gelezen had, zou, ten grooten deele, de geschiedenisse van Gods Heilige Kerke kennen; hij zou daarenboven wel den weg weten in meest al de gevarenissen van Italiën, van Europa en van geheel de wijde wereld; hij zou bezonderlijk wel kunnen dienst doen als leedtoge of leidsman, in en omtrent de oude en de nieuwe wereldstad Roomen.

Al even eens zal iemand die *De bekende Pastors van Sint-Gillis te Brugge*, met aandachtigheid, gelezen heeft, een groot deel weten van de geschiedenisse der Heilige Kerke; van ons eigen land van Vlanderen; van de andere landen, die met ons Vlanderen te doen hadden; van onze oude en schoone koopstad Brugge, van de Brugsche kerken, van de andere Brugsche, zoo staande zoo verdwenene gebouwen; van de Brugsche Kerk- en eenzaat- of kloosteroverheden; van den Brugschen edeldom, zoo naar de geboorte als naar den geest; van de Brugsche leeraars, geleerden, kunstenaars, schilders, dichters, boekdrukkers; en bezonderlijk van al die in of buiten Brugge geborene, kloekmoedige, heilige, en veel te gauw vergetene mannen en vrouwen, die onze oude *Mariastad* verdedigd of helpen verdedigen hebben, tegen alle slag van inwendig en uitwendig gevaar; die den vijand van alle goed belet hebben, in Brugge, het licht des Geloofs en den goeden geur der zeden te niete te doen, of allengskens te verzwakken en te verkrenken.

Gaande langs zijnen moeielijken, duisteren weg, heeft schrijver, hier en daar, dwalingen ontmoet en hersteld, zelfs zulke die wit op zwart, in steen gekapt of in koper gegoten en gesneden waren; sommige gedenkstukken die

verdwenen zijn, heeft hij, om zoo te zeggen, heropgebouwd, toogdag ervan gehouden, en ze aanschouwbaar gemaakt, met den lezer, als bij der hand, te geleiden naar zulke plekken, daar 't een of 't ander ervan, bewaard of nageteekend, in Brugge of elders, te ziene is.

Wat een geluk voor de toekomende opvolgers van *Pastor De Man*, *Pastor Vander Hage*, *Pastor Bylkin*, *Pastor Robyn*, *Pastor Jennyn*, *Pastor Gailliard*, *Pastor Billiau*, *Pastor Van Coillie*, *Pastor Van Rolleghem*, zulk een prachtig en stichtelijk gedenkteeken te hebben van hunne roemrijke voorzaten!

Wat een geluk... Maar, 't zou te lang worden.

Ten huize van al die 34 eerweerde Heeren Pastors zullen wij, in een navolgend schrijven, met E. Kanonik Rembry zijnen Vlaamschen boek in der hand, betnaar gaan, om beter nog met hun, en met het kostbaar werk van hunnen vriendelijken levensbeschrijver, kennisse te maken.

('t Vervolgt).

GUIDO GEZELLE

Mingelmaren

Vragen

a/ **W**ELKEN visch noemt men te Oostende *Mooi-meisje?*

En is 't de zelfste visch niet, die elders, te Iper b.v., *Fransche zalm* genoemd wordt?

En is't die eigenste visch niet, die, bij Kramers, *Zalmforel*, in de wetenschap *Salmo trutta*, en in 't Fr. *Truite saumonée*, *saumon traite* geheeten wordt?

b/ Bestaat te Oostende het w. *Vetvisch* nog, dat ik in de oude stadsrekeningen van Brugge geboekt vinde?

Welke visch wordt er aangeduid door dit w.? Is het de *bruinvisch* of *tuimelaar*, of is het de *Tonijn*, Fr. *Thon*, in de wetenschap *Scomber thynnus?*

c/ Waar heeft men het w. *Mistpoef*, Fr. *hoquet de mer* gehoord?

De mistpoef zou een doof gerucht zijn, als een donder- of geschutslag, dien men over zee uit den mist hoort komen.

X

GELOOFD zij Jesus-Christus! Amen.

† Ter Zaliger en Zoeter Gedachtenisse van Margrietje, Margarita-Maria-Louisa, het eenig dochterken van Heer Jooris Beyaert en Vrouw Maria Vanlerberghe, dat, geboren op den 9sten in Wintermaand 1896, onschuldig in den Heere overleed, op den 12sten in Schrikkelmaand 1897.

Laudate pueri Dominum!

Margrietje, weggeroofd,
aleer 't nog weten konde
hoe willekom het was
zijn moeders herte en 't mijn,
het slaat ons, onbewust,
eene al te diepe wonde
die nooit en zal, en kan,
en wilt genezen zijn...!
... 't En zij door uwe hand,
die 't gaaft, o Heere, en zegent
die al dat Gij gebiedt,
gehoorzaam, niet en tegent!

Heilige Maria, Moeder Gods, bidt voor ons, arme zondaars, nu en in de ure onzer dood. Amen.

R.I.P.

Vlaamsche Leeuw in Sina

TOEN in 1895 onze Vlaamsche zendelingen in Sina aankwamen, brachten zij te Peking eenige dagen door bij de Eerw. Paters Lazaristen. ‘Ge moet weten,’ schrijft er een van die Vlamingen, ‘dat er hier bij de Lazaristen, eene harmonie bestaat gansch op zijn Europeesch ingericht. Om ons welkom te heeten hebben een dertigtal jeugdige Sinezen, allen studenten van 't seminarie van Peking, den Vlaamschen Leeuw doen weerklinken tot in de hoven van den keizer van Sina. Wij antwoordden met een daverend handgeklap en staken den duim omhooge: oogenblikkelijk herbegonnen de studenten, en ditmaal zongen wij allen mêe uit volle borst en blij van hert:

Zij zullen hem niet temmen
den fieren Vlaamschen Leeuw!’

(Uit ‘*De Student*’ 17^{e} j. 1^{e} aflevering blz. 47.)

[Nummer 8]

Van kleene Klaai en groote Klaai

BIJ 't opstaan van de zunne kwamen ze vóór eene herberge, daar kleene Klaai afstapte, om te peisteren.

De herberghouder was een rijk man, en brave daarbij, maar zoo oploopende, als of er peper en toebak in zijn bloed had gezeten.

‘Goeden morgen,’ zei hij, tegen kleenen Klaai: ‘gij zijt wel vroeg op de bane!’

‘Ja-ik,’ zei kleene Klaai, ‘ik ga naar stad, met mijne grootmoeder, die in den wagen zit. Wilt gij heur een glas bier dragen, maar ge moet wat luide spreken: ze en is maar hard van hooren.’

‘Seffens,’ zei de herberghouder, en hij schonk een groot glas bier en was er mede naar grootmoeder.

‘Hier is u een glas bier, van uwen zone,’ zei de baas. Maar het dood wijf en gaf noch ruit noch muit, ze'n roerde noch vuist noch vlerke.

‘Hoort ge 't niet?’ riep de herberghouder nu, luidskeels: ‘hier is u een glas bier, van uwen zone.’

Nog een keer, en nog twee keeren, riep hij het zelfste, en, omdat ze noch en roerde noch en poerde, zoo wierd hij gram en kletste hij het glas en 't bier vlak in haar aangezichte, zoodanig dat grootje achterwaards over in den wagen tuimelde.

‘Wat doet ge?’ riep Klaai, terwijl hij vooruitsprong en den herbergman bij zijn kele stekte: ‘gij hebt mijne grootmoeder doodgesmeten; beziet mij dat gat in haar voorhoofd!’

‘Och, 't is een ongeluk!’ zuchtte de herberghouder, en hij sloeg zijne handen te zamen; ‘dat komt ervan van mijne oploopendheid! Och, mijn beste Klaai, ik zal u een geheel vat geld geven en uwe grootmoeder doen begraven alsof het de mijne ware, is 't dat gij wilt zwijgen, anders zullen ze mij den kop afkappen, en dat is hard!’

Alzoo kreeg kleene Klaai een geheel vat geld en de herbergbaas deed grootmoederken begraven als ware 't de zijne geweest.

Als kleene Klaai nu wederom thuis kwam, met zijn vat geld, zond hij seffens eenen jongen naar groote Klaai's, om een meetvat te leenen.

‘Wat nu!’ zei groote Klaai, ‘en hebbe 'k hem niet doodgeslegen? 'k Moete dat toch zelve gaan zien.’ En hij ging met het meetvat naar kleene Klaai zijn huis.

‘Waar hebt gij nu wederom al dat geld vandaan gehaald?’ riep hij, en zijne oogen glinsterden bij het zien van den hoop die daar lag.

‘'t Was mijne grootmoeder die gij doodsloegt, maar mij niet,’ zei kleene Klaai, ‘ik hebbe ze nu verkocht en een vat geld ervooren ontvangen.’

‘Dat was rijke betaald,’ zei groote Klaai en, naar huis keerende, nam hij zijne bijle, sloeg zijne grootmoeder dood, lei ze in zijnen wagen, reed naar stad, rechte naar eenen kruidmenger of *apotheker*, en vroeg hem of hij een dood mensche wilde koopen.

‘Wie is 't, en waar hebt gij dat lijk gehaald?’ vroeg de kruidenaar.

‘Het is mijne grootmoeder,’ zei groote Klaai, ‘ik hebbe ze doodgeslegen, om een vat geld.’

‘God beware ons!’ riep de kruidmenger. ‘En zegt toch zulk geene dingen, of mist ge misschien? Is 't waar, gij zijt een wanschepsel, een moordenaar, en gij verdient de galge!’

Groote Klaai wierd zoo verlegen, dat hij in zijnen wagen sprong, zijn peerden van de zwepe gaf en naar huis reed; bij alle gelukken nog dat de kruidenaar en 't volk hem voor gek aanzagen, en lieten loopen waar hij loopen wilde.

‘Dat zult ge mij betalen,’ zei groote Klaai, als hij buiten stad was, ‘ja, dat zult ge mij diere betalen.’

En zoo haast hij thuis kwam, nam hij eenen grooten zak en ging hij kleenen Klaai gaan vinden.

‘Gij hebt wederom met mij den aap gehouden! Eerst sloeg ik mijne peerden dood en nu mijne oude grootmoeder! Dat is altemale uwe schuld, maar nu is 't uit en tenden met u!’

En hij stekte kleenen Klaai bij zijn lijf, gooide hem in den zak, den zak op zijnen rugge, en: ‘Nu zal ik u rechtuit gaan versmooren, lijk nen hond,’ riep hij.

Het was nog al verre van daar tot de beke, en kleene Klaai en was nog zoo lichte niet om dragen. De weg liep voorbij de kerke, de orgel speelde, daar wierd gezongen, en alzoo kwam het dat groote Klaai zijnen zak, met kleenen Klaai derin, dichte bij de kerkdeure lei en dat hij binnenging, om een gebed te lezen, eer hij verder zijne stappen wenden zou: kleene Klaai en zou toch uit den zak niet kruipen.

En ja, hij trok binnen.

‘Och Heere, och Heere!’ zuchtte kleene Klaai, en hij sprong en hij wentelde, maar 't en kost al te male niet helpen.

Op dien eigensten oogenblik kwam er aldaar een oude, oude koeiwachter, sneeuwwit van haar, en met zijnen grooten knorrestok. Hij dreef eenen geheelen hoop koeien, die aanstonds naar den zak liepen, daar kleene Klaai in aan 't wentelen lag.

‘Och Heere, och Heere!’ zuchtte kleene Klaai, ‘nog zoo jong zijn en al naar den hemel moeten!’

‘En ik, arme duts,’ zei de koeiwachter, ‘ik die zoo oud ben, en die nog naar den hemel niet en kan!’

‘Doet den zak open,’ riep kleene Klaai, ‘kruipt erin en gij gaat er rechte naar toe!’

‘'k Zal dat geerne doen,’ zei de koeiwachter, en hij deed den zak open.

‘Zult ge nu voor mijne koeien zorgen,’ zei de oude man, en hij kroop in den zak, dien kleene Klaai wederom en zorgvuldiglijk toeknoopte.

Zoo kleene Klaai ging wêer zijnen gang, met de koeien.

Korts daarna kwam groote Klaai uit de kerke, nam zijnen zak wederom op en was verwonderd dat hij zoo licht geworden was, want de oude koeiherder en woeg op verre naar zoo vele niet als kleene Klaai. Dat is gewis omdat ik een gebed gelezen hebbe, dacht groote Klaai, en hij ging voort tot aan de beke, kletste den zak, met den ouden koeidrijver, in 't water en riep: ‘Daar! nu en zult ge met mij den aap niet meer houden.’

Hij keerde huiswaards, maar aan eenen kruisweg gemoette hij kleene Klaai, die wegging met zijne koeien.

‘Wat is dat nu!’ zei groote Klaai, ‘en hebbe 'k u niet vermoord?’

‘Ja, ja-g',’ antwoordde kleene Klaai: ‘gij hebt mij over een kleen half stondeken in de beke gegooid.’

‘Maar, hoe zijt gij eruit gekomen? En waar hebt gij die koeien gaan halen?’

‘Dat is watervee,’ zei kleene Klaai, ‘ik moete u geheel de gevarenisse vertellen en u eerst bedanken, omdat gij mij verdronken hebt, want nu ben ik er boven op en smoorrijke, gij moogt het gelooven. Ik was toch zoo verlegen, als ik in den zak zat en als de wind in mijne ooren piepte, als ge mij van de brugge in 't water gooidet! Ik zonk seffens tot op den grond, maar 'k en dee' mij geen zeer, want daar alonder groeit er een lang zacht gers. Ik viel daarop en seffens ging de zak open, en eene allerschoonste jonge meid, met sneewitte kleederen aan en met eenen groenen krans om heur hoofd, nam mijne hand en zei: “Zijt gij het, kleene Klaai? Gij zult, voor den eersten keer in uw leven, eenen trop vee

hebben. Eene mijle van hier staat er een geheele hoop koeien, die ik u te geschenke geve.” 'k En liet het mij geen twee keeren zeggen, 'k bedankte de waterdijze, 'k zwom uit de beke en 'k vond inderdaad de koeien hier dichte bij.’

‘Gij zijt een gelukkig man,’ zei groote Klaai, ‘meent ge dat ik ook van dat watervee zou krijgen, ware 't dat ik in den grond van de beke moest gaan?’

‘Ongetwijfeld,’ zei kleene Klaai, ‘maar ik en kan u van hier tot aan de beke te lijve in geenen zak dragen. Gij zijt te zwaar voor mij, doch, wilt gij zelve tot daar gaan en in den zak kruipen, zoo zal ik u met groot genoegen in de beke doen!’

‘Gij zijt een brave jongen,’ zei groote Klaai, ‘maar krijg ik geen watervee, als ik in den grond kome, zoo zal ik u kort en kleene maken!’

En ze gingen te zamen voort, naar de beke.

Van met dat de koeien, die durst hadden, het water geware wierden, zoo liepen ze, al dat ze loopen kosten, om te gaan drinken.

‘Ziet ge 't nu,’ zei kleene Klaai, ‘hoe dat ze dat water nog verkennen!’

‘Ja-ik, en, helpt mij nu maar,’ antwoordde groote Klaai, ‘of ge krijgt slagen.’

En hij kroop in den zak.

‘Steekt er nog eenen steen bij,’ zei hij, ‘'k ben benauwd dat ik niet en zou zinken.’

‘Geen nood,’ zei kleene Klaai, ‘maar toch, 't is mij eender en gelijk; en hij stak nog eenen eendlijk grooten koppekei bij hem in den zak.

En, een-twee-drie... plompe! groote Klaai lag in de beke en hij zonk rechte naar den grond.

‘'k Vreeze stijf dat gij geen vee en zult vinden,’ zei kleene Klaai, en hij dreef zijn' koeien huizewaards.

Naar 't Deensch van Hans Christian Andersen, door

JOORIS B.

Sint Gillis te Brugge
Vervolg van blzz. 108-111.

EERST ende vooral zullen wij onzen lieven Heere gaan groeten in Onze-Lieve-Vrouw kerke, die de moederkerke was van Sint-Gillis.

Vóór het jaar 1241 moeten 't de Heeren geestelijken daar lastig gehad hebben, als er, bij kwaad weder of over nacht, eene berechtinge voorenviel, in ‘de wijc,’ bachten ‘de wijc,’ dat nog verder, of tenden ‘de wijc,’ dat averst, voorst en verst van al van O.-L.-Vr. kerke lag.

Hij weunt ‘tenden de wijk,’ ze hebben gevochten ‘in de wijk,’ als ge nog ‘op de wijk’ komt, springt ne keer binnen, 't is ‘wijkkermesse,’ al die en zulkdanige spreuken hoort men nog dagelijks, en verstaat men wel, te Kortrijk.

Rondom de oude stad, en buiten de gewezene veste, bestonden immers, en bestaander nog bij name, verschillende wijken.

Om met zunne te gaan, zoo bestaat er de *Gentsche wijk*, *Sint Jans wijk*, de *Doornijksche wijk*, de *Rijsselsche wijk*, benevens den wijk die *Overleye* heet; zoo stonden vroeger Sint Jans wijk en de Gentsche wijk te gader bekend, onder den name van *Overbeke.*

‘Op de wijk, tenden de wijk, in de wijk,’ dat zeggen ze te Kortrijk, en die weet waar zijn zegsman woonachtig is weet ook dadelijk van welken wijk hij wilt spreken.

Misschien en was er te Brugge, vóór 1241, maar één wijk, één buitendeel van de oude stad, dat nog den name ‘wijc’ droeg, te weten, voor die noordwaards over de Torrebrugge, over de Roya of de Reye ging, de behuisde grond dien hij daar tegenkwam; misschien ook warender meer wijken, wier namen nu versleten en vergeten zijn.

Genoeg en zoo vele is 't, dat de *wijc* die nu Sint-Gillis herdnisse is toen aan Onze-Lieve-Vrouwkerke behoorde, en dat de geestelijke herders, benevens hunne onderhoorige schapen, het zeer lastig hadden, wilden zij, tegenover elkaar, hunne plichten kwijten, om reden van den grooten afstand tusschen ‘de wijc’ en de kerke van Onze-Lieve-Vrouwe.

Op al de wijken rondom Kortrijk zijnder, of warender vroeger, kleene bidsteden, bedehuizekens of *capellekens* gebouwd. Twee van die bidsteden zijn, te onzen tijde, vervangen door grootere herdnis- of *prochiekerken*; te weten: Sint-Eloy, in Overleye, en Sint-Rochus, in den Doornijkschen, of effen af, ‘in de wijk,’ zoo men zegt.

Alzoo ging het ook, over 600 jaar, te Brugge, en alzoo kwam de *capella beati Egidii super Wic* (II), Sint-Gillis *Bachten wyc* (753), Sint-Gillis *Bachterwyc* (753 A), te bestaan, namelijk in de jaren ons Heeren als men schreef 1240-1248.

Super (over) *Wic*, *Bachten wyc*, en *Bachterwyc* schijnen mij te beteekenen dat Sint-Gillis *over*, *tenden* den wijk gebouwd wierd, zoo verre buiten stad als 't geraadzaam en oorbaarlijk voorkwam.

Men zou 't hedendaags misschien nog alzoo doen, om meer als een bekwame reden.

Bachten wyc verbeeldt de middeleeuwsche uitsprake van *bachten 'e wijk*, *bachten de wijk*; en *Bachterwyc* de nog oudere middeleeuwsche uitsprake van *bacht der wijk.* Dat ware in 't Latijn *retrò post vicum*, tenden de wijk, tenden den weg, over de Torrebrugge, Coolkerkewaards, daar geen huizen meer en stonden.

Zei men in Kortrijk: ‘Dit of dat is gebeurd, of was te ziene, *bachten de' Gentsche wijk*, bachten de' *Rijsselsche wijk*,’ men zou 't rechts alzoo verstaan, en niet anders.

Sint-Gillis hadde eerst *bedienders*, zoo men in den Franschen tijd zei, geen eigentlijke herders of *pastors.*

> Men leze daarover, en over het kerkgebouw, de vereerde Heiligen, Sint Brandaan, Sint-Nivyn, het Sacramentshuizeken, het doel van den schrijver blzz, I-XXX.

1. De eerste herder was Heer *Jan Van Lede*, 1311-1317.

> Komt de geboortename van dien braven man van *Lede* bij Dendermonde, van *Lede* bij Meulebeke, van *Lede* bij Wanneghem, van *Lendelede*, van *Hooglede*, of van *Moorslede*? Geraadt daar naar!

2. Als tweeden herder kregen de Sint-Gillenaars, in 1317, ‘*minen lieven heere den prochiepape van Sint Gillis*, *den heere Niclaise vanden Damme*,’ gestorven in of omtrent 1330.

3. De eerweerde heer *Frans Pyl*, de derde herder of *prochiepape* van Sint-Gillis, leefde nog in 't jaar 1334.

> De weledele Heer Norbert-Antone-Karel Pyl, van Geeraartsbergen, bewoonde te Kortrijk het huis tenden Bersacques poorte, en hij schreef, in 't jaar 1736, eenen kluchtigen en voor taalkundigen zeer merkweerdigen brief in 't alderplatste Kortrijksch Vlaamsch. Deken De Bo bezigde dien brief, in zijn *Idioticon.* Z. b.v. onder 't woord *Feem*, en onder meer andere.

4. '*Meester Lievin Lancbeen*' was de derde herder van Sint-Gillis herdnisse; hij staat veroorkondschapt '*up den andren*' (2den) '*dach van Maerte*, 1338.'

5. Heer *Jan Bruneel* staat bekend, in 1371 en in 1393, als herder van Sint-Gillis.

6. Hem volgt, als zesde herder, Heer Jan Bieseman, 1371 en 1393.

7. *Barthelmeeuws Niet* of *Nyet*, Deken van kerstenhede, zegelare van den hove in Brugge, caplaan 's graven Jans zonder Vreeze (1400), was de zevenste, tot nu toe bekende herder van Sint-Gillis; hij stierf op den 9sten in herfstmaand 1422, en ligt begraven in zijn kerke.

> Die wilt weten wat '*eene klokke heffen*' is, en wat Deken Niet vóór en na den slag van Othee, bij Tongeren, (23 herfstm. 1408) gedaan heeft, leze blzz. 9, 10, 689, 690.
> Uit *Veragnietensone*, d.i. vrouwe Agneten zone, kan de geboortename *Niet* afkomstig zijn, vergelijkt *Neessens*, *Agneesens* en *Veragneesens.*

8. Heer *Barthelmeeuws Willaert* was de achtste herder van Sint-Gillis, blijkens oorkondschap van 1424 en 1457.

> De vermaarde schilder Jan van Eyck stierf te Brugge, op den 9 in Hooimaand 1440; dus onder Heer Willaerts herderschap; over Jan van Eyck's huis, op Sint-Gillis, en verdere wetensweerdigheden, z. blz. 691-692.

9. De volgende en negenste herder van Sint-Gillis hiet Heer *Jan de Man*, caplaan 's graven Karels, des Stouten, en is veroorkondschapt 't jaar 1459; hij sterft in 1482.

> Van Sint-Gillis' wijwater, tegen 't *hertegespan*, van Sint-Gillis' armbeen, enz. Z. blzz. 13, 14.

10. De tienste herder is Heer *Pieter vanden Houte* 1482-1492. Sint-Gillis torre brandde, te zijnen tijde, maar

‘God zij gedankt, het verging met den minsten kwets.’ Heer Pieter ligt begraven te Rouse.

> Over Pieter *Lanchals*, den *Lombaert* ofte woeker, over de Carmelitessen van Sion, den Geuzentijd, *Gheeraert David*, den vermaarden schilder, de Carmelitessen te Leuven, z. al dat lezens- en wetensweerdigst is, blzz. 15, 16, 692-702, 801.

11. Elfste herder, Deken *Boudewijn De Borghere*, 1492-1502.

> Over *Hans Memlinc* prochiaan, van Deken De Borghere, gewoond hebbende in de Sint-Joorisstrate, E. 20, gestorven en begraven op Sint-Gillis; over vondsten te Cambridge, Clusenessen, boekbinderskunste, enz. z. kostelijke aanteekeningen, blzz. 16, 18, 703-708, 801-802.

De Borghere bediedt iemand die *borgt*, of iemand die *borger-* of *burgerrecht* heeft.

12. Heer *Lodewijk De Veyre* was de twaalfste herder van Sint-Gillis, 1502-1506. Hij ging van Brugge naar Ronse staan.

> De geboortename *De Veyre* kan *de veyere*, *de vegere*, *de vagere;* ook, naar de Friesche uitsprake, *de vaere*, *de vadere*, *Lepere* geweest zijn. Is ‘*de*’ latyn, dan ware 't *van Veyre*, *van Vere*, *van Veer*, in Holland.

13. Heer *Jan Weyts*, herder van Sint-Gillis, 1506-1520.

> *Weit*, *Weite*, *Weyt*, *Weyts*, *Weyten*, *Serweytens*, (des Heeren Weytens) *Weyting*, *Weitema*, *Weyteghem* (Oost-Vl.) komen al van den ouden Germaanschen mansname *Weiten* zegt Johan Winkler.

Wisselgedaanten van *Weyts*, *Weytens* zijn Wuyts, Wuytens, *Woyts*, *Woytens.*

> *Weiting*, *weiten*, in Brabant *wuiten*, *hannewuiten*, is ook een vogelname, *graculus*, in 't Latijn, gaai, in 't Vl. Van daar *Huytens?*

14. Heer *Jan Mouscron*, 1520-1523, veertienste herder van Sint-Gillis.

15. De vichtienste herder, Heer *Jan Tayspil*, was van Westnieuwkerke, 1523-1532.

> Over den heiligen Ignatius, op Sint-Gillis te Brugge; over Bisschop Pieter vanden Eynde, van Eecloo; schilder Jan Prevost, Lodewijk Vives, de zweetziekte, de pestschilderij, te Brugge, z. kostelijke aanteekeningen, blzz. 22-26, 709-716.
> *Taai spel* spreken wij uit als *taai spil*, en 't woord kan van iemands lapname die *taai* in 't *spel* was, een geboortename geworden zijn. Vergelijkt *Taeyaert* en *Detaeye.*

16. Heer *Jan Cornepuut*, 1532-1560, was de zestienste herder van Sint-Gillis. Hij stierf, caplaan van Sinte-Veerlen, te Gent, in 1566.

Zou *Cornepuut* de Brabantsche uitsprake niet zijn van *koorneput: put*, kuil, doel, om koorne in te bewaren? Dat heeten de Hoogduitschers *eine korngrube*, eene *koorngroeve*, eenen *koorneput.*

17. Heer *Adriaan Vander Haghe* gebijdde en beleefde, als zeventienste herder van Sint-Gillis, den geuzentijd, 1560-1605.

Aanteekeningen over de geuzenwerken, over Adriaan *Lopius*-(*Loop?*) den geuzenprediker, de *peste* of de moordziekte, 't Boeren kerkhof, de pestmessen, Brugge-Zeehaven, schilders *Landsloot Blondeel*, *Antone Claeissins*, de Engelsche karthuizers, de Cappucynen op Sint-Gillis, al dat zeer weerd gelezen en geweten is, blzz. 29-56, 717-721.

18. Heer *Ferdinand Vander Straeten*, achttienste herder van Sint-Gillis, 1605-1611, gaat over naar Coolkerke.

Het *Seminarium* van Brugge.

('*t Vervolgt.*)

Aan mijne vrienden Gr.... en P....
Vijf-en-twintig jaar gehuwd, 25 *November* 1896.

IK zag in late Octoberdagen,
Spijts windgeweld en regenvlagen,
In uwen hof een ranke staan
Met kleurge, geurge rozen aan;

Daar mist en smoor in grauwe netten
De zonne dood en duister zett'en,
Vond ik dier rozen roode kroon
Driedubbel lief, driedubbel schoon;

Zóó lief en schoon, dat het mij rouwde,
Toen ik ze korts nadien beschouwde,
Hierbinnen, in een bloemenvat,
Dat stond en pronkte op 't schrijfdischblad.
***
Ja, 't stoorde mij!... Doch - 't moet beleden -
Mijn stoornis had noch rijm noch reden,
En dichterlijk was uw gedacht,
Dat gij die rozen binnenbracht:

Zij wekten 't beeld mij in de zinnen
Van andre rozen, die, hierbinnen,
Spijts regenvlaag en windgedruis
Steeds bloeiden in uw hert en huis.

De rozen, die, na leed en smerten,
Ontloken in uw beider herten,
Geleên nu vijf en twintig jaar,
O trouw beminnend jubelpaar;

De rozen, bij wier eerste kleuren,
Het vale grauw Novembertreuren
Wierd opgeklaard in lentedag
Vol liefde en hoop en blijden lach;

De rozen, die nog nooit hun verven
Bij Herfst of Winter lieten sterven
En liever bloeien immeraan
Hoe langer zij te bloeien staan;

De rozen, die den Herfst uws levens
Met volle maat des vreugdegevens
Verblijden, bij het zoetst genot
Van liefde en wederliefde in God.

***

En, bij uw kindren? Zijn 't geen rozen,
De deugden, die in 't hert hun blozen,
Van vorm verscheiden en van kleur,
Doch aadmend al denzelfden geur,

Den geur van christen liefde en leven,
Door uwen geest hun ingedreven,
Door uw gebeden aangevoed
In 't maagdlijk onverwelkt gemoed?

En zijn 't geen rozen, die offranden,
Die daaglijks in zijn blanke handen,
Van Jesus' eigen Bloed besprenkt,
Uw zoon op 's Heeren outer brengt?

En zijn 't geen rozen, al die beden,
Die, dankbaar, luid voor God beleden
Het liefderijk en hulpzaam goed,
Dat gij, en zij, in stilte doet?

***

Mijn vrienden, vierende echtelingen,
Er voegt, ik weet het, bij mijn zingen,
Naar oud gebruik, een bloemenkrans,
Aan geuren rijk en kleurenglans:

Geen geurger, kleurger kon ik vinden,
Om in een zilvren snoer te binden,
Als al die rozen ongeteld,
Gewonnen op uw eigen veld.

Neemt ze aan, in zoete vriendenminne,
Zooals ik die, met blijden zinne,
En óm en ín u bloeiend vond
En in mijn rijmsnoer samenbond.

Neemt ze aan, en blijft ze frisch bewaren
Nog vijf en twintig volle jaren,
Tot dat uw hand, bij 't gulden feest
Nog voller oogst van rozen leest.

EUG. DE LEPELEER

Nog vlaamsche woorden, spreuken en gedichten

''t Gemak gaat voor de eere,' zei Belle, en ze reed op heur zwijn naar de kerke.

Binst de weke is 't: 'Werke, werke!'
en den zondag: 'Naar de kerke!'

't Stinkt daar lijk de peste!
Jan is in zijne' goên. 't Is *van ne' goên!* Ik ben nu *uit mijne' kwaên!*

Jan heeft nu de karre op den berg!

Dat manneken, 't is lijk een *pijtje-fernijn!* lijk 'nen bijtebouw!
Die twee, dat is *steke de spelle!* zij doen al dat zij kunnen, om malkander te zeerden.

Den dien, dat is ne *voorzichtigaard.*

Op blad 96, in steê van: *Dretelteers*, leest: *Dretel = teers.*

Weteweet = wetewel = ne zekeren = ne welweter, een die 't al best wilt weten.

Opkomeling = die van niet tot iet gekomen is.

Als niet komt tot iet,
iet en kent zijzelven niet.

Hij gaat er deure lijk Lodden deur de vitsen = hij gaat er groef deure; ofwel zonder vaar of vreeze.

Van iemand die overal te late komt: ‘Hij zal nog te late komen in 't laatste oordeel!’

Van een' deure (of iets anders) die piept: ‘Ze is gesmout met veugeljongen.’

In 't land van beloften vergaat men van de armoe. - Met beloften en vorte appels en kwetst gij niemand.

Duren is een' schoone stad. Maar blijven duren is nog veel schoonder.

Gij zult in 't korte *beschreven zijn*, eenen brief ontvangen.

Knotterare, *knotterpot* = kneutelare, ratelare.

Ratelare, pratelare, pieperkasse (puipekasse) nooit verpasse.

Ge gaat nog zoo dikkels uw' oogskes wasschen met lauw water (schreemen) eer dat gij gesteld geraakt.

Beer uitsprake gelijk in 't Fr. *braire*, d.i. eene geplante leer om op den steenoven te klemmen.

't Is zooveel appels als peren: het blijft lijk te vooren.

Hij heeft zijn duimken in zijn hand: hij en rijscht er niet aan.

Hij heeft (of: hij zit met) de beuter bachten den lijs: hij heeft een' krote vergaard, hij heeft het zitten.

Als gij iets goedhebt, en zeker zijt dat gij het nooit en zult krijgen: ge meugt dat *aan de balke teekenen.*

Als de jongens veel leven houden: ‘'t Is lijk *duivels kermesse.*’

't Is een huis met groote ruiten,
en van binnen geene kluiten.

Jan zal daar zijnen honing uit zuigen; dat is voor hem een zuigbeentje.

't En zit daar geen *schof* in: 't is altijd even verre.
Hij heeft hem *overschoffeld*: te zeere gehaast.

Grijsd haar en groeit op geen dommekoppen. ‘Neen 't,’ zei Gustje, ‘maar 't groeit algelijk op ezelkoppen.’

't Is Ons Heere die de *weêremaker* is.
Duivels zak en is nooit vul!

Dat en moet zoo zeere niet gaan! 't moet eerst een bitje *weeken.*

Hij woont hooge en drooge, en verre van 't geluk.

Van menschen die malkanders niet en kunnen helpen, omdat zij niemendalle en hebben: *twee natte zakken* en kunnen malkanders niet droogen.
G.V.D.P.

Half April

GIJ blauwgekaakte wolken daar,
halfwit, omtrent uw' boorden,
die gruwzaam in den hemel moêrt,
en grimt in 't gramme noorden:
hoe lange speelt gij, koud en kil,
den baas nog hier? 't Is half April!

't Is onbermhertig koud; en 't kan,
de zonne ondanks, gebeuren,
dat, 's morgens, al dat gers is, wit
geruwrijmd, staat te treuren!
Waar wilt gij, boos geweld, naartoe,
des winters? Wij zijn wintermoe!

't Moet zomer zijn, geen koude lucht,
die bijt en straalt; 't moet open,
dat, wachtende, in de botte zit
of weêr in 't gers gekropen,
van schuchterheid, voor 't nijpen van
den hardgevuisten winterman!

Staat op, gij oostersch zonnelicht,
en schiet, bij volle grepen,
uw schichten uit; doorkwetst, doorlijdt
het graf, daarin, genepen,
de zomer zat: verrijzenist
des konings kind! Te late al is 't!

Hallelu-jah! dan zingen zal,
dat 't wederklinkt alomme,
den gorgel los, de vogel en
de luidgekeelde blomme;
de klepel zal de klokke slaan
en kondigen den Koning aan.

Kortrijk, 12/4/'97.
GUIDO GEZELLE

Mingelmaren

WIJ dienden in de *Mingelmaren* van BIEKORF den aanleg en den bouwtrant te beschrijven der hofsteden van West-Vlanderen.

Daartoe wierd er een oproep gedaan in den laatsten oudheidkundigen zitdag van Gent.

Die wil weten welk nut voor de geschiedenis en de volkenkunde er in die navorsching gelegen is, raadplege het belangwekkend werk van Aug. Meitzen: *Siedelung und Agrarwesen der Westgermanen und Ostgermanen*, *der Kelten*, *Römer*, *Finnen und Slaven.*

Men weet dat in volkenkundig opzicht de hofsteden tot twee toonbeelden kunnen herleid worden, namelijk de franco- allemanische en de friso- sassensche gedaante.

Overblijfselen van de beiden worden in West-Vlanderen waargenomen.

Die hofsteden en oorbeeldige gedaanten van hofsteden uit elk geweste behooren beschreven te worden.

J. CL.

CONGRES VAN OUDHEIDKUNDE. - Twaalfde bijeenkomst van den 3^{n} tot den 11^{n} Aug. 1897 te Mechelen, onder voorzitterschap van Kan. G. van Caster, Secretaris Louis Stroobant, Liersche Steenweg, 2. Men wordt verzocht van nu af aan de onderwerpen op te geven, waarover men zal handelen.

(Uit *Dietsche Warande*, 1897, 2^{e} aflevering, blz. 185.)

- **W**EET ge wie er New-York gesticht heeft?

- De Nederlanders.

- Neen, een Waal uit Henegouwen, met name de Forest van Avesnes. Hij kwam in America toe in de Lente van 1623 en bleef er woonvast met meer dan 300 zijner medeburgers op den rechteroever van den Hudson.

De Nederlanders wierden de talrijkste en de jonge stad kreeg den name van Nieuw-Amsterdam, zooals men weet.

In 1674 herdoopten ze de Engelschen met den name van New-York.

J. CL.

IN den oudheidkundigen zitdag van Gent wierd er eene prachtige keisteenbijle getoogd, die gevonden was in eene gracht te Lampernisse.

De ontdekkingen der voorgeschiedenis in West-Vlanderen zullen ons weldra volledig bekend gemaakt worden in het tweede deel der verslagen van den oudheidkundigen zitdag van Gent.

J. CL.

Het groeten

B*IJ de oude Belgen en Gallen.* De oude Belgen en Gallen maakten eenen draai links, wanneer zij eenen goeden vriend of eene kennis ontmoetten, aantroffen of verlieten, om hem te betuigen dat men wenschen voedde voor zijn geluk. Vervolgens mieken zij met de linker hand een gebaar vergezeld van eenige wenschen.

Die wenschen waren drieërlei: de eene betroffen het geluk dat men dengene dien men groette, toewenschte; de andere betroffen de onheilen waarvan men hem wenschte bevrijd te zien; de laatste eindelijk bestonden in hem aan de beschermgeesten aan te bevelen. (*Plinius*, *lib.* 23 *c.* 11).

Bij de middeleeuwsche Franschen. De Franschen in de middeleeuwen, in hunne groetenissen veel overdrijving toonende, en gevoelens veinzende die zij niet hadden, veranderden gansch de maatschappij in een hansworstentroep. Wanneer twee personen die elkander nauwlijks kenden, elkaar ontmoetten, zag men hen malkander omhelzen, alsof ze elkaar verstikken wilden, en zich wederkeerig de handen kussen. Men wilde de vereering die de Romeinen hadden voor de rechterzijde, herinvoeren. Van daar die menigvuldige handkussingen: men deed die zoo dikwijls men eene kennis ontmoette. Ja, de brieven begonnen met de woorden: ‘Ik kom uwe handen kussen.’ (DU LAURE, *Histoire de Paris.*)

(Uit *Ons Volksleven*, 8e jaarg., blz. 215.)

[Nummer 9]

Van den wonderbaren Eeke
Vervolg van bladz. 70

OF de overste nu stond te horken, alswanneer de jongeling hem vertelde van den wonderbaren eeke! ‘Ach! mijn beste vriend,’ zeide hij, ‘'t en valt hier geen tijd te verliezen; wij en kunnen niet te haastig dien kostelijken waarzegger gaan raadplegen, trouwens het geldt hier het leven van onzen koning en de verlossing van zijne drie dochters...’ En, hij deed hem geheel de zake uiteen.

‘Hoeverre zijn wij hier van den boom,’ vroeg hij: ‘ten naasten aan? hoevele dagreizen?’

Ho-ho! dacht de zoon, hier moet ik slim spelen. ‘Ten naasten aan,’ sprak hij, ‘ten naasten aan, dat ware nog al moeilijk om zeggen; 't is meer als een sprongsken van hier, heer bevelhebber. Toch, reken ik, dat, zoo gij morgen, met den vroegen heenreisdet, gij alzoo rond den avond reeds aan den bosch zoudet geraken, daar die wonderbare eeke te vinden is; maar, 't is dan nog wel

eene weke reizens. Nu, ik ben te uwen dienste, en zoo gij wilt, zullen wij van den avond al gereedschepe maken, om morgen, eer het dagstriemt, te vertrekken.'

'Aanveerd,' sprak de overste, 'en, zoo gij man van uw woord zijt, gaan wij morgen het land uit. De koning zal uwe dienstveerdigheid rijkelijk vergelden.' Daarmede vertrok hij.

Hij en was nog maar rechts uit den huize, of de jongeling sloop al een achterpoortje in den bosch en 't en verliep nooit geen halve ure, of hij stond reeds bij den wonderbaren boom.

Hij trok er een blad af en vroeg: 'Wat staat er mij te doen, om de drie koningsdochters te verlossen, die bij de reuzen gevangen zitten?'

'Gaat naar het koninklijk slot,' zoo antwoordde de boom, 'en daar tenden het peerdenstal zult gij eene opene plekke ontwaren daar geene slieten en staan. Gij zult daar strooi vinden; doet het weg; gij zult daar allerhande getuig en allaam vinden, ruimt het weg; en, als alles kante en klaar is, moet gij in 't midden van den vloer op eenen ijzeren knoop duwen, en dan seffens achteruit schuiven. Geheel de vloer zal opheffen, en gij zult eenen breeden wenteltrap aanschouwen. Daalt neder langs den trap en gij zult aanlanden bij de reuzen. Doch, let wel op, dat de reuzen u niet geware en worden, anders zal het uw leven kosten. Gij hebt al uwe zaken te vereffenen met de wiemtjes, die u zullen beschermen en bijstaan. Voor al het andere en moogt gij maar rekenen op uwe stalene kleedinge en op uw zweerd. De drie koningsdochters zijn trouwens bewaakt door drie gedrochten, die ze nooit en verlaten.' De boom zweeg.

De jongeling zijn herte zwol op van blijdschap, als hij dit geheim vernam. Thuis gekomen, riep hij zeere zijn moeder bij hem, en zeide 't haar stilletjes: 'Ik kom van den boom, en ik wete het middel om de drie koningsdochters te verlossen. Nemen wij met ons alles wat kostelijk is; wij en kunnen niet beter doen, als aanstonds te vertrekken naar het koninklijk slot, en hier alles in den brand te laten. Komt de bevelhebber morgen, hij zal

onzen nest ijdel vinden en noch aaster noch maaster geware worden; bindien zullen wij ons voetje voren schieten, en bij den koning onze zaken klaar maken.'

Zoo gezeid zoo gedaan. Met het eerste grauwen van den dag, stonden zij reeds voor de poorten van het koninklijk hof, en zeiden hunne gelegentheid. Of zij wel gekomen waren! De koning was in den derden hemel, als hij hoorde spreken van zijne dochters en van hunne verlossing. 't Was al wel dat de jonge man vroeg of voorenstelde, als hij maar hunne verlossinge en kon verkrijgen. Hij mocht eene der dochters trouwen, naar beliefte, en den koning na zijne dood in zijn rijk opvolgen. Dit alles was den koning onverschillig, maar zijne dochters! zijne dochters! kon hij ze toch maar wederzien, in zijnen ouden dag, eer hij kwam te sterven!

Nog in den voormiddag trok de jongeling welgemoed naar het peerdenstal. Van top tot teen was hij gewapend, in zijne handen droeg hij een kleen koffertje met zijn eten, en een lichtvat, om hem te verlichten. Als hij nu alles gedaan had dat de wonderbare boom hem bevolen had, doow hij op den knoop en stond achteruit. In eenen wrong hief geheel de vloer op en onze held en had maar binnen te springen; daar lag de wenteltrap met zijne breede terden. Schaars was hij er op, of de vloer daalde stilletjes neêre, en hij sloot wederom toe.

Daar stond nu de jongman moederziele alleene onder den grond... Een aardige killige lucht woei in zijn aangezichte, een verdossemde geur sloeg in zijn neuze en in zijnen mond, en belette hem bijna te asemen.

't Was al dat zijn lichtje hem een weinig klaarte gaf - een blekwormtje in eenen donkeren nacht. - Voorzichtjes daalde hij in 't eerste neder, maar van den eenen terd, moest hij op den anderen springen, zoo hooge waren zij en zoo breed.

Als hij nu al wel vijfhonderd terden diepe was, zette hij hem neder, om wat te rusten en wat spijze te nemen. Hij en was nog tenden zijnen maaltijd niet als hij, al met nen keer, verschoot dat hij opwipte. 't Gaf mij daar

zulk een geweldigen donderslag, dat het al aan 't daveren ging, en dat onze jongman van zijnen trap wikkelde en, tegen wille en dank, met lichtvat en lade eenen terd leeger kwam. Dat is wel donderen, dacht hij, en alzoo op het onverwachtste; mensche zou hem dood verschieten! Ja maar, de eene donderslag en haaide niet lange den anderen af, en 't begon, al met nen keer, wel op tien steden te gelijk zoo schrikkelijk te ketteren, dat de jongeling er zuiveruit baloorde van wierd en dat zijne ooren er nog langen tijd van tuitten.

't Is verloren, dacht hij bij zijn zelven, al deed het nog zoo leelijk, ik moet erdeure; geen trijfels.

Nog nen terd of tiene nedergegaan, en dan geluisterd... Noch ruit noch muit! Nog eenige trappen gedaan... een platte muur rijst voor hem, en 't is klaar dag, zoo klaar, dat hij zijn lichtje uitblaast en daar nevens zijn ladeken nederzet.

Een groot hoog gat gaf uit op eenen breeden breeden gang. Al tillevoeten ging de jonge man zijnen eersten stap zetten in die onderaardsche wereld. Hemelsche deugd! 't was hier ne keer al om ter grootst! Het eerste dat hij zag, het was een overgroote steen, die vast dienen moest om het gat van den wenteltrap te stoppen. Twintig mannen zouden groote moeite gehad hebben om dien kerel te verporren. En de gangen! de gangen! de jongeling en wist in het eerste niet wel of het de lucht was dat hij in de hoogte geware wierd, of of 't gewelven waren... en de vogels vlogen daar, recht gelijk buiten onder den hoogen hemel.

Hoe langer hij keek, hoe meer hij ook wonderheden in de ooge kreeg. Hij zag dat de steenen van de muren, daar, al zoo groot waren als de eerste steen dien hij bewonderd had, en dat er tusschen de steenen hier en daar, wel ruimte genoeg was om eenen man erin te verbergen.

Rondkijken was rondkijken; doch, daarmede en gerochte hij al niet verder; hij hadde liever ievers iemand tegengekomen, al ware het ook een reuze, om toch wat bescheed te vragen wegens de koningsdochters.

('*t Vervolgt*)

J.V.

Onveroorkondschapte West-Vlamingen

DAAR liggen nog zeer aanzienlijke *vla'en* of *vladen* in 't Dixmuidsche.

Het zijn gelijk effengerolde, het zijn ja, *effengevloeide*, breedwijde streken veien gronds, daar meest gers op groeit, en daar het noot, het kweekenoot, ossen, stiers, veerzen, koeien, kalvers, hun bestaan op zoeken en geruime vinden.

Hoe de name van die streken, te weten *vlade*, *vla*, veranderd is in *vlande;* hoe van *vlande* het woord *vlame* gekomen is, dat leeren de taalkundigen.

Van *vlame*, een effene streke, hebben wij een werkwoord *vlamen* gemaakt, dat *effen zijn* beteekent.

Wij zeggen b.v.: ‘Het vat staat *vlamende* vol water,’ en dat bediedt effen, ten boorde, vol water.

In IJsland zijnder dellingen, leegten, tusschen de bergen, die, over zeer oude tijden, vol *lava*, of vierbergsmalt, geloopen zijn, en die hedendaags zoo effen liggen als een ijs. Ze heeten ook *vlamen*, en die daarop wonen heeten, zooals wij, *flaemingi* of *vlamingen.*

De bewoonders van onze westerlijke *vladen*, *vlanden* of *vlamen*, de Westvlamingen, als een volk genomen, zijn veroorkondschapt, van onzen dag achteruitgaande, tot op zeer oude tijden. Daar is speur van hun bestaan te vinden in zeer oude boeken en in boekgelijke gedenkstukken.

Maar, als men verder achteruitgaat, zoo komt men op eenen tijd, daar alle geboekte oorkondschap teenemaal ontbreekt.

Woonden er dan West-Vlamingen in West-Vlanderen? 't En staat nievers iets van vermeld of beseffelijk bekend gemaakt.

't Is om wetenisse van die alderoudste en aldereerste inwoonders - of er waren - en van die *onveroorkondschapte West-Vlamingen* te zoeken en te zamelen, dat *Karel*, *Vrijheer Gilles de Pélichy*, van over jaren al, zijn verstand, zijne geleerdheid en zijne moeite te werke gesteld heeft.

Aan zijnen lang verlaten nest kan men den vogel, en

's vogels doeningen gissen, die dien nest gebouwd, die in dien nest geleefd en gewaakt, geschuifeld en gezongen, gebroed, gejongd en voortgezet heeft.

Zou men, in den bodem van het huidige West-Vlanderen, geene nesten, wille zeggen geen speur van dennen, dammen, vloeren, heerdvier- en woonsteden; geen speur van allaam, gerief, van wapens vinden; geen speur van menschelijk leven, van handelinge en doelmatige werkzaamheid?

Na lang heffen en leggen, zoeken en ziften, heeft het vrijheer Gilles de Pelichy zoo verre gebracht, dat hij durft ‘ja’ antwoorden op al die vragen, en bewijzen dat er, op vroegere tijden als de zulke die ons menschelijker wijze en met opzet veroorkondschapt zijn, hier in ons West-Vlanderen menschen leefden, ja verschillende oorijen, geslachten en geaardheden van menschen, die den name verdienen van *onveroorkondschapte West-Vlamingen.*

Den uitslag van zijne navorschingen maakt vrijheer Gilles de Pelichy ons bekend in een drukwerk, dat heet *Les stations préhistoriques de la Flandre Occidentale par le Baron Ch. Gilles de Pélichy*, *Gand*, *Imprimerie A. Siffer*, *Place Saint-Bavon.* 1897. 14, blz. 8°.

Vrijheer Gillis de Pélichy zegt dat hij speur van onveroorkondschapte West-Vlamingen gevonden heeft, dat gedeeltelijk te zijnen hove, te Iseghem, bewaard is, op:

Ardoye, op den Bergmolen, 40 m. boven den zeespiegel: welbewrochte keien pijlspitse.

Clercken, Terherst, 47 m. boven den zeespiegel: veel bewrocht kei-allaam.

Clercken, in 't Vrijbusch: bewrocht kei-allaam, effen geslepene kei-happen, waarvan eene te ziene is bij den E.H. Joseph Gezelle, caplaan te Zillebeke. Nu te Brussel op den toogdag.

Emelghem, op den Stuivenberg: groef kei-allaam, gelijk te Mendonck; naast ander zeer fijn bewrochte kei-schelfers, als of er daar twee oorijen van onveroorkondschapte menschen, de eene na de andere, gewoond hadden.

Gits, op den berg, 45 meters boven den zeespiegel: schoone pijlspitse, en ander kei-allaam.

Heestert, bij 't Banhout: keien lemmers.

Inghelmunster, in de hoogestrate: menigvuldige heerdsteden, met houtasschen en zwart kei-gerief, lemmers, schreepmessen; niet verre van Oostroosbeke in eenen elleboge van de Mandel, pijlspitsen en ander kei-allaam.

Iseghem, 1 m. 20. diepe: heerdsteden, houtasschen, eerden ware, keiallaam.

Kemmel, op den berg, 162 m. boven den zeespiegel; keimessen zonder ende of grond, stukken van happen, schichten, pijlspitsen en eerden ware.

Lendelede, bij 't Bergcapelleke: kleene steenen gladde kei-happe, uit de steengroeven van Spiennes.

Lichtervelde, Veel bewrocht kei-gerief.

Lophem, rechts, langs de Leybeke: bewrochte keischelfers.

Oostende, op het strange: pijlspitse, toe behoorende Mr Cumont; tusschen Oostende en Mariakerke: een keien lemmer.

Pithem, op den berghoek: veel bewrocht kei-gerief en schreepmessen.

Ryckevelde, bij 't Hof te Maels, op Sinte Kruis-Sysseele: een groot getal bewrochte kei-schelfers, pijlspitsen, van de fijnste uit.

Roonberg, 140 m. boven den zeespiegel: eene macht kei-allaam, happen, messen.

Scherpenberg, 121 m. boven den zeespiegel: kei-messen, happen, hamers.

Steenbrugge, bij Assebroucke, langs de Leybeke: heerdsteden met houtasschen, eerdenwerk, door menschenhanden bewrochte keien en keisschelfers, dienende tot messen, pijlspitsen, hamers, schreepmessen enz.

Tieghem, op Sint Aarnoudsberg: allerhande keien schreepmessen.

Tilleghem, langs de Kerkebeke: welbewrochte pijlspitsen.

Zillebeke, Overgroote zandsteenbonke, in de pastorije, daar volkszeg aankleeft; en, op 't Zwartleem, 1 m. 50 diepe, in eene kei-groeve, groote woonvloer of heerdsteê, met houtasschen.

Zwartenberg, 133 m. boven den zeespiegel: pijlspitsen en ander allaam, gelijk te Steenbrugge.

Die eenmaal het eigenaardig, schamel gerief gezien heeft, dat die onveroorkondschapte West-Vlamingen wisten te maken van keien, die ten grooten getale afkomstig waren uit Spiennes, in Henegouwen, en zalder niet meer in dolen; en, heeft hij tijd en gadinge daartoe, om te zoeken en waar te nemen, hij zalder voor vast ook wel eenige vinden.

Daarbij, ze brengen malkaar uit, en daar men een stuk vindt, daar zittender doorgaans nog.

Veel keien happen wierden gebruikt, en versleten, als wetsteenen, op messen en zeisens; andere zijn bekend als ‘dondersteenen,’ steenen die de donder werpt, ‘zeven voet diepe in de eerde,’ zegt het volk.

Meest op de hoogten behoort men te zoeken, en langs de beken.

Alles is het oprapen en het nauwkeurig aanteekenen weerd, immers om vrijheer Gilles te helpen zijne grondteekeninge opmaken van het land en van de woonsteden dier onveroorkondschapte, over-over-overoudste West-Vlamingen.

Pater Van Tricht S.J. heeft over de stoffe van dit schrijven een schoon boeksken gemaakt, daar iemand vele in leert in weinig tijd. Koopt en leest het.

GUIDO GEZELLE

Een middeleeuwsche bedevaart

WIE en heeft er niet hooren vertellen hoe, in den ouden tijd, onze christene voorouders lange bedevaarten ondernamen, en hoe zij dan, met den beêvaartstaf ter handen, te voete gingen naar het verre Roomen, ja dieper nog in het vaste land; of wel op brooze schuiten overvoeren naar Schotland of verdere streken van over de zee? Steeds luisterden wij eerbiedig en vol bewonderinge naar het verhaal dier lastige tochten, en zegden dan met deernis: Waar is, ach arme! waar is de godvruchtigheid dier Vlamingen gevaren?

Nochtans moeten wij bemerken dat zulke verre bede-

vaarten niet altijd vrij en geern gedaan en wierden, maar dikwijls ook uit dwang en met tegenzin. Immers, binst de middeleeuwen, den gulden tijd van geloove en godsdienstigheid, wierden zij somtijds opgeleid door gouwgraven en vierscharen, tot boetpleging voor groote misdaden, die wel streng moesten gestraft worden, maar die toch de doodstraf niet en verdienden. Aldus spreken onze oorkonden van Brugge, van het Vrije, van Yper en van vele vlaamsche gemeenten, over opgedwongen bedevaarten naar het heilig graf des Heeren, der heiligen Pieters- en Pauwelskerken, te Roomen, heiligen Ambroos van Milanen, heiligen Andries in Schotland, heiligen Jacob van Compostella, onze Lieve Vrouw van Napels of van Rust-madoene enz. enz. Wanneer iemand door den hoogen raad des konings of des graven, of door de vierscharen der gouwen, tot eenen bedevaart veroordeeld wierd, zoo moest hij, lief of leed, op reize; of wel, was hij er toe bemiddeld, hij moest een groot geld storten, als boetpenning, in evenredigheid van den afstand zijner bedevaartstede. Toch en wierd ergens of ooit de bedevaart zelve als min eerlijk aanzien: ‘twee manieren zijn van beternessen: d'eene is proffitelike, dat es geldt te ghevene, d'andere es heerlic dat es met pelgrimaigen oft met woorden weder in te halene, ende daaraf vergeffenesse te biddene.’ Dus in *Coutumes du comté de Flandre*, 3e boekd., blz. 477. - Niet te min wierd zulke straf voor aanzienlijk en streng gehouden, wel bijzonderlijk voor neringdrijvers, voor gildebroeders, of voor min bemiddelde burgerlieden, die door den bedevaart, noodzakelijk hunne plaats, hunne neringe, hun lastig gewonnen geld, en zeer dikwijls hunne gezondheid en hun leven min of meer ten besten gaven. Daarom hadden alle veroordeelden liever, als het zijn kon, den bedevaart af te koopen met geleend en gebedeld geld, of andere straffen te vragen, of nog iemand anders te onderhouden en in hunne stede te bedevaarte te zenden. Zoo spreken de costumen van Vlaanderen. I, blz. 494:

> Wiist men eenen te doene
> Pelgrimagen, omme die zoene

Van ere manslacht; of omme
Die pelgrimage eene somme
Van ghelde te ghevene, dan
Versit[1] die pelgrimage die man
Te doene, ende hi daer over ghelde
Daer naer die somme van den ghelde
Die maghen zullen gemeenlike
Dat ghelt ghelden dier ghelike
Dat men over die maghe zoene
Ende moet soene pleghet te doene.

In Vlanderland was, te dien tijd, de meest gekende bedevaart, naar Onze Lieve Vrouw van Rust-madoene, anders en beter gezeid Rost- of Rots-madoere, dat is in 't fransch *Rocmadour* of *Rocamadour.* Tot heden toe blijft die plaats in Vrankrijk immer gekend en door de bedevaarders veel bezocht. Het is een kleen stedeken, ten Pyrenee'nwaard, niet verre van Bordeaux, ter eere van O.L.V. gebouwd en in eene schilderijachtige dellinge, langs alle kanten tusschen hooge rotsen weggeborgen. Daar gingen, in lang vervlogen dagen, onze vlaamsche voorouders, 't zij vrij en ongedwongen, uit loutere godsdienstigheid, 't zij uit boetpleginge en ten dwange, in bedevaart, Onze Lieve Vrouwe ter eere. Zelfs zeggen de oorkonden van Veurne, gedagteekend in het jaar 1581, ‘daer men sight dye pelgrimagie naar O.L.V. van Rustmadoene d'oudste es ende vermaerdste van de weirelt.’

Wat beteekent Rust-madoene of liever Roc-Amadour?

Diesaangaande is er meer als één gevoelen. In 1425 schreef een geleerde priester, die later Paus wierd, Martin V bij name, dat Amadour, in beter latijn Amator, een bijnaam was van Zacheus, leerling van den Heer Jesus en gemaal van Veronica. Menige schrijvers herhaalden dat zeggen, in latere tijden. Toch schijnt dat veel meer gesteund op de zeisels van het volk, als op zuivere bronnen van geschiedenisse. Heden ten dage, beweren

(1) *Verzitten*, a.; verzuimen al *zittende*, al blijven *zitten.* Men zegt nog; ‘Hij heeft zijn kanse *verzeten.*’ G.G.

geleerde schrijvers dat Amadour een kluizenaar was uit de derde eeuwe onzer tellinge. Aldus onder velen, Z.E. Heer Kan. Rembry, Hoogvicaris van Brugge, in zijn nooit volprezen werk over het leven van Sint Gillis.

Het en is ook niet recht geweten sedert hoe lang de bedevaart naar het heiligdom van O.L.V. in Roc-amadour in Vlanderen gekend is; toch, naar alle waarschijnlijkheid, ten minsten sedert de 10de eeuw. Sommigen leeren dat er reeds binst de 8ste eeuw uit onze streken bedevaarders vertrokken naar het verre Rust-madoene. Heynderix zegt inderdaad, in zijne beschrijvinge van Veurnambacht: 'Uit de 8ste eeuwe hebben wij ooc de eerste reglementen aangaende deze, waren die van Rustmadoene ende Sint Jacob in Spagnien al ghekent ende gevolght ten tyde van Sint Walburga.' - Wat er daar ook van weze, het is vast dat er binst de 11de eeuwe door eenen rijken Vlaming aldaar een klooster en een gasthuis gebouwd wierden, den Vlamingen ten besten '*eam strata publica tendente pro visitatione liminum B.V. de rupe Amatoria*.' Aldus bij Gaujal. Men meent dat die Vlaming den naam droeg van Adalard, en dat hij *vicecomes* was van Vlanderen, dat is een casteelheer, wien de wacht over den Burg van den graaf van Vlanderen was toevertrouwd. Eene eeuwe later, in 1170, ging Philips van Elzaten met een aantal vrijheeren, ter bedevaart naar Rust-madoene, zoo het eene gifte getuigt, die door Hendrik van Westraten gegeven wierd aan de kerke van Wulverghem, 'ter dierbare geheugenesse van Godevaart van Meessen die met den grave meeging.' - In 1316 werd door Philips, hertog van Pontiers en bestierder van het koninkrijk, een verdrag geteekend, te gunste der Vlamingen; en daar spreekt hij in dezer voegen: '*Que Messiere Robert de Flandre*, *dict de Cassel*, *fils m'aisné dudict conte Robert*, *fera endedens un an inclusivement un peregrinaige à Notre-Dame de Rochemadour*.' Robrecht en deed maar de bedevaart op den 21sten in Julij 1321 en bracht getuigenis mede dat hij, met zijne Vlamingen, gebeden had ter kerke van Rust-madoene. Vijf jaren later, in 1326, wierd er nogmaals eene bedevaart aldaar, aan de Vlamingen

opgedwongen, door de vrede van Arques, maar zij wierd door de Bruggelingen en Kortraysanen afgekocht (oorkonden van Brugge, blz. 328).

In 1557 zond Filibert van Savooien, bestierder der Nederlanden, vooraleer zijnen veldtocht te beginnen die voleind wierd te Cateau in het Camerijksche, zijnen vertrouweling Angelo Merlini, italiaander, in bedevaart naar Rust-madoene, hem gelastende er een beloenberd met de wapenen van Savooien aan Onze Lieve Vrouwe op te dragen. Naar het voorbeeld zijner heeren, ging ons volk uit Vlanderen ook menigmaal in bedevaart naar die verre bidstede. Om maar één aan te halen onder velen, aldus leest men in de keuren der 15de eeuwe van Yper: '*Noverint universi quod die tertia octobris* 1483 *peregrinus Everardus de Ypra oriundus et dictus Laminwercke*, *limina B.V. ad Rupem Amatorem devote visitavit.*'

'Hoe procedeerde men in materie van Pilgrimaigen ist questie van verre landen?'

Vooreerst over de kleedij schrijft E.H. kan Rembry: 'De bedevaarder draagt op het hoofd den breeden pelgrimshoed, *galerus* genaamd, en aan denwelken hij ter bedevaartstede eene schelpe vastemiek; op de borst de *sportellas* der pelgrims, dat was eene medaillie waar langs den eenen kant O.L.V. en langs den andere Amadour op verbeeld waren; over het lijf de *esclavinam*, slag van kiel uit groef en behaard laken, of eenderhanden korten rok; over borst en schouder kruiswijze eene rieme, die de *peram* of den reiszak droeg; in zijne handen den *bourdon* of beevaartstaf, met een lederen riemken omwonden, en daaraan eene *calebasse.*

De bedevaart begon ter kerke, in godsdienstige plechtigheid, en aan den voet des altaars gaf de priester den gebiedenden zegen over beêvaarder en beêvaartstaf. Gods zegen was er noodig, want een bedevaart was, te dien tijde, iets anders en duizendmaal lastiger als nu. De aangenaamheden der reizen onzer huidige tijden en kende men nog niet. Meest altijd moest de beêvaarder te voete gaan, door lastige wegen en groote gevaren, en zonder twijfel zoude er meer als één bezweken zijn, hadde de

christene liefdadigheid aan hem hare zorgen niet gulhertig weten te besteden. Hier en daar langs de bane bouwde men krijgs- en gasthuizen, waar binnen de beêvaarders altijd rust en leefte vonden, en bij nachte tot reisgidsen, groote en hooggezette luchters zagen branden.

Nochtans, volgens *Les annales du Comité flamand*, bl. 236, ‘de delinquant mocht soms vertrekken te peerde, op sulcken daghe ende uere of stonde, naer stucke van procedure; 't zij nog per heirbane of seeweghe. En, ist sake dat den delinquant wilde een anderen persone stellen, dan moest hij behoorlike informatie ende courente hebben bij justicie ofte kerckelicke auctoriteit.’ Naar Rust-madoene ging men dus, volgens oorlof, ofwel te seeweghe tot Bourdeau, ofwel te heerbane, als naar Doornijk, Dowaye, Aetrecht, Ameens, Bauvays, Anderlys, Clermond, Avreux in Picardenland, Aelensone, Lavael (waar ten tijde van Wijt van Dampierre vele Kortrijksche wevers woonden) Angiers, Pontiers, Bourdeau en van daar naar Rust-madoene.

Die middeleeuwsche bedevaarten waren heilzaam voor de wederlandsche betrekkingen, en strekten ten voordeele van den handel in Vlanderland, omdat zij onze noordsche steden in nauwer verband brachten met de handelsteden van het zuiden. Immers de bedevaarders en hadden niet alleenlijk hun godsdienstig doelwit van goede werken te plegen der Moeder Maagd ter eere, maar nog, zoo het heden ook gebeurt, hunnen handel te verbeteren en meer en meer uit te breiden. Zelfs was dit laatste niet zelden het bijzonderste! Dat misbruik wierd door onze vierscharen bij rechterlijke straffen meer dan eens beteugeld. Wanneer de boetpleging gedaan was en dat de beêvaarder ter kerke van Rust-madoene den *testimonial* of de geschrevene getuigenis ontvangen had, dat hij aan de opgeleide straf stiptelijk had volkomen, wat deed hij? Was hij arm of niet veel begoed, zoo keerde hij terug, volgens het bevel der rechters, langs de bane, hulpe en have bedelende; maar, was hij rijk en vrijwillig aangekomen, te peerde of te rijtuige, zoo trachtte hij alles tegen hooge gelden te verkoopen, verbleef dan eenigen tijd in

Bourdeau en keerde naar Vlanderen weder met rijkdommen geladen, of voer nog dieper het zuiden, in naar het handeldrijvend Spanjen of naar het rijke Portugaal!

C.D.V.

Sperren

O sperren, o sperren,
hoe schoone is 't om hooren,
als waaiaard de wind al
uwe assels komt stooren,
en, zacht over takken
en kruinen geslierd,
uw stammen voorbijgaat,
en zwankelt en zwiert.

Dan komt er een stemme uit
uw' bevende sprangen,
veel schoonder en luider
als 's werelds gezangen;
veel schoonder en luider
als 't lastig gerucht,
van 't groefste gedruisch en
van 't fijnste gezucht.

Hoe kunstig vermengelt
ge uw' zoete gesprekken,
't mij deugd doet, en 'k voelde
mij 't leventje rekken,
wanneer ik besief hoe't
mij, zittende in 't gras,
hoe langer het aanhield,
hoe zoeter het was.

't Is lustig om hooren,
en 'k zitte zoo geren

mij tegen de droefheid,
in 't sperhout, te weren:
uit al dat er boom is,
en God heeft gezaaid,
verkieze ik de sperren,
de sperren, - als 't waait.

ROMAAN GEZELLE

Mingelmaren

AL dolend in de velden, op zoek naar heidensche kerkhoven, iets waarin de talrijke lezers van *Biekorf*, ons eene kostbare hulp zouden kunnen verleenen, komen wij op vele dingen.

Zoo kwamen wij te Denterghem op eenen langen en smallen wegel, die dwars door de velden sneed in rechte lijn.

Dat was de bekende Pouckewegel.

Een ridder van Poucke zegepraalde te Parijs in een steekspel, en, als belooning voor zijne dapperheid, vroeg hij den koning, dat de weg, dien hij met zijn peerd regelrecht van Parijs naar.... Poucke zou uitsteken, een vrije weg zou worden en blijven.

Zoo meldt de Zeise.

J. CL.

HET NEVELSCHIP. - Onze voorouders geloofden dat de nevels, de hagel, de kwade wolken, een schip uitmaakten dat de tooveraars, of wedermakers konden doen verschijnen, tot groote schade van den oogst, die hunne prooi werd. De bisschop Agoberd, die onder de regeering van Lodewijk den Goedige leefde, verhief krachtdadig de stem tegen de krankzinnigheid (*dementia*) en de dwaasheid (*stultitia*) van degenen die geloof hechtten aan dergelijke dingen, die overigens al in het algemeen veroordeeld waren door de Kapitulariën van Karel den Groote. Het *Nevelschip* bleef daarom niet min in stand in de middeleeuwsche gedichten, en zelfs Fixhart, die Rabelais vertaalde, spreekt van de zeilen van het *Nevelschip*, waarover Rabelais nochtans geen woord rept. (Dr Coremans enz.)

In de Kempen heet men eene wolk, waaruit men eene felle regenbui of hagelvlage verwacht, een *schip.* Wanneer er zulke wolk komt aangedreven, dan zegt men: *Ze zijn weer een schip aan 't laden* of *daar komt weer een schip af.* In West-Vlaanderen

geeft men aan eene hagelvlaag, eene buiïge wolk, waaruit het hagelt, den naam van *appelscheep* of *appelschip.* (Z. De Bo.)

Die uitdrukkingen zouden wel in verband kunnen staan met de vroegere voorstellingen en begrippen, waarvan Coremans gewaagt.

(Uit '*Ons Volksleven*', 8e jg., blz. 235.)

MEN mag zeggen dat de inhoud van *Biekorf* een belangrijk spel heeft gespeeld op den laatsten oudheidkundigen zitdag van Gent.

De gedaante der leemen huttekens van 't Vrijbusch, vroeger in *Biekorf* beschreven en bekend gemaakt, wierd er vermeld als eene eigenheid, als een merkweerdig overblijfsel uit de vroegste tijden.

De geleerde wereld heeft er ook kennis gemaakt met de eigenaardige bewoners van 't Vrijbusch, een oorvolk uit het steenen tijdperk, op zulk eene kundige en boeiende wijze door *Biekorf* veropenbaard.

Bericht aan de liefhebbers geene eigenaardigheden van hun dorp of van hunne streek te laten verloren gaan.

J. CL.

MOOI-MEISJE (VIII, 111). - In het werk van H. Schlegel, De Dieren van Nederland (Haarlem, 1862), lees ik:

'De Heer van Bemmelen vermoedt, dat de visch, door de Hollandsche kustbewoners *Mooi-meisje* genoemd, de jonge kabeljauw is.'

J.W.

DONDERDAGE, den 8sten in Grasmaand, 1897, als Pastor Mavaut ingehaald wierd te Bavichove, stond er boven eenen bakker zijn deure, het volgende:

't Is al om brood, dat wij
ons weren, ik en gij,
gij, pastor en ik, bakker:
ik bakke koorn om geld,
gij smijt het, met geweld,
en zaait het, in Gods akker.

[Nummer 10]

Eerweerde Vader Gustaf De Beerst

OP Kerstavond laatstleden stierf te Sint Jacobs Lusaka, in Opper-Congoland, een goede vriend en medewerker van *Biekorf*, Eerweerde Vader Gustaf De Beerst, geloofsbode van het Gezelschap der Witte Paters van Africa.

De goede priester heeft, nevens menige andere Vlaamsche geloofsboden, eere gedaan aan zijnen stam; daarom mag en moet zijn naam bewaard blijven onder ons, al en heeft hij ook nooit den lof der menschen gezocht noch verwacht.

Men schat te dikwijls de grootheid naar den schemerglans der uitwendige werken. De ware grootheid moet men in de ziele lezen.

De ziele van den edelen zendeling blonk van deugden. Gelieve *Biekorf* deze schets ter gedachtenisse op te nemen.

***

Gustaf De Beerst wierd geboren te Zevecote op den 26sten in Nieuwjaarmaand 1865, maar zijne moeder kwam in het jaar 1867, alsdan reeds weduwe, met haar gezin eene hofstede betrekken te Adinkerke, de zee nabij, aan den voet der duinen.

God werkt heimelijk door zijnen Heiligen Geest in het herte der uitverkorenen, maar Hij laat ook de duizenden stemmen der schepping wondere zaken zeggen aan het gemoed, want

> wind en wee en wolken,
> wegelen van Gods heiligen voet,
> talen en vertolken
> 't diep gedoken Woord zoo zoet...
> als de ziele luistert!

Had het breede bloote veld van het dorp, aan den jongen knaap nog verdere landen doen vermoeden? Hadden de blauwe baren der zee die, ginder verre, het ongekende binnenspoelden, zijn hert medegetrokken naar onduidelijke bekoorlijke oorden?

Droomerig was hij toch van aard; en, van zoohaast er, bij zijn eerste onderricht, eenig begrijp over het aardrijk in zijnen geest ontstaan was, zoo en vond hij geen blijder verzet als de kaartenboeken van zijnen oudsten broeder, van ‘Pette Edmond’, zoo wel te bezien en de teekeningen ervan zoolange na te maken, tot dat landen en zee'n, door het rusteloos wenden en keeren, in eenen onkennelijken warboel herschapen waren.

Het verlangen naar het verre, het geheimzinnige lag in hem; onduidelijk nog, maar God ging wel voor het overige zorgen.

Na zijne eerste Communie, te Adinkerke, zond hem zijne godvreezende moeder naar het bisschoppelijk collegie van Veurne; en liet hem zelfs latijnsche studien doen, aan God overlatende wat er eens uit hem worden zou.

Alwie hem daar gekend heeft, ziet hem nu nog zonder moeite voor den geest rijzen; immers hij was een dier eigenaardige jongens, die, zonder geweld noch wondere daden, prente slaan in het herte en het geheugen van meesters en makkers.

Hij was goed, koekegoed; en met die gave kocht hij de liefde af van al zijne gezellen. Wat men hem ook al zeide, of wat men van hem al vroeg, hij schonk zoo eenvoudig en zoo lievelijk wedersprake en wederhulpe, dat groot en kleen bij hem kwam; ja, dat heel het collegie den rijzigen, hoog opgeschoten jongeling, met een lievelijk verkleinwoord, *Beerstje* doopte, en hem met geen anderen naam meer en noemde.

Hij was zoo goed - o zijne neven weten het nog wel genoeg! - Iederen noen, na de maaltijd, ontbood hij ze rond hem - hij lag immers thuis in de stad, bij zijne zuster zaliger - en zij kwamen zoo geerne. Hij knoopte nauw hunne jassen toe, doffelde hunnen hals en hunne borst warm in scharpe en neusdoek, droeg het mandeken met mond- en schoolgerief zorgvuldig aan zijnen arm, en trok dan, te midden zijne huppelende kinderen, even kinderlijk als zij, naar de bewaarschool.

En dan nam hij opgeruimd, recht als een pijl, den weg naar 't collegie, waar nooit een makker met zijne moederlijke bezorgdheid dorst spotten.

Spotten is boos zijn; maar lachen is dikwijls eene gedaante der liefde. Daarom plagen de kinderen zoo geerne hunne goede vrienden. Maar die plagerij is zoo onschuldig, zoo vriendelijk, zoo zoet, dat deze die ze onderstaat, gemakkelijk genoeg, tot in den klauw van den plager, den warmen klop van een lievend herte gevoelt.

Iedereen wilde bij *Beerstje* zijn. Zijne studiemakkers, om uit zijnen mond eigenaardige spreuken of half ernstige redetwisten te lokken; de kinderen, om met eenen kleenen slag of stoot de eere eener vervolging te verdienen. Dan verweerde *Beerstje* dapper zijne stelsels en zijn lijf, en altijd kwam hij winnaar uit den slag, krijgende, als zegebuit, eene nog warmere liefde van wege zijne aanvallers.

Die herte en herte met hem geleefd hebben tijdens zijne studiejaren en later op de zending, hebben altijd met hem den diepsten vrede genoten, maar toch zeggen zij dat hij met eene ingeboren drift tot oploopendheid dikwijls te kampen had. Weinigen nochtans dezer die van

wat verder zijn leven gadesloegen, zullen het bemerkt hebben; want, spande hij soms zijne lippen en schoorde hij zijne wenkbrauwen om te zeggen: ‘'t Is genoeg!’ de lach bleef wemelen in zijne oogen, en brak in een-twee-drie, mild en rond, door zijne ontsloten lippen.

Daarbij een engel van zuiverheid was hij, toen hij in het collegie toekwam: een engel was hij nog, toen hij vertrok. Dat kon elke aandachtige meester bespeuren in gansch zijnen omgang, in den zoeten openen glans zijner oogen, in de openhertigheid zijner spreuken en tot in de onnoozelheid zijner liefhebberijen.

Zalig zijn zij die zuiver van herten zijn, want zij zullen God zien. God zocht hij iederen dag; bijzonderlijk als hij, ten vierenstonde, in een verloren hoekske der capelle knielde, en met zijn hoofd tusschen zijne handen bad; en men zag best dat bij God gevonden had, wanneer hij des zondags van de heilige Tafel wederkeerde, stijf en stram, zoo geweldig hield hij, ter eere van zijnen goddelijken Gast, zijn hoofd gebogen en zijne handen gesloten.

Leergierig buitenmaten, zag hij altijd, beter als alle anderen, den eigenaardigen kant der zaken. Doch, ofschoon hij aan zijn werk verslaafd was, toch vond zijn zoekende geest tijd genoeg om zijn ingeboren zucht naar 't vreemde te voldoen, daar hij allerhande werkskes met zijn spaargeld aankocht om, thuis, in zijne ledige uren, grondige studien te doen van Engelsch en Duitsch; en zelfs om de studien van 't Italiaansch en... 't Rumeensch aan te vangen.

Het Vlaamsch en bleef daarom niet versteken, zijn edel gemoed beminde daartoe te veel zijn Vlanderen. Gelijk hij in zijne kinderjaren schelpen raapte langs het strand, zoo teekende hij nu zorgvuldig al de ongeboekte woorden, kwelspreuken, zeisels, die den mond van het volk ontvielen; en zond dan zeer dikwijls zijnen kostelijken voorraad maar Meester Guido Gezelle voor *Loquela;* en 't en was geene kleene feeste als de Meester hem met eenen hertelijken: ‘Danke U’, vereerde.

Was hij vlijtig en gespraakzaam bij zijn volk, toch trok hem altijd een inwendig verlangen naar eenzaamheid en stilte.

Dikwijls doolde hij, van in zijne kinderjaren, uit den huize om in een capelleke van het Voorveld alleen te gaan bidden.

Als hij, den zaterdag avond, van uit het collegie naar zijn huis ging te Adinkerke, dan zocht hij altijd, verre van zijne maten, eenen omweg tusschen de ruischende populieren, langs de duinen; en 't kon hem weinig bekoren als zijne makkers hem op eenen rooftocht naar vogelnesten, of een wedstrijd in 't springen of 't loopen ontboden.

En, als het verlof daar was, en dat storm of regen hem niet boven en hielden op zijn leerkamertje, dan was hij de duinen in. Het was streng verboden in de duinen te gaan, en de wachters waren zonder genade. Den jongen student nochtans lieten zij in vrede met zijne boeken rondslenteren, en dikwijls bleven zij van op eenen oever hem met bewondering bezien, terwijl hij, meenende alleen te zijn, luidop aan het... prediken viel.

Sprak die lievende ziele, gelijk broeder Franciscus, met het groene mos, met de wippende konijntjes, met al de mooie werken van den Schepper? Of antwoordde hij op eene tale die met het ruischen der wateren van over de heuvelen, uit den lande van overzee hem riep?

Eens dat een jonge kloosterling die hem verwant was, maar dien hij niet en kende, naar de streke kwam, spande hij alle middels in, om in 't stille bij hem te geraken. Hij kwam even begerig als de jongeling die naar onzen lieven Heere kwam, en die hem vroeg: ‘Wat moet ik doen om het eeuwig leven te bezitten’?

Hij keerde weder geroerd, maar onvoldaan.

Eerw. Vader Vyncke kwam, voor zijn vertrek naar Opper-Congoland, te Veurne toe, en sprak aan de studenten van 't collegie. Vader Vyncke, die gloeiende ziele in een rusteloos lijf, sprak woorden van vier. Gustaf ving de sperken op; 't wierd warm in zijn herte; 't wierd helder in zijnen geest, en daar stond nu het land zijner droomen duidelijk voor hem. Hij zag den weg gebaand: hij zou geloofsbode worden in Africa.

Toen later Vader Vyncke'ns brieven uitkwamen, geen woord en ging er onbemerkt voor den leerling voorbij.

Ondertusschen ernstig en gezeten, vroeg hij zijne bestierders om raad en God om hulpe; sprak zonder ophouden met zijne makkers over zijn nieuw vaderland en, wanneer, des zomers op den speelwerf, elkendeen de schaduwe der linden zocht, dan, met eenigen die, zooals hij, het land gezien hadden, wandelde hij in de gloeiende zonne, om... een voorsmaak te genieten van 't brandende Africa!

Eens, in 't verlof, ging hij met een zijner beste vrienden naar Woluwe, het zendelingshuis der Witte Paters. Voor den eersten keer huns levens ontstond er strijd tusschen hen. Immers als zij slapen gingen, stonden twee bedden gereed, het eene met zachte wolle, het andere met eenen stroozak. De vriend wilde het strooien bed. Ik hoopte, vertelde hij later, dat God mij ging laten zien of het zendelingsleven mij zou gaan, maar Gustaf dreef mij weg en eischte de harde legerstede als zijn recht.

Het raadsel van zijn leven was opgelost. Hij wist waar hij naartoe moest en hij ging er.

('*t Vervolgt*)

S. DE QUIDT

Sint Gillis te Brugge
Vervolg van blzz. 118-122.

19. **D**E negentienste herder van Sint-Gillis, was een geboren Bruggeling, te weten Heer *Pieter de Bylkin* of *Bylkin*, 1611-1619.

Over Godvaders, Godmoeders of *doopborgen*, schilder *Antone Claeyssins*, Sinte Jelyn, aanroepen tegen 't *voeteuvel*, 't hof van *Saint-Pol*, *Sarepta*, de Bylkins graf, in Sint-Gillis, z. blzz. 57-63, 721-722.

Bylkin gelijk *Hapkin* bediedt *securicula*; of, zoo een Parysche boekdrukker heet, *Hachette.* Iemand die een huis bewoonde dat *inden Bylkine* ofwel *in 't Bylkin* hiet, zou vroeger Pieter *uut den Bylkine*, Pier *uut 't Bylkin*, en, in Latijnsche oorkonden, *Petrus de Bylkin* geheeten hebben.

Anderen, en gewis beteren uitleg, van eenen deskundige, zende ik later.

20. Heer *Lauwereins Puet*, Aernouts zone, 1619-1622, was de twintigste herder van Sint-Gillis.

Klokke *vergoten*, d.i. hergoten, *cappucynen* verlaten Sint-Gillis, z. blzz. 63-66.

Puet, *Puut*, *Puyt*, en *De Puydt*, zijn wisselgedaanten van een en den zelfsten name.

21. De een-en-twintigste herder van Sint-Gillis hiet Heer *Willem Janssens*, 1622-1625.

Stichtinge en zerk van ‘Joncheer Pieter *Losschaert* ende Jonckvrouwe Marie *Strymeersch*, zijne wettelicke ghezelnede,’ voorraad van oude woorden, als *verantwoorden*, *overslop*, *aldernevens*, *schottersgaleye* (z. *Loquela* XIII, 81-83, *i.v. Beutergaleie*; XIV. 3, 18), *hoirpule* (oorpeluwe) *deylbroodt.* Blzz. 66-70.

22. *Berthelmeeuws Robyn*, 1625-1632, was de twee-end-twintigste herder van Sint-Gillis.

Over bergen van Bermhertigheid, *woeker*, *cauwersinen*, 't hof van *Dudseele*, de *Annonciaden*, 't *herte* van Margriete van Oostenrijk, altemaal prachtig en zeer aandoenlijk om lezen. Blzz. 70-83, 722-723.

Robyn is uit *Robrecht*, *Robert* gebouwd; *Berten*, *Bertin* ook. Vergelijkt *Jennyn*, *Colyn*, enz.

23. De drie-en-twintigste zielwaarder of herder van Sint-Gillis is Heer *Frans Geleyn*, 1633-1636.

Missus-Messe, gulden Misse, op *Gulden Woensdag*, en dat daar aankleeft, keurige bijzonderheden, blzz. 83-88.

Den geboortename *Geleyn*, gelatijnd *Gelenius*, aanzie ik als eene vlaamsche uitsprake van den Franschen geboortename *Ghilain.* Vergelijkt *Toussaint*, bij de Vlamingen *Deseyn. Ghilain*, *Ghislain* was vroeger de Germaansche name *Gijzelin*, *Gijzeling.*

24. Het tweede twaalftal van de Sint-Gillissche zielzorgers of *Pastors* sluit met Heer *Jan Jennin*, 1636-1655, den geleerde, den reiziger, den schrijver, den dichter, den alleszins merkweerdigen, te weinig gekenden man.

Over den *oom*, de *drie broeders* van Heer *Jan Jennin*, over 't *lossen der christene slaven*, O.L.V. van *Remedie*, de boeken die de Jennijns schreven, over willekom-drinken, en 't glas in 't water smijten, over *Philips Jennijn*, ‘die eene wel versneden vlaamsche dichterpen bezat,’ benevens eene macht van kostelijke merk- en wetensweerdigheden, leze iedereen, blzz. 88-121, 723-726.

Jennyn (z. Johan Winkler) is een Friesche name, afkomstig uit *Jan*, *Jen;* van daar *Jens*, *Jensen*, *Jensma*, *Jenning*, *Jenninck*, en, met de fransche uitsprake, *Jennin*, *Jennyn. - Jules Janin?*

25. Heer Jan Jennyn's opvolger, de vijf-end-twintigste herder van Sint-Gillis, was een geboren Bruggeling, Heer *Jan Neyts*, 1655-1692.

Bij den eerweerden Heer Neyts binnengekomen, vernemen wij al dadelijk dat hij een ijveraar is voor de schoonheid zijner oude en zeer merkweerdige kerke; wij hooren spreken over *kerkherbouwen*, en over *kunstherboorte;* over 't goeddunken van bekwame mannen, sprekende van *Gothisch;* over schuilrecht *(jus asyli)* in de kerke, over de moordziekte of *peste*, over *Engelendale*, over Koning *Charles II* van England, die den gaai schoot te Brugge; over Heer *Jan Neyts* en Bisschop *Brenart*, leden van Sint-Jooris Bosseniersgilde, over *stella caeli extirpavit*, enz., leze iedereen die geern wat leert, blzz. 121-147, 726-728.

Neyts, *Neyt*, *Canneyt*, of de Engelsche name *Knight*, uitsprekens *Neyt?* Daarover nog, later.

26. Heer *Jan De Cuypere*, 1692-1734, is de derde van drie malkaar opvolgende *Jans*, en de zes-end-twintigste herder van Sint-Gillis.

Bij Heer Jan Karel De Cuypere vernemen wij van de *gilde* van 't Heilig Sacrament, van het *kaatsspel*, van de *Loschaerts*, van de *Blootackers*, hoe Heer De Cuypere Bisschop stond te worden; van 't *Eene-sermoen*, van Bisschop *van Susteren*, in Sint-Gillis kerke, in de *kruisdagen*, en meer andere zaken, blzz. 148-167, 728-734.

27. Heer *Karel Peemans*, van Brussel (1700), wordt de zeven-end-twintigste herder van Sint-Gillis, 1734-78.

Over *Leuvensche* trappen van weerdigheid, over den Brugschen *muggenbrand* en de Mechelsche *maneblusschers*, over de Cappucynen, *hommes de feu et de peste*, de kloosterlingen die vroeger dienst deden als *schavierblusschers*; over 't huwelijk van Luitenant-Colonel J.A. *Vander Meersch*, van Meenen, in Sint-Gillis, te Brugge, 19 Herfstmaand, 1775; over Kaneunink *Noë*, de Broeders *Van Dale*, van Kortrijk, leze men blzz., 167-199, 734.

Peeman, *peenman*, *peenboer*, bediedt een *man*, een *boer*, die *pee'n* kweekt en verkoopt; een warmoesman, een groenboer, een groenselman; *Peemans* is zoon van *Peeman.*

28. In den *Patriottentijd*, als onze voorzaten vochten *pro aris et focis*, was de heldhaftige Heer *Melchior Gailliard*, van Brugge, de acht-end-twintigste herder van Sint-Gillis, 1778-1803.

Heer *Melchior Gailliard*, die van edele Normansche afkomste was, doopte ten huize, in den verdoken tijd (5 Jun. 1801) zijn broers kind, *Jan-Jacob Gailliard*, den vader van *Edward Gailliard*, heden lid van de Koninklijke Vl. Academie; vreemd gebruik op

de *kruisdagen*; de verloren zoon *Frans-Joseph De Mulder* gelost; misslagen hem aangaande hersteld; schilder *Garemijn*, Melchior Gailliards, De Mulders, en andere *beeltenissen*, in Sint-Gillis; *donderpoozen*; en een vreemd gebruik op *Witten Donderdag*; afgeschafte *kloosters*, *Patriottengevarenissen*; *eedweigerende* Priesters, gesleept, gevangen, vervoerd, in den *beloken* of *verdoken* tijd; '*Cayennen*' of huizen daar, in den duik, Misse gedaan wierd, te Brugge; *Heilig Bloed* verdoken, betere tijden, z. blzz., 200-284, 735-740.

29. Heer *Philips van Wymelbeke*, negen-end-twintigste herder van Sint-Gillis, 1803-1814.

Heer Van Wymelbeke, in den *Patriottentijd*; in den *verdoken tijd*; gijzelaar, ontsnapt; overlevende geestelijken; *Concordant*; P. Kan. *de Molo*, *Pieter Stols*, de Vlaamsche dichter; *Kerkhoven*, algemeen kerkhof, zoo men zegt 'het *Raapstik*', *Potterije*, *Zondagscholen. Mater dolorosa*, wiens werk? Allerhande kerk-, kunst- en andere wetensweerdigheden, onder andere 't geen schrijver zegt, als hij gedaan heeft met de *Augustijnen* en de *Augustijnenbrugge*: '*Het is dicht bij de zes honderd jaar*,' zegt hij, '*dat de Augustijnenbrug onaangeroerd over de* Roya *ligt*; *honderden voetgangers trekken er dagelijks over*, *en niet één misschien denkt er*, *dat indien hij*, *bij middel dezer eeuwenoude brug*, *eenen omweg mag verminderen*, *indien hij aldus tijd wint en moeite spaart*, *het aan menschlievende paters is dat hij dit voordeel te danken heeft.*' Aan zulke bemerkingen, en 't zijnder meer andere, leert men den gemoedelijken schrijver kennen. Blzz., 285-332, 738-740.

'k Vermoede dat *Wijmelbeke* de vergemakkelijkte volksuitsprake is van *Wijmenbeke*, *beke* daar *wijmen*, wijdauw, wissen, Fr. *une oseraie*, langs groeien. 't Moet in 't Brabantsche te vinden zijn.

30. Heer *Jan Billiau*, de dertigste herder van Sint-Gillis, 1814-1827.

> Moeienissen met 'den *Hollander;*' *Ballingschap*, terugkeer; Broeder *Baude*, vlaamsche dichter; de *dry sanctinnen; Pieter de Borchgrave*, van Wacken; *Jan Quicke*, van Brugge, vlaamsche dichters; de wonderbare *Pater Boonefaas* (Maes). Ik heb dikwijls hooren spreken van 'dien heiligen man, *mynheere Billiau*,' meer daarvan, z. blzz., 333-373, 740-741.

Billiau, *Billiault*, *Bolliou*, zoo, en anderszins nog, schrijft men dien oud-Frankischen name; zijne vroegere gedaante zal *Willihalto*, *Willihalt*, *Willihault*, *Guillihault*, *Billiault*, *Billiau* geweest zijn, en hij bediedt *wille houd*(*ende*), vast van opzet, *fortem et tenacem propositi virum.*

31. Heer *Joseph De Breuck*, van Brugge, een-end-dertigste herder van Sint-Gillis 1827-1835.

Hoe men Priester, en als herder ingehaald wierd, in die jaren. *Pieter Pourbus*' luiktafel; overeenkomste met den *Hollander;* het *werkhuis;* Brugsche *bisdom* ingericht; *Hemelsdaele;* Burggrave *de Croeser;* kanonik *De Breuck*, en andere, z. blzz. 373-411, 742.

Het woordeken *De* in *De Breuck*, zal fransch zijn en dus *van* beteekenen; *Breux* is de name van meer als een oord in Vrankrijk: *Breux* (*Allier*), *Breux* (*Meuse*), *Breux-Saint-Yon* (*Seine-et-Oise*). Laat eenen Vlaming *De Breux* lezen, hij zalder *De Breucks* van maken, alsof er stonde *De Breuck's*, en van daar *De Breuck.* Vergelijkt *Van Besien*, vroeger *De Wambrechies.* Later nog meer, daarover.

32. Heer *Jacob Van Nieuwenhuyse*, twee-end-dertigste herder van Sint-Gillis, 1835-1841.

Het Walleken; Theodor Ryken, stichter der *Xaverianen*, in Belgenland, Engeland, America.

33. Deken *Frederyk Van Coillie*, drie-en-dertigste herder van Sint-Gillis, 1841-1882.

Hadde Heer kanonik Rembry al de vroegere herders gekend, zoo hij zijnen hertvriend Deken Van Coillie gekend heeft, wat eenen hoop boeken en zou hij niet vol geschreven hebben, met hunne levens, hunne verdiensten en hunne tegenkomsten. Van het begin tot het einde van zijne stichtelijke en heilige loopbaan staat die eerweerde Heer nu, vóór onze oogen, als de middenspille en de steunstaf, rondom welken alles roert en waagt; als een licht, dat alles doorstraalt; als eene zonne, die alles wakker maakt, doet kiemen, rijpen en bedijgen; van de godvruchtigheid tot het *Heilig Herte*, tot het spaargenootschaap de *Mieren*, ook medebegrepen; 70 duist kerkeboeken verkocht; *Sir John Sutton*, *Anglo-Belgian Seminary*, *Capucynen*, *Engelendaele; Luitenant-Colonel Dullaert*, *Alexandre Couvez*, *Fritz Van de Kerkhove*, en duist andere zaken van belang, beslaande, in den 'Inhoud en Bladwijzer, alleene, 24 bladzijden, blzz., 422-656, 743-751.

Van Coillie, andere gedaanten *Vancoeillie*, *Vercoullie.* Uit deze laatste gedaante volgt dat *Vandercoullie*, *Van der Coillie* bestaan hebben of nog bestaan. Ik hoore dikwijls, b.v.: 'Ik ga na *Dercoenje*, hij komt van *Dercoenje*,' van lieden die de stad *Torcoenje* (*Tourcoing*) in den zin hebben; de stafwissel (*nj = lj*) en is niet zeldzaam. Mag ik besluiten dat de geboortename *Van Coillie* zoo vele zegt als *Van Dercoenje*, *de Tourcoing*?

Vergelijkt *Van Belle*, *Van Cassel*, *Van Fleteren*, *Van Grevelinghen*, *Van Haesebrouck*, *Van Halewyne*, *Van Merris*, *Van Meteren*, *Van Peene*, *Van Robaeys*, *Van Ryssel*, *Van Suypeene*, *Van Wynoxbergen*, al namen die uit Fransch Vlanderen komen. Waarom zou *Van Der Coenje* uitgenomen zijn? Later meer.

34. Deken Van Coillie'ns nog levende en weerdige opvolger, als vier-end-dertigste herder van Sint-Gillis, is Heer Deken *Frans Van Rolleghem*, van Ardoye, 1882-18...?

Het bezonderste, buiten de menigvuldige goede en verdienstelijke werken van den tegenwoordigen herder van Sint-Gillis, is de oude en de nieuwe *sacristie*, het ‘zonderling voorval’ met het *armbeen van Sint-Gillis*, dat alleszins het aandachtig lezen weerd is. Z. blzz., 657-688, 751-752, 753G-753H.

Kanonik Rembry en laat niets onverlet, tot de minste pluizelingen toe teekent hij aan, ter eeuwiger indachtigheid; God loone 't hem, en wij bidden, meê met den godvruchtigen Heer Waterton:

> DEXTRAM SCRIPTORIS
> BENEDICAT MATER AMORIS.
> (De Liefdemoeder zegene
> de rechtere hand des schrijvers!)

Maar hoe komt het, dat die neerstige en penvaste *dextra* bijkans niets en vertelt van *sinistra*, van de naaste hand aan 't herte, van den eerweerden Heer Rembry, den gewezen *onderpastor van Sint-Gillis*, den *bestierder van Engelendale*, enz.?

Laat ons Heer Waterton's gebed volledigen, en daar nog bijvoegen:

> NEC NON, BONI MINISTRAM,
> BENEDICAT VIRI SINISTRAM!
> (Zij de weldadige slinkere hand
> hem evenzeer gezegend!)

GUIDO GEZELLE

Zeelied

IK ben de zee
en zing een lied
dat klemt tot in de wolken;
ik ben de zee
en mijn gezang
klinkt in de taal van alle volken.

Ik voer gebergten ijs in 't Noorden,
die went'len om mijn grijzen kop;
mijn ziedend bloed drijf ik in 't Zuiden,
gekletst, geklotst, de stranden op.

Mijn armen plooi ik de aarde rond
die ik omhels, omvang, genegen;
en voer, in mijnen diepen schoot,
den overvloed van sneeuw en regen.

Ik scheide stam en volksgeslachten
en ben de baan die ze al verbindt,
de breede bane voor al dezen
die vrede- zijn of krijgsgezind.

Geen schepsel kan mij leed. De zonne
schiet hare scherpe stralen neêr,
maar mijne vlakte kaatst heur schichten
- de machtelooze - in 't luchtruim weêr.

Geen mensch en zal mijn baren stillen;
ik hoor zijn kinderstemme niet,
als hij, van op de duinen tierend,
aan mij, och arme! rust gebiedt.

De stormen zijn mijn wapenknechten,
die mij getrouw ter zijde staan,
en huilend om mijn waterwoede
van 't eene strand naar 't ander gaan.

Ik vrees den donder noch zijn bliksem.
Het vier, dat in den hemel blaakt,
is uitgedoofd wanneer 't een dreupel
van mij, een enk'len dreupel, raakt.

Ik drage volk op mijnen huide;
mijn baren spelen geren met
hun schepen, en zij lachen luide,
bij noodgekreet en smeekgebed.

Het Opperwezen is mijn Meester
alléén. Als Hij gebiedt: ‘Ik wil!’
dan staak ik mijne woede en valle,
in eenen enk'len oogwenk, stil.

JER. NOTERDAEME

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Hij kijkt (leelijk) lijk ne' *persepeldere.*
Muizen en eten geen dagen.
'k Heb nog meerdere bergen zien dalen.

Cies en Pe, ze zitten soms te klappen ‘lijk twee oudtjes over heerd.’

Zij eten hun wittebrood vooren: zij zullen later misschien *keien koken*, om jeugd te trekken.

Geen stokken en zijnder sterk genoeg om twee *koekeletten* door hun gesprek te slaan.

't Is lijk *nen' gepluimden hane*: 't is ne groote lanteerne en een kleen luchtje.

Hij is rap aan den hoed, maar traag aan de beurze.

Jan en heeft de *ondernemendheid* van zijn vader niet. Nu zeggen ze: *'t initiatif.*

't Is lijk *rapen schellen bij de mane.* = Het gaat voort lijk boon' knopen: 't is altijd even verre.

Van iemand die niet en heeft: ‘Plakt hem met z'n been' aan de balke, 't en zal geene cens uit zijn zakken vallen.

't Is bij foute van ijzer en kolen
dat er menige smid moet dolen.

‘'t Is een schoon kind, dat zijne moeder gelijkt,’ zei Jan. ‘Ja-'et,’ zei Gustje, ‘maar 't is nog een schoonder, dat zijnen vader gelijkt: het brengt zijne moeder in eere.’

‘Hoe voorder weg, hoe moeder man,’ zei een oud man.

Van dingen die op malkander niet en passen: ‘Het trekt op malkaar lijk hamersteert en klinkeband.’

Van iemand die nooit uitgeklapt en is: ‘'t Is lijk '*t eeuwig kluien* van Daaizeele. 't Is lijk 't eeuwig leven amen.’

Doet goede werken binst uw leven; trouwens: 't is beter *één luchtje dat voorengaat* als tiene die achterkomen.

Eentje van over twintig jaar:

De leeuw! de leeuw!
Wij strijden goeden strijd!
Vooruit! vooruit!
Mijn ziele laait en brandt!
Het vlaamsche land
herleeft en rijst met ouden geest
uit lang gesloten graf!
De leeuw! de leeuw!
Vooruit in liefde en deugd!
En geven wij ons vlaamsche jeugd
voor God en 't oude Vlanderland!
X.

Wat ouder:

Daar zit de leeuw,
en gulden blinkt zijn mane blond
in 't stralend zonnelicht.
O! 't glanzend licht!
en wondrend zoekt zijn ooge in 't rond
of hij geen vlaamsche kind
meer vindt.
X.

Van de dood van Vittorio Emmanuele, 't jaar ons Heeren 1878.

Die sleghte coninc daer
die 't Pausen- ende 't Kerstendom te gaer
te niete wilde, es nu ghestorven,
én sinen live sal welhaest hi sin bedorven.
't Goud ende 't diamant droeghi op sin kleet.
‘Gods kerk,’ sei hi, dats waar, nu es them leed,
‘zal ik al gauw ten onder doen;
'k wil toogen dat ik ben de coninck kloek en koen.’
Gelijk gijlieden tsiet, 't was d'hooveerdij die sprak,
en heuren fieren kop tot boven Gode stak.
Die Heer verdroegt, maer toch wierd tmoe
en sloeg hem dan met sine sterke roe.
Zoo dus die coninck light daer nu gestorven.
tis thopen dat van God genade hi heeft verworven.

Maar hi die het wel bespiedt
al klaarlick voor die oogen ziet
dat al die vijanden vergaan
en dat die kerk zal eeuwig staan.
Allen een voor een
tsi si groot sin ofte kleen
komen tegen haar hun koppen pletten,
dats waar voor die der wilt op letten.
Si, die rotse Petri, si sal eeuwig staan
en lik de waarheid nooit vergaan.
X.

G.V.D.P.

Mingelmaren

ROUW- OF DOODENDANS. Ik lees in *Volk en Taal* IV, blz. 109.

'Wanneer een jonkman of jonge dochter begraven is, zal men 's avonds - toch maar als men door 't drinken een weinig verhit is - de rouwdans uitvoeren.

Wat doet men daarvoor?

Stoelen worden in eene reke te midden van den vloer geplaatst, worden met de kapmantels der vrouwen bedekt en moeten alzoo de doodenkist verbeelden. De dansers maken er eenen kring rond. Eerst moet er nog eens geschonken worden, het glas wordt als vereering naar de doodenbaar uitgestoken, daarna gedronken, en dan draait men in wilden woesten dans rond de verbeelde lijkkist, terwijl men een vreemd lied zingt, doormengeld met het woord *Hatchida.*

Schrijver van dit artikel zegt dat men gemeld gebruik "in 't West-Vlaamsche nog al tegenkomt."

Kan iemand ons verzekeren dat bedoeld gebruik in West-Vlaanderen nog bestaat en ons het lied mededeelen dat daarbij gezongen wordt.'

Dat vraagt J.C. in '*ons Volksleven*' 8ste jaargang blz. 234, en wij zeggen ook: Weet er een Westvlaming daar nieuws over hij late de mare, naar ons tijdblad 'Biekorf' en wij zullen het dankbaar aan alle liefhebbers kenbaar maken. Vele andere geplogentheden dienden ook verzameld, gekeurd, geschikt en in onze Vlaamsche tijdbladen vermeld te worden.

Jongelingen, dat is uw werk!

EEN *ezel*:
Is te Brugge ‘een van Lombardzijde’
Is te Sweveghem ‘een van Lombardzijde’ of ‘een van Cuerne.’
Te Leke is 't ‘een van Coxyde,’ en te Kortrijk, ‘ne Fernan'.’

***

TE Brugge:
Van nen ‘ruistebuiste,’ nen ‘deurendal,’ nen ‘schartdeur-al’ van een vent zeggen ze:
‘Hij en weet nooit van niet; hij is lijk in den dunder geblauwd.’
Wat is dat?
Staat dit voor: ‘gebroeid?’
Hij zou dan immers slachten van de kweekveugelkens, die, als ze in wind en weder gekipt zijn, ook den naam hebben dat ze tegen 'ne grooteren duig kunnen als de anderen.

***

ZIJN de kinders te knijzachtig op 't eene of 't ander, en krijschen ze van: ‘'k moete dit of dat hebben en...’

Toe! dreigt moeder: ‘Moeten is bedwang
en schreemen is kinderzang.’

‘**V**ASTEN
is eten tusschen de kruime en de ka(r)sten,’ is twee boterhammen eten en naar den derden tasten.

***

TE Leke noemt men:

- den weg naar 't hof ‘de dreve’
- en dien naar de stikken ‘'t slag’.

***

VERTELT ge te Brugge, van eenen die op reize is:

‘Hij is naar Poperinghe,

Zoo valt men u in met:

‘om een ander ersgat?’

***

TE Brugge:

‘Kweekt jongens!
kweekt zwijns:
't is alleweke geld.’

[Nummer 11]

Eerweerde Vader Gustaf De Beerst
Vervolg van blzz. 145.

NA zijne Rhetorica, dat is in Herfstmaand 1885, trok hij te *Maison-Carrée* bij Algiers, het kleed aan der Witte Paters van Z.D.H. Cardinaal Lavigerie.

In Herfstmaand van het volgende jaar deed hij den plechtigen eed, tot der dood aan de bekeering der Negers van Africa te werken, en wierd aanveerd in het Seminarie der zendelingen te Carthago.

Carthago! Al puinen op puinen; een reuzengraf op een heldenvolk, op de lijken van duizenden bloedgetuigen, op de bloeiende kerstenheid van den grooten Augustijn! Welk eene aandoenlijke woonstede voor een breed en edel herte.

Daar was onze zendeling thuis, en, geroepen om het aanschijn der aarde te helpen vernieuwen, gevoelde hij, bij het zien der verwoesting, dubbelen drift om den Heiligen Geest, den Verlichter, mede te werken.

Hoort wat E.V. Engels, zijn leer- en later zijn

reis- en werkgezel van hem schrijft: ‘Redetwisten, moeilijke vraagstukken doordringen en onder al hunne opzichten beschouwen, dit was voor hem een waar vermaak en een lustig tijdverdrijf. Ook muntte hij uit in al de vakken die men in het Seminarie onderwijst, en dank aan zijne onophoudende werkzaamheid, vond hij tijd genoeg om de hebreeuwsche samen met de araabsche taal grondig aan te leeren, en hem op de studie der christene oudheidskunde toe te leggen. Die wetenschappen hielpen hem, zegde hij, om de H. Schriftuur beter te kennen; want, voegde hij erbij, mijn innigste genot is het overwegen onzer gewijde boeken.’

Zijne ledige uren en zijne verlofdagen sleet hij bijna gansch in de oude graven, om er de verbrokkelde stukken van latijnsche en phenicische opschriften te zoeken, en met onzeggelijk geduld bijeen te vergaderen. Zijne schoenen droegen wel in hun vergrauwd leder, en zijne witte kleederen in hunne vlekken en reten, de sporen van zijnen arbeid; zijne oversten berispten hem wel over zijnen zorgeloozen opschik; zelf gebeurde 't hem wel eens zoo diep begraven te zitten in zijne groeven, dat hij nog schaars, met de krachtige hulp zijner gezellen, verrijzen kon; hij liet ootmoedig vermanen en lachen, en keerde - was het kwaadwilligheid? - weder naar zijne lieve puinen. Dan doolde hij wederom tusschen de gebroken pijlers, waar eens de aloude hoofdkerk stond met haar negen beuken, klauwde en vaagde tot dat hij onder het steengruis, onzeggelijk rijke mozaïeken kon blootleggen; of hij schreepte, in de heidensche graven, het rijk loofwerk bloot, over twintig eeuwen, in den steen gebeiteld.

Hij was genoeg beloond, wanneer de E.V. De Lattre, de vermaarde oudheidskundige, hem liet weten dat hij aan de wetenschap groote diensten bewees. Ook was hij altijd winnaar, wanneer zijne gezellen hem op het gebied der oudheidskunde wilden bestrijden.

Hij mocht het geluk smaken, tusschen de vergruisde steenen van het eens zoo christen Carthago, eene nieuwe hoofdkerke te zien rijzen: hij mocht ze, rond half Mei 1890, met eigen hand versieren, en de dertien bisschoppen uit Italiën, Vrankrijk, Malta dienen, als de

kerke gewijd wierd. Zijn herte zal geklopt hebben van heilige blijdschap en vrome hope, bij die heilige verrijzenisse waarvan een muzulmaansch nieuwsblad schreef: ‘Sedert twaalf eeuwen en heeft gansch Africa zulk geene plechtigheid meer gezien.’

En als de wierook nog in de beuken hing, en dat zijne ziel nog van zalig genoegen gloeide, mocht hij, onder die zelfste gewelven, het heilig Priesterdom ontvangen, uit de handen van Zijn Hoogsteerweerden Vader Cardinaal Lavigerie.

Dat was op den 31 Mei of Bloeimaand 1890.

***

Hier eene kleene doch zoete herinnering.

Den 21sten in Hooimaand, dat is daags voor zijne eeremisse, die hij met oorlof zijner oversten mocht komen zingen te Adinkerke, kwam hij - van waar? - onverwachts, 's morgens ten achten, in het collegie van Veurne toe. De misse voor de leerlingen ging beginnen, de priester stond gereed. Maar hij sprak zoo schoone om zelve te mogen lezen, dat het hem geerne wierd toegestaan.

't Moest wel lukken, de misse moest gedaan worden ter eere van Sint-Joris, den heiligen Ridder, want de zwavengilde vierde haren feestdag.

Dit onvoorzien verschijnen van den gewezen wapenbroeder, na vijf jaar afwezigheid, verraste de leerlingen en verblijdde ze uit der maten.

De eene liefde was de andere weerd, en 's anderendaags, even onverwacht, trok een lid der zwavengilde naar Adinkerke, en bood hem den wapengroet, in dezer voegen:

In ons collegie, gisteren, wierd
voor Mher Sint-Joris feest gevierd,
  Patroon der Zwavengilde;
een christen Ridder, onverveerd,
die, schoon hij slaan kon met het zweerd,
  voor Christus sterven wilde.

Oprecht, het heeft ons deugd gedaan,
als wij ten autaar zagen gaan,
  U, Ridder van Gods kerke!
En, ja! wij hebben, diep ontroerd,
ons kloppend hert omhoog gevoerd
  en hulp gevraagd den Sterke,

om even fier, om even koen
voor Christus heldenwerk te doen...
misschien langs andere wegen,
maar vastberaân toch, hou en trou,
van nu af, in zijn wapenschouw,
te staan met blooten degen.

Ontvang van al mijn makkers dan,
den wapengroet, o wakkere man,
dien, heusch, ik U kom bieden;
en, hebben wij nog niets gedaan
waar reeds wij mogen groot op gaan,
wij zijn maar jonge lieden,

die, jonkers in een ridderspel,
ons oefenen in het kampen, fel,
om krachtig diet te worden;
om, door uw voorbeeld 't hert doorgloeid,
in 't perk te gaan, en onvermoeid
te slaan, en nooit te ontgorden.

Als leerknape in ons kleen gesticht,
hebt Gij, getrouw aan raad en plicht,
een edel zweerd gegrepen;
en, tredend in een Ridderstoet,
Gij hebt het, met geduld en moed,
tot vliemend staal geslepen.

Nu, tweemaal zalig is uw lot
die Priester zijt! Bij U staat God
U steunend allerwegen;
want, als Gij Christus bij U voelt,
hoe sterk de vijand rond U woelt,
wie kan der U nog tegen?

Vooruit! Ga kampen, edele ziel,
tot dat de laatste schakel viel
der harde negerboeien!
Onthef die zielen uit hun slijk,
en doe ze naar Gods hemelrijk
met engelveder roeien!

Gij zult in angst, in bloed en zweet,
in wreede streken gloeiend heet,
het spoor van Jesus drukken!
En toch wij roepen blijgezind:
Vooruit! Die bidt en hoopt, verwint,
hij zal, hij moet gelukken!

Gelukken zult Gij, Gods Gezant;
de wille waar Gods liefde in brandt,
is sterker nog dan legers;
ja, bij Sint-Joris, 't zal wel gaan,
ons hert zal voor den zendeling slaan,
en bidden voor zijn Negers!

***

In Herfstmaand 1890 wierd hij tot leeraar benoemd in het Zendelingshuis van Boxtel (Holland), waar hij verbleef, tot dat hij, gedurende den zomer van het volgende jaar, met de Eerweerde Vaders Marques, Roelens en Engels, alsook met Broeder Franciscus en den jongen geneesheer, neger Mangué, wierd gezonden naar Opper-Congoland.

Vooraleer hij vertrok, riep Ons Heere zijne moeder naar den hemel. Hij kwam op hare grafstede hertelijk weenen en bidden, en, daar de groote band nu gebroken was, wilde zijne ziele met dobbel verlangen naar het land waar hij, volgens zijn eigenaardig zeggen, hoopte eens ‘een voetje gekort te worden’, om derwijze met zijn bloed de gevloekte oorije van Cham te helpen vrij koopen.

Hij vertrok met zijne reisgezellen uit Woluwe, den 30sten in Zomermaand 't jaar 1891.

Groote herten staan voor alle edele gevoelens wijdopen. De geloofsbode ging blijmoedig naar de uiterste palen der aarde; nochtans, als hij aan de grenzen, een laatste kruiske sloeg over zijnen geboortegrond, kwam zijn herte week; en, nauwelijks was hij afgestapt te Parijs, of hij deelde in eenen eersten brief zijne ontroering over dit afscheiden mede, sluitende met de lieve woorden van den Meester:

En nievers in geen ander land,
hoe vruchtbaar 't moge wezen,
kan Jesus, in zijn blinkend hand
meer hemelblomkes lezen.

O landeke! ja, zijt maar kleen;
niet grooter zou 'k u geren,
maar 'k zie u, - en 't en is maar een -
en 'k zie u toch zoo geren.

Van Parijs toog hij met zijne gezellen, langs Marsilie, naar Algiers, om daar, den 5den in Hooimaand, den laatsten zegen en den laatsten broederkus te ontvangen, van den grooten cardinaal, die, stervende schier, zijn afgesleten lichaam nog tot aan de kerke had gesleept, tot bij zijne trouwe Belgen, die hij bovenal beminde.

Naar Marsilie wedergekeerd, begonnen zij hunne groote vaart den 9sten in Hooimaand, op den *Rio Grande*, en landden te Zanzibar den 1sten van Koornmaand.

Hier aan de eindmark der beschaving, waar de nieuwerwetsche zeden in al hunne wulpschheid thoope leven met de slavernije en de bloedgierigheid der wilde volkeren, en voelde Gustaf geen ruste. Hij zag er Tippo-Tipp met zijn sleep van drie honderd ellendige slaven vereerd en aanbeden, en zijn God moest hij in een afgelegen capelleke zoeken. 't Was met groote blijdschap dat hij, na vier-en-twintig lange dagen, overstak naar Bagamoyo, bij de Eerweerde Vaders van den Heiligen Geest.

Daar wierden de mannen van den reistocht bijeenvergaderd, de laatste schikkingen genomen, en, op den 9sten in Herfstmaand begon de groote reize naar het Tanganikameer, waarbij de zending gelegen was.

('*t Vervolgt*)

S. DE QUIDT

Van den wonderbaren Eeke
Vervolg van bladz. 132

MAAR, wat staat of ligt er ginder in de verte? Kijkt, het verroert nu en dan een weinig... 't En gelijkt niet kwalijk aan eenen goudheuvel, die hier en daar met eene lage sneeuw bedekt ligt. Dat het zoo verre niet en ware, dacht de jongeling, ik zou eens gaan kijken; maar 't mag wel eene halve ure van hier zijn. Ondertusschen begon die zandheuvel van langs om meer te bewegen, en ten langen laatsten ging hij verscheen, het een ende alhier en het ander ende aldaar. 't En leed niet lange of de jonge man zag daar, op een drie-vier honderd stappen van hem, een schrikkelijk gevaarte van ne reuze

naderen. En voeten, en beenen dat hij hadde! Iederen stap dien hij deed, was hij een honderd roe'n verder; en, moest hij boven op de eerde gewandeld hebben, menschen en dieren, huizen en boomen, 't zou hem al in den weg gestaan hebben; hij striemde in de lucht.

Hetgene dat onze man meende dat 't een zandheuvel was, en was dan niet anders, als eenige reuzen die daar lagen te rusten; de witte plekken waren hunne grijsde koppen, en, als zij van malkander scheedden, zag hij het een ende in de verte verdwijnen en het ander ende den reuze nader komen.

Al wel, maar wat moest de jongeling nu uitvinden? Waar moest hij belenden? De reuze en naderde maar altijd naderen! In eenen fluit kroop hij tusschen twee steenen, in een gerre, die wijd genoeg was om hem met top en teil te verbergen, en daar liet hij den reuze gerust afkomen. Hoe dichter hij kwam, hoe geruster ook de jongeling was; trouwens de reuze droeg zijn hoofd zoo hooge in de lucht, dat hij schier niet en zag wat er omleege aan zijne voeten ommeging, of ten minsten, dat hij daar niet op en lette.

Maar, wat hem meer verontruste was de felle wind die die kerel te weeg bracht, door den machtigen zwaai van zijne armen en beenen, en door het in- en uitasemen van de lucht, door zijnen mond en zijne neuzegaten. Was het niet dat hij hem goed vastklampte aan de moortelbrokken, en hem met geweld schoorde tegen de bovenste steenen, hij zoude uit zijne schuilplaatse gerold hebben en de reuze zoude hem, als eene kobbe, verpletterd hebben. Doch alles liep ten besten af. De reuze was al nen goen stap voorbij, als hij, al met nen keer, hem ommekeerde. Moord! en brand! dacht de jongeling, nu moet ik eraan. De reuze stond vlak voor den grooten steen; hij bezag hem nen keer, gaf er een kloptje of twee op, met zijnen voet, niet meer als dat, en dan, roef! in éénen trek, vloog hij in het gat. De jongeling keek zijn oogen uit, als hij hem dat zag doen, met zoo veel gemak als of hij een gotegat zoude gestopt hebben. Doch daarmeê zat hij in groote nesten: hoe daar nu uitgerocht?

Intusschentijd stapte de reuze maar dapper aan, en

de jongeling zag hem eindelinge eenen zijgang inslaan. Waar nu gegaan, dacht hij, uit zijnen schuilhoek kruipende, 'k en zie hier nievers geen levend herte. Tik, tik, tik, ging het aan den muur, rechte voor hem; tik, tik, tik, nog nen keer....

''t Ware misschien best mij hier te zwichten,' zeide de jongeling halfluide tegen zij-zelven, 'als de steenen hier zoo gemakkelijk in vliegen, zouden zij ook wel zoo gemakkelijk kunnen uitspeerzen; zulk een steen tegen ons hoofd krijgen, en ware niet stijf gezond.' Middens hij dat zeide ging hij wat achteruit en hield hij zijn oogen op de plaatse daar het, alsan reke, getikt hadde.

Hij mocht zijn hand kussen, dat hij uit den weg was, want, al met nen keer, krr... krr... zei een groote steen, en hij wipte wel tien stappen verre in den gang.

'Woei!' riep de jongman, 'moet er nu een reuze uitkomen, ik hebbe hier gedaan met zaaien.'

Doch 't en kwam geen reuze uit; een kleen kaboutermannetje, van een paar voeten hooge, kwam achter den steen gesprongen, en was te wege vooruit in den gang. De jongeling schoot vooren en sprak: 'Mijn beste vriend, ik heb mij verstout hier in uw onderaardsch gebied binnen te komen, doch en neemt het niet kwalijk ik ben hier gekomen met de beste meeninge van geheel de wereld; ik en zou niet, van al wat hier ten huize of ten hove is, willen aanroeren... maar, ik ben met een bijzonder werk belast. Ik zal het u maar seffens en vrijelijk toevertrouwen. Met uwen oorlof, zijn er hier geen drie koningsdochters, sedert lange jaren, in gevangenschap?'

'Lijk als gij zegt,' antwoordde het wiemtje.

'Als het met uwe goedheid overeenkomt,' sprak de jongeling, ''n zoudt gij mij tot de plaatse niet kunnen brengen daar zij opgesloten zitten?'

'Toch wel,' antwoordde het mannetje, 'maar, 'k en durve toch niet denken dat gij van zin zijt de koningsdochters te verlossen; 't zou mij deren, moest gij zulke dingen in uw hoofd gesteken hebben, en 't zou mij eeuwig spijten, moest gij varen lijk zooveel andere, die er hun leven bij gelaten hebben.'

‘Nu, menschen spreken menschen, wij zouden malkander kunnen verstaan, en hulpe over wederhulpe geven. Indien ik alzoo in 't koninklijk hof als stalmeester aanveerd wierde, zoude ik u wel helpen om de koningsdochters te verlossen. Zoudt gij mij deze hooge bedieninge kunnen bezorgen? Dan zijt gij uwen slag zeker.’

‘Dat belove ik u vaste,’ sprak de jongeling; ‘immers, kan ik alle drie de dochters verlossen, dan worde ik zelve koning; wat zegt gij daarvan?’

‘Wij zijn het eens,’ zei het kaboutertje, ‘komt dan, ik zal u ter plaatse lee'n.’

Zij gingen te zamen, aldoor het gat van den laatsten steen, en kwamen in eenen nauwen gang, daar de jongeling moeielijk kon in rechte staan. Nadat zij eenen ruimen tijd gegaan hadden, trap op, trap neêre, kwamen zij aan eenen gang, zoo groot en zoo hooge als de eerste.

Tik, tik, tik... tik, tik, tik, tik, ging het op den muur, en de zevenste keer dat het wiemtje tikte, sprong er weêrom een groote steen uit den wand, en beiden trokken binnen.

Zij waren in eene kostelijke zale, behangen met vreemde lakenwerken, waartusschen allerhande edelgesteenten uitblonken, van alle verwen.

Een groote marbelen tafel, met een aardig gemaaksel van stoelen errond, stond in den middel.

‘Zet u wat,’ sprak het wiemtje, ‘wij zullen eerst wat nutten en wat schikkingen maken aangaande onze werkzaamheden.’

Het haalde een kleen zelveren hamertje uit zijnen binnenzak, klopte er driemaal meê op het tafelblad, en terstond kwamen wel twintig kaboutermannetjes te voorschijn.

‘Brengt seffens de volle maaltijd voor ons getween,’ sprak het wiemtje, ‘en 'n vergeet niet van het beste ooft mede te nemen, alsook van den besten wijn.’

In eenen slag waren de mannetjes uit de zale, en schaars was er een stonde voorbij, of zij waren daar al weder met geheel den maaltijd.

('*t Vervolgt*)

J.V.

Blijde gedachtenisse eener Eerste Communie
Kleenen H. Sakramentsdag, 1895. *Collegie-Dixmude.*

DEZEN nacht in mijne droomen
is een Engel mij gekomen:
‘Kind,’ sprak hij, in liefdetale,
‘‘t is den eersten keer,
dat uw God en Heer
in uw hert zal nederdalen.

Kinds des Hemels, wil Hem geven,
wat gij liefst hebt in uw leven;
want geen Engel is bekwame,
van u al het goed,
dat de Heer u doet
op dien grooten dag, te namen.’

Hemelwaards, op gouden veder,
vloog de schoonen Engel weder!

En dees morgen toen ik ging
t' Heilige Tafel, ik ontving
't eigen VLEESCH en 't eigen BLOED
van mijn' God; mijn' Jesus zoet!

De aarde vóór mijn oog verdween,
d'hemel, oh! mij open scheen,
en mij docht, 'k en leefde, ik, niet!
'k hoorde een' zang, een engellied,
schoonder dan de vedelklank,
zoeter dan het harpgezang:
SANCTUS DEUS SABAOTH!
Heilig, driemaal heilig: God!

't Gezang was gedaan; maar een troostend woord heb ik uit den mond van mijn' JESUS gehoord:
‘Ik heb mijnen THROON naar uw herte doen dragen: uw herte, mijn kind, is een HEMEL vandage!’

E.B.

Uit Opper-Congoland ontvangen wij, voor ons tijdblad, den volgenden opstel, die voor onze lezers door eenen Vlaming geschreven is.

Mpala, 15 Maarte 1895.

Ukuba, of de Donderdrake van Opper-Congoland

MOEST men al de fabelen en gezegsels verzamelen die de nieuwsgierige mensch al uitgevonden heeft, om den donder uit te leggen, gansche boeken en zouden misschien niet toereikend zijn. In Homerus' tijden was 't Zeus of Jupiter, met zijne wapens; bij de Skandinaven was 't Thor

> ‘met zijn hamer, met zijn wagen,
> en zijn rosten baard, mitsgaders
> zijn gespan van geetebokken.’

Hier in Opper-Congoland is 't *Nkuba*, de schrikkelijkste van al de beesten der scheppinge.

't Was den achsten van Maarte 1895. Terugkeerende van de onderwijzinge die ik in Sinte Maria, een uur ten noorden van Mpala gelegen, gegeven had, doorkruiste ik een onzer pasgestichte christendorpen, toen een onzer geloofsleerlingen, met iets vreemds in zijne hand, naar mij kwam toegeloopen: ‘Vader,’ zei hij, ‘kent gij dat?’ en hij toogde mij een zwarte, pekachtige stoffe, die hij voorzichtig op eenige rietwortels geplaatst had, om zijne handen er niet aan vuil te maken.

‘Welnu, wat is dat?’ vroeg ik hem.

‘Kent gij dat nog niet?’ zei hij voort, ‘wij, wij heeten 't *Tufi twa nkuba* (Excreta Tonitrûs).’ 't Komt van den donder, zouden ze in 't vlaamsch zeggen.

‘Wat, 't komt van den donder? Meent gij misschien dat de donder eene beeste is?’

Mijne vrage verwonderde hem; hij stond te kijken alsof hij zeggen wilde: ‘Hoe, gij die alles weet, gij en kent den donder nog niet, gij en schijnt nog niet te weten dat het eene beeste is?’

‘Maar zegt,’ zei hij voort, ‘van waar komt dan dat

verveerlijk geruchte, dat wij bijkans dagelijks boven onze hoofden in den Hemel hooren rommelen? Is 't het gebrul niet van den *Nkuba* of Donderdrake, en 't gene gij daar in handen hebt, zijn het zijne uitwerpsels niet, die hij op 't strange achtergelaten heeft?'

'En was er maar dit alleene op strange te vinden?'

'Neen 't, 'k en heb nog maar dat gevonden, en 't is den eersten keer sedert ik hier in Mpala gekomen ben (dat is sedert twee jaar en half). De Donderdrake moet hier zeer zelden omleege komen. In Kibanga scheen zij meer te zien te zijn, aangezien men overal in 't omliggende van hare overblijfselen vond.'

'Hebt gij die Donderdrake gezien? Waaraan gelijkt zij? Is 't een beeste met vier pooten, is 't een vogel, is 't eene slange, of wat is 't?'

'Noch 't eene noch 't andere. Zij is gelijk een vogel met een schapenkop. Zij heeft twee lange vlerken, zinkt ze neder, viersperken komen uit haar lichaam; de huizen schieten in brande, de boomen vliegen bebrokken, dieren en menschen, die er te dichte bij zijn, vallen op den slag dood.'

'Ja, maar wie heeft er dat al gezien?'

'Velen zijn er in Kibanga die 't gezien hebben, en de Houtlanders hebben er verschillende gevangen.'

'En hoe leiden zij 't aan boord, om den donder aan 't lijf te gaan'

'Zij plantten lange speeren, met scherpe punten alboven, recht in de eerde. De Donderdrake, die peisde zeker dat het iets smakelijks was, komt er in volle vlucht opgeschoten, kwetst haar en zonder iemand deere te doen, vliegt zij in allerhaast verschrikt hemelwaards op, 't en ware, zoo 't soms gebeurd is, eene doodelijke wonde, haar 't leven ontname.'

Zouden de Negers dan ook al bemerkt hebben dat de ijzeren punten den donder trekken? Die lange speeren, met 't stalen punt omhooge, wat is het anders dan onze donderschermen? 'k En wiste niet beter of Franklin had, over ander halve eeuwe, de eerste den donderscherme gebruikt, en hier zien wij hem al in voege, misschien sedert

eeuwen en eeuwen, bij de Negers van den Tanganika, die, alhoewel ze de oorzaak er niet van verstaan, hem toch als eene beschuttinge tegen den donder gebruiken!

't Huis gekomen, onderzocht ik die overblijfselen van de Donderdrake, 't en was niet anders als wat steenterre[1] (*Pissasphaltus areniferus*, der boekentale) dat door de wateren van den Tanganika meêgevoerd, hier op 't strange geworpen is geweest; van waar zij voorkomt en weet ik niet. Zouden er misschien, hier en daar, gelijk in de doode zee, kokende terrebronnen in den Tanganika uitmonden? Of zou zij van de oostkusten naar hier overgevoerd zijn? Verder onderzoek zal die vragen oplossen.

't Was een Kibanga-ling met wien ik deze samenspraak had. Nieuwsgierig te weten of die gezegsels bij de Negers van Mpala en 't omliggende ook bekend stonden, ondervroeg ik er verscheidene, die het best de inlandsche gebruiken en overleveringen kenden. Mits eenige onbeduidende verschillen kreeg ik overal de zelfste antwoorde.

't Geen de Kibanga-ling een vogel met schapenkop heette, wierd door anderen een schaap met vlerken genoemd: 't heeft witte wolle, doorzaaid van eene menigte brandhaartjes, die, gelijk de netels, eene onverdragelijke jeukinge veroorzaken. Men zou er verschillige gevangen hebben, doch niet met speeren, gelijk in Kibanga, maar met een Rattemol (*Orycterus*)[2], dien ze als uitloksel op

(1) *Steenterre.* Bij gebrek aan vlaamsche werken over de delfstoffen ben ik genoodzaakt zelve woorden te zoeken die het best mogelijk aan de geleerde benamingen beantwoorden. De *Pissasphaltus areniferus* schijnt den naam van *Steenterre* te mogen dragen, om ze te onderscheiden van alle slag van andere terren die van planten en gewassen voortkomen. Juist gelijk men zegt: *steenkolen*, *steenolie*, om die delfstoffen te onderscheiden van de houtkolen, en van alle slag van olie die van planten voorkomt.

(2) *Orycterus* (hier *mfuko* geheeten), is een beestje dat door zijn tandstelsel bij de knaagdieren moet geplaatst worden, maar door zijne levenswijze met de mollen vele gemeens heeft. Hun bijna rolrond lichaam, hun korte gestuikte hals, hun dikke kop met eene wroetneuze, hunne korte pootjes, hun zeer korte steert, hunne kleene oogen die schijnen 't daglicht niet te kunnen verdragen, herinneren gansch 't uiterlijk uitzicht der mollen. Zeven of acht voet onder den grond, hebben zij hunne kelders, waar men soms gansche manden manihot-wortels, pataters, maar bijzonderlijk eene soort van eerdnoten (*Arachis hypogoea*, *L.*) vergaderd vindt. De *Mfuko* heeft vier lange scherpe voortanden. 'k Hebbe een in eene kooie zitten, die, bij gebrek aan ijzerdraad, gemaakt is met breede zinken latten, die men uit oude kisten gesneden heeft. Vier van die latten zijn al rad afgeknaagd geweest. Hoe dat beestje in 't vlaamsch geheeten? P. Harting, in zijn Leerboek der Dierkunde, noemt het 'Molratte', dat is eene ratte die op een mol trekt. Ware 't niet juister het 'rattemol' te heeten, dat is een mol die op eene ratte trekt, aangezien het veel meer gemeens heeft met de mollen dan met de ratten. Bemerkt daarbij dat de *Bathyergus maritimus*, *Ill.*, een nevengeslacht der *Orycteri*, door onze Zuid-africaansche taalgenooten 'Zandmol' en niet 'Zandratte' genoemd wordt.

eenen gespleten bamboestengel vasthechten: 't schijnt dat die molletjes eene lekkernij voor de Donderdrake zijn.

Wat meer is, een der Negers die ik over den Donder ondervroeg, beweerde er een stuk vleesch van g'eten te hebben. 'k Hadde schoon hem wijs te maken dat het al prullen waren, en dat die zoogezeide Donderdrake noch en bestond, noch ooit bestaan en had, 'k hadde schoon de oorzake van den donder uiteen te doen, en met 't barntuig (*machine électrique*) te bewijzen, alles was vruchteloos, hij had van den donder g'eten; en hoe het in *Ulaya* (Europa) ook al mocht vergaan, hier is 't stellig en vaste dat de donder eene beeste is, die aan een schaap met vlerken gelijkt.

‘En waar is 't dat ge van de Donderdrake g'eten hebt?’ vroeg ik hem dan.

‘In Wimba's dorp, over een jaar of tiene.’

‘En zou Wimba's volk er nog andere kunnen vangen?’

‘Waarom niet! Die de eerste gevangen hebben leven nog.’

'k Beloofde hem vijftig ellen kleergoed, voor de eerste Donderdrake, die men mij zou brengen.

‘Gemeend?’ vroeg hij twijfelend.

‘Gemeend! zeker, en 'k sta mijn woord getrouw; ga en zeg tegen Wimba's volk, dat ze hunne trapen leggen, en die de eerste Donderdrake brengt, ontvangt 't beloofde kleergoed.’

‘Goed,’ zei hij, ‘wij zijn in 't regengetijde, binnen

veertien dagen misschien, zult gij uwe drake hebben,' en op staanden voet vertrok hij.

Zijn betrouwen van in Wimba's dorp goede vangste te doen was zooveel te vaster dat er daar vele 'overblijfselen' van den donder te vinden liggen, teeken dat hij er dikwijls nederdaalde. Hij bekende nochtans dat de 'Tufi twa nkuba' van Wimba's dorp alzoo zwart niet en is als deze die ik in handen had, zij zou eerder bruinachtig zijn, en is daarbij wat harder, zou 't misschien de *Asphaltus* of joodsche terre zijn, waarmeê de oude Egyptenaren, hunne dooden, die heden nog onder den naam van 'Momiën' wedergevonden worden, zoo kunstig wisten te balsemen. Wie weet of die 'overblijfselen' ook het hunne niet en zullen bijdragen om den koophandel van Congoland meer en meer te doen aangroeien!

Intusschen wachtte ik nog altijd achter mijne Donderdrake, en waarschijnelijk en hebbe ik nog niet gedaan met wachten; moeste 't gebeuren, dat men mij ergens een zonderlinge beeste bracht, die voor den donder doorgaat, de eerste uitgebreide beschrijvinge ware voor 'Biekorf'.

GUST. DE BEERST

Geloofszendeling in Opper-Congoland.

Mingelmaren

ONLANGS kwam te L.C.G. Malmberg's, in Nijmegen, een nieuw boek uit met volgende hoofding: '*Een Pionier*, *J.A. Alberdingk Thijm*, 1810-1853, door M.A.P.C. Poelhekke'.

Een *Pionier!* Kon de heer Poelhekke, die een geleerd man is, geen *uitheemscher* woord vinden?

***

MOETEN wij de nieuwsbladen gelooven, dan 'gaat *De Gracieuse*, het gunstig gekend Vlaamsch modeblad, immer voort op den weg der volmaaktheid.'

Hoe verre zal die *Gracieuse* (!!) nog wel moeten gaan, eer ze volmaakt genoeg is om een inlandschen naam te verdienen?

'k Heb 's wonder!

***

TE Gent, in de Sint-Jansstraat, 22, wordt er nu een maandblad gedrukt, dat *De Heilige Familie* heet.

Vlamingen, die geen Fransch en spreken noch en lezen, gebruiken somwijlen, ja, het Fransch-Latijnsche woord *familie;* doch niet, mijns wetens, als ze willen zeggen *huisgezin.* Door *familie* beteekent de gemeene man, oftewel den band die bestaat tusschen bloed- en aanverwanten (in 't Dietsch: *het* maagschap), oftewel de gezamentlijke bloed- en aanverwanten van één stamhuis (in 't Dietsch: *de* maagschap). *Huishoud*, of op zijn Fransch *ménage*, dat zult ge bij 't onverfranschte volk wel hooren in steê van *huisgezin*, *huisgenooten.* Maar *familie?* Niet te doen.

Waarom dus bovengemeld maandblad niet geheeten: *Het Heilig Huisgezin?* Dat ware veel beter en duidelijker Dietsch.

Schaften de nieuwsbladen daarop, dan zouden ze zwijgen van *familieloon* (in 't Fr. *salaire familial*), en spreken, als het te stade komt, van *huishoudmatige daghuur* of iets dergelijks.

***

ZE zitten in Zuid-Africa, uitwijzens *Het Vl. Volk* van den 21sten in Grasmaand 1897, druk bezig met zoeken achter een Dietschen naam voor *Automobile.* De woorden *auto-kar*, *motorwagen*, *motorrijtuig* worden beurtelings gewikt en gewogen.

'De twee laatste zijn wellicht de beste benamingen; doch "wagen" zal afvallen; dan zal men spreken van *motorren*, wat taalzuiveraars terecht *modderen* zullen noemen. Aangewezen is de naam dus nog niet.' Aldus *De Volksstem* van Pretoria, in Zuid-Afrika.

Waarom ook een Dietschen naam in 't Grieksch, in 't Latijn of in 't Fransch gaan zoeken?

Een *automobile* is een *zelfwagen.*

***

IN welk blad heb ik gelezen dat Gent nu ook een *velodroom* heeft?

Die *droom*, zijnde een *velo*, d.i. een *vluchtige* droom, geraakt, is 't te hopen, welhaast uitgedroomd. Toen zal misschien het Dietsche volk eindelijk wakker schieten en gewaar worden dat men bezig is met zijn moedertaal een vlassen baard aan te doen. 't Kan gebeuren dat het niettemin van een *rijwiel* houdt, dat het nog meer *wielwegen* vraagt, dat het nieuwe *wielmansgilden* sticht, dat het in de groote steden een *wielperk* aanlegt; maar *velo*'s, *veloclubs*, *velocipedisten*, *velodroomen* en ander miswas, zal het naar den weêrlicht zenden.

't Zij zoo!

J. CRAEYNEST

[Nummer 12]

Eerweerde Vader Gustaf De Beerst
Vervolg van bladz. **166.**

DE Heilige Pauwels bewondert, eerbiedig, de voeten die goede dingen boodschappen.

Ziet! de zendelingen gaan voorbij; wij zullen ze op hunnen tocht eens gadeslaan.

't Is vijve van den morgen; het ontbijt is genomen, de tenten zijn opgeplooid en de ezels zijn gezadeld. De driehonderd dragers, met hun vrecht op hun hoofd, stappen, de eene na de andere, achter eenen opleider die, met zwaaienden rooden mantel en blinkenden vederbos, vooruitgaat onder de plooien van het duitsche vaandel; eene kudde melkgeiten loopt tusschen in; voorop, in het midden, anderen nog achteraan, rijden de zendelingen op hunne vadsige ezels. In de kappe van hunnen burnoes weggedoken, buigen zij hun hoofd over hunnen getijdenboek; leeren kiswahilisch, een tale uit het binnenland; overwegen in stilte Gods geheimenissen, of bezien rondom het vreemde landschap. Een krijgsman, blootvoets,

gedraaid in het tentekleed als in eenen mantel, gaat nevens elken zendeling, zorgt voor dezes geweer en boeken, en draagt op zijnen stok de noodige potten, pannen en flesschen.

Vier tot vijf uren lang, door nauwe en schaars gebaande wegels, slingert de karawane haar reusachtig slangenlijf van eene ure lang, door de dalen en over de bergen.

Na dien tijd wordt er tot 's anderendaags gerust. De geiten en de ezels worden, in het midden, ter weide gedaan; rondom slaan de dragers hunne tenten op, bouwen op drie steenen hun vliegenden heerd, koken hunne turksche terwe en spelen, na de maaltijd, even als kinderen, met de geverwde kleerstoffen, met het spiegelglas en ander kleutergoed, dat zij voor loon hunner reize ontvangen hebben.

De zendelingen deelen middelerwijl hunnen tijd tusschen het gebed, de studie en de jacht, of zitten in de schaduwe, onder het eten, gezellig te kouten.

Zoo is het één dag, zoo duurt het maanden; maanden pijnlijk zwervens, niet ongelijk aan dat der Joden, op hunnen dooltocht naar het land van beloften.

Van tijd tot tijd is het landschap, nu berg op dan berg neder, wel grootsch en roerend met zijne ruischende palmen, zijne bijzonds en boschbokken, zijne reuzenbladeren en geurige bloemranken; maar toch, de zonne blaakt zoo fel daarboven en loert u gedurig af tot dat gij tenden de bosschen zijt. Zelfs 't en lijdt niet lange eer zij u voor goed afwacht en vindt in het dorre zand, alwaar ofwel niet een frisch windeke en waait, ofwel de storm u het schelpgruis in het gezicht blaast, en u in torrenhooge zandhozen wentelt.

Dan komen de regengetijden. Duchtige vlagen overgieten het doorzweete lijf, steken de vlakten onder, en doen de karawaan, soms uren lang, tot aan de knie'n in 't water plonsen. De zonne is belast de zijpelende kleeren effenaan te droogen.

Verder kruipt de wegel door het hooge gras, dat in de oogen zweept, en alle zicht en adem neemt; tusschen verzengde bladerlooze struiken; over wiegende takbrug-

gen, die boven den speerzenden stroom hangen, en waarop de zendelingen handen over voeten voortkruipen, spijts hun hert, dat als een schicht naar 't gezochte land wil.

Bij die stoffelijke ellende komen nog de zorgen en de bekommernissen van elken dag. Meer dan eens staan de zwarte knechten met hunne scherpe lansen tegen malkander in 't gelid, en met moeite kunnen de zendelingen het geding in der minne vereffenen; soms moeten zij dagen lang op zoek naar gevluchte dragers, of moeten zij de zatterikken met geweld afhouden van hunnen geestrijken *pombee*; en bij het trekken voorbij vijandelijke dorpen, hebben zij al hun gezag noodig om het volk van brand en moord af te houden.

En ondertusschen zien zij, machteloos, hier een weggeloopen of verlaten slave die te sterven ligt, eenzaam in het hooge gras; verder weerlooze vrouwen die, ontvlucht, door verbeeste meesters weergesleurd worden naar hunne hel; nog verder, in eene andere karawaan, de vrouwen die onbekwaam zijn nog langer hunnen last te dragen, doodgeschoten; of honderd en meer slavinnen die, ontzenuwd, gebonden en geladen met elpenbeen, jammerlijk voorthinken.

Even onverzaad als hun machteloos medelijden, is zeer dikwijls hun honger en hun dorst. Ziet hoe zij, na acht tot twaalf uren onverpoosd zoeken naar versch water, nog soms gedwongen zijn putten te delven, en daaruit, lepel bij lepel, het vocht dat traagzaam opborrelt uit te scheppen; zij drinken soms, door nood gepraamd, uit stinkende plasschen, waarvan hunne ezels zelve walgen. Na het trekken voorbij menige vijandelijke dorpen waar niemand eten en wil verkoopen, ziet, hoe zij gesparig hun beschuit uitdeelen en weeken in het water, terwijl de radelooze dragers gaan azen op het vleesch van rottend vee; en gij zult eenigszins den last vermoeden der groote reize.

Niettegenstaande een leven dat zoo doornaaid is met ellende en kommer, kon Vader De Beerst, tot ieders verbazing, zijne vijf uren rijdens onverpoosd besteden aan 't leeren van talen; en 's namiddags - na van ambtswege voor ezelvoeder gezorgd te hebben - zijnen dagboek schrij-

ven waarin, lang en breed, de gevarenissen opgeteekend zijn, die hier in eene vluchtige schetse afgebeeld staan.

Hij had zijne krachten overspannen. Hij viel ziek op den 19den van Zaaimaand, in volle reize; 't gevaar nam toe; de karawaan hield stille, en wachtte vol angst, want hij was stervende.

De medebroeders meenden dat God een offer wilde; het was te vroeg nog; want, dank allerhande goede zorgen, gerocht hij eenigszins op de beterhand, en kon hij in een draagbed, van de eene ruststede naar de andere, medegenomen worden tot aan Kipalapala, op twee uren gaans van Tabora.

Daar kwam de karawaan toe, op den 8sten in Slachtmaand, dat is na 78 dagen reizens door het heete land.

Een deel der dragers was op den doolweg; nieuwe dragers moesten aangeworven worden. Daarom wierd het besluit genomen, daar, in eenen vernietigden zendelingspost, wat te vertoeven.

Iedereen was moede; het frissche groene hout rondom, zou deugd doen; en de verlorene mannen, met hun kostelijk goed, zouden ondertusschen wederkeeren.

IJdele droom! Het verdoolde goed en keerde nooit meer weder, maar de koorts kwam op, en vloog elkeen der zendelingen, tot verscheidene reizen, te lijve, zoodanig, dat zij blijde waren, wanneer zij ééns, al te zamen, op de groene zode, rond den velddisch mochten vergaderen.

Over dat zij konden, stonden zij malkander bij, baden en leerden, of gingen op de jacht achter het dagelijksch voedsel.

Toen kwam hun een bode toe van over het meer. Goed nieuws? De slavenhandelaars bedreigden de christenheid waar zij naartoe moesten en, op weinigen tijd, waren vijf geloofsboden in het binnenland gestorven!

Alsdan schreef Vader De Beerst, bedroefd maar gelaten, aan zijnen broeder: ‘Geene hope en is er nog, mij weder te zien... Hoeveel jaren zal ik het houden? Ik en weet er niets van; bidt alleenlijk, opdat ik moge veerdig zijn, om, voor 's Heeren autaar, niet met ijdele handen te verschijnen. Het overige schilt mij weinig, en 's Heeren wille zij overal gezegend.’

Eindelijk trokken zij, na twee maanden en half, dat is op den 21sten in Nieuwjaarmaand 1891, Karemawaards, en kwamen daar den 14den van Schrikkelmaand toe.

Veel hadden zij geleden, nogtans enkel één man, een drager, was onder wege bezweken.

Na vijf dagen wachtens, staken zij, op eenen uitgeholden boom, het Tanganikameer over,; pijnlijk genoeg, want het slecht weder deed ze twee dagen weg en weder zwerven. Toen landden zij eindelijk te Sint-Lodewijks, bij Joubert.

De tegenspoed had de banden hunner liefde nauwe, zeer nauwe gesnoerd; maar eene hooge liefde dreef hen zonder vertoeven uiteen. Blij na hun lijden, gelijk schippers na den storm, wenschten zij malkander: ‘tot wederziens’, en zochten dan, zonder omzien, elk hunnen weg naar de wijkstede hunner nieuwe broeders.

De Eerweerde Vader Provicaris Marques betrok Kibanga, met Vader Engels; Vader Roelens miek gereedschap om Boudewinstad te stichten; en Vader De Beerst reisde naar Mpala, waar hij den 22sten van Schrikkelmaand toekwam.

De reize had omtrent acht maanden geduurd!

('*t Vervolgt*)

S. DE QUIDT

Van den wonderbaren Eeke
Vervolg van blz. 169.

EER dat de jongeling daar schier op lette, hadden twee drie wiemtjes, het eetberd vol zelveren schotels gezet. Een groote schotel en een groote goudene drinkkroes stonden vóór hem; een kleendere schotel en een kleen drinkschaaltje waren vóór het kaboutertje geplaatst. De andere wiemtjes brachten welriekende spijzen op en versierden het eetberd met kostelijk bewrochte kommen, daar het bekoorlijkste ooft tusschen donkergroene bladeren in te lonken lag.

‘Gij hebt toch bijzonder schoon rundervleesch,’ sprak de jongeling, ‘en al dat wild...! Hebt gij hier misschien groote wouden?’

‘O!’ antwoordde het kaboutertje, ‘bosschen genoeg, maar wij en jagen nooit; de reuzen brengen ons alles toe, zoo dat wij alledage even goed, niet en weten wat eerst genut! Het wild... wij en hebben het maar op te rapen, als 't is dat wij er te kort hebben, overal daar de reuzen voorbijgaan. De hazen worden door hen doodgeslegen, daar zij loopen; en de vogels, zij vallen dood tegen de muren en de gewelven; de reuzen en hebben maar te blazen en zij liggen er; als zij wat luide spreken of lachen, zijn er altijd vogels die geslegen worden rechts als van den donder.’

‘Houdt dat nog veel leven?’ vroeg de jongeling.

‘Een leven,’ sprak de kabouter, ‘lijk of het zou donderen, noch min noch meer.’

‘Ah! dan weet ik er van te spreken,’ zei de jongeling, ‘ik heb mij bijkans doodverschoten, ik meende vast dat het al te male om zeepe ging.’

Midden dat zij aan het gesprek waren deed de jongeling veel eere aan de maaltijd.

Ik dacht, zei hij bij zijn zelven, dat het hier al mondjesmate ging zijn, maar ik ben bedrogen te mijnen voordeele; men schept hier met den grooten ruifel.

Hij keek, ook nu en dan, met eene schele ooge, naar zijnen kleenen gezel, die toch zulke bittere smalle stukskens in zijn mondtje stak, en met al wat er te berde stond wel eene geheele maand hadde kunnen gedoen.

Nu dacht hij, ik ben algelijk hier zeer wel gekomen; en, van eenen anderen kant, uit al wat ik hier verneme, besluit ik dat die kleene kabouter hier vele te zeggen heeft.

Dat zelveren hamertje, toogt lijk dat het mannetje hier de baas is van 't huis.

Bliksems! hier moet rijkdom zijn, al dat zelver en dat goud en al die edelgesteenten.

'k Weet 's wonder wat ik als geschenk zal krijgen; 'k en kan nooit verliezen met wel te staan met zulke kereltjes.

‘Mijn vriend,’ sprak hij verder, ‘indien ik het geluk hebbe alles wel te zien uitvallen, zult gij mij de eer aandoen van mij ten hove te willen vergezellen.

‘O!’ antwoordde het kaboutertje, ‘wij zullen daarover nog spreken; ongetwijfeld ware het mij zeer aangenaam, doch eerst zullen wij de maaltijd eindigen. Dat het u wel bekome, vriend, neemt naar beliefte, gij ziet dat er overvloed is.’

Al is het dat het kaboutertje niet meer en at als een mussche, en deed het daarom zijnen gezel niet te kort; het bood hem gestadig de spijzen aan, en, als het zijn bekertje, dat maar gewillig een noteschelpe groot en was, volschonk, en vergat het de groote drinkschale van zijnen gast niet.

‘'t Is u gejeund,’ sprak het, ‘gij en moet u niet verongemakkelijken; de fleschjes zijn kleene, maar de voorraad is groot.’

Als de maaltijd nu al verre gespeeld was, klopte het kaboutertje nog nen keer, met zijn zelveren hamertje, op de tafel, en terstond kwamen al de wiemtjes weêre in de zale.

Alles wierd weggedregen, uitgenomen het gebak en het ooft; en, van eenen anderen kant, kwam eene flesch van den alderbesten wijn te berde.

Het kaboutertje gaf nog nen klop, en de wiemtjes vertrokken voor goed.

‘Wij zullen nu eens raad scheren,’ zei het tegen den jongeling, ‘nu dat wij voor goed alleen zijn. Eerst moet ik u zeggen dat iedere der drie koningsdochters door een wreed gedrochte bewaakt wordt. Moet ik u laten strijden zonder raad of daad van mijnentwege, 't ware allichtte gedaan met u; van den eersten keer zoudt gij den godsklop krijgen. Doch, met den raad dien 'k u geven zal, zijt gij duizend man sterk. Gij zult wachten tot rond den avond, dan hebben onze mannen de draken hun eten gebracht, en eene ure na dat zij g'eten hebben, worden de vreezelijke dieren slaperig en leeg. Wij zullen ze heden wat meer voedsel geven, zij zullen zoo veel te meer door den slaap overvallen worden. Ik zal mijne mannen ook op de wacht stellen, tegen dat de reuzen op het onverwachts zouden opkomen; voor 't overige, zal ik u eenige kostelijke geschenken mede geven, en u, van

zoohaast als gij het begeert, al eenen gemakkelijkeren weg bij den ouden koning brengen. Nu zullen wij nog wat rusten.'

Als de tijd verloopen was, en dat de draken schier in slape lagen, kwam een wiemtje onze gasten verwittigen.

'Als gij wilt gaan, mijn beste heer' sprak het kaboutertje, 'gij moet u haasten; gij en kunt het niet beter lukken.'

De jongeling nam afscheed van zijn kleenen vriend, nam zijn zweerd mede, en vertrok, met het wiemtje, recht naar de draken.

Noch vare noch vreeze en kende hij ooit; maar van dezen keer voelde hij nochtans iets in zijn binnenste dat hem min of meer op zijn gemak niet en stelde. Met een leelijk gedrochte worstelen en is zoo geestig niet; doch hij betrouwde op hetgene het kaboutertje kwam te zeggen; en de draken hadden nog meer eten gehad als naar gewoonte.

't Was van trap op trap neêre, voor eene veranderinge, en dan wederom eenen grooten hoogen gang. Na eenige stappen gaans stond het wiemtje stille.

'Wij zijn er,' sprak het, 'alle goê zaken! Tot wederziens.'

Het tikte zevenmaal op eenen steen, die uitsprong, en de jongeling, met zijn zweerd in zijnen vuist, trad binnen.

De drake lag te slapen, en te jaagbalgen dat het wreed was om hooren. Bachten het leelijk gedrochte stond de schoone vorstin, met smeekende handen naar den jongeling, en zwijgende bad zij hem, door hare gebaren om hulpe.

Met eenen schrikkelijken houw sloeg de dappere jongeling de drake, van den eersten keer, haren kop af. 't Was al dat zij nog wat spartelde, zij had nog eenige stuiptrekkingen en was dood.

De vorstin had intusschen haren vinger op haren mond geleid; maar, van met dat de drake voor goed stille viel, naderde zij dankbaar den jongeling, en sprak met eene lijze stemme: 'Geen gerucht te maken, misschien slaapt de drake hiernevens ook, en, moest zij ontwaken, gij zoudt

er veel spel meê hebben.' De jongeling knikte welgemoed.

'Gij zijt een felle strijder,' riep het wiemtje, dat binnengesprongen kwam, 'als het alzoo voortgaat zullen wij ons mogen beloven; mij dunkt, u is de overwinning toegezeid.'

('*t Vervolgt*)

J.V.

Geschiedenis der Heilige Elisabeth van Ungarn,

Landgravin van Duringen (1207-1231), *door Graaf de Montalembert*, *vertaald door de EE. HH. August Cuppens*, *Guido Gezelle en A*^{n}, *uitgegeven door A. Siffer*, *te Gent.*

'**S**INTE-ELISABETH, wier aandoenlijk leven, wier beminnelijke deugden, wier heerlijke wondernissen de heele wereld door vermaard werden, is, van oudsher in ons vaderland bijzonderlijk vereerd geweest. Hare eigen dochter Sophia was trouwens de vrouwe van Hendrik II, hertog van Brabant, bijgenaamd den Groothertige; talrijke kerken en gast- of ziekenhuizen werden hier in ons land gesticht en onder hare aanroeping gesteld; de schoonste gebeurtenissen van haar leven worden nog verhaald onder het volk.

Maar niemand en heeft ooit haar leven zoo schoon, zoo verrukkelijk schoon beschreven, als wijlen Graaf de Montalembert.' (bl. 2-3 van het Kort Voorbericht).

Dat is de waarheid: niemand tot hiertoe heeft den Benedictijner Abt dom Guéranger tegengesproken, die eerst het werk kende en keurde, en den twintigjarigen Graaf verzekerde 'dat hij een meesterstuk geleverd had,' daarmee bedoelende niet enkel het zalvend zoete, het stichtend sterkende van den inhoud, maar ook de volslagen volmaaktheid van den vorm, gekuischt en bezorgd, zonder schade voor bevalligheid en eenvoud.

Vader Vondel schreef eens: 'Yet van d' eene tael in d' ander door eenen engen hals te gieten gaet zonder plenghen niet te werck.'

Nu, voor mannen - zooals de Eerweerde Vertalers - die hert en geest hebben, ja, voor het heilige, maar ook oog en oor voor het schoone, maakten de vereischten tot kunstproza, waar zij het Fransch zouden in overgieten, een even '*engen hals*' als rijm en mate, waar Vondel op wijzen wilde.

En wel! hier is niets '*geplenght*': geen dropken van het smakelijke, voedzame vocht, dat uit de Fransche penne vloeide, en liep verloren noch te kwiste.

Neen 't, verre van daar! de Eerweerde Vertalers hebben er, met bedrevene hand en kieschkeurigen smaak, zelfs nog een greepken middeleeuwsch kruid te meer bijgemengd, dat er wonderwel in doet.

O onze eigen Dietsche moedersprake! Wat een toovertaal voor wie ze kent in haren *vollen* rijkdom: in haren kinderlijken eenvoud, in hare jeugdige bevalligheid, in hare mannelijke kracht; met al de ingeboren, al de aangewonnen gaven, die ze dankt aan de goedheid Gods, en mede aan het noeste, kunstgezinde werk van ons christen Vlaamsche volk, door zooveel eeuwen heen!

Dank den Eerweerden Heeren Vertalers, dank in 't bijzonder aan den onvergelijkelijken meester Dr Guido Gezelle! Vast en vooral, om den glans en geur van deugd en heiligheid, die uit hun werk over de zielen gaan zal van ons christen volk! En dank nog, omdat hun werk aan onze jongere schrijvers den gulden middelweg, den waren, aanwijst tusschen de dorre zandheuvels van het Officiëel Nederlandsch en de morsige diepten der straattaal.

Leest, als een staalken, de schoone bladzijde 87-88, nopens de 'tranen'.

> ... Aldus blijkt het hoe deze jeugdige en vrome vorstin van den hemel de gave van tranen ontvangen had, de gave van die zoete en verfrisschende tranen, die veropenbaren wat onuitputbare schat van genaden en van hemelschen troost in de diepe gronden eener ziel kunnen besloten liggen. Hare levensgezellinnen verhalen dat hare tranen, hoe overvloedig zij ook mochten zijn, nooit noch eenigszins de schoonheid en de helderheid van haar wezen en schonden. Overigens deze genade en was aan haar alleen niet gegeven, het heel christen volk van dien gelukkigen

tijd was ermede bevoordeeligd, en was even sterk en eenvoudig als Elisabeth. Zouden zij de macht van tranen niet begrepen hebben, die vrome geslachten, die op zulk eene aandoenlijke wijze de tranen vereerden, die Jesus weende over het graf van zijnen beminden vriend Lazarus? Tranen blinken door geheel de dichtkunst en door al de godvruchtige uitboezemingen dier mannen uit de middeleeuwen.
Dit ‘zielenbloed’ zoo Sint Augustijn de tranen noemt, dit ‘hertewater’ zoo onze oude sprokensprekers ze heeten, sprong bij beken uit hunne oogen: weenen, dat was bij die eenvoudige en godvruchtige zielen een slag van gebed, 't was eene inwendige en tevens uitwendige godsdienstigheid, 't was eene teedere en stilzwijgende opdracht, die hen deelachtig maakte, zoowel aan de smerten en de verdiensten Christi en van zijne Heiligen, als aan al de handelingen der Heilige Kerk. Naar het voorbeeld der gelukzalige Dominica van den Paradijze, wieschen die, onze middeleeuwsche voorouders, met hunne tranen de smetten hunner zielen af, en betaalden ermeê, gelijk Sinte Odila deed, voor de zonden van die ze op de wereld bemind hadden; opgevangen door de Engelen en vóór de voeten van den Vader der Bermhertigheid gebracht, zoo werden de tranen in den Hemel ontvangen als kostbare geschenken van berouw en van heilige liefde.
En 't waren de zwakke vrouwliên, het ongeleerd volk niet alleen die aldus de zoetigheid en de macht der tranengave besiefen; slaat de eerste de beste middeleeuwsche geschiedenis open, en op iedere bladzijde zult gij bemerken, hoe vorsten, koningen, ridders, hoe gansche legers van menschen, ja, hunne herten eenvoudig- en onwillekeuriglijk konden uitweenen. Al die mannen van ijzer en staal, al die onverwinnelijke dapperen, droegen een hert in hunnen boezem dat zoo week en zoo eenvoudig was als het hert van een kind, zij en waren nog niet valsch genoeg van zeden om over de ingeboren onschuldigheid hunner gevoelens beschaamd te zijn of om ze te loochenen. Zij en hadden in hunne zielen de bron nog niet laten uitdroogen of toe vriezen van de eenvoudige, reine en machtige ontroerdheden, van dezen goddelijken dauw die het leven van den mensch bevrucht en verheerlijkt.
Wie en herinnert hem de onsterfelijke tranen, het weenend gesnik niet van Godevaart van Bolloen en van de eerste kruisvaarders, als zij, na zooveel wondere heldendaden, na zooveel kwade tegenvallen, den eersten keer het graf Christi zagen, dat zij kwamen vrij te vechten? En later, en was het Rijkhard met den Leeuwenherte niet, die in bittere tranen uitborst, op het zien van Jerusalem 's heilige Stad, die hij niet vrij en had mogen krijgen?
De biechtvader van Sint Lodewijk, Koning der Franschen, verhaalt van zijnen biechteling: ‘Wanneer ze in de litanie aan deze woorden kwamen: “Ach God en lieve Heere, wij bidden

U, verleent ons de bronne van tranen," dat die heilige Koning dan godvruchtiglijk daarbij voegde en zei: "Ach! Heere mijn God, ik en dar u voor mij de bron van tranen niet vragen, maar laat mij daaruit eenige kleine druppelkens hebben om de dorheid mijns herten ermêe te lesschen en dat zal mij genoeg zijn!..." En hij bekende 't later heimelijk aan zijnen biechtvader, dat God hem somwijlen tranen verleende, terwijl hij aan 't bidden was, tranen die, wanneer ze nederwaards en tot binnen zijnen mond vloeiden, uitnemende aangenaam en zoetsmakelijk waren, niet alleen in zijn herte maar ook op zijne tonge,' zei hij.

EUG. DE LEPELEER

Gierzwaluwen (*Cypselus Apus*)

'**Z**IE, zie, zie,
zie! zie! zie!
zie!! zie!! zie!!
zie!!!'

tieren de
zwaluwen,
twee- driemaal
drie,
zwierende en
gierende:
'Niemand, die...
die
bieden den
stiet ons zal!
Wie? wie? wie??
wie???'

Piepende en
kriepende,
zwak en ge-
zwind;

haaiende en
draaiende,
rap als de
wind;
wiegende en
vliegende,
vlug op de
vlerk,
spoeien en
roeien ze
ringsom de
kerk.

Leege nu
zweven ze, en
geven ze
bucht;
hooge nu
hemelt hun'
vlerke, in de
lucht:
amper nog
hoore ik... en,
die 'k niet en
zie,
lijvelijk
zingen ze:
‘Wie??? wie?? wie?
wie...’

25/5/'97.
GUIDO GEZELLE

Nog vlaamsche woorden en spreuken

VAN een wiens aangezicht geheel gerimpeld is: ‘Zijn aangezichte is al geheel in winterwerk.’ - Van iemand die er stijf droevig uitziet: ‘Zijn aangezichte ligt lijk in winterwerk.’

Jans *mond* is *lijk met een' spa gestekt:* hij is *gesplet tot aan zijn' ooren.*

De wagen *robbetjokt* (radokkert) over de calcie. 't En is niet geestig alzoo *gerobbetjokt zijn.*

Pieter heeft zijn mes verloren: hij heeft het *missteken* (nevens zijnen zak gesteken).

De Pe-tale.

Volgens Debo is de Pe-taal ‘eene kluchtige manier van eene taal te spreken (vlaamsch, fransch, engelsch, enz.) met elke lettergreep te herhalen voorgegaan van de letter *p* die den consonant vervangt als er een is, b.v.:

Ik zal het hem aanraden,

luidt in de Pe-taal:

Ikpik zalpal hetpet hempem aanpaan-rapa-denpen.’

Over langen tijd heb ik eenen tnegentigjarigen ouderling eene andere Pe-tale hooren spreken, die korter en vloeiender is, en moeielijker om verstaan van die ze niet en kennen: drie hoedanigheden die niet te misprijzen en zijn. Hij zou gezeid hebben:

Ipik zapal hepet hepem aapaan-rapa-depen.

't Is te zeggen dat hij den eersten keer de medeklinkers op het einde van iedere lettergreep achterliet. Gij zoudt bijna uwe lippen breken met uit te spreken: *Janspans hondpond weegtpeegt honponderdperd pondpond.* (*Jans hond weegt honderd pond*); maar niet met te zeggen:

Japans hopond wepeegt hopondeperd popond.

Die Pe-tale zou nog schoonder zijn, indien men den eersten keer alleenlijk den medeklinker (of de medeklinkers) waarmêe de lettergrepen beginnen, ofwel, als de lettergreep met eenen klinker begint, eene stomme *e* uitsprak, in dezer voege:

Wepilt gepij vepan mepijn epei-epers nepiet, *lepaat zepin mepij-nepen pepan-deper.*

(*Wilt gij van mijn eiers niet, laat ze in mijnen pander*).

Het eenigste nut van de Pe-tale is dat deze die ze kennen malkanders in gelijk welke tale kunnen spreken zonder van de andere verstaan te zijn.

'*Puitenaakt, puitebloot*' moedernaakt, puitemoedernaakt.

Hij heeft er *viere* (zinnen) *die wikkelen*, *en een die niet stille en staat*: hij heeft eenen tik van den meulen: 't is bij hem en vijze los.
G.V.D.P.

Mingelmaren

In Vlaanderen Vlaamsch!

In het STOOTSPEL

En zegt niet:	**Zegt:**	
Band	BOORD	B. v. De boorden en geven niet op.
Bijle	BAL	B. v. Gij hebt eerst den rooden bal geraakt.
Biljart	STOOTBERD	B. v. Wedstrijd op het stootberd.
Biljartbijle.	STOOTBAL	B. v. In ons dorp en zijn er geen nieuwe stootballen krijgelijk.
Biljarten	STOOTEN	B. v. Laat ons een spel gaan stooten.
Biljartspel	STOOTSPEL	B. v. Ge moet de wetten onderhouden van het stootspel.
Biljartspeler	STOOTER	B. v. Bericht aan de stooters.
Carambole.	TWEERAAK	B. v. Hij en heeft nog geen éenen tweeraak gespeeld; zijn maat speelde er zeven te reke.
Conter	WEERSLAG	B. v. Zonder den weêrslag, 't was erop.
Conteren	WEGSLAAN	B. v. Ge moet eerst op den boord spelen, of ge zult wegslaan.
Contreffect	WEERBATE	B. v. Speelt met weêrbate.
Coudure	BUISCH	B. v. Zijn bal ligt tegen den boord; wat nu gedaan? Met den buisch spelen.

Couleeren	MEELOOPEN	B. v. Ge moet meêloopen. Speelt dat met den meêloop.
Effect	BATE	B. v. Ziet dat ge bate geeft.
Eindband	ENDELBOORD	B. v. Het ware best dat gij hem met den endelboord speeldet.
Fausse queue	WANSTOOT	B. v. Het is al de tweede wanstoot dien ik geef vandage.
Krijt	WITSTEEN	B. v. Waar is de witsteen? Mijn stok schiet uit.
Masseeren	STEKKEN	B. v. Het is verboden te stekken.
Partij	SPEL	B. v. Wij winnen het eerste spel.

Partijstoot	WINSTOOT	B. v. Wie heeft er den winstoot gespeeld?
Pommerance	BOBBEL	B. v. Men smout den bobbel van den stok met witsteen, om geen wanstooten te geven.
Queue	STOOTSTOK - STOK	B. v. Waar zijn er hier nieuwe stootstokken te krijgen? Mijn stok is gebroken.
Série	REEKS	B. v. Hij heeft eene reeks gespeeld van tien tweeraken.

B.W. - Een kleine boete ten voordeele van den Groeningerleeuw of van een liefdadig werk, zal veel bijdragen om deze echt Dietsche benamingen aan de Stooters indachtig te maken.

Verdietscht door J. Craeynest en gedrukt bij R. Ghesquiere, te Gheluwe, op last van den 'Westvlaamschen Onderwijzersbond'.

't IS wonder hoe de menschen, al vertellen, schilderen willen: Maar 't komt een stond dat ze uitgeschilderd zijn, en dan nemen ze soms, om stijf vele te zeggen, 't zij 't tegenovergestelde, 't zij dingen die ze niet 'n verstaan, of 't zij 't eene of 't ander dat ze uitvinden.

- Zoo hoort ge te Brugge:

'Hij heeft hem *leelijk* gebeterd' d.i. stijf gebeterd.

- Zoo zei er een vrouwmensch, in 't voorbijtrekken van eene inhalinge:

'Maar kijkt! Uw bloed verkruipt, of, uw bloed staat stille, of, ge *krijgt koud dat ge 't ziet*, dat 't zoo schoone is!'

- 't Vertelde mij ook iemand, die te Houthem een wijf hoorde zeggen:

'Zi'! mijnheer, 't is '*ne schande*, lijk hij hem wel bereidt voor zijne eerste communie!'

- Te Brugge gaf er eene 't verslag over hoe dat het engelsch zout op haren man gewrocht hadde, en zei tegen den geneesman:

'Of mijn vent te gaan gehad heeft! Zi'! mijnheere, 't was eene *melodij!*'

En zij voegde der nog een woordeken bij, om te bewijzen dat ze 't goed uitwerksel geroken hadde, kost ze 't anders niet getuigen, en besloot:

'Ja!... 't was eene *flameie.*

- Eindelijk 'k hoorde eens eenen jongen ('t zit er van jongs af in) klappen en spreken van iets dat groene was. Hij wilde 't ook stijf groene maken en, gij zult gaan hooren, hij miek het al te groene, want hij zei:

'Zi'! groene! maar groene! zoo groene als... een *groenen ezel!*'

[Nummer 13]

Eerweerde Vader Gustaf De Beerst
***Vervolg van bladz.* 177.**

DE eerste geloofsboden, gezonden door Z.D.H. Cardinaal Lavigerie, hadden ten jare 1879 in Belgen-Congoland stand genomen, en in 1885 begon E.V. Guillemé de zending van Mpala, in Marunguland.

Het Tanganikameer spoelde tot tegen Mpala en zijne strooien hutten; rondom rezen de bergen, daartusschen de ruischende Lufuku zijnen weg naar zee zocht. Dieper, in de vlakten, tot rond de vijf uren verre, leefden twintig duizend zwarten, azende op den visch van hunnen stroom, maar onbekend met alles wat de ziele moet spijzen.

Daar kwam Vader Guillemé met het goede nieuws. Andere mannen waren vooropgegaan, de slavenjagers. Rumaliza, Sefu, Massala met hunne bloedgierige Araben, plunderden al het eetbaar goed, brandden wat niet dienen kon, sleepten het jonge volk, gebonden, naar de slavenmarkt, en moordden het oude volk dat overbleef.

Als duivels uit den afgrond losgebroken, liepen zij rond

van Noord tot Zuid, en heel de streke was tot den ondergang gedoemd.

Hebbende God alleen als hulpe, kwam Vader Guillemé, met zijne medebroeders, en hij bleef er. Hij kocht eenige weezen, afval van de slavenjacht, herbergde ze ellendig genoeg, maar miek er goede christenen van.

Wilt gij beschaven? Maakt christenen en werkers, zei Vader Guillemé.

En hij leerde zijne meiskes sorgho malen onder den pletsteen, en meel ziften; 't wriemelde weldra van jonge wevers en kleermakers, smeden en timmerlieden, metsers en steenbakkers; heel 't weezenhuis klopte en kleunde, terwijl verderop, stille maar verduldig, anderen den braken grond ontgonnen en erin de voedzame vruchten zaaiden van het witte land.

Ieder jaar koos de goede Vader eenige jongens en meiskes uit zijn weezenhuis; stelde ze, twee en twee, in een huizeken van verschgesneden riet, schonk hun als bruidschat twee houweelen, twee eerden potten, twee matten en een bruiloftskleed, en sprak over hen het woord van den Schepper: *Crescite et multiplicamini.*

Alzoo ontstond de christenheid van Mpala, in zoeten vrede hadde men mogen zeggen, hadden de slavenjagers niet te elken stonde hun goed en bloed bedreigd.

Nochtans na den oproep van Cardinaal Lavigerie, waren verdedigers opgestaan, en met Koornmaand 1891 was Jacques met zijn gevolg gekomen, en had hij, niet verre van Mpala, Albrechtstad gesticht. Voor eenen tijd waren de roovers geweken.

Toen Vader De Beerst in 't begin van 1892[1] toekwam, vond hij rond Mpala reeds honderd hektaren vruchtbaren grond; en een ruim gebouw van baksteen en kalk, ‘het schoonste van gansch Tanganikaland’ volgens het verslag van den Heer De Tiège.

Dit huis liet hij voor zijne kinderen. Hij nam voor-

(1) De lezer gelieve in de laatste bijdrage, op de 2e reke van blz. 181, het jaartal 1891, in 1892 te veranderen.

loopig zijnen intrek, onder een rieten dak, in een kamerke van strandsteen en klijte, met vensters zonder glas en ondichte waterluiken.

En van den eersten morgen, nadat hij voor zijne bloedverwanten had misse gelezen, begon hij zijn werk in zijn nieuw gezin.

Konden wij in den boek lezen, daar al de werken der uitverkorenen in opgeteekend staan, met hunne duizend afwisselende bekommernissen, met al hunnen angst, hun zweet, hunne tranen, al hun geweld op de eigene vermoeide ziele, niet een aardsche boek en zou ze vermogen op te nemen.

Doch de menschenooge en ontwaart niets, 't en zij de lange keten van gelijke werkzaamheden, dag bij dag aaneengeschakeld, en wat God hierboven eeuwig zal loonen, wordt hier in weinige woorden geschreven.

***

Vader De Beerst had, gedurende zijne lastige reize, trots koorts en hitte, de kiswahilische tale geleerd en herleerd, en, toen hij te Mpala twee maanden gevestigd was, kon hij zonder moeite biecht hooren, leering houden en prediken; met een woord, overal waar het noodig was, met zijn volk omgaan.

Niet dat zijne werkzaamheden daarmede beperkt waren, verre zij van daar. Als de kerke de wilden op haren schoot neemt, dan draagt zij er zorge vooren, gelijk eene moeder voor haar kind.

Vader De Beerst had alles op te halen en te koopen, dat er voor de zending noodig was. De weezen, eerst kleen in getal, kwamen gedurig toe en gaven meer dan werk.

Van als zij 's morgens, huiverend van de koude, uit hunnen slaap ontwieken, tot dat zij, 's avonds rond het nachtvier in hunne matten gedraaid, de ruste afwachtten, moest hij te hunnen dienste staan.

Dagelijks het eten deelen aan twee honderd hunkerende mondtjes; tucht houden tusschen evenveel spartelzieke lichthoofden, eene waakzame ooge slaan over de akker-

lieden, de kalkbranders en de steenbakkers, daar is al reeds stoffelijk werk genoeg voor eenen mensch.

In den zielennood en wierd er daarom niet min voorzien.

Iederen morgen, na zijne heilige misse, hield hij leering voor de weezen, en daarna voor vijf zes honderd nieuwbekeerden, die van verre en bij, naar hem kwamen luisteren.

's Namiddags ging hij rond in de omliggende dorpen; beurde het hoofd der zieken op, en liet in hun herte, met een teugsken heuldrank, een woord leken over God en de eeuwigheid; en hij miek alzoo, met de aloverwinnende liefde, den weg gereed voor de waarheid. Dan riep hij het volk bijeen en hield hun leering.

Iedere maand moest hij, met eenen medebroeder, voor eene heele weke, naar de verderafgelegene dorpen.

De slavenhandelaars waren ondertusschen wederom opgestaan, en hadden hunnen boma opgeslegen vlak voor de sterkte van Jacques, die vruchteloos poogde hunne houten verschansing omverre te schieten. Capitein Jacques wierd zelf zoo wel ingesloten, dat hij nog alleenlijk, langs de zijde van het meer, bewegen kon.

Geene hulpe en kwam er nog van Belgenland, en de menschenjagers hadden vrijen loop.

Onverschrokken nochtans deden de zendelingen hunne ronde.

‘Ik ben tweemaal,’ schrijft Vader De Beerst, ‘door Noro-Noroland gegaan, en ik heb er de puinen der verbrande dorpen gezien, de brake landerijen, en de wegels vol jeugdig gras, omdieswille dat er geen mensch meer en was om ze te betreden. De slavenjagers hebben reeds meer dan tien duizend slachtoffers gemaakt.’

Iederen dag konden zij afkomen en hem den weg afleggen; maar steunende op Gods hoede waaronder hij woonde, schreef hij, zeer gelaten:

‘Dat schilt ons weinig. Wij trachten 's Heeren wille te vervullen, daar is alles is dat wij op aarde zoeken, en, ondanks al de gevaren die ons omringen, zijn wij toch gedurig blijde en welgezind, alsof wij de gelukkigste menschen der wereld waren. En wij zijn het ook!’

Zij trokken dus, getween, drie vier dagen gaans van de zendinge; hielden stil in de middendorpen, daar geloofsonderwijzers woonden zoools geneesheer Karel Faraghit, de welgekende neger van Vader Vyncke zaliger: zij riepen daar, of - hadden zij het getuig daartoe - zij tuitten en floten 't volk bijeen, dat nieuwsgierig kwam bijgeschoten en hukkend op den grond, afwachtte wat er gebeuren ging.

In de eene of de andere strooien hut, op een verhoog met een laken of een beddedeken overspannen, wierd de heilige misse gelezen. Roode neusdoeken dekten de slordigheid van den strooien wand, en, in potten of flesschen gesteken, brandden de keersen rond den wijsteen. 't Was Bethlehem; maar die er waren, wilden toogen dat zij, volgens 't verzoek der Engelen, goed van wille waren.

Na de misse wierd het ontbijt genomen, en seffens, zonder uitstel, begon Vader De Beerst de leering voor de volwassenen. Ziet hem rondwandelen, daarbuiten, van den eenen hoop naar den anderen, sprekende van Leza, den eenigen God, den onzichtbaren, zijnde ginder hooge, daar verre, diepe hieronder. De Negers luisteren gelijk vinken, vragen en talen, en verwijten den dwaasbol die, niet behendig, op des meesters vragen kan antwoorden.

Zij bewonderen en beminnen hem. Immers hij spreekt zoo eenvoudig, zoo kinderlijk, zoo wel gepast in de landstale, zoo op zijn negersch in een woord, dat de toehoorders malkander verbaasd bezien, en schijnen te zeggen: en dat hij toch, wonderlijk genoeg, kan spreken even als zij!

Ook heet hij bij hen *Lubelego*, dat is de Belg. Is dit nu mogelijks uit nabootsing van zijnen naam, of uit bewijs van uitmuntendheid? Wat er ook van zij, uitmuntend is zijn zielenijver. Terwijl hij de grooten aan 't leeren is, komen de kleene zwarte krullekoppen daartusschen kruipen, en als de ouderen wegschuiven, komen zij nader bij en de leering herbegint.

Van zoohaast dit werk gedaan is, zonder den minsten tusschentijd, roept hij drie der ervarenste mannen bij

hem en doet ze spreken. Hij vraagt en hervraagt, bespeurt het spannen hunner lippen, spitst zijne ooren om de onduidelijkste klanken, de lijzigste zinderingen op te vangen, schikt en vergelijkt, teekent dan klank en mate, vorm en wisselspel der woorden zorgvuldig op, en stelt eene tale boekvaste die sedert Babel, nievers elders en had geleefd 't en zij vrij en wild, op de tonge der negers.

In het gebied van Mpala zijn er zes landstalen, en hij zegt aan al die het hooren wil, dat hij niet en zal rusten, vooraleer hij ze allen meester is; omdat het kiswahilisch, de algemeene tale, ontoereikend is om goed overal te onderwijzen. Hij vergeet er eten en drinken bij, getuigen eenparig zijne medebroeders.

's Namiddags wordt de reize naar een ander dorp voortgezet. ‘Ik ben verplicht,’ schrijft hij, ‘bij gebrek aan tijd, gedurig langs den weg, bij 't gaan van 't eene dorp naar 't andere, de talen te bestudeeren. De toren van Babel is eene verderflijke zake voor ons.’

Dat hij nochtans dikwijls zijne oogen uit zijnen boek opheft, om eenen vogel te volgen in zijne vlucht, eene slange te zien krinkelen tusschen 't groen, of om een kruideke te plukken langs den weg, is zeker en vaste. Immers hij bemint Gods schepping uitdermaten, hij leert planten- en dierenkunde, en is er altijd op uit, iets nieuws voor de wetenschap op te sporen.

In het dorp waar hij en zijn medebroeder in den namiddag toekomen, wordt het onderwijs twee malen hervat.

En 's avonds, afgemat, vragen zij de herbergzaamheid bij den koning van den stam, en slapen zij op eene biezen matte in zijne hut, tusschen spietsen en schilden, 't is waar, maar die machteloos zijn den onzichtbaren, den nijpenden vijand te weren, die hunnen slaap komt stooren.

Des anderendaags, bij 't rijzen van de zonne, trekken zij naar andere dorpen, en herdoen het zelfste werk. Uit de vlekken waar zij niet en kunnen geraken, komt het volk in de middendorpen bijeen, en alzoo zijn, in den loop eener week, rond de vijftig dorpen onderwezen.

Dan trekken de geloofsboden weder naar huis, waar reeds twee anderen gereed staan, om op hunne beurt

het goede nieuws langs andere gewesten te gaan verkondigen.

***

Alzoo gingen de vier jaren voorbij, die Vader De Beerst in Mpala mocht overbrengen. Onschatbaar goed deed hij aan de zielen die hij was komen verlossen, en niet min aan de wetenschap.

De Tabwatale speurde hij na in al hare vormen, en zocht al hare wetten op. Zijn werk, een boek in-folio van 109 bladzijden, wierd te Berlijn gedrukt in *Zeitschrift für afrikanische und oceanische Sprachen.* Men vraagt verbaasd, bij het overloopen dier vormen en wendingen, waarvan niet een op deze onzer Europeesche talen en trekt, hoe Vader De Beerst, tusschen zoo veel uiteenloopende bezigheden, en alleenlijk geleid door zijn gehoor, zulk een werk heeft kunnen voleinden.

In 1896, had hij reeds van vier tot vijfduizend Tabwasche woorden opgezant, en zijn woordenboek miek hij alreeds gereed tot den druk. Ondertusschen leerde hij ook de Tumbwe- en de Kiovatale, daar hij, even als van de eerste, schikte eene spraakkunste en een woordenboek te maken.

Biekorf vereerde hij met geleerde bijdragen. Zelfs dit jaar nog zond hij naar den koninklijken kruidtuin van Brussel eene merkweerdige keuze van gedroogde planten, die de geleerden thans aan 't onderzoeken zijn. Waar hij over een oogenblikske tijd kon beschikken, daar was hij aan 't zoeken. Alzoo deed hij met Diderich, den eerdkundige, uit liefde voor de wetenschap, een uitstap naar den Murumbiberg, waarvan hij het verslag in de jaarboeken van het Gezelschap liet drukken.

Nauwelijks was hij een jaar in de zending toegekomen, of een nieuw werk wachtte hem af. Hij wierd overste benoemd van eene kweekschool voor geloofsonderwijzers in Mpala. Telkens dat zijne preektochten hem niet en beletten, had hij dagelijks drie uren onderricht te geven aan veertig uitverkoren jongelingen, die de priesters later in hun werk zouden helpen.

Hij stelde, ten gerieve der leerlingen, een boekske op

in het Tabwasch: *Leven en lijden van Jesus.* Hadde de tijd het hem toegelaten, hij zou eenige verhalen uitgegeven hebben van het Nieuw-Testament; en reeds was hij aan 't verzamelen van zeisels en spreuken, uit de streke, om deze, in eenen leesboek, aan zijne leergierige knapen op te disschen.

Gedurende al dien tijd, wierd er, door het toedoen van den schranderen Vader Guillemé, gebouwd en nog gebouwd, zoo dat Mpala de schoonste onder alle zendingen wierd. Was Vader Guillemé de ziele, Vader De Beerst was de rechtere hand, die twee honderd werklieden moest wijzen en richten.

Ruste en kende hij niet; en, omdat hij evenmin bij de anderen ruste noodig achtte, had hij zelfs, op zekeren dag, den haat der vrouwlieden op zijnen hals getrokken. Belast, in eerden potten, water te putten voor het blusschen van kalk, hadden zij, buiten Meester Lubelego's wete, hunne potten in den brand gelaten om te gaan luiboomen. Maar Lubelego, vertoornd als een Moyses, dreigde al hunne potten in stukken te slaan. Dat en meende hij niet, maar de vrouwliên, oprechte kinders, schermden haastig om hun goed, en liepen om ter rapst puttewaards. Maar knorrend en morrend, keken zij somtijds om, en snauwden binnensmonds: *Mtobi gneso*, *Mtobi gneso!* pottebreker, pottebreker!

Veel potten nochtans en heeft hij ooit gebroken, o neen! daartoe was zijn herte te goed. Maar hij heeft zijne ziele aan de Negers zoowel, gejond dat zijn lichaam er bij brak; dat heeft hij gedaan!

‘Ik ben gezond,’ schrijft hij in een zijner brieven, ‘ik ben gezond, maar het is te danken aan vier loopende kraantjes, die gedurig aan mijne beenen de ongezonde stoffen aftappen.’

‘Wankelende en waggelende, en leunende op mijn stokske,’ schrijft hij nog in eenen anderen brief, ‘ga ik zes keeren te weke naar de dorpen rond Mpala, om leeringe te houden voor de zwarten, die zeggen, als ik voorbijga: Ziet, ziet hem daar gaan, als een schip zonder roer.’

Hij werkt nochtans voort, en altijd bekommerd in zijne brieven, met de gezondheid of de kwalen zijner medebroeders, zoekt en vindt hij altijd het kinderlijk, goedhertig woord, om zijne eigene ellenden te bewimpelen.

Eens nochtans, in 1894, wierd hij zoo krank, dat hij vreesde te moeten wederkeeren naar Belgenland. Dat greep hem aan het herte en hij schreef naar zijnen broeder: ‘Broeder, als mijne ziekte te lange geduurt, zal zij mij misschien verplichten mijne dierbare zending te verlaten. Dan nog zal ik uit der herten moeten zeggen: Heere, als gij wilt, 't zij alzoo. Maar ik herkenne mijne zwakheid, en daarom vrage ik u den Heere te bidden, dat Hij mij deze beminde zending nooit en doe verlaten.’

God voorzag erin: hij beterde, en, in den loop van 1896, wierd hij van zijne oversten bekwaam gevonden om eene nieuwe werkstede aan te leggen.

Rond den tijd waarop Vader De Beerst toekwam, waren in de zending van Mpala twee weezenhuizen, met elk een twintigtal kinderen, en twee christene dorpen van acht en twintig huishoudens.

De tijden waren droevig, de slavenjagers verwoestten het land. Maar de heeren Long en Descamps die, uit Belgenland, Jacques ter hulpe gekomen waren, hadden, in Zaaimaand 1892, de verschansing van Rumaliza, bij Albrechtstad, in stukken geschoten. Een jaar nadien verjoeg d'Hanis voor goed Rumaliza; eene maand later wierd Sefu gedood, en 't rijk der bloedhonden was uit.

Dan konden de geloofsboden dobbel werken. Ook, toen Vader De Beerst Mpala verliet, bestonden daar reeds verscheidene christene dorpen, zooals H. Maria, H. Joseph, H. Michiel, O.L. Vrouw, H. Hert; in zes scholen waren 560 kinderen onderwezen; 493 kinderen schuilden in de weezenhuizen; en, in de christene dorpen, waren de geloofsonderwijzers ijverig en talrijk genoeg, om niemand zonder doopsel te laten sterven.

Dat was het werk van Vader Guillemé, en van zijne heilige medebroeders.

('*t Vervolgt*)

S. DE QUIDT

De Zwaluw

STILLE rust het Reiewater,
effen als een spegelglas.
'k Zie den hemel in de diepte,
aan den boord, het boomgewas,

D'huizen, met getrapte gevels,
en met 't roode dak gelaan,
in een lange en bonte reke,
omgekeerd in 't water staan.

Uit de verte valt een zwaluw,
wijd heur vlerken uitgestrekt,
hellend slinks en rechts naarmate
ze eens en anders beestjes stekt.

Zakt en zinkt in lijze vaart, en
staakt haar vlucht als of zij vroeg
aan den helderen waterspegel:
Is mijn borstje wit genoeg?

Neen 't, zoo 't schijnt, want ziet ze fladderen
ai mij! ai mij! toch zoo naar!
ziet! de spegel ligt gebroken
en heur borstje is zilverklaar.

Sneller als een pijl de peze
van des schutters boge ontvlucht,
schiet zij op, en zweeft in kringen
duizendvormig door de lucht.

Volgt de kaaien weêr al zweven,
dweerscht de Reie en keert terug
en verdwijnt in eens, al onder
't groen gewelf der duinenbrug.

Ei! daar zijn ze weêr met zessen,
zeven, stoetswijze, achtereen
en ze krinkelen door malkander,
verre weg en weêr bijeen.

Zwarte zwaluw, witgeborste
lieve diertje, 't spel is zoet
boven 't krinkelend Reiewater,
en de vangste gaat er goed!

Witte zwanen zwemmen, zwerven
statig door de waterbaan,
en de zwaluwbende, al zwetsen,
schouwt hun fiere doening aan.

Zelden, zoo 't mag eens gebeuren,
zie 'k u, nimmer vliegensmoe,
op een stijl of stake zitten,
rusten, met uwe vlerkjes toe.

En 't en duurt niet; nauw een stonde
of gij zijt alweer op vlucht,
zoekend 't karig vogelenvoedsel
in de onmeetbaarheid der lucht.

Eene lesse is 't, voor het menschdom
dat alléén genot betracht,
hoe gij werkt en slaaft voor u, en
voor 't ontkipte nageslacht.

Ginder immers langs den gevel
- echte kunstnaar in het vak -
bouwdet gij, vol hope, een nestjen
onder 't roode pannendak.

En, daar ligt het lief gebroedsel,
kwetterend, 't open beksken uit,
telken keer gij fladderend nadert
met gevangen magebuit.

Beurtlings, zonder ooit te falen,
spijts het kijven en 't krakeel,
geeft ge, in 't moederlijk beminnen,
elk zijn kost en elk zijn deel.

'k Zie u menigwerven hangen,
hoe 't gebeurt begrijp ik niet,
met uw pootjes aan uw nestjen,
wijl ge uw jongskens eten biedt.

Ja! 'k bewonder uwe werken,
en daarin 't vermogen van
Hem, die zulke kleene diertjes
groote lessen leeren kan.

JER. NOTERDAEME

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Ge gaat algauwe weten *hoe late* dat het is: daarover bescheed zijn.

Spelmaker = beslagmaker.
Pieter en zal hem niet gauwe laten *verbijten.*
Dat peerd is wonderschoone: 't is *alle oogen vol.*
Mij' kind, *schoo*' *kind*! of ware 't een uilejong.

‘Hoe gaat het met uwe gezondheid?’ zei Ko.
‘Stijf wel,’ zei Jan,
‘Doet gij dat alzoo voort,’ zei Ko, ‘en 'k zal ik-ik den geneesheer betalen!’

Hij kwam daar *pateelkestijd*: te late.

De Bo schrijft: ‘De Hollanders geven aan Leep, den fig. zin van doortrapt, schalk, slim. Wij zeggen Loep.’ te Iseghem zeggen ze ook: *'t is ne leepen, ne leeperik*, in den zin van: 't is ne slimmerik, nen oolijkaard. *Gij zijt te leep*, te slim, te boos.
Jan ging daar *preusch lijk een' katte die nen derme sleept.*

Verdjammelen, = vertrampelen, vertrappelen.

Met geld koopt men de schoonste krieken van de markt.

Die geld heeft mag kloppen,
en die krot heeft moet zijn' muile stoppen.

De goe koeien *verkoopen op stal*: de goe dochters worden thuis bezocht en verloofd.
Gespogen = door en door, gernde, volslegen: ne gespogen boer.

Halsvin = halsveder.
Ge moet u *voorenschieten*!

Ge zult u wel laten *afhoogen* in den overslag; 't en is maar om den instelpenning te hebben dat gij op dat huis gehoogd hebt.
Landen = naar den Hemel gaan: 't Is te zien of hij met al dat zal kunnen landen.

Die doet dat hij kan, is een eerlijk man.

Gij kunt wel leven met éénen God, maar niet met éénen mensch.

Dat is *Sinte Pieter op Ons Heere* leggen.

Dat het *gebed van den hond* verhoord wierde, 't zou beentjes regenen.

Die man heeft *brugskes over alle waters.*

De *dochter die ter kerke gaat om te trouwen*, zet met heuren knecht uit, en komt met heur meester weêre.

Men vindt *meer huizen als kerken*, zei Theunis, en hij moest verhuizen.

't Slechste wiel van den wagen maakt doorgaans meest geruchte.

Men drinkt geen vergif uit eenen eerden schotel.

't Zal u zieltje (*u*) *gedenken*! ge zult er *tegenwaaien*! ge zult er van gaan krijgen!

Daar en is geene man zoo goed, of hij heeft *een' padde onder zijnen hoed.*

Dat kind zal *doo'gaan*; zij hebben het *doo'gekabuild.* 'k Zou mij *doo'loopen* (haasten) om alzoo te gaan slaven! Ge moet dat *doo'zwijgen*, Jan heeft een tote! Hij zou ze al *doo-leggen*, platleggen, overwinnen. Pé ligt in 't *doo'kotje*, in 't *dood'huisje.* Bruin weert hem *om dood*! Hij gaat nog *doo'vallen* waar dat hij staat! Ko gaat hem *doo'slapen.* Oude menschen slapen hulder dood, en jonge menschen slapen hulder gezond. *Si dormit, salvus erit.*

Duivelsbete. Zekere wijze van eenen appel, eene peer enz. in tween te snijden.

Gods water over Gods akker laten loopen: gerust zijn in de wereld.

Jan had daarmêe gedaan in nen *duivelslag*, in ne vloek, in ne wink, in ne pink.

Ne vent lijk Ko zal altijd deur *de wereld geraken*; zijn bestaan vinden.

Met *duist gelukken* is 't er toch eindelijk van gekomen!
Dat en is niet *onthoudelijk*: 't en kan dat niemand onthouden.

Dien uitleg en is niet *aanveerdelijk.*
Die toebak en is niet *smoorlijk*: hij is veel te wak.

Dat huis is wel te koope, maar 't en niet *koopelijk*: ze vragen veel te vele.

Dien boek en is niet meer krijgelik.

Van Kortrijk tot Brugge in zes uren: 't en is niet *gaanlijk!*

Jan en *kijkt* nooit *uit*: hij en steekt nooit over.

Is dat toch ne *lekmoes* (lamoezer) van ne jongen! *lekmoezen* (lamoezen) is zijn beste ambacht. Dat is een *zeemersmuile!*
Ko *weunt in de vrouwestrate*: zijn wijf *draagt de broek.*
Zeeuwsch = alwat eigen is aan de streke die langs onze Noordzee ligt, op eene breede van twee drie uren, volgens dat de zware landen strekken. - Het *zeeuwsch speur* (de zeeuwsche wagenslag) is wel een decimeter breeder als het *vlaamsch speur.* De *zeewelingen* (noorderlingen) en kunnen de *houtlanders* (zuiderlingen) niet geluchten.
Om te beteekenen dat iemand van iets geen verstand noch ondervindinge en heeft: Wat kent gij van de geeten? ge en hebt nog nooit geenen buk gehouden!
't Is van ne goen uitval: men zoude er nen buk mee vetten.
't Is *beutere bij de visch;* 't is geld op stake. - *Aan de handelinge en is er geen verlies.*

Twintig jaar groeien;
twintig jaar bloeien;
twintig jaar staan;
en twintig jaar vergaan.

Ofwel:

Twintig jaar jeugd;
twintig jaar vreugd;
twintig jaar noch dit noch dat;
en twintig jaar oeie mijn hoofd! oeie mij gat!

Dat en is *gee' zeggen!* Dat en is *geen doen*!

Van taai koeivleesch: 't is van eene die *met nen bril geweed* heeft: van eene zeer oude koe.

Van iets dat al lange geleden is: *'t gers is er al deure* (of *over*) *gegroeid.*

Ne leelijke wensch: 'k Wensche u *overal jeukte, en korte armkes!*

Tone, wat hebt gij van den noene g'eten? *Bleksoupe en steur*, zei Tone; mij wuif was aan 't pronken; maar 'k gebaarde dat ik achter iets zocht, en ze zei alzoo: wa' zoekt je di? achter uw tonge, zei ik.

'k Zitte hier als of ik zou *gebakken* hebben, en 'k en hebbe nog niet *gedeesemd.* - *Hij zit daar lijk een die versch gebakken heeft*: die niet meer te doen heeft.

Hij gaat er deur lijk *Stoffele deur de boon'n*: met vuile voeten.

Met al dat bijwerk, 't is *dunt-de-melk*: korteresse van tijd.

Hij zou beter *het hekken aan den ouden stijl laten*: de zake laten lijk of ze was.

Ne *zorgzak* is een die stijf bezorgd is, die wel zorgt.

Jan is ne goe *voorenboldere*; hij kan wel *vóórenbollen*; hij legt altijd een schoone *voorbolle.* Hij kan ook wel *schreveschieten*, maar hij en kan niet *smolsjassen* (kaartspel).

Taartekliever = taarteklaai, dommerik.

't Is 'en *luksmete*: 'en teerlingsmete.

G.V.D.P.

Mingelmaren

STUDIEN, op godsdienstig, wetenschappelijk en letterkundig gebied, nieuwe reeks, 29ste jaargang, Utrecht, P.W. Van de Weyer, 1897.

In de derde aflevering van het XLVIIIe deel van dat geleerd Hollandsch tijdschrift, lezen wij, op bladzijde 299-300, eene aan-

kondiging en aanbeveling van de geschiedenis der H. Elisabeth, vertaald door EE. HH. August Cuppens, Guido Gezelle en A^{n}. De geleerde schrijver sluit zijne aankondiging met de volgende woorden, die mij de moeite weerd schijnen, in Biekorf aangehaald te worden:

'Deze vertaling dunkt ons voortreffelijk omdat zij het oorspronkelijke, zonder slaafs letterlijk te zijn, getrouw weergeeft.

Wij twijfelen er daarom niet aan of zij zal gunstig ontvangen en met dankbaarheid gehuldigd worden van de vlaamschsprekende geloofsgenooten van de heilige Elisabeth; of wij, hunne noordelijke broeders, met hen daarin zullen instemmen durven wij ons niet voorstellen. Wij mogen wenschen dat tal van woorden en zinwendingen der vlaamsche spreek- en schrijftaal ook bij ons nog gangbaar waren of weer in gebruik kwamen; maar, zoolang die wensch niet vervuld is, zullen die uitdrukkingen een beletsel, vreezen wij, zijn voor de verspreiding onder ons van dit, en menig ander, goed en schoon boek.'

Dit schrijven erkent, mij dunkt, dat de tale door onze Zuidnederlandsche geleerden geschreven, degelijkheid en deugdelijkheid bezit; dat de Hollandsche tale door woorden en wendingen der Vlaamsche spreek- en schrijftale zoude behooren verbeterd te worden, maar dat de overspannen teergevoeligheid van onze Noorderlijke broeders daar een beletsel toe is.

Aan den geleerden schrijver die zulks bekent, zij onze beste dankbetuiging, en wij verhopen dat hij in het toekomende, nog zijne edelste krachten zal inspannen, om, bij zijne Noorderbroeders, alle schadelijke vooringenomenheden uit den weg der ware verbroedering te ruimen.

R. DE CAELE

IN '*Biekorf*' 2de jaar, 1891, leest men, dat in 1668, Sebastiaan *Semyn*, pastor van Sint-Jooris-ten-Distel was; en men vindt er twee kleene gedichtjes aangehaald:

De naam van den toenmaligen pastor van Sint-Jooris is daar misdrukt. In plaats van Sebastiaan Semyn, behoort men te lezen *Jennyn*; hier is immers spraak van den broeder van Joannes Jennyn, gewezen pastor van Sint-Gillis binnen Brugge. Heeft hij zelf de twee vierlingen gedicht, of zijn zij het werk van eenen zijner broeders, Gulielmus, pastor van Westcapelle, of Philippus, kanonik regulier van den Eeckhoutte? Dit kunnen wij niet zeggen, doch wij zijn geneigd om ze dezen laatste toe te schrijven, die eene wel versneden vlaamsche dichterpen bezat.

(*De bekende Pastors van Sint-Gillis*, bl. 725.)

KANONIK ERN. REMBRY

[Nummer 14]

Van den wonderbaren Eeke
***Vervolg van blz.* 169.**

HET leedde den jongeling naar de tweede zale.

Hier ging het slechter; de drake was wel aan 't slapen maar zij lag met haren kop tendenuit in eenen hoek geschoord, zoo dat de strijder, wilde hij er aan geraken, over haar lijf moeste en dan in 't nauwe zat tusschen den muur en het gedrochte... Zulk een werk en zou ik niet masschen, dacht de jongeling, ik zal het anders moeten aan boord leggen. Om de vorstin over het lijf der drake te doen gaan, en dan weg te vluchten, 't ware nog gevaarlijker; moest het gedrochte wakker schieten, wie weet of het ons alle twee niet en zoude om den hals brengen. Hij en zag er bijkans geen rechter kant aan, als hij al met nen keer een goed gedacht kreeg. 't Zal al vele zijn, dacht hij, zoo ik de drake een harer voorpooten afsla; 't zal dan moeilijk zijn voor de drake haar te rechten, en dan met eene lichte wonde aan den

kop zal zij verre gezet zijn. In eenen slag was de voorpoot afgehouwen. De drake sprong rechte, en smeet een afgrijselijk geschreeuw. Zij spankelde hare wijde muile open en hinkte naar den jongeling, gereed om hem te verslinden. Maar deze, rap als de weerlicht, bukte neder, sprong onder het dier en sloeg den anderen poot af. De drake plofte neder, met zulk eenen pardaf, dat de jongeling meende dat zij steendood was. Doch voor de tweeden maal sprong zij rechte en zweepte zij haren steert tegen de steenen wanden, dat geheel de zale ervan lunderde. Dan ging de jongeling eenige stappen achteruit, haalde zijnen raam en, met eenen trek, splette hij haren kop. Nu viel zij voor goed.

De vorstin lei ook haren vinger op haren mond en gaf hem de zelfste waarschuwing.

‘'k Hebbe voor u gevreesd,’ sprak het kaboutertje, dat wederom daar gezet was, ‘maar, gij zijt een man uit 'en duist; 't zal al wel verloopen, komt, nog nen stap en gij zijt er.’ 't Was nu een ander paar mouwen. Bij al dat eendelijk geruchte was de derde drake wakker geschoten, en, van met dat de steen uitrolde en dat de jongeling binnensprong, ging zij met eens zoodanig aan 't briesschen, dat de jonge man zijnen moed voelde begeven.

Die drake was nog zoo groot als de andere, en zij droeg op haar reusachtig lijf zeven koppen, die hunne vergiftige tongen lijk zeven scherpe pijlen vooruitstaken, en hunne vreeselijke tanden gereed hielden om hem te verscheuren.

't Is hier slag of val, dacht de strijder, en hij sloeg met zijn zweerd, van den eersten keer, drie koppen af. Doch 't was nu dat de drake heure perten speelde. Zij sprong, vol razernij, van den eenen hoek der zale naar den anderen, en slingerde haren krulsteert over den vloer, zoodat de jongeling maar te schuiven en had, wilde hij ter stede niet doodgeslegen worden. Als hij nu al lange van den eenen kant naar den anderen gevlucht had, viel de drake stille. De jongeling schoot er naartoe en sloeg de andere koppen af....

De vorstin, die in eenen hoek der zale, met kloppend herte, haar lot afwachtte, vloog hem zelf te gemoet, eer

hij den tijd had om eenen stap te verzetten, en zij noemde hem dankbaar haren verlosser. Het wiemtje was in eenen wip de zale uit, rechte naar zijne makkers, om het blijde nieuws aan te kondigen. 't Stond bij dat kleen volksken al in rep en roer; men hield een leven zonder ende of grond.

Het eerste dat de jongeling in de ooge kreeg, als hij bij de wiemtjes wederkeerde, 't was een groote wagen geladen met geschenken, van alles dat men gedenken kan. Goud en zelverwerk, kostelijke steenen, prachtige wapens en allerhande gerief; 't en ontbrak niets.

De wiemtjeskoning kwam hem te gemoet, wenschte hem veel geluks, en vroeg hem of hij van zin was zijn woord te houden. ‘Mag ik u vergezellen,’ sprak hij, ‘en uw stalmeester worden, dan is geheel die wagen met kostbaarheden voor u.’

‘'k En heb maar een woord,’ sprak de jongeling, ‘en ik ben u te dankbaar om u eenig onrecht te doen; zijt dan welgekomen bij mij; heden nog zullen wij vertrekken. Alwaar kunnen wij met onzen wagen doorgang krijgen?’

‘Tusschen hier en een ure,’ sprak het wiemtje, ‘kunnen wij al ten hove zijn.’

‘Hoe eerder wij ons vader wederzien hoe beter,’ spraken de vorstinnen, ‘wij en kunnen het bijna niet meer uithouden, zoodanig verlangen wij.’

Een prachtige wagen met kostelijke versierde zitsels kwam voorn, door twee wonderschoone peerden getrokken.

Eenige stonden later kwam de jongeling met de drie vorstinnen en het wiemtje, in vollen draf, in eene der lange dreven van het vorstelijk slot aangereden.

Buiten het wiemtje, geen van hen en had kunnen bemerken, hoe zij uit de onderaardsche woning, in de vrije lucht gekomen waren. Het dacht den jongeling dat zij een oogenblik in volle vlucht, als door eene avedochte gereden hadden; 't was al dat hij er van denken kon.

Als men den ouden koning nu boodschapte dat zijne drie dochters, met hunnen verlosser, het slot naderden, dat een dienaar hun aangesproken had, en was komen

voorngereden, en bezat hij zijn zelven niet van vreugde. Hij deed hem, niettegenstaande zijne ziekte, buitendragen, en wilde kost wat kost zijne dochters tegengaan. 't En was geen zeggen aan; hij moeste ze zelve verwellekommen, en hij liet hem tot voor de poorte dragen. Of er daar geweend wierd en omhelsd! De oude koning was er zoo in gedaan, dat hij 's anderdaags zieker en zieker wierd, en schaars éénen dag, zijne vreugde kwam te overleven.

Nu was de jongeling koning en meester van gansch het rijk. Hij trouwde met de jongste vorstin en vierde wel veertien dagen lang zijn huwelijk.

Hij bestierde zijn rijk met verstand en wijsheid. Een van zijn eerste zorgen was de dieven, de moordenaars en de boosdoeners te straffen en uit te roeien.

Hij zelve trok met een honderdtal goede strijders, naar het slot daar zijne moeder eens gevangen zat, miek hem meester van al wat er ten huize en ten hove was; en nam den hoofdman met zijne moordenaars gevangen mede.

Jamaar! 't en leed niet lange of de bevelhebber van den ouden koning, had ook den wonderbaren eeke gevonden!

Hoe stond hij te horken, als hij van den boom vernam, dat de koningsdochters al verlost waren, dat de koning dood was, en dat een vreemde man, de redder zijner dochters, op den troon zat.

Dat en zou geen waar blijven! Doch wilde hij zelve koning worden, 't wierd hem eenen moeilijken last opgeleid; hij zoude leger en leger te strijden hebben; hij moeste alles wagen, geen ander middel en stond hem te verkiezen.

('*t Slot volgt*)

J.V.

Nog van het nieuw Dietsch Heldendicht ‘Godwin en Adeltrude.’ *Vervolg van bladz.* 73.

NOG menig prachtig uittreksel, uit het tweede deel van het heerlijk Heldendicht ‘*Godwin en Adeltrude*’ hadde, in ons tijdblad, verdiend aangehaald te worden, maar tijd en plaatsgebrek hebben zulks tot nu toe belet; en daar het werk nu reeds verschenen, en in veler handen is, zullen eenige opmerkingen tot slot van dezen opstel voldoende zijn.

En vooreerst, in hetgeen op het begin van bladzijde 18, van dezen jaargang gedrukt wierd, is er eene onnauwkeurigheid geslopen, en wat aldaar over het werk Augustinus gezeid wordt, behoort in den volgenden zin veranderd te worden: Een treurspel van den schrijver is het tweede opgekomen in den driejaarlijkschen prijskamp voor tooneelletterkunde, ten jare 1890-91. De eerste plaats in dien wedstrijd, wierd behaald door den schrijver Nestor De Tiere. Daar dit werk op een ander tijdstip en in een ander vak der letterkunde moet geschikt worden, als ‘*Tijdkrans*’ en ‘*Een dure Eed*’, kan het bijgevolge met deze werken, naar den prijs niet medegedongen hebben.

Ons heldendicht beslaat twee lijvige boekdeelen, is op schoon deugdelijk papier, met nette en zeer leesbare boekstaven gedrukt. Het eerste boekdeel bevat eene landteekening tot geleide van den lezer; eene geschiedkundige voorrede van bladzijde 5 tot 43; de 20 eerste zangen van bladzijde 47 tot 461, die gevolgd zijn van bijzondere ophelderingen over oudheidskunde, Germaansche godenleer enz. van bladzijde 462 tot 480, en sluiten met eene kleine woordenlijst tot nadere toelichting. Het tweede boekdeel behelst, benevens de 20 laatste zangen die strekken van bladzijde 8 tot 348, eenige bijzondere ophelderingen van 349 tot 360.

De uitvoering van dit gewrocht strekt ter eere van zijnen drukker, den heere Callewaert-De Meulenaere,

uitgever en boekhandelaar, in de Boterstrate, t^{k} 36, te Iper, die, voor den geringen prijs van 5 frank (of nog min voor talrijke inteekeningen), ons een meesterstuk verschaft dat omtrent 850 bladzijden beslaat.

Voor godvreezende ouders, en voorzichtige opleiders der jeugd, is het dikwijls, och arme! eene lastige taak, deugdelijke en gansch onberispelijke dichtwerken in de handen der kinderen en der leerknapen te steken, zonder vreeze de ongestoorde reinheid hunner onschuldige zielen te beroeren of te besmeuren. Gelukkiglijk en dreigt zulk een gevaar de leerknapen niet die '*Godwin en Adeltrude*' zullen doorbladeren en genieten, want bij al zijne andere gaven, voegt dit werk nog eene keurigheid, eene edelheid, van woorden, zegswijzen, beelden en vergelijkenissen die enkel bekwaam zijn, om het hert van den jongeling te verheffen en te verzedelijken. Dat geschiedt nochtans zonder dat de betooverende aantrekkelijkheid, of het steeds klimmende belang ooit begeven, of in iets moeten onderdoen voor andere lettergewrochten die algemeen geprezen worden. Bijgevolge mag dit werk, van het begin tot het einde, van alle leer- en jongelingen van beide geslachten, geruster herten gelezen worden, niet alleen zonder eenig gevaar voor hunne inbeelding of hun hert, maar met gesteunde hoop dat die lezing hun verstand en hunne deugdzaamheid zal uitbreiden en versterken.

Maar, zal er iemand vragen, zijn er dan hoegenaamd geene vlekken of gebreken in dit Heldendicht te bespeuren? 't Ware vermetel zoo iets te beweren, en al wie met het schikken en bouwen van dichtwerk bekend staat, en zal niet verergerd zijn, als men in een gewrocht van omtrent 15.000 verzen, soms eene reke tegenkomt die zachter of meer welluidend hadde kunnen klinken, soms een woord dat wat gewrongen, soms eene stemzate die wat gedwongen schijnt, maar, men denke hierbij, op al het heerlijke van het gewrocht, en wete dat de dichter misschien redens volgt die ons onbekend zijn, of hem door den betooverenden glans van beeld en gedacht, meer laat medeslepen, als door de nauwgezette gepastheid van woord en snede.

Daarenboven, het einde van het gewrocht, alhoewel het prachtig is, zoude mij meer voldoening geschonken hebben, hadde de dichter ons, in eene begeesterde zielsverrukking, een vooroorbeeld afgeteekend van al het heerlijke, al het roemweerdige, al het kunstrijke, dat in latere dagen ons Dietsche vaderland aan den spits van alle beschaafde katholijke volkeren deed pronken. Hadde hij, in eenige zijner machtige trekken, eene tintelende schildering van de geschiedenis van Vlanderen voor onze oogen doen blinken.

Ja, zulk eene schildering, veredeld en bestraald door den glans van ons oud christen geloove, hadde ik door onzen dichter willen zien afmalen tot prachtig sluitstuk van zijn heerlijk gewrocht.

Maar genoeg daarover. Wij zijn overtuigd dat deze kleine opmerkingen en alle andere die men zoude kunnen aanduiden in eene tweede uitgave, zullen benuttigd worden, en dat wij alzoo een meesterstuk zullen bekomen dat in alle opzichten onberispelijk zal staan. Hetgeen ons in die hoop moet versterken, 't is eene hoogstvleiende goedkeuring voor den schrijver. Immers zijne doorluchtige Hoogweerdigheid G.J. Waffelaert, Bisschop van Brugge, heeft niet alleen met alle welwillendheid, de opdracht van dit werk aangenomen, maar zijne Hoogweerdigheid heeft na het heldendicht gelezen te hebben, getuigd dat hij het prachtig vindt van opvatting en uitbreiding.

De elf honderd afdruksels, die alreeds besteld zijn, helpen die getuigenis bevestigen; ten andere de gunstige beoordeelingen die men langs alle zijden verneemt, te zamen met de ontwikkeling der gedachten, over volksdommelijkheid en stamtrots, zullen maken dat er geen geleerde of ontwikkelde Vlaming en zal gevonden worden, die er niet en zal aan houden dit gedenkmaal van de kerstening onzer voorvaderen te bezitten, om het, met een immer vernieuwd genot, te lezen en te herlezen.

Een wensch, om te sluiten.

God beloone onzen dichter; Hij zegene zijn werken en streven opdat hij, zijne Dietsche broeders, met zijne

zangen nog moge in verrukking brengen. En ons christen volk beware dankbaar in zijn geheugen den roemrijken name van den eerweerden dichter, die de beste krachten van zijn hert en zijnen geest wijdde, tot verheerlijking van ons christen geloove, en van ons dierbaar Vlanderland!

R. DE CAELE

Am

WAARBIJ komt het dat wij leerden, dat Karel de Groote, Sassen naar Vlanderen heeft overgezet?

Eene echte gebeurtenis door verschillende oude schrijvers aangestipt, gaf daar aanleiding toe.

Karel de Groote moest de Sassen dempen; hij heeft ze hier en daar in zijn keizerrijk rondgestrooid en verspreid, en 't is te denken dat menig Sassenheim in Duitschland, en ook in onze Dietsche gewesten, aan die nederzettingen zijnen oorsprong te danken heeft.

Sommige chronikschrijvers hebben enkel de gevarenissen der Sassen vermeld; andere hebben daar van hunnen eigenen uitleg willen bijvoegen.

Alzoo berusten er in de *nationale* bibliotheek of landseigene boekenhalle van Parijs twee handschriften van de chronike van Amoïn.

In 't eerste handschrift, t^k 12711, leest men het volgende, overgeschreven uit de bekende *Vita Karoli* van Einhard:

Omnes qui trans Albiam et Wihmuodi habitant Saxones, *cum mulieribus et infantibus transtulit in Franciam*: Karel de Groote deed al de Sassen, die over de Elbe en Wigmodia woonden, met vrouwen en kinderen, naar Frankenland verhuizen.

Wigmodia is eene gau die aan de monding der Elbe gelegen was.

In het tweede handschrift, t^k 5925, staat er daar eene aanteekening bij; ze luidt als volgt:

Hinc dicunt quod Brabantini et Flandrenses orti sunt, *qui Franciam inhabitant et Saxone locuntur*: 't Is van de Sassen, zeggen ze, dat de Brabanders en de Vlamingen afstammen, die in Frankenland wonen en Sassensch spreken.

De taalgeleerdheid van den eenvoudigen tijdbeschrijver heeft hem op het dwaalspeur gebracht.

De Vlamingen te grooten deele, en de Brabanders spreken Nederfrankisch, en iedereen aanveerdt dat ze van de Saalfranken afstammen.

Vandaar is die zeise in de *Grandes Chroniques de S*^{t}*-Denis*, door Paulin Paris uitgegeven, overgegaan, waar ze de geschiedschrijvers geput hebben.

Daar staat in het tweede deel, bl. 128 te lezen: *De cette gent sont ores estrais les Brabançons et les Flamens*, *et ont encore cette meisme langue.*

Men ziet dus dat het in oude oorkonden en getuigenissen niet enkel eenige Vlamingen en geldt op onze kusten gehuisvest; de oorsprong van al de Vlamingen en al de Brabanders, wordt aan de Sassen toegeschreven en op dien voet en is de meening niet aanneembaar.

Karel de Groote heeft hier en daar Sassen gevestigd: heeft hij er ook naar Vlanderen overgebracht?

De geschiedenis en meldt het niet; 't is mogelijk, en om zeker te zijn moeten wij bij gebrek aan schriftelijk bescheed, naar andere getuigenissen uitzien en Sassensche kenmerken in Vlanderen opzoeken.

***

De heer Vanderkindere verdedigt de Sassensche nederzettingen in Vlanderen en hij spoort zorgvuldig alles op wat hij aan Sassenschen invloed meent te mogen toeschrijven. (*Bull. de l'Acad. R.* 3e *série*, 10 *bl.* 431.)

Hij bespreekt ook den uitgang *ham* in de oordnamen; deze uitgang is Sassensch, zoo schrijft hij; hij maakt deel van eenige benamingen in Vlanderen; hij is dus eene Sassensche eigenaardigheid op Vlaamschen bodem waargenomen.

Er valt op te letten wegens het woord *ham.*

Wat is dit woord, dit naamdeel, en wat heeft het te bedieden?

1° In 't Angelsassensch en in 't Friesch bestaat de uitgang *ham* met lange *a.* Hij is zeer gemeen in Engelland. Hij komt van *haim* en hij geldt in die talen als eene wisselgedaante van 't woord *heim,* het overbekend bestanddeel menigvuldiger oordnamen, door de Franken vooral bemind en veroorboord.

2° Daarnevens bestaat er een ander woord *ham* met korte *a*, wiens naamreden onbekend is en dat met *inham* en *uitham* verwant, eenen hoek aan eenen stroom beteekent.

3° Kiliaen en De Bo doen ons nog eene derde beteekenis kennen, deze namentlijk van *weide.*

Hoe is deze beteekenis ontstaan?

Hoogleeraar Gallée, van Utrecht, en heeft er geene moeite mede: hoeken aan den vloed zijn dikwijls met gras begroeid; van daar de beteekenis van weide. (*Nomina Geographica Neerlandica*, III, bl. 336.)

Wij en aanveerden dien oorsprong niet.

Speuren wij eens Kilaen aandachtig na.

Hij zegt: *ham, hammerick, fland. pratum, pascuum.*

Daar is de beteekenis van meersch en weide, maar daarbij staat ook het wisselwoord *hammerick*, dat ons eenen anderen weg wijst.

Wat is *hammerick?*

Weêrom eene Friesche kennis, zooals wij er geheele dagen in Vlanderen ontmoeten.

Hammerick is een zuiver Friesch woord en wisselt in de Friesche tale met *hammerk*; *hammerk* is de Friesche gedaante van *heimmark.*

Heimmark!... Dat woord wekt eene wereld van gedachten; het toovert een gansch verleden voor onze oogen; het voert ons terug naar den tijd dat Tacitus de zeden onzer Germaansche vaderen in zijne kloekgespierde tale beitelde: *Agri pro numero cultorum ab universis in vices occupantur.*

Mark is paal te zeggen en vandaar ompaalde ruimte: de akkers, de weiden en de wouden, die de gemeene eigendom van het *heim*, van het dorp uitmaken.

In Friesland bestond de marke uit weiden, die tusschen de dorpgenooten tot hun gebruik verdeeld wierden en zoo is het gekomen dat de dorpsmark, de heimmark of hammerk de beteekenis van weide verworven heeft.

Ham is volgens Kiliaen 't zelfde woord als hammerick; de hammerick is de gemeene weide van het dorp; men kan dus onverschillig zeggen: den ham, de weide en de hammerk, zoover en zoovele dat weide en ham en hammerk wisselnamen worden, dat ham de beteekenis van weide blijft behouden en dat deze bediedenis als eene Friesche gedachtenis bewaard is gebleven.

Een weêrklank van dit oudgermaansch, frieschgetint verleden heeft onze De Bo opgevangen, toen hij in zijn onsterfelijk Idioticon aanteekende:

Am, weide. De koopman in beesten heeft eenen goeden am langs de Leie...

***

Niet ver van Steuerwald, Noord van Hildesheim ligt *Ansheim.* Dat is het heim, het dorp van Ans, die de eere had een roemrijken, den goddelijken naam der Asen te dragen.

De Dietsche weêrga van dezen Duitschen oordnaam is ons *Handzaeme.*

't Blijkt immers zonneklaar uit de oude gedaanten van dezen vlaamschen dorpsnaam, welke wij in de oorkonden aantreffen.

In een stuk van 1365 lezen wij:

‘Ic der Niclais Crullin, prochipape van Ansaem orconde ende doe te wetene allen lieden, dat Clais van den Houke up ghedraghen hevet broeder Jhanne den Wale, twee linen ende ene halve lands litel min jof meer, ligghende binder prochye van Anbaem...’ (*Cartulaire de l'Abbaye de Beaulieu*, Brugge, 1894, I, bl. 170).

Ansaem wordt, evenals *Ansheim* bij Förstemann, gevoeglijk ontstukt in *Ans* en *am, ham* of *aem*, weide.

Merkt op dat de *a* van 't Friesche woord *ham* lang is en van zelfs door *ae* in onze Vlaamsche oorkonde verbeeld wordt. De *a* van ham in de beteekenis van hoek is kort.

Ansaem is dus de weide van Ans.

Daar *am* bij ons weide beteekent en wij die beteekenis aan de Friesche tale te danken hebben, kunnen wij met L. Vanderkindere in dezen onzen ham-naam geen kenmerk van de Sassen, geene gedachtenis van Sassensche nederzettingen erkennen.

J. CLAERHOUT

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Aan *doovemans deure* kloppen: nutteloos iets vragen aan iemand.

Ne *krijgere* is een die krijgachtig is, die altijd uit is op den krijg, die alle gelegenheden zoekt om iets te ontvangen. Jan en is geene krijgere.

Ne *krebbebijtere* is een die armoe lijdt.

Van een die stijf leelijk is: Hij is *te leelijk om te helpen donderen*; ofwel: *om vóór den duivel te dansen.*

Hij is *op Sint-Tolpedag geboren*, drie dagen vóór 't geluk. (van nen ongelukkigaard).

't Gaat vandage warme zijn! - Ja 't! De tooveresse, zei het ook, en ze moest verbrand zijn op de markt.

'k En hebbe daar geen zierken van g'eten: '*t mag in mijn oogen!*

't Is lijk *rogaal* (lijk vergif: stijf slecht). '*t Mag rogaal zijn*! is 't da'k de waarheid niet en zegge.

Van iets dat stijf goed is: '*Nen hond en zou 't aan zijn moere niet geven.*

't Is waar. - Ja 't, *Waereghemswaar* (ne leugen).

't Is *uitveert, uitgefruit*, uit en amen.

Van een die vuil en slordig is: ‘g' En zoudt hem niet grijpen met een tange.’

Als 't geen waar en is, *hondtje bijt mij!*

Ge verblijdt u in een' *doo*' *mussche*! (in entwat van nieten.)
Van een' oude, groote, dikke kobbe: 't Is eene *die heure jubilé gehouden heeft!*
‘Eet nog een beetje,’ Barbara. - ‘Danke u,’ zei Barbara, ‘mijne *poeni* (buik) is vul.’

Fakelachtige, *truwelachtige*, slordige armoe.

Kwaalster: bruinachtige vogel, die de gedaante heeft van eenen stekvogel: te vinden in de bosschen van Wynghene.

Hij en zal daar niet aan *schrobben* (lésiner).

Als 't niet waar en is, *duist geneen*, *en ne pauw in de schale!*

Hij is af *lijk e zijden hoedtje.*

Hij is *gekoust en geschoeid*: hij heeft Ons Heere en de H. Olie ontvangen.

Dat en *soundert* niet: 't en komt niet overeen.

Heetekoeken en zijn geen weggen, maar 't zijn palullen, die dienen om den buik te vullen.
Van iets dat niets en beteekent: 't Is al *pap met lousse*: 't is ne geheelen *hutsepot.*

't Is al *zak naar bezatse*: 't is al gelijk.

Dat is e *sporrezaad* (sporrewaan. Zie De Bo) van e kind!
't Zal entwat zijn! e knechtjen of e meisken of gee' kind.
Hij was daar *willekomme lijk den eersten dag van den Vasten.*
Ja gij lacht met mij! legt gij uw hand op uw hoofd, en lacht met die der onder zit.
Plakachtig zijn: rechtuit stijf gehecht zijn aan iemand die bevalt: die jongen is uitnemende plakachtig, aanhechtig.
Hij stond daar te *ziene lijk nen hond op een zieke koe*, lijk een die 't niet gebeteren kan.

't En was daar maar letter volk: 'k hadde ze altemale *op mijn vingers kunnen tellen.*
Waarom en zou Jan dat (prullewerk) niet mogen doen: *de jongens houden hulder wel bezig met knikkers*!

Hij gaat er deure *lijk nen boer deur zijn gers, met zijn kloefen*: onbeschroomd, met vuile voeten.
Hij stond daar zoo onnoozel te ziene: *hij was lijk in zijn zet gebeten.*
Hij heeft honger: zijnen buik grolt, *zijne meerlaan piept.*
't Is wel gebroed; zei Manten: *twaalf eiers! en dertien kiekens*! (van ne gelukkigaard).

Van een die in al zijne ondernemingen mislukt: *twaalf ambachten en dertien ongelukken!*

De *stel* is te Iseghem de gestelde herberge waar de Congreganisten den zondag achter de Congregatie een glas bier gaan drinken.

Iemands *duimen vetten*: hem uitkoopen.
Nen oudere (*en moedere*) *en e kind*, *zijn naar vriend.*
Ne *smoutere* = ne mouwevagere, ne pluimstrijkere.

Dat volk, dat is *luizegoed*: 't is lastig en boos: 't en deugt al geen kanten.

Iemand *te koelen leggen*: vermoorden.

Hij zal wel *koelen zonder blazen*: van zelfs tot zijn eigen komen, bedaren, gezapig worden.

De zale was *stampvol, eivol,* proppende vol.

Ge en moet uw geld niet tellen: David telde zijn volk, en de peste kwam er in (ge zult nog verliezen) (in 't kaartspel).

Jan, ge moet *toetrekken*! ge moet uw bekomste eten!
Een' oude *krake* van een vrouwmensch.

Nen drummer die van onder naar boven *te niete gaat* (se retraite).

't Gaat *bal* (of: *bal-op*) zijn: 't gaat ruize zijn, ge zult er van krijgen, ze gaan opspelen.
De *onbate* van een' trabolle. Die bolle trekt meer op heur onbate of op heur bate!
Iemands *bolle wasschen*, hem duchtig bestrijen, verwijten.
Hij kan wel *stuiken*, stooten, maar hij en kan niet *schieten* (in 't krullebollen).

Kwakpuit = wakpuit, waterpuit, groene puit.
Dat is ne gildige *pulfen* van ne vent!
Dat is e klee *spokeduivelken* van e ventje!
Eene *widouwwulge.*
't Zou ne *pater gebeuren.*

Iets dat God niet en kan: *hoogten zonder leegten* maken.
Rijdt maar op! '*t is al calcie*! doet maar voort, zet maar aan, maakt u maar weg.
Ge zoudt *uit uw vel springen*! van ongeduld, van gramschap.
Nen *ouden boom* en is niet geerne verplant: nen oude mensch en verhuist niet geerne.
G.V.D.P.

Mingelmaren

Zendingen

VADER Victor der Eerweerde Vaders Discalsen van Brugge, in de wereld Karel Verleure geboren te Iper, en zendeling op Malabar, is aldaar overleden den 28sten in Zomermaand 1897, in den ouderdom van 63 jaren.
God verleene zijne ziele de eeuwige rust.

* * *

DINSDAG den 6den in Hooimaand zijn te Antwerpen ingescheept voor het zendelingshuis van Kwango in Congoland, onder andere de Eerweerde Vader Hendrik Beck van Kortrijk,

en Broeder Van Houtte, van Torhout, beiden van 't gezelschap Jesu.

God zegene de reize en het edelmoedig werk van die eerweerde Vlamingen.

TE Sint-Denijs maken de geriefelijkheden der hofstede doorgaans een gesloten, vierkanten bouw uit.

De gebouwen zijn in gebakken steenen.

Op eenen kant staat de woonstede; de stallingen maken twee vleugels uit, twee andere kanten van het vierkant: langs elke dier twee zijden vindt men ingangpoorten.

Rechtover het huis staat de schure.

Te Pitthem houden de gebouwen aan elkander niet.

Tenden het hof staat het huis, rechtover het hekken.

Langs den eenen kant zult ge de schure; langs den anderen kant, rechtover de schure zult ge de stallingen aantreffen.

Wie beschrijft er de oorbeeldige hofsteden uit andere streken van Vlanderen? 't Is zeer merkweerdig voor de kennis van land en volk.

J. CL.

KNOCKE is een Keltische naam; een knok is eene hoogte; hij heet in 't Ierlandsch *cnoc* en in 't Oudbortoensch *cnoch*, blijkens den *Wortschatz der Keltischen Spracheinheit* van Whitley Stokes.

De Kelten hebben vroeger in Duitschland ook verkeerd; ze hebben er benevens eenige Keltische benamingen van waterloopen ook hier en daar 'nen knok als gedachtenis nagelaten.

J. CL.

IN een oud handschrift vindt men de volgende rijmreken van 't jaar 1513, aangeteekend in de Sinte Pieters kerke van Thielt:

Op Ste Benedictus dach, te clocke zesse,
Quamp hier eenen hert in de kerke gheghaen
Binnen dat men dede de eerste messe,
Ende was bachten d'hooghen autaer ghevâen;
Op dien tijt laeghen de Inghelsche voor Terwaen.

J. CL.

[Nummer 15]

Eerweerde Vader Gustaf De Beerst
***Vervolg van blz.* 193.**

ONDERTUSSCHEN waren nieuwe apostels uit Belgenland bijgekomen, en de zending en vroeg niet beter dan breeder en breeder te mogen aanleggen. Daarenboven hadden edelmoedige weldoeners het taai heldenwerk der geloofsboden leeren schatten, en zij schonken geld genoeg, om, dieper het land in, ter eere van den heiligen Jacob en van de heilige Emilia, eene nieuwe werkstede op te richten.

Naar het oordeel der oversten, kon Vader De Beerst best daarmede gelast zijn.

Die werkstede zoeken en was zoo gemakkelijk niet. ‘Wilt gij mij doen stichten,’ had Vader De Beerst meer dan eens aan zijne oversten gezeid, ‘gij moet mij eene streke geven met veel menschen, om er veel te kunnen bekeeren, en met veel dieren en kruiden, om ze goed te kunnen navorschen.’

In 1895 reeds had hij met Zijne Hoogweerdigheid Bisschop Roelens, den reisstaf in handen genomen, om, noordwaards, het land van beloften te gaan zoeken. Het ging er echter slecht. Daar, waar de Rusidzi-stroom in de bergkloven kronkelt, wilden zij opwaards; maar de wilden, 't zij uit vreeze, 't zij uit wrake, stonden verschanst achter hunne steile hoogten, en rolden zware rotsklompen in de diepte, die gelukkiglijk in den vloed kwamen nederspetteren, zonder iemand hinder te doen.

Daar zij nochtans gekomen waren om te leven, en niet om goeds moeds de dood in te loopen, zoo schudden zij, volgens den raad van den grooten Meester, het stof van hunne voeten, en keerden weder naar huis, besloten hebbende naderhand betere wegen te beleggen.

Te dien tijde wierd Z.H. Bisschop Roelens naar Europa geroepen, en de Eerweerde Vaders Guillemé en De Beerst kregen last, op Gods geleide, het Zuiden in te gaan, naar betere stammen.

Den 8sten in Nieuwjaarmaand 1896, zetten zij uit van Boudewijnstad, met hunne dragers. Te Mukuli, waar zij meenden te lukken, trappelden zij uren lang in diepe en stinkende moerassen. Daar blijven was de dood zoeken. Zij dweerschten dus de poelen, en daar daagde weldra een vruchtbaar land. Vreedzaam leefde hier, over weinige jaren nog, een bloeiende stam; doch Kipoka, de slavenjager, had het land verwoest en het gangbaar volk gevangen; de overigen, die niet vermoord en wierden, waren gevlucht. Nu dat Vrithoff Kipoka reeds onschadelijk had gemaakt, en dierf niet een mensch nog zijne heerdstede, op dezen gedoemden grond, herbouwen. Rijke grond genoeg, maar huiverende eenzaamheid overal. Zij trokken dus vooruit, tot over het hoofd door het gulzige gras, en nogmaals strekte voor hunne oogen eene prachtige streke; beken met ijskoud water verfrischten en besproeiden ze te allen kante, maar wild en woest stonden de gewassen dooreengegroeid, en dekten, hier en daar, nog schaars de ijzelijke sporen der slavenhandelaars. Eenige overblijvende zwarten liepen, uit al hunne macht, het gras in, bevende van schrik, bij het zien dier lange

bleeke gestalten, die hun zooveel bloed en jammeren indachtig mieken.

Hier en kon de zendeling nog zijn tente niet opslaan, hij moest vooruit. Na zeven dagen reizens zwommen onze mannen over eenen vloed die hun den weg afsneed, en kwamen weldra in een nieuw landschap toe. Zij waren in de vlakte van Lusaka, op drie dagreizen zuid van Mpala.

***

Het was een schoon driehoekig dal, in twee bergketens gesloten. Onstuimig, over de rotsen, botste schuimend de Lufuku, en viel hier en daar, speerzende en ruischende, in de diepte.

Alzoo stond de zendeling van dichter Gezelle, voor den waterval:

De rotse rolt voorbij zijn voet,
en tuimelt en speerst in den watervloed.
De bergen klimmen, hij klimt med',
en roept, een voet op hun kruin gezet:
Excelsior!

Even begeesterd zette Vader De Beerst, zegevierend, zijnen voet op de kruine dier bergen. Het landschap immers onder hem was heerlijk. Turksche terwe, boonen, zoete pataten, aardnoten groeiden in de hoven, en allerhande pluimgedierte liep rond de hutten. Rond de 1200 zwarten woonden, in een twintigtal dorpen, langs den stroom. Rijke zoutbronnen lagen in het geweste, en lokten er, na de grasbranden, rond de duizend man, die van Mpala, Boudewijnstad en ommelands, zout kwamen verzamelen, voor een drietal maanden lang. Aan dit gaan en keeren der geburen gewend, zoo waren de inboorlingen onbevreesd van aard.

In den Westen lagen, het is waar, ongezonde moerassen, kniediepe. Maar de wind kwam zelden langs dit geweste herwaards; en nog, God zou wel helpen zorgen.

Zij plantten er het kruis. Daar was nu het huis Gods, zoo meende Vader De Beerst, zonder te vermoeden, dat het voor hem de deure was des hemels.

Dan gingen zij naar Mpala het nieuws van hun gezantschap vertellen. De keuze wierd goed gevonden, en,

den 14sten in Lentemaand, trok Vader De Beerst met Vader Aug. Van Acker, wederom, langs kortere wegen nu, naar Lusaka, om er het werk in te richten. Den 18sten kwamen zij toe, en van 's anderendaags, onder de bescherming van den Heiligen Joseph, den timmerman, wiens feestdag de H. Kerke vierde, wierd het arbeiden begonnen. Honderd twintig mannen mieken den grond gereed, velden boomen, sleurden ze bergaf, of droegen ze op machtige dweershouten. Des avonds was reeds eene halve hektare grond ontgonnen, en meer dan honderd balken lagen bij het werk.

Zoo ging het tien dagen lang, en ziet! daar stond, voorloopig, een houten gebouw van twintig meters lang, op zeven breed en evenveel hoog.

Dan nog eens wierd de reize naar Mpala hernomen, om verslag over het gedane werk te geven, en den laatsten kus van vrede te bieden aan de broeders. Dan trokken zij voor goed naar hunne nieuwe kudde.

Den 17den in Grasmaand kwamen zij toe, en gansch de bevolking, die reeds hun aanleg gezien had, ging ze, uren verre, luidruchtig te gemoet, en ontving ze als engelen Gods.

Seffens wierd nog een tweede gebouw, even groot als het eerste, bijgevoegd, en, nu dat zij voorzien waren van eene bidstede, drie kamers voor de Vaders en den Broeder, een keuken en eene schoolzaal, vielen zij dadelijk aan het werk.

't Nieuws verspreidde alom, en van uren verre kwamen heele stammen, benauwd voor de leeuwen, met gezin en have, naar Lusaka, en sloegen er hunne boma's op, rond de hallen der geloofsboden.

Iederen morgen kwamen een honderdtal mannen, daarna een honderdtal vrouwen, en, om te sluiten, al de kinderen ter onderrichting, zoodanig dat al de bekeerlingen, in weinige dagen boven de vijfhonderd in getal, tweemaal in de weke onderwezen wierden.

Met Cinksen begonnen de geloofsboden hunne zending in de omliggende dorpen: en hielden schole, om er alle meisjes en knapen, die wilden komen, te leeren lezen en schrijven.

Al de zwarten waren allerbest gesteld, en ontvingen geerne het doopsel in de laatste ure.

Meer nog, tot zeshonderd negers, gekomen om zout te zamelen, kwamen naar de lessen van Vader De Beerst luisteren.

De ziele van den zendeling stond boordevol van zaligheid, en zijne kinderen beminde hij als den appel zijner oogen.

‘Het zijn zulke brave menschen,’ schreef hij, in Zaaimaand laatst, naar zijnen broeder, ‘'t zijn zulke brave menschen. Over eenige dagen hebben zij al hunne afgoden in het vier geworpen, en hunne tempeltjes afgebroken. Alhoewel enkel sedert vier maanden onderwezen, bidden zij de avondgebeden in al de dorpen, en komen zij, elk op hunnen dag, tweemaal te weke, naar de onderrichting... Zeggen wij een woord, allen staan gereed, en niet een en heeft er nog het gedacht gehad weêrstand te bieden...’

In zijn hoofd smeedde hij groote zaken. In 't Noorden en kon hij niet dringen, de woelige Lufuku, versperde hem den weg. Hij zou eene brugge leggen en daar ook de verdoolde schapen gaan opzoeken. Later, later misschien, wie weet het, zou het woord Gods tot in Manyema doorbreken... Zijn herte ging er reeds naartoe.

Maar God, die alles best weet en doet, hield op eens hem tegen en zei hem: ‘Genoeg!’

* * *

Hij viel ziek den 12sten in Wintermaand. Hij was vermoeid en geheel ontsteld. Doch, daar hij gewend was zijn lichaam onder het jok te dwingen, vond hij weinig zwarigheid in zijnen toestand, en hij miek toch gereedschap om de vlakte in te gaan en, in de afgelegene dorpen, zijn gewoon onderricht te geven.

Hij had zijnen hemel verdiend en hij en wist het niet. Des anderendaags, een zondag, moest hij, willen of niet, te bedde blijven. De onverbiddelijke bloedkoorts had hem geveld.

En die bloedkoorts matte hem zoodanig af dat hij, reeds den maandag avond, in stervensnood lag.

Even als Samuel, ging waar de Meester hem riep, zoo ging hij even goedwillig naar de dood als hij naar Africa gekomen was, en, zonder uitstel, miek hij zijn gereedschap. Hij sprak zijne biechte, met een berouw waar de zuiverste liefde Gods in gloeide; en als zijn medebroeder zijne bezwijkende leden met de Heilige Olie sterkte, antwoordde hij zeer duidelijk en met trillende stemme op al de gebeden; en hij getuigde plechtig, hoe hij - en hij herhaalde dat het zeker was, - hoe hij altijd, in al zijn werk, Gods glorie gezocht had en de zaligheid der zielen, anders niet. ‘Laat mij nu den aflaat der goede dood verdienen’, vroeg hij, en hij verwekte nogmaals luidop een volmaakt berouw.

De twee volgende nachten wierd hij flauwer en flauwer, en iedere stonde verwachtte men zijn laatste. Ook de zieke verstond, dat het niet lange meer en zou duren, en, des nachts, tusschen den woensdag en den donderdag, zeide hij tegen zijnen medebroeder, die bij het ziekbedde waakte: ‘Ik zal sterven!’ Dan boezemde hij lange en luide zijne volmaakte liefde uit jegens God, en medeen zijn spijt over zijne zonden.

‘Ik ben toch blijde te mogen sterven,’ sprak hij dan, ‘... och, ik ben zoo gelukkig! Mogen christen sterven, priester, zendeling! Schatten wij dat genoeg, mijn goede Broeder? O! Een schoone en grootsche roep is het, te mogen zielen redden, te mogen helpen aan het verheven werk der verlossing der zielen! Arme zielen, ik zie u zoo geerne! Mijne tonge kleve aan mijn verhemelte, en mijn gebeente verdorre, indien ik u ooit vergete! Nooit, nooit en zal ik u vergeten, noch u sluiten uit mijne liefde jegens God. Zoeke het genot der wereld, die wil; ik wil enkel God en de zielen, als het mijne!’

Dan vroeg de Vader oodmoedig aan elkendeen vergiffenisse. Hij wilde met geweld uit zijn bed opstaan, en voor iedereen gaan nederknielen. Maar, ach, hij en had er de macht niet toe. Hij belastte Vader Van Acker voor hem vergiffenisse te vragen aan zijne oversten.

‘Gij moet schrijven naar mijne verwanten’, zeide hij nog. ‘Zegt aan mijne broeders en mijne zusters, dat ik

ze altijd bemind heb, en nu nog hertelijk bemin. Gij moet zeggen, dat ik, als ik op sterven lag, uitdrukkelijk met hen bezig was, en met iedereen van hen. Gij moet zeggen, dat ik mijn leven en mijne dood schenke, voor hun welzijn en voor het welzijn hunner lieve kinderen. Ginderboven, daar Onze Lieve Heer mij zoo even, hope ik, zal ontvangen, zal ik ze nog meer beminnen. En vader en moeder, o vader en moeder! ik hoop van hun zoomedeen zelve te zeggen hoe groot mijne liefde voor hen is... Wel, ik ben toch blijde!... Van mijn leven en was ik zoo gelukkig!... Niettemin, hebt gij mij nog noodig, mijn God, ik en ontloope den arbeid niet.'

En, kinderlijk, onder den dwang zijner edele liefde, miek hij zijn beklag aan God, omdat hij niets en mocht lijden, zelfs geenen dorst. En Onze Lieve Heer leed zoo onmenschelijk dorst op zijn kruis! Och, 't speet hem zoo!

Gelijk een hert naar de waterbronne, zoo dorstte hij nochtans naar God, en, terwijl hij ondertusschen Maria, de Koninginne, groette, daar weerklonken, op zijne lippen, de choorzangen des hemels, die hij in zijn misse- en getijdenboek geleerd had:

'Gezegend is de Heer, de God van Israël... Hoe zoet zijn uwe tabernakelen, Heere,... gij doet te veel eere aan uwe vrienden... te veel, te veel... *nimis... nimis...*'

En gansch den nacht, ontschoten zijn herte diergelijke liefdeschichten ontleend aan David, den Zanger.

Ondertusschen hoorde Vader Guillemé, dat zijn heldhaftige medewerker aan 't bezwijken was, en hij kwam seffens van Mpala toegeloopen. Hij kwam den 23sten aan.

Ach, hij had zoo dikwijls de gruwelijke bloedkoorts van nabij gezien, en, toen hij bij zijnen vriend kwam, zag hij dat het sterven was.

En inderdaad, des anderendaags, den 24sten, vroeg in den morgen, verflauwde het ademen. Vader Guillemé fluisterde den stervende nog eenige godvruchtige gedachten in. De zieke knikte, hij had verstaan.

Maar allengskens stonden zijne oogen beweegloos in zijn hoofd; en alsof had zijne ziele, even als de Wijzen, eene leidende sterre ontwaard, zoo poogde zij haren

laatsten band te breken, en ontvlood... Vader De Beerst was stille in den Heere ontslapen.

Vijf jaar te voren was hij, edelmoedig, al het goud zijner koninklijke ziele komen nederleggen voor de voeten der negers, nog in de wiege hunner beschaving. 't Was Kerstavond nu: 't zou hoogtijd zijn in den hemel, en de nederige priester was weerdig gevonden, om, met zijnen schat, gelouterd nog door eene brandende liefde, te gaan knielen voor de kribbe van het verheerlijkt Bethlehem.

Hij had het wel verdiend.

***

Bijna drie maanden was hij reeds gestorven, toen het nieuws in zijn vaderland toekwam. Iedereen loofde Gods wijsheid, maar betreurde toch die vroege dood.

'Het verlies van dien lieven medebroeder,' schrijft Vader Aug. Van Acker, die hem in zijne laatste stonden heeft bijgestaan, en die met heiligen eerbied al zijne laatste woorden en zuchten heeft opgevangen en bewaard, 'het verlies van dien lieven medebroeder is groot. Zijne werkzaamheid was buiten alle mate, voor alles wat zijn priesterlijk ambt en de wetenschap aanging. God had hem daartoe eene taaie gezondheid gegeven, groot verstand en ijver zonder weêrgade... In een woord, 't was een man die van alles kennisse had, en die al zijne gaven verpandde aan den dienst van God en der zielen.'

Vader Engels, een ander medebroeder, zegt van hem, dat hij eene ijzeren wilskracht bezat, en eene onverzadelijke werkzaamheid. 'Zijn ijver was overtuigend en aanzettend,' schrijft hij nog, ''t was een vier, dat, in de herten, de heilige vlam en den geestdrift ontstak.'

'Hij was vlug en nieuwsgierig van geest,' getuigt Vader De Lattre[1], 'en, als hij nog te Carthago leerde,

(1) Vader De Lattre is een vermaarde oudheidskundige, wiens ontdekkingen, tusschen de puinen van Carthago en omstreken, in de toogzale van Tunis te zien en waar te nemen zijn. Hij maakt deel van het Gezelschap der Witte Paters van Z.D.H. Cardinaal Lavigerie. Hij is geboren, te Rowanen, uit eenen vlaamschen Vader, en heet eigentlijk *De Laet.*

was hij veel met oudheidskunde bezig... Hij was blijde zijne rustpoozen te mogen besteden, om voor mij plannen en teekeningen op te maken... Van uit het herte van Africa schreef hij mij van tijd tot tijd, en wist mij te maren welke overeenkomst hij vond, tusschen de gebruiken der Zwarten in zijne verre zending, en deze der oude Carthagenaars... De dood heeft de zending van Opper-Congo van eenen kostelijken werker beroofd'.

De zelfde geleerde, in zijn werk: *Gamart*, *ou la nécropole juive de Carthage*, bespreekt de bijzonderheden eener joodsche doodenstede, die daar gevonden en onderzocht wierd. 'De eere der ontdekkingen,' zegt hij, 'komt bijzonderlijk toe aan Vader De Beerst, nu zendeling te Mpala, in Opper-Congoland.'

'Ik heb zijne dood met innigen spijt vernomen,' schrijft M.Th. Durand, bewaarder van den koninklijken kruidtuin te Brussel, 'want de weinige planten die hij verzamelde, zeggen, dat hij een man was om de wetenschap waren dienst te bewijzen... Hadde de dood hem niet onvoorziens geveld, hij zou voor de wetenschap groot en schoon werk gedaan hebben... Zijne wijze van kruiden droogen was, onder andere, zeer merkweerdig'.

De uitgevers van *Biekorf* hebben ook zijnen ijver kunnen schatten, zij, die meer dan vier maanden na zijne dood, nog lijvige bijdragen ontvingen, met zijne eigene hand opgesteld en verzonden.

***

Meer dan die ijdele lof, zullen hem willekom geweest zijn de gebeden zijner bloedverwanten en vrienden, die, op den feestdag der HH. Apostelen Philippus en Jacobus, in zijnen lijkdienst, te Adinkerke, kwamen bidden. Het blijde goud blonk op den autaar en op de gewaden der priesters, en, wanneer Zijne Hoogweerdigheid Bisschop Roelens, de overste en de goede vriend des overledenen, van op den predikstoel van hem zeide hoe dat hij gestadig gewrocht had en nooit gerust; hoe hij nooit en had gezeid: ik ben moede, en dit zelfs zoo weinig had gepeisd, dat hij, waarschijnlijk, onder den overlast bezweken was, dan waren de aanhoorders ook blijde en

welgezind, en vierden zij in hun gebed eenen heilige des hemels.

***

Toen hij, na zijne Rhetorica, het collegie verliet, kwam hij stillekens aan de kamer kloppen van eenen zijner meesters, en stak hem, tot laatste aandenken, *Der Messias* van Klopstock, in de handen.

Op het voorblad stond geschreven:

Gustavi maneat semper sub pectore nomen.
G. De Beerst.

Dat is: Blijve Gustaf's naam voor altijd in uw herte.

Die naam, noch de veelbelovende jongeling, en wierd vergeten, en deze nederige schetse van zijn leven, die hier in *Biekorf* in bewaarnisse neêrgeleid wordt, weze er ten deele het bewijs van.

S. DE QUIDT

Van den wonderbaren Eeke
Vervolg van bladz. 212.

HIJ trok dan te velde met geheel zijn leger, en kwam, na eenige dagen, onder de oogen van den nieuwen koning, zijne tenten opslaan.

't Zal nu nog al gaan beteren, dacht de nieuwe koning; 'k en ben maar rechts ten hove gekomen, en 'k moet al in 't harnas springen! Wat nu gedaan, ik en heb geen groot leger gereed!

En hij, in duizend haasten, naar den wonderbaren eeke.

'Trekt een haar uit,' sprak de boom, 'van den eersten leeuw dien gij in den tocht zult tegenkomen; en windt het rond uw' hand, de overwinning is aan u.

De koning deed het, en waarlijk, als hij met zijne mannen, den bevelhebber te keere ging, bleef hij meester van het veld.

Ja maar, nu ging de bevelhebber ook den wonderbaren eeke raadplegen.

‘Gaat naar den bosch’, zou luidde die antwoorde, ‘en gij zult daar eenen tiger tegenkomen; trekt hem een haar uit, en windt het rond uw' hand; gij zult overwinnaar zijn.

Als de koning geware wierd dat de bevelhebber wederkwam met zijn leger, trok hij wederom naar den eeke.

‘In den bosch zult gij een wilde katte gemoeten,’ sprak de boom, ‘trekt heur een haar uit, windt het rond uw' hand en dan zijt gij overwinnaar.’

De koning deed het, en de bevelhebber wierd voor goed verslegen.

Nochtans 't en leed niet lange of de koning kreeg van alle kanten mare, dat alle slag van lieden, arme en rijke, den wonderbaren eeke te rade gingen; en hij lag met achterdenken dat de bevelhebber het geheim zoude achterhaald hebben en overal bekend gemaakt.

‘Dat en zal ik niet langer herden,’ zoo sprak hij in gramschap, ‘wie weet of men mij in het toekomende, in mijn gezag en in mijne macht, op die wijze niet en zoude kunnen te kort doen. Dat zullen wij van stonden aan beletten.

Hij vertrok dan met een honderdtal gewapende mannen, en eenen geheelen ploeg werklieden, naar den wonderbaren eeke, om hem uit te kappen of, indien het mogelijk was, met pluim en vlerke te verplaatsen in de hovingen van zijn burgslot.

Daar gekomen, zoo begonnen de werklieden maar te delven en te kappen van een ende in. Maar, al met nen keer, begon de reusachtige stam, zoodanig te schudden en te beven, dat geen een der werklieden nog dorst erbij of omtrent gaan.

De wonderbare boom kwam geheel in leven, zijne kruine begon te schommelen, zijne lange takken begonnen te reunen door de lucht, en weg end weder te varen, rechte als of een geheel leger onzichtbare wezentjes er op touterden; 't en was zelve geen bladtje dat niet en verroerde...

De koning had schoone te zeggen of te bevelen, zijn volk was als van de hand Gods geslegen.

‘Wij en zullen den boom geen leed doen,’ sprak de koning, ‘wij zullen hem uitdelven, zonder een wortel of een vezel af te kappen, dat zal beter zijn.’

De werklieden herbegonnen, en de boom viel stille. Op die wijze dolven zij hem uit en vervoerden hem naar het hof van den koning, waar zij hem verplantten, op eene plaatse die de koning zelve aanwees.

Eenigen tijd daarna moest de koning wederom ten oorloge trekken en hij kwam in allerhaast den wonderbaren eeke te rade. Hij trok een blad af en vroeg en hervroeg, maar 't was al verloren gevraagd, de boom bleef stom. Hij deed anderen vragen, doch en bekwam geen antwoorde. Hij riep al het volk van zijn hof bijeen en vroeg hun of zij geenen raad en wisten.

Toen kwam een stokoude knecht vooruit, en sprak: ‘Heer koning, ik heb altijd hooren zeggen dat zulke boomen nooit en mogen verplant worden; wilt gij de zake aangaan om hem weder in zijne oude plaatse te zetten, dan zal hij misschien wederom spreken; er is weinig bij te verliezen.’

De koning was seffens gereed; de boom wierd uitgedaan en weggevoerd. Doch, als de koning met zijn volk aan den bosch kwam, ja, omtrent de plaatse daar de wonderbare eeke gestaan had, en kon niemand de rechte plek meer aanduiden. Zoeken was zoeken; van vinden en was geen sprake. Als de vijand reeds opkwam, zoo bleef de koning nog zoeken; hij zochte en bleef zoeken, en wie weet of en zoekt hij nog?

J.V.

Deze vertelling wierd uit verschillige zeisels over dezelfste stoffe volledigd en opgemaakt, namentlijk uit zeisels van Brugge, van Moerkerke, van Kortemarck en van andere dorpen in West-Vlanderen.

Mingelmaren

Iseghem's taaleigen

E, *en.* Achter den tweeden naamval -*s*, vóór een *enkelvoudig mannelijk* naamwoord dat met eenen *medeklinker* (uitgeweerd *b*, *d*, *h*, *t*) begint, zetten wij altijd, zonder uitneming, eene stomme *e.* B. v. vaders *e* stoel, moeders *e* rok, 't peerds *e* steert, Karels *e* schoonen hoed enz.

Vóór een *enkelvoudig mannelijk* naamwoord dat met eenen *klinker* of met *b*, *d*, *h*, *t* begint, zeggen wij *en.* B. v. Jans *en* aap, ezel, oven, uil, ijspauw, Pieters *en* baard, duim, hoed, tee, enz.

Vóór een *vrouwelijk* of *onzijdig* naamwoord, en gebruiken wij dat tusschenwoordeken nooit. Wij zeggen dus B. v. vaders koe, Bruins dochter, Gods bermhertigheid, Pieters leelijk peerd, hondtje enz.

Vergelijk bij dien regel hetgene wij vroeger, in het *Bijblad van Bloeimaand*, 1897, geschreven hebben, over 't onbepaald lidwoord, 't bepalend lidwoord, de bezittelijke, aanwijzende en bijvoegelijke naamwoorden enz., en gij zult daaruit besluiten hoe regelmatig wij den medeklinker *n* vermijden vóór een mannelijk naamwoord, dat met eenen medeklinker (buiten *b*, *d*, *h*, *t*) begint, en hoe regelmatig wij hem gebruiken vóór een mannelijk naamwoord dat met eenen klinker of met *d*, *b*, *h*, *t* begint.

G.V.D.P.

- Het zoude ons genoegen doen, van onzen geachten medewerker J.B. Cornelissen, den ijverigen navorscher en den bedreven kenner zijner volkstaal, te vernemen, of dergelijk tusschenwoordeken in de gouwen Antwerpen en Brabant ook in de volkssprake ligt, of het gebruik aldaar overeenkomt met het onze, en zoo niet, hoe het volk dergelijke zegswijzen weet uit te drukken.

Geliefden andere deskundigen ons te melden, hoe het volk uit Oostvlanderen en Limburg in 't zelfde geval ter sprake staat, hunne mare zoude bij ons even welkom heeten.

'BIEKORF'

Vergelijkingen

Hij is wit lijk een hemde.

Hij is zwart lijk pijkenaas, lijk mollekens balgsken, lijk moors ezel.

Hij is rood lijk nen hane, lijk een krieke, lijk een kole vier, lijk een beddelaken (schertsend).

Hij is blauw lijk een schorte.

Hij is groene lijk ges, lijk ne kwakpuit.
Hij is geluw lijk ne citroen, lijk een dokke, lijk een tinke.
Hij is grijs lijk nen hond, lijk een duive.
Hij is dikke lijk een tunne, lijk een peerderolle, lijk een mes op de sneê (scherts).
Hij is vet lijk nen otter.
Hij is mager lijk een spaan, lijk een grate, lijk een latte, lijk een zwingelberd, lijk pompewater, lijk nen hond, lijk een kraaie, lijk ne puit, lijk het hout van de galge, lijk nen uitgepekten engele.
Hij is plat lijk een weegluize.
Hij is scheef lijk een hekken.
Hij is krom lijk ne zikkel.
Hij is stom lijk ne visch, lijk nen osse.
Hij is doof lijk nen erpele.
Hij is rap lijk een katte.
Hij is vroed lijk een beeste.
Hij is droef lijk 't zop van weegluizen.
Hij is zoete lijk een lam, lijk nen engele.
Hij is onnoozel lijk subbedut.
Hij is dul lijk een henne.
Hij is hard lijk den duivels voorhoofd.
Hij is dood lijk een luize.
Hij is deurdronken lijk een oude oliekanne.
Hij is verbeend lijk ne kwakkele.
Hij is gierig lijk nen hond.
Hij is zoo dom als een kalf, als het gat van de balie, als een canon, zoo dom als 't peerd van Christus, en dat was nen ezele.
Hij groeit lijk een koole.
Hij weegt lijk nen doôn hond.
Hij bleust lijk een krieke, lijk een rape (scherts).
Hij kan drinken lijk nen trachtere, lijk een koe, lijk een mollegat, lijk ne snoek.
Hij ziet lijk een katte.
Hij sloeg er op lijk op ne kafzak, lijk den duivel op Geeraard.
Hij keek zoo zuur als een wertse (uitspr. wèse).
Hij zag lijk een bedrukte Madeleene.
Hij keek losch lijk een tinke.
Hij sliep lijk nen tjok, lijk een rooze (slaaprooze = *pavot*).
Hij wrocht lijk een peerd, lijk ne muil, lijk ne leeuw, lijk een beeste.
Hij trok lijk ne muilezel.
Hij schreeuwde lijk ne melkezel.
Hij tierde lijk ne moordenare, lijk ne ketter, lijk nen bezetenen.
Hij grolde lijk een zwijn.
Hij wrong hem lijk ne paling.
Hij liep af lijk een bobinewiel.

Hij loog meer als dat een peerd trekken koste.
Hij leefde lijk ne visch in 't water, lijk God in Vrankrijk,
Hij blekte lijk ne kater, lijk een oliekanne.
Hij blonk lijk ne spegel.
Hij stonk lijk nen buk, lijk vorte visch.
Hij was dronke lijk ne geernare.
Hij danste lijk ne zot.
Hij was welgezind lijk 100,000 man.
Hij zong lijk ne lijster.
Hij sprak lijk nen boek.
Hij schreef lijk nen avocaat.
Hij ging lijk nen Batavier.
Hij liep lijk nen haze.
Hij vloog lijk ne schicht, lijk ne pijl uit den boge.
Hij weerde hem lijk ne puit op een sargie, lijk ne worm.
Hij zweette lijk nen das.
Hij viel lijk een slunse, lijk een lam.
Hij spoog lijk ne reiger.
G.V.D.P.

TEN jare 1885 las de heer L. Vanderkindere, ter Academie van Belgenland, een opstel over den oorsprong der vlaamsche bevolking, over de Zweven en de Sassen in Vlanderen.
Hij aanschouwt o.a. den uitgang *muide* als een sassensch kenmerk.
Muth is oudsassensch, 't is waar, maar 't is oudfriesch ook.
In de friesche wetten lezen wij: *an thrira witena muthe*: in trium testium ore.

***

In de zelfde bijdrage spreekt L. Vanderkindere van het *littus saxonicum.*
Hij aanveerdt de Sassen in Vlanderen, M. Wauters bestrijdt ze, maar beiden zijn het eens om te bewijzen dat het *littus saxonicum* eene kust is, die men tegen de Sassen moest verdedigen.
J. CL.

Volkszeg

DIE geld heeft, kan kloppen,
maar die geen en heeft, moet zijne muile stoppen.

te Brugge.

***

TE Brugge, langs den kuipersweg, staat er een zwart huis, met eenen oud versleten ijzeren kijkuit aan een van de ramen. ‘Daar woonde er vroeger een tooverare, een duivel: en hij 'n kost met zijn wijf geenen weg meer, hij draaide ze in dat ijzeren kraam, en vermoordde ze.’

Zoo vertelde een grootmoederken.

***

TE Brugge zegt men ‘*warentig*’ ‘*waarredig*’ en nooit waarachtig.’

‘God alleen is immers waarachtig
en de menschen zijn leugenachtig.’

Onder 't kleen volk, daarbij, geldt ‘waarachtig’ als ware het gezworen.

***

TE Brugge gaan ze:

‘met zevenen in 'en reke,
dat 's Ruumbeke.’

En, zitten ze:

‘In een rondetje,
't en is geen zondetje:
zeven jaar:
't is waar:’

Op het hulsel van 'nen ouden boek, *van 1690 vond ik*,

met oude boekstaven:

‘**L**AET het vendel draeijen;
wel zaeijen doet wel maeijen.’

met nieuwere:

‘Het maek veel wind, soo
Laet het vendel draeijen:
wel zaeijen doet wel maeijen.

***

In het jaer 1796.

OP h: drie koningen dag,
doen en had het nog niet gevrosen
en nog niet gesneeft; nog
geenen winter gemakt,
maar wel geregent.’

[Nummer 16]

Lilja
Eynsteins Asgrimssonar

WAT de bovenstaande vreemdklinkende woorden bedieden, dat zult gij, eerzame lezer, leeger vernemen, zoo dit mijn schrijven u genoegzaam aantrekkelijk valt om tot tenden gelezen te worden.

En, moeste dit opstel u wat langdradig schijnen, wilt het mij uit geduldiger goedheid vergeven, om des wille dat, mijns dunkens, sommige deelen, die van den grond der zake afwijken, tot betere verstandnisse dienen en toch voor uitslag zullen hebben gevaarnissen te herinneren, die velen Vlamingen ontvlogen en anderen teenemale onbekend kunnen zijn.

***

Over gewillig tien eeuwen voeren veel Noormannen naar een eiland over, dat zij eerst Sneeland en later IJsland naamden. Die Noorwegers waren heidenen, en 't en was maar eene dikke eeuwe later, om het jaar 1100,

dat hunne afstammelingen tot den christen geloove overgingen. Het land van Snee en IJs en bracht niet genoeg op om de aangroeiende bevolkinge te onderhouden en de IJslanders waren genoodzaakt handel te drijven met het vroegere vaderland. Alzoo gebeurde 't dat koning Olaf Tryggvason van Noorwegen dreegde hunne schepen de haven van zijn land te ontzeggen, ware 't dat zij 't Evangelie weigerden te aanveerden[1].

Die halfgedwongene bekeeringe en roeide den ouden afgodendienst niet teenemale uit. Als de lange wintermaanden de zee deden toevriezen en de ijslandsche hutten onder de snee begroeven, leerden de jongere geslachten, benevens de onderwijzingen van 't Evangelie, de oude volksgezangen en meteen de tale, de overleveringen, de wetten, de gebruiken en het oud wangeloove, daar sprake in was van goden en reuzen, van tooveraars en van aloude wijsheid[2]. De helden der christene tijden, de heiligen wierden er alteenegare in gemingeld, maar men kan wel verstaan dat die verhalen een aardig en gevaarlijk zielenvoedsel waren voor de christene geslachten.

't Was in die gelegentheden dat, in 1358, een louter christen gedicht met name *Lilja*, of Lelie, door eenen

(1) De Noormannen hadden hunne rooftochten in Europa gestaakt, maar de ondernemende geest van dat volk bleef hun in 't bloed zitten en hunne tochten namen eene andere richtinge. Omtrent vier eeuwen voor Christoffel Colombo landden zij in America aan en stichtten zij bisdommen op Groenland. Zuiderwaards nog drongen zij in 't vaste land van America, tot aan streken die zij Markland en Wijnland hieten, te weten tot het hedendaagsch Nieuw-Schotland en tot den Massachussetstaat. Door eene onbekend geblevene rampe wierden die volkszettingen vernietigd.

(2) Al die overleveringen zijn onder den name van Eddas gekend. *Edda* beteekent eerst *overgrootmoeder*, en bij verstaanbare uitbreidinge *vertelster.* 't Bestaan twee voorname Eddaboeken: de *Saemundar Edda*, of de *berijmde*, en de *Snorra Edda*, of de *onberijmde Edda.* Zij bevatten de algemeenen godenleer en de heldendaden der zeiselachtige reuzen en der voorouders, de Snorra Edda daarbij een *Skaldskaparmál* of rijmspraakwoordenboek, en een *Hàttatâl* of rijmmaatleerboek Die verzamelingen van Saemund († 1123) en van Snorra († 1241) wierden in de jaren 1300 door verschillige schrijvers volledigd en *Edda* gedoopt, een woord, dat noch Saemund noch Snorri gebruikt en hebben.

regulieren kanonik, Eynstein Asgrimsson, gemaakt wierd, daar hij de Heilige Drievuldigheid en bovenal de Heilige Maagd Maria in bezong[1].

Aldus hebt gij, geduldige lezer, den uitleg van de hoofdinge van dit mijn schrijven, staande aldaar Eynstein Asgrimsson in den ijslandschen tweeden naamval of *in genitivo.*

* * *

Lilja wierd mondsgemeene in lJsland en van vader te kinde overgezeid en gezongen. Ja, 't wierd eene eere geheel Lilja van buiten te kunnen en eene geplogentheid, bijna eene verplichtinge, Maria's lofzang ten minsten eens te weke, van ends en tends, op te zeggen. Het zal Eynstein tot eeuwigen roem strekken de vereeringe van Maria, in de herten der lJslanders, met dichterlijke leefkracht gezaaid en verworteld te hebben.

De kettersche leeringe mocht later het volk bedreigen, de beeldstormers mochten lJslands heilige beelden verbrijzelen, de bisschoppen en de priesters het eiland uitjagen en onthoofden, Lilja bleef leven in den geest en in den mond van 't volk, het bleef voort gezongen met de andere *Maria Visurs;* de feestdag van Maria Onbevlekt Ontvangen bleef en blijft nog in den ijslandschen dagwijzer staan, en een luthersche bisschop van 't Noorden moest, in 1772, spijtsherten, schrijven dat, ‘om te bewijzen hoe de afgodische vereeringe van Maria diepe wortels had geschoten, het genoeg was te zien hoe, in die dagen, nog Mariabeelden in 't openbaar uitgesteld wierden; hoe men 't volk nog allerhand *Mariavisurs*[2] hoorde zingen’. ‘'t Is aanhoudend’, zegt hij, ‘van *Koninginne des Hemels, schitterende Paradijsperel*, *Glorie der Heiligen, Bescherminge der geloovigen, Blomme der*

(1) F. Dietrich zegt, in de voorrede van zijn *Altnordisches Lesebuch* (Leipzig, 1843): *Eine geistliche Dichtung in isländischer Sprache scheint sich erst in XIV jahrh. ausgebreitet zu haben... Mönche und Geistliche als Dichter erscheinen schon früher... aber geistliche Lieder von solchen sind nicht erhalten.*

(2) Volgens Dietrich en zijn er niet min als 52 Mariawijzen of liederen van de XIV^{de} en de XV^{de} eeuwen tot heden bewaard gebleven.

Blommen, Toevlucht der ellendigen, Troosteresse der zondaren, Hulpe der bedrukten en meer zulke uitdrukkingen, en Eynstein overtreft nog in die lofspreuken alle andere dichters!'

***

Nu nog wat meer van Lilja.

'*Öll skald vildu Lilju kvedit hafa*,' alle *skald* of *dichter* wilde Lilja gekwedeld (of *gedicht*) hebben, zegt een oud ijslandsch spreekwoord[1].

Lilja is inderdaad, onder letterkundig opzicht, een meesterstuk. Allen die het werk besproken hebben, zoo protestanten zoo katholijken, zijn daarover van één gedacht. Iets dat zelfs te bewonderen valt, en dat tot bewijs kan dienen van de weerde van het werk, 't is dat die door end door katholijke Lilja, eerst van protestanten in het boekenwezen bekend gemaakt wierd[2].

Lilja bestaat uit acht honderd deels vol- deels halfrijmende rijmreken, en 't is verdeeld in honderd schaken van acht reken ieder.

De taalpracht en de gespierdheid van Lilja zijn wonderlijk en de welluidendheid evenaart, door het kunstig slaan der stafrijmen, de schoonste ijslandsche gedichten, zonder nochtans in de verregezochte en dikwijls duistere overdreventheid te vervallen van vele andere *Visurs* en *Drapas* of gedichten.

(1) Dietrich schrijft ook: '*Das algemein hochgeachtete Gedicht Lilium*, *was sprüchwörtlich jeder gemacht zu haben wünschte*, *ein Hymnus auf die Trinität und Maria*, *konnte Eynstein zugeschrieben werden.* Hij voegt er bij dat Eynstein - 't gene overigens hoogst waarschijnelijk is - andere gedichten maakte en namelijk op den heiligen Christoffel en op de heilige Cecilia, en misschien ook *Gimmstein*, dat een leven Christi is. Daarover en vond ik meer niet.

(2) De mij bekende uitgevers van Lilja zijn eerst drie protestanten: Arngrim Jonsson (1612), Pall Halsson (1771) en Finn Jonsson (1772). In 1858, verscheen eene katholijke uitgave, bezorgd door het hoofd der Noordsche Geloofszendingen; in 1870, nog eene protestantsche van M. Eirik Magnusson, en in 1883 nog eene katholijke van Pater Philpin de Rivière, van het *Oratorium* te Londen. 't Is uit die laatste en uit deze van 1858 dat meest al de bijzonderheden van dezen opstel getrokken zijn.

Laat mij hier sluiten met de beoordeelinge van een der uitgevers van Lilja: ‘Eenvoudig, godvruchtig en krachtig,’ zegt hij, ‘spreekt Eynstein recht tot de ooren en tot het herte, en daarom is zijn gedicht door 't volk verstaan en onthouden geweest... In godsdienstige begeestering evenaart en overtreft hij dikwijls den heiligen Bernardus en den heiligen Baselis... In scheppende en vindende kracht en mag hij niet zelden bij Dante vergeleken worden’. Dat heet vele zeggen, maar 't en is, mijns achtens, niet overdreven.

***

(*'t Vervolgt*)

JOORIS BEYAERT

De bodem der ‘Vlanden’

EENE groote haven wordt op onze zeekusten gemaakt; eene machtige vaart wordt gedolven om 't Venetiën van het Noorden weêrom met de zee te verbinden.

Wij zijn zeker, vriend lezer, dat ge soms eene wandeling doet om die grootsche werken te aanschouwen en dat ge belang stelt in den bodem, die door dien breeden en machtigen waterweg zal doorsneden worden.

Hoe is die bodem ontstaan? Welke lagen worden door de spade der delvers en de werktuigen der ondernemers omgewroet? Ze wekken nu onze aandacht omdat ze omroerd worden en eene voor eene, min of meer verneembaar naar boven komen.

Wij staan hier op 'nen grond, die gelijkwendig van maaksel, nauwkeurig onderzocht en doorpeild wierd om de grondlagenteekening van Belgenland op te stellen.

Trekt 'n schreve van Veurne, beneden Dixmude en Ghistel, naar Brugge en Sluis, en ge hebt de streke onzer zeekusten: 't bloote.

Onderzoeken wij eens in *Biekorf* wat de aardkunde ons leert aangaande de wording der bovenste grondlagen van die streke.

Wij zullen de vier eerste tijdvakken der aardkunde daarlaten en ons tot het laatste tijdvak bepalen dat meer dan 2200 jaar vóór Christus zijnen aanvang neemt.

***

Hoe moeten wij ons de streke verbeelden bij den dageraad van dit tijdvak?

De kust is niet recht zooals nu; zij is bochtig en met kreken doorsneden; zij is ook wel eene ure gaans verder dan nu in de zee gelegen.

De kreken worden langzaam met zeeslijk opgevuld: men bekent het aan de zeeschelpen; de grond van de streek verhoogt iet of wat, wordt min of meer effen en waterpas, door leege duinen van de zee afgescheiden, en bestaat deels uit zeeslijk, deels uit flandrisch zand van de laatste werking van het voorgaande, vierde tijdvak der aardkunde. (*L'époque quaternaire.*)

Men verneemt eene laag fijn, leemachtig zand, dat op de grondteekening van Belgenland met het merk *alr* 1 wordt aangewezen.

***

Daarop volgt de wording van den turf.

't Water en vindt geene genoegzame scheute meer naar de zee; 't blijft staan en de streek is met zompen en moeren overdekt.

De gewassen welke men in den dering aantreft staan vei en hekeldikte te tieren terwijl de drooge plekken met dichte wouden begroeid zijn.

De dering ontstaat; hij ligt van een tot zes meters dik; men vindt er soms gansche boomen in, die nog rechtstaan op hunne worteling of neêrliggen.

't En ligt niet overal dering; op sommige plekken brak de zee nog door, zooals in de omstreken van Veurne en tusschen Nieupoort en Oostende.

Men weet waar en hoe de wording van den turf gebeurd is; de grond wijst het uit.

Weet men ook in welken tijd dit verschijnsel thuisgewezen?

Zeer goed: zekere tijden laten sporen achter.

Guido Gezelle deed dit jaar in *Biekorf* bescheed over de onveroorkondschapte West-Vlamingen, volgens de kundige navorschingen van vrijheer K. Gilles de Pelichy; ge hebt dat voorzeker met uitnemend belang gelezen; wij ook.

Welnu, terwijl die onbekende voormenschen op de heuvels van Vlanderen woonden, waar vrijheer Gilles de Pelichy hun veltsteenallaam opraapte, verbleven zij ook in de turfstreke en hebben zij hunne keimessen in de lagen van den dering achtergelaten.

Onze kundige zoeker en anderen vonden immers keisteengerief op de zeekusten, in het turfgeweste en de heer De Tollensere, geneesmeester te Swevezeele, vond eene prachtige bijle in 'nen deringput te Lampernisse.

In de bovenste lagen van den dering heeft men eerden gerief, munten en penningen van den Roomschen tijd ontdekt: de deringgrond heeft aldus den indruk bewaard van den Roomschen voet en de overblijfselen van de Roomsche beschaving.

De aardkunde ontleedt den bodem en met de bescheeden van den bodem beschrijft ze 't uitzicht van de streek; Caesar heeft de streke gezien en hij veroorkondt ze in zijne boeken net gelijk ze de geleerden uit hunne navorschingen verbeelden.

Wij verdeelen het laatste tijdvak van de aardkunde (*l'époque moderne*), in verscheidene tijdperken en wij zeggen dat dit tweede tijdperk, het tijdperk van den turf, geduurd heeft van 2200 jaar vóór Christus tot omtrent 300 jaar na Christus.

***

Op het einde van den Roomschen tijd begint de grond te zinken; geweldige stormen loeien en de woeste baren door den wind gezweept, breken door de duinen en overstroomen de vlakte; dit duurt van omtrent 400 tot het jaar 870.

De keltische bevolking is vernietigd; bijna al de keltische oordnamen zijn verdwenen; de geschiedschrijvers hebben de stormen en de verwoestingen geboekt en

boven de lage van den dering vindt men eene lage zand en leem, met zeeschelpen doormingeld: 't is de laag *alr* 2 der grondteekeninge van Belgenland.

***

Tusschen 't jaar 870 en 't jaar 1000 worden er geene groote stormen vermeld; hier en daar spoelt het zeewater zachtjes, bij hoog tij, over de vlakte en laat eene laag achter van grijsde leemeerde, die bij de aardkundigen de leegste leemeerde der Polders genoemd wordt en op 's lands grondteekeninge met het teeken *alp* 1 wordt aangeduid.

Een handschrift verhaalt hoe men in 944 de overblijfselen van Sint-Ausbrecht en andere heiligen van Boonen naar Brugge overvoerde en bij Loo eenen zeeboezem moest oversteken; 't waren zulke zeeboezems die bij hoog tij 't land onder water staken.

***

Van 't jaar 1000 tot 1570 bevinden wij ons in het tijdperk der terpen en stellen.

Vandaar de lage *alq* der grondteekening: ze bestaat uit groef, doorkappeld zeezand met zeeschelpen doormingeld.

De bevolking vlucht op stellen en 't is aldus dat in 1894 te Vlisseghem eene terp doorzocht wierd, waar er eerdewerk van de 12de eeuw wierd uitgedolven en dat vrijheer Gilles de Pelichy in eenen hoop te Zuyenkerke eerdewerk van denzelfsten tijd heeft gevonden.

't Zand wordt hooger en hooger te liggen; de bevolking begint allengerhand den grond uit te dijken en landerijen op het water te veroveren.

Omtrent 1570 geraakt geheel de vlakte in 't bezit der kustbewoners.

***

De bovenste lage grijsde leemeerde, de lage *alp* 2 van de grondteekeninge, welke de aardkundigen de bovenste lage van den Poldergrond heeten, is heuren oorsprong verschuldigd aan de overstroomingen, die

de oorlogen en de verwaarloozing der binnenvaarten te wege brachten.

Naarmate wij de negentiende eeuwe naderen, zit de streke meer en meer in veiligheid bachten de duinen, verminderen de overstroomingen door krijgslieden veroorzaakt en worden de vaarten beter bezorgd.

Aldus wordt gansch het bloote van den waternood verlost... en geraken wij ten einde der zes lagen die wij onderzochten en dezer zes tijdperken die wij overliepen.

Vriendelijk verzoek aan de lezers van *Biekorf* eens in de oorkonden van dorpen en wateringen te snuisteren om deze uitkomsten der wetenschap te bevestigen of, als 't nood doet, te wijzigen.

J. DE BIE

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Die mensch is *trouwziek, trouwzot.*

Van iemand die geheel afgemat, afgewrocht, tenden uit vermoeid is: Hij is *van zijn stokken gevallen*!

't Zotte rijst met de Hoogdagen.

't Is hier eene geheele *zottemarkt*, een geheel zotspel.

Alles met *mate*, zei de vent, en hij sloeg zijn wijf met de elle.

Hij is *te dom* om te leven, te dom om dood te doen, te dom om hooi te eten.

Als 't *hooi van 's zelfs naar den wagen gaat*, de vorken zijn goedkoop: als 't vrouwvolk achter 't mannevolk loopt, 't en is altegare maar pruts.

't Is daar *pek* aan de stoelen! 't en geraakt daar niemand weg. Dat is een' *pekbroek*, hij zou blijven zitten!

Trouwen is zulk een schoon liedtje, maar 't is zulk een aardig vooizie!

Als er iemand iets doet tegen zijn gewoonte en tegen zijnen aard: ‘t Is voorzeker eene akster uit zijn zet gevlogen!’

Van iets of iemand die ievers vele nestelt, die er dikwijls gaat, lange blijft: ‘Ko ligt daar zeker met jongen! de wind en kan uit den Oosten niet: hij ligt daar zeker met jongen!’

't Is meer als één koe die *blare* heet! 't zijn er vele van dat slag.

Jan heeft daar nu *gedaan met zaaien*! hij mag nu zijn' getten optrekken!

Jongens zijn jongen: jongens doen jongenswerken.

Die *blikslager* van ne jongen! hij en is nievers mêe te paaien.

Met minachting: 't Is ne *schoepijt*: ne schoemakere, of ne schoelappere.

't Zal *droogen aan de stake*, *aan de mast*: aan 't lijf.
Die vent wierd *geslegen*, *dat de Heilige Olie te late kwam.*

Dat doet ne keer deugd! 't doet *van eigen* deugd! Van eigen is van den zolder gevallen, en zijn wijf der achter.

Nen *achtkantere* = nen achtkantte ‘naam gemeen aan twee soorten van populieren wier jonge schoten gemeenlijk acht kanten of neggen hebben, t.w. *populus monilifera*’ Debo.

Achtermesse = achtuurmesse. Bij De Bo: *achtmis.*

Dat is al wel en profijtig, op zijn eigen genomen, maar '*t blijft zoo vele aan de bramen hangen!* 't Vergaat zoo vele in onkosten.

Een *gepijnd* boerken, is een boerken dat met rooie kan bestaan, of zelfs krotte verkoopt.

Ne *geniverlap* is een die veel geniver drinkt.

Buiken, o.w.: nen dikken buik krijgen. Jan begint te buiken. Ook b.w.: doen buiken. Op zijn goed leven buikt.

Nen *bulteko* = ne vent die en bulte heeft.
Opmageren = uitmageren, uitmergelen.

Die zijn gedacht doet, is wildig. Doet uw gedacht: ge zult tien jaar te langer leven!

Dat is ne *prullebaas*, prulleman, van ne vent!

Ben ik bedrogen, *ik ben bedrogen; is Jan dood*, *hij is dood*: tot daar! 't en is daar niet aan te doen; 'k en kan 't ik-ik niet helpen.
Van een die stijf trage spreekt of preekt: ''t Is *alle ure ne lepele.*'

Hij is *verpoeft*, hij heeft hem te dikke g'eten.
Hij en kan geene *pap* meer *zeggen.*
Wij zullen zien, zei den blenden: en hij en zag nooit.

Van een die valsch zingt: 't Is tegen slecht weêre dat hij zingt.
Tegen een die boft met zijn' weelde: ''k Hebbe meer vet van mijn smoel gevaagd als dat gij er eens ingesteken hebt.'
Dat peerd is *wel gebroekt;* 't is *wreed in de stringen;* 't is *wel gebraad:* wordt gezeid van een peerd dat van boven de knie'n opwaarts streusch is.

Hij weet ook al van *convoendje*: hij weet het ook al.
Ge zijt er *zoete* meê: ge zijt mis, 't en is daar niet van.

De maarte(maand) gaat op het einde nog welgezind weggaan, maar 't heeft algelijk een' *blètinge* geweest; z'en zal dit jaar geen twaalf zomersche dagen geleverd hebben. - 't Is zulk nen blèter van ne jongen!

Hij is *zoo geluw als een' klijte was.*

Van ne koppigaard: Hij heeft wel *een hoofd dat op het zijne staat.*
Ze en zullen *met hunne handen niet meer oprapen*, *'t gene dat ze met hunne voeten weggeschipt hebben.*

Al dat *met eerde gedekt* is, is *gauwe vergeten.*

Jan en zal hem *op zijn' teen niet laten terten.*
Ko en zal den kaas van zijn brood niet laten pakken.

Die koe zal tegen te Paschen *een Jode zijn*, zij zal *zoo vet zijn als een Jode*: zij zal moortelvet zijn.
Hij vraagt wel zoo vele voor zijn koe: maar 'k zal wel een bitjen *afsnuiten*, afdingen.

Dat is puitekoud; hij heeft puitekoud.
Marel = grouwachtig witte rotse, met stekkers.

't Is een deugdelijk peerd, dat ik daar gekocht hebbe, en 't en is ton nog geenen *beurzepakker*: 'k en heb het niet diere moeten betalen.

Een schoon wijf en ne schoonen dijk zijn achter een jaar gelijk. 't En is maar goed voor een jaar.

Die een wijf trouwt om haar schoon lijf, verliest het lijf, en houdt het wijf.

Tijmus, lavendel en roozemarijn,
padden en slangen zijn groot fernijn;
en men vindt tongen die nog erger zijn.

Hij zegt dat voor ne *vleidank*: om de vriend te zijn.

De *vette zwijns* en weten niet dat de magere honger hebben.
G.V.D.P.

Lichtervelde

PTOLEMOEUS, de vermaarde sterrekundige der 2de eeuw, schreef een boek: Γ□ρμανιας μ□γαλης θ□σις; daarin vermeldt hij de Germaansche steden.
Hebben wij niet altijd geleerd dat de Germanen de steden schuwden en een krachtig volk van vrije boeren waren?
Ja, maar het dorpstelsel was in zwang onder de

Germanen, en lagen hunne landerijen hier en daar verstrooid, en wierden ze volgens hunne eigene geplogentheden onder hen verdeeld en beboerd, de woningen en stonden toch niet ver van malkander.

Steeg de bevolking van zulk een oord in getal, en kwam het hierdoor in aanzien, 't wierd iet of wat merkweerdig en 't verwierf bij de aardrijkskundigen van die tijden, den naam van stad.

De Germanen verachtten enkel de bemuurde steden; hunne dapperheid strekte hun tot bolwerk.

***

Onder vele germaansche steden kent Ptolemoeus ook *Leukaristos.*

Wat mag die naam bedieden?

Als *Leuko-ristos* wordt hij eenigszins duidelijk.

Leuko is een keltische stam: in de germaansche landen geraakt men dikwijls op 't spoor van oude keltische benamingen. De stam *Leuko* beteekent *licht.*

Wat is *ristos?*

Men vermoedt dat het de keltische gedaante is van een woord dat men ook in andere indogermaansche talen tegenkomt. Men stelt het in verband met het indisch *prstham*, rug, top, 't dietsch *vorst*, de veurst van 't huis of de kruine van 'nen berg, verder ook met het eigenduitsch, niet romaansch woord *forst*, woud.

Leuko-ristos wordt aldus het licht woud of de lichte berg, de kale berg alsof men zeggen zoude: lichtenberge.

***

Wat is *Lichtervelde?*

Vermoedelijk dezelfde gedaante die wij tegenkomen in de volgende benaming eener Berlijnsche strate: *Lichterfelderstrasse.*

Lichtervelde is middeldietsch en 't heeft daar geene bediedenis of 't moet een regelmatige genitivus meervoud zijn, lijk de Duitsche weêrga: *Lichterfelder.*

Onze dorpen heeten dikwijls *altare* in de oude oorkonden; neemt dat de lieden zeiden: *Lichtervelde outaar*, *Lichtervelde kerke*; het woord *Lichtervelde,* in den

genitivus meervoud, in dezen naamval, dien het ons vertoont, wat zoude het beteekenen?

't Is eenvoudig alsof men zeggen zoude: de outaer of de kerk of het dorp der *lichte velden.*

Lichte velden?

Licht beteekent helder van ouds en eeuws; lichte velden zijn landen die wat hoog en droog liggen, als naakt en kaal, baar en blak bekend zijn.

't Begrip van licht als naamwoord of als bijvoeglijk naamwoord en is niet vreemd in de eigennamen met de bedoeling die wij eraan hechten; zelfs 't duister licht van Ruddervoorde kan helpen om ons gezegde klaar te maken; wij hebben daar immers met het *huis ter lucht* te doen, in een vlak en open oord in 't woud gelegen, zooals er elders hofsteden en goederen ter lucht genoeg te vinden zijn.

Förstemann leidt *Lichtenfels* ook af van 't oudhoogduitsch *lichti,* helder.

***

- Uwe gissing en houdt geen stand; de oude oorkonden schreven: *Licthervelde* of *Lictervelde.*

In Zomermaand van 't jaar 1197 bevestigde Boudewijn, grave van Vlanderen, de gifte van den outaar van *Lichtervelde* aan de proostdij van Sinte Bertens te Poperinghe.

- Hier is ons antwoord.

De wetten van de klankleer en zijn, wat de eigennamen betreft, nog niet genoegzaam uiteengezet; wij vinden zelden middendietsche klankwetten, die op de verwandelingen der eigennamen kunnen toegepast worden; 't blijft nog oneindig veel te doen op het gebied der oordnamenkunde.

Wij kunnen enkel op vergelijkingen voortgaan en wij zeggen: *Lichtervelde* kan zoowel *Lictrevelde* heeten in eene latijnsche oorkonde als dat het Nederlandsch oord *Lichtenvoorde*, in 1200, *Litteren* genoemd werd.

Machlinia (1134) heet *Maclines* in 1008.

Iedereen heeft ook van *Listrevelde* hooren spreken en daarbij van lijsters gewag maken.

De gedaante *Listrevelde* staat in meer als eene oorkonde te lezen.

Nogmaals kan eene vergelijking ons hier redden; *ch* verloopt tot *s* in de eigennamen: de onuitlegbare naam *Mechelen* staat meer dan eens van in de vroegste tijden van 't opkomen van de stad als *Maslinas* veroorkond.

't Zou ons genoegen doen, wilde iemand onze gissingen omver werpen en den uitleg van dezen dorpsnaam lichter maken.

J. CLAERHOUT

Mingelmaren

'... **N**U dat men zoo verre naar het Westen en het Oosten doorgedrongen was, kon de omvaart van den ganschen aardbol niet lang ten achteren blijven. Dit werd eerst ondernomen door Magellaan, ofeer Magelhaans, doorgaans voor eenen Portugees aanzien, maar inderdaad een Vlaming geboortig van Gent, bij de Portugeesche zeemacht in dienst. Hij, de eerste, deed de omvaart der zuiderspits van Amerika, om stout en boud in den Stillen Oceaan te dringen, veel grooter dan de Atlantische, ja, zoo groot dat hij bijna de helft der oppervlakte van den wereldbol overdekt. 't Is daar dat men in 't vervolg de ontelbare eilanden van Oceanië ontdekte, en Australië daarbij, zoo uitgestrekt, dat het een werelddeel mag heeten... Magelhaans kwam van die reis niet terug; hij werd door de inboorlingen van een eiland doodgeslagen, maar zijn schip werd door zijnen plaatsvervanger Sebastiaan del Cano langs het Oosten naar Portugaal teruggebracht, daar het langs het Westen vertrokken was'.

J.-B. MARTENS, *Kanunnik*

(*Uit Electriciteit en Magnetisme*, bl. 145).

Langstlevendheid

DE leere van langstlevendheid die in *Loquela* I, 37-38 staat, komt uit nen Duitschen boek:

Een tuin leeft drie jaar,
een hond leeft drie tuins,
een peerd leeft drie honden,
een mensch leeft drie peerden,

een ezel leeft drie menschen,
een wilde gans leeft drie ezels,
eene kraaie leeft drie wilde ganzen,
een hert leeft drie kraaien,
eene rave leeft drie herten,
en de vogel Phoenix leeft drie raven.

Hier is nu eene leere uit nen Keltischen boek; 't staan er hier en daar in Bortoensche en Iersche werken.

Tre gort crann.
Tre crann cu.
Tre cu marcc.
Tre marcc doen.
Tre doen set.
Tre set nasc.
Tre nasc iach.
Tre iach eo.
Tre eo bith.
Bith beo dia.

In 't Dietsch:

Drie velden een boom.
Drie boomen een hond.
Drie honden een peerd.
Drie peerden een mensch.
Drie menschen een pad.
Drie paden eene keten.
Drie ketens een zalm.
Drie zalms eene spaansche hage.
Drie spaansche hagen de wereld.
Eeuwig levend: - God.

Bij E. Rolland, *Faune populaire*, IV, 140, staat nog de volgende leere uit een Portugeesch werk getrokken:

Uma sebe dura tres annos,
tres sebes um câo,
tres câes um cavallo,
tres cavallos um homem,
tres homens um cervo,
tres cervos um elephante.

Wij zouden er nog diergelijke kunnen aanstippen uit Estremadura en uit Venetië.

Wij hebben vroeger nog gedroomd van gemeen erfgoed, van zeisen onder de Indogermaansche volkeren, maar al die zeisen staan meest in boeken en schieten wortel in de Grieksche en Roomsche schrijvers, in Hesiodus, Plinius en anderen, die over dieren en gewassen meest wonderlijke verziersels schreven.

Met de herboorte der oudheid is al die wetendheid weêr boven gekomen in de jaren 1500.

J. CL.

[Nummer 17]

Lilja
Eynsteins Asgrimssonar

DE uitgestrektheid van Lilja is al vooreerst een belet om hier eene vertalinge ervan te geven; daartoe ware bovendien andersche taal- en dichtveerdigheid als de mijne vereischt. In 't korte den inhoud uiteendoen ware ook moeilijk, om reden van de bondigheid van den zin; en, eindelijk, 't IJslandsch is te onbekend om hier veel aanhalingen uit de IJslandsche grondtale van Lilja over te drukken. Nochtans en ware de lezer misschien maar half en half voldaan en kost hij door zijn eigen over Eynsteins kunstvermogen niet oordeelen, zoo volgen hier drie zangen van Lilja, met het Dietsch tusschen de reken.

Hoort den prachtigen eersten zang van den *Ingangr* of de inleidinge:

Almattigr gudh allra stetta,
Almachtige God aller staten,

ijfirbjódhandinn engla ok thiodha,
overbiedende engelen ook dieden,
ei thurfandi stadhi nè stundir,
(*niet behoevende*) *steden noch stonden*,
stadh haldandi i kyrleiks valdi,
stad houdende in (*stiltens ge*)*welde*,
senn verandi uti ok inni,
(*te gelijk*) *wezende uite ook inne*,
uppi ok nidhri ok thar i midhju,
oppe ook nedere ook daar in midden,
lof se ther um aldr ook aefi,
lof zij dij om elden ook eeuwen,
eining sönn i trennum greinum!
eenheid (*waar*) *in drien* (*onderscheidingen*)![1]

En hoort nu hoe hij, in acht rijmreken, schier geheel het Lijden van Onzen Heere beschrijft:

Fusir hlupu, ok fundu Jesum,
(*Driftig*) *liepen*, *ook vonden Jesum*,
fundinn hröktu, lömdu ok bundu,
gevonden rukten (*sloegen*) *ook bonden*,
bundinn leiddu, en heidnir haeddu,
gebonden leidden, *en heiden en* (*loegen*),
haeddan, raegdhan slogu afklaeddan,
(*belachen*), *gewroegd sloegen ontkleeden*,
fjandans hörnin thraungum thyrni
'*s vijands*[2] (*kroost*) (*met*) *gedrongenen doornen*
thessi spenna um blessat enni,
deze spant om ('*t*) *heilig* (*hoofd*),
thessir negla krist à krossin
deze nagelen Christ aan kruisen
ok teyra jarn svá stöck ut deyri,
ook (*steken*) *ijzer zoo* (*uitspruit bloed*)[3].

Hoort hem nu Maria's lof opzingen:

Módhir oss er Maria thessi,
Moeder ons is Maria deze,

(1) De *dh* en de *th* verbeelden eigene ijslandsche boekstaven, die alhier in de drukkerijen niet te vinden en zijn.
(2) De vijand = de duivel.
(3) Die zang, de 49ste van het gedicht, en ook de 55ste, zijn de twee daar de stafrijmen klinkendst in herhaald worden. 't Begin van de een rijmreke slaat als de weêrgalm van 't einde van de voorgaande. Eynstein is daarin gesparig geweest, want hij wist wel dat dit her- en herklinken eindelijk lastig en onaangenaam zou geworden zijn.

mektar blóm ok full af sóma,
(*prachtige*) *blom*, *ook vul af* (*schoonheid*),
glaesilig sem ródnust rósa,
glanslijk zoo roodste rooze,
runnin upp vid lifandi brunna,
(*ge*)*ronnen op weder levende bronnen*,
Rót ilmandi litilaetis,
(*Wortel geurende ootmoedigheids*),
logandi öll med skirleiks anda,
laaiende al met (*zuiverheids geest*),
gudhi unnandi ok gódum mönnum,
Gode jonnende ook goeden mannen,
gudhi likjandi i dygdum slikum!
Gode (*ge*)*lijkende in deugden zulken.*

En is dat in geene wonderschoone tale, en prachtig gezeid?

***

Nu een woord over Eynstein, den *skald* van Lilja.

In 1342 was hij eenzaat of monik, in de eenzate of het munster te Thikkvibaer. Daar ontstonden moeilijkheden onder de eenzaten, en Eynstein wierd, te rechte of te onrechte, door bisschop Sigurdsson (Seghers) tot het gevang veroordeeld. 't Zelfste jaar nog wierd hij uitgelaten en trok hij naar de eenzaatstede te Helgafell. Na de dood van Sigurdsson, wierd hij algemeene beleeder van 't bisdom Skalholt en geheemschrijver van bisschop Gyrd Ivarsson. In 1355, voer hij naar Noorwegen en verbleef daar drie jaar, in de eenzate te Helgasetr, bij Trondheim. In 1358, ging hij, op bevel van den aartsbisschop van Noorwegen en van zijne heiligheid den Paus, als gezant naar IJsland terug. Hij gerocht in oneenigheid zoo met zijnen gewezen bisschop zoo met den landvorst, en wierd zelfs nogmaals gevangen genomen. 't Was omtrent dien tijd dat hij *Lilja* maakte.

Aldus schrijft hooger gemelde Pater Philpin de Rivière, die van de omstandigheden daar Lilja in gemaakt wierd een verhaal geeft, daar de verdere gevaarnissen van Eynstein in vermeld worden, en dat zelfs aan eene *Saga* of zeise gelijkt. Ik durve verhopen dat de lezer uit dit tamelijk lang vervolg eenig genoegen zal scheppen.

***

Halfwege tusschen Reikjavik en Skalholt ligt er eene steenachtige vlakte, van gesteven vierberguitstroomsel of *lava.* De reiziger die deze treurige streke dweerscht staat almedeens vóór eenen afgrond. De vlakte schijnt, door eene onderaardsche omwentelinge, aldaar tot op eene diepte van 60 voet ingevallen of ingezakt te zijn, en ligt tusschen reuzachtige wanden, als een dal van omtrent tien kilometers lang en zoovele breed. Het ingezakte deel en is aan de wanden niet sleep blijven afhangen, maar het is rad, en langs alle zijden, door eene diepe klove ervan afgescheurd.

De klove te westen heet de *Almannagia*, de algemeene of bijzonderste klove, en deze te oosten heet *Hrafnagia*, de Ravenklove. Verders is geheel het dal met mindere scheuren en borsten doorkruist, alsof 't bij de instortinge al in stukken gevallen en doorsplitst ware.

In een der beluiken, die omsloten liggen door die diepe scheuren, wierden de *Allthings*, dat is 's lands *aldingen* of vergâringen gehouden.

Ten jare 1358, was er aldaar eene zulkdanige vergâringe van de *Sunnlendiga Fjording*, de zuidlandige gauwe. Onder de voorname lieden waren Gyrd Ivarsson, bisschop, Eirik Akason, de landvorst, verscheidene kloosterabten, de *Sysselmen* of de hoofdmannen der gebieden en talrijke zeevaarders, met ruwe en krijgsaftige wezens.

'*Her se Gud!*' Hier zij God! riep de bisschop.

'*Drottin blessa thik!*' De Druit (de Heere) zegene dij! antwoordde de menigte, en de zittinge begon.

De landvorst sprak van den slechten tijd, van de laatste kwa winters, van de besmettelijke ziekten en van al de kwalen die, sedert eenige jaren, over IJsland vielen.

De bisschop steunde op de noodzakelijkheid van met Noorwegen in vrede te leven en van naar welvaart te zoeken in den handel, in het visschen en in het veekweeken; maar vooral in de godsdienstigheid en in de rechtveerdigheid. 'In de vreedzame leeringen van 't Evangelie,'

zei hij, ‘en niet in de wilde en afgodsdienstige *Sagas*, moet het volk, tot zijn geluk en tot zijnen voorspoed, onderwezen worden.’

Sommige oude zeeschuimers knorden en lieten zien dat zij van een ander gevoelen waren.

Een eerbiedweerdige grijsaard, de alom geachte abt van Thvera, vroeg daarna om oorlof en sprak in dezer voegen:

‘De hoogeerweerdige bisschop en de weledele landvorst hebben ons duidelijk den toestand voor oogen geleid, en misschien zou het behooren dat wij hier van niet anders als van 's lands zaken en handelden. Maar ik wille toch uwe aandacht vestigen op eene andere zake die, bij der eerster ooge, eene zake van eigene vriendschap kan schijnen en die toch, inderdaad, de rechtveerdigheid, den godsdienst en het land belangt. Wij en zien hier dezen niet, dien wij gewend zijn als onzen roem te aanschouwen; als de ziele, de kracht en het licht onzer vergâringen, den troost in al onzen nood. Onze bisschop heeft ons tegen het gevaar der oude *sagas* vermaand, maar hebben wij christene *sagas* daartegen te stellen? En zeggen dat wij eenen *skald* bezitten, wiens gezangen, wach arme, maar in de diepten van een gevang meer en weêrgalmen: die maar aan herders en veedrijvers bekend en zijn!’

De landvorst sprong op en riep driftiglijk:

- ‘Van wien spreekt men hier? Is 't van dien hoogmoedigen en woelzieken eenzaat, Eynstein Asgrimsson? Maar, en weet gij niet dat hij, nog jong zijnde, tegen zijnen abt opstond en zelfs tot het gevang verwezen wierd? En heeft hij later de burgerlijke macht, heeft hij mijnen voorzaat niet aangevallen? En heeft hij, onlangs, met zijne looze streken het afgezantschap niet bekomen, om geheel ons land over ende te stellen? En heeft hij, in de vergâringe van 't Noorden, te Holar, niet schandelijk uitgevallen tegen de koninklijke gaderaars of inzamelaars, ja tegen sommige hoofdmannen? En heeft hij boven onzen bisschop niet willen staan? En heeft hij eindelijk geene spot- en schimpschriften tegen den bisschop

en tegen mij doen uitplakken? Zijn zijne *nidings*[1] misschien die prachtige liederen, die onze oude *sagas* moeten vervangen? Hij is schuldig, want, in de vergâringe van Holar, was geheel Noord-lJsland daar, en...'

- 'En,' onderbrak de abt van Thvera, ''t is omdat geheel 't Noorden daar was, dat de laster gemakkelijk te weêrleggen is. Mijne eerweerde broeders, de abten van Modruvalla, van Kirkjuboe en andere, die te Holar waren en die nu hier zijn, kunnen getuigenisse van de waarheid geven. De gezant heeft, zonder vare of vreeze, kunnen spreken van de onrechtveerdigheden, die in sommige streken begaan wierden, maar ik mag bevestigen dat er verder uit zijnen priestermond niet anders als woorden van liefde en eerbied voor de rechten, de wetten en de menschen gevallen en zijn.'

Dit zeggende liet de abt zijne oogen over de vergâringe gaan: de algemeenheid keurde hem goed en hij vervolgde:

- 'Eynstein heeft vijanden tegengekomen, men heeft hem beschuldigd van schimpschriften gemaakt te hebben, maar, iets dat mij verwondert, 't is dat men hem zoo haastig veroordeeld heeft. Heeft hij onder eed aanhoord geweest? Waar zijn zijne beschuldigers? Durven zij hier, vóór de getuigen die ik zal aanwijzen, hunne beschuldigingen staven en staande houden?'

Niemand en sprak, maar iedereen bezag den landvorst en verwachtte, met nieuwsgierigheid, wat hij zeggen ging. Hij stond op:

- 'De beschuldigers,' sprak hij, 'de Sysselmen van Thingeyrar en van Mule, en zullen hier niet te voorschijne komen. God heeft ze geoordeeld! Een bode meldt mij daar zoo even hunne dood. Het volk is tegen hen opgestaan en zij hebben hunne lange verdrukkingen moeten boeten. Het schijnt vast dat zij den gezant

(1) Nidings = nijdige schriften. 't Was 't gebruik in Skandinaviën zulke schriften in 't openbaar aan de *Nidstaung*, de nijdstange, te plakken. Deze was gewonelijk eene stake of stange, met een peerdebekkeneel daarop. Te Roomen bestaan nog de *Pasquino* en de *Marforio*, twee verminkte standbeelden, die dienen tot het zelfste gebruik.

valschelijk gewroegd en beschuldigd hebben, om zelve hunne plichtigheid te duiken. Niettemin moet de zake geheel duidelijk gemaakt worden. Behaagt het zijne Hoogweerdigheid, de beschuldigde zal verschijnen en wij zullen zijn verweer aanhooren.'

- 'En zegt niet meer de beschuldigde,' zei de bisschop, die diepe ontroerd was, neen, 't en zijn geene beschuldigers meer. Hij alleene moet en kan vergiffenisse schenken.'

De algemeene vreugde der omstaanders bewees genoeg dat allen van 't zelfste gevoelen waren.

***

(Slot volgt).

JOORIS BEYAERT

Terp en Tomme

EENE terp is eene hoogte, daar de lieden vroeger toevlucht op namen, tegen de overstroomingen.

Sedert 't jaar 400 was de zee hier schrikkelijk geweldig; de grond verleegt aan de mondingen van de groote stroomen, en 't onderzoek van onzen bodem leert dat de wilde zee dikwijls over 't zinkende land kwam gestormd.

Alsdan nam ons Dietsch volk van de kusten den wijk naar de hoogten, die 't zelf had opgeworpen; 't waren er die wel een bunder besloegen, zoodanig dat er dorpen op stonden; 't waren er ook van minderen omvang, bij elke hofstede, om have en vee uit het water te redden.

Een terp is een dorp bij de Friesen; men vermoedt dat terp het zelfste woord is, omdat de dorpen dikwijls op hoogten stonden.

Die hoogten en wierden bij ons geene terpen geheeten; men noemde ze stellen, zoo 't *Loquela*, VIII, 86, bericht. Die naam staat ook bij onzen Kiliaen te boeke en als *locus tutus*, als schuiloord, vermeld.

Eene hofstede draagt nog dien naam op Snaeskerke en bewaart aldus de gedachtenis van den tijd dat het schorre vloeide.

De kerke van Spiere zou nu nog dikwijls onder water komen, stond ze op geene hoogte; wij en weten echter niet of die hoogte in de oorkonden, of volgens de overleveringe, met 'nen eigenaardigen name bekend staat.

Te Clemskerke heeft de oudheidkundige maatschappij van Brussel eene stede onderzocht, daar eene terp blijkt gestaan te hebben; op de terpen vindt men gewoonlijk asschen van heerdsteden, beenderen van dieren en scherven van eerden keukengerief, uit de vroege middeleeuwen.

Iedereen kent den hoogen ‘Andjoen’ van Werckene; 't kan eene terp zijn, of zou 't geene tomme zijn, zooals het Karel vrijheer Gillès de Pelichy scheen te meenen, op den zitdag van oudheidkundigen, te Gent?

Om het met vastheid te weten, zou men die hoogte ten gronde toe moeten onderzoeken, met eene gang te delven tot in 't midden van den hoop.

***

De lezers van *Biekorf* zouden wel doen te onderzoeken of er in de dorpen die ze kennen, geene hoopen te vinden en zijn, die eenen kenmerkenden name dragen.

Ge hebt ‘Tombroek’ te Rolleghem; ge hebt de groote en de kleene ‘tomme’ te Thielt; 't lagen daar vroeger grafheuvels; thans nog leven er menschen die 't weten; sedert zijn die tommen, jammer genoeg, afgevoerd en verdwenen.

De fransche legers van Lodewijk XIV hebben ook vele van die tommen uitgedolven en uitgeroofd, in Belgenland.

't Liggen soms twee, drie hoopen bijeen; ze heeten alsdan ‘de twee tommen’ of ‘de drie tommen;’ een *tumulus* bedekt de stede daar de stapel ter lijkverbrandinge gestaan heeft; een andere heuvel bedekt het graf; een derde wierd soms opgeworpen, daar niets onder en lag, om de dieven en de grafschenders op den doolweg te brengen; soms vindt men ook grafsteden in twee der drie tommen.

De tommen behooren tot het Roomsch tijdvak, en zij bewaren de overblijfselen van rijke lieden of hooge ambtenaren van het keizerrijk.

Hoe waren die tommen gemaakt?

Boven den grond timmerde men eene vierkantte grafkamer van planken, van twee, drie meters breed; men lei daarin het aschvat, met de verkoolde beenderen, daarnevens de baggen, de wapens, het peerdengetuig, zilveren, bronzen, eerden of glazen vaatwerk, ten deele gave en ongeschonden bewaard, ten deele gebroken en beschadigd, om te bedieden dat de dood alles afbreekt en onverrewerpt,

De grafkamer wierd nadien met balken toegeleid; eene houten stake wierd in den grond gevestigd en, daarrings om en boven 't graf, wierd een groote hoop eerde gevoerd.

In 1892 heeft de oudheidkundige maatschappij van Brussel drie tommen onderzocht, te Thienen, op het gehuchte Grimda, langs de oude Roomsche hierbane van Thienen naar Tongeren.

Onder den eersten *tumulus* vond men, benevens allerhande zaken, eenen allerschoonsten *cameo*, of puilsteen, op sardonikel, met drie lagen verwe, en de wonderschoone, fijn uitgesnedene beeldtenis van den jongen Octavius, later keizer Augustus.

Dit kostbaar stuk, dat thans in 't bezit is van den heer Edmond de Rothschild, te Parijs, scheen het werk te zijn van eenen griekschen kunstenaar; 't zat vast in eenen teêrgewrochten gouden band, of invatsel, die tot eenen prachtigen mantelhaak was gedreven.

Onder de middenste tomme en lag er niets.

Onder de derde tomme vond men, benevens menigvuldige scherven Roomsch eerdewerk, een vierkantte gulden kokerken, met staven op de vier kanten, daar het volgende opschrift kon uit opgemaakt en gelezen worden:

M(ARCUS) PROBIVS BVRRVS

De eerste is de naam, de tweede is de stamnaam, de derde is de bekende toenaam Burrus: de roste.

De stamnaam Probius, komt van den toenaam Probus;

hij toont ons dat wij met de grafstede van eenen Belg te doen hebben; bij de Gallen, en bij de Belgen, was 't gebruik in zwang van toenamen met den uitgang *ius* tot stamnamen te maken.

De driedubbele naam verzendt ook naar de twee eerste eeuwen van het keizerrijk, vóór den tijd van Caracalla.

J. CLAERHOUT

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Men prijst een *stuur begin.*

't Zal nog *in de asschen schijten*: in niet vergaan, op niet uitkomen.

'Die niet en mist en doet niet,' zei de vent, en hij misging hem leelijk.

Jan is weêrziek: hij *slacht de honden.*

Gij zult daarvooren wel een *schoeperinge* (een *schoeperingsken*) *krijgen*, voor alzoo te gaan liegen.

''t Is *elk zijn gouste*,' zei de man, en hij at het kinds pap uit. - 'Elk zijn meuge,' zei de zeuge, en ze at al den boers kerepap uit.

Bruin gaat zijn canarievogels *opsteken*, om in de oorie te blijven.

't Is al gelijk waarmeê dat de jongens hulder bezig houden, achter dat ze niet en schreemen.

Jan staat slekkevet: hij zou gemakkelijk acht dagen *op zijn smeer kunnen leven.*

Kalverknie'n: klutseknie'n, het tegendeel van melkknie'n, beugelbeenen.

Zijn hoofd staat lijk op een pinne: 't en staat nooit stille; hij kijkt altijd rond hem: kijken is kijken.

Hij was bleek *lijk ne pannekoeke.* 't Was *lijk nen afgeleiden.*

't Is zulk ne *menschenplager!* Hij en doet niet liever als de menschen *afvangen.* Hij was daar leelijk afgevangen! Hij is *vrouwvolkszot.* Zij is *mannevolkszot*: ze is *zot achter* 't mannevolk.

Stampekadul = stampepoef.
Uitbeven. Pee beefde geheel zijn glas uit.

't Zal bij gaan (weinig schillen), maar 't zal algelijk *stroppen*, *nijpen*, spannen, moeite kosten.

Gusten zou wel betalen, maar hij en heeft geen *schijven*: geen geld.

Laat dat *potje* maar gedekt: zwijgt daarvan.

De *willekes* groeien in de busschen
en de wissekes groeiender tusschen.

Manten en Kalle
gingen te gâre naar Halle:
Manten liep zeerst,
en Kalle was er eerst.

Zij komen overeen *lijk twee trommelstokken*, lijk Manten en Kalle.

Van ne leegaard: Hij heeft den *beer* op zijnen rugge.

Hij heeft seffens zijn *knikkers*, of marbels, *uit de ronde getrokken. - Jongens rijschen wel ne knikkere.*

't En is hier niet *uithoudelijk*! 't En zal 't hier niemand uithouden.

Bruin en zal niet *voortvertellen* hoe dat hij daar gevaren heeft. 't Is waar: gij moogt het voortvertellen.

Zwicht u, kind, van bij de beke te gaan: *Kalle met den haak zou komen.* Bij De Bo: *Kalle met den einsel.*

Hoe meer dat gij daarin roert, hoe meer dat 't stinkt.

Leo heeft nog ne keer een *perlutje* gehad: een moeielijk, onaangenaam geval tegengekomen.

Hij heeft die beelden *mishangen*, kwalijk, verkeerd, enz. gehangen.

Ne kwakkel schieten: *nen dazerik vangen of stekken.*

Van een die veel honger heeft: *zijn beer danst*, dat is: *hij ziet ze vliegen.*

'k Ga u *een zintje met vijf mannejes draaien.* = 'k Ga u een kaaksmete geven, dat mijne vijf vingers op uwe kake geprent staan.

Van een die iets overal uitbelt: *Hij heeft zeven stuivers aan den belleman gegeven*, om het te doen uitklinken.

Zeeverlap = zeeverdoek, kwijllap.

Z... br... afsteken, overal in zwang, maar ongewoordenboekt.

Jan heeft daar *geld gebroken met hamers*, veel geld in 't water gesmeten, veel nutteloozen onkost gedaan.

't Verstand en komt vóór de jaren niet, en 't en komt altemets nooit. - Dat kind en gaat niet lange leven: 't heeft te veel verstand. 't Heeft meer verstand in zijn kleen vingerken als zijn broere in geheel zijn lijf.

Dat al de boomen één boom waren, en dat al het water één water ware, en dat die boom in dat water moeste vallen: welke 'n groote *plijs-plas-plorium* en zou dat niet zijn?

De *wijsten* van 't hof, dat is de hond.

'Ne *liever* is een haze,' zei Doca, tegen haar kind, en de die loopen te zeere.

Helpt mij ne keer die kuipe wat *verdoen*, verzetten, verporren, ze en is niet *verdoenlijk* alleene: van éénen mensch alleene.

Liever als zijn woord te eten, Jan zou liever drek eten, bachten een doornhage.

Hij zal dat wel *barbieren*, schaveelen, schikken, dat 't gaat.

Rap aan de tanden is rap aan de handen.

B'hendig en profijtig zijn, en vele *om den hals brengen.*

De *b'hendigheid bedriegt de wijsheid.*

't Was daar pekdonker: *ge en er zaagt geen' hand vóór uwe oogen.*

Vele beloven en weinig geven,
doet de zotten in vreugde leven.

Hij is daar *in zijn gers*: hij jeunt hem daar wel.

Ze klapten daar slag om slinger: *ge en zoudt er met geen perse deure geslegen hebben.*

Jan en is *uit* dat huis niet *schippelijk*, hij en is daar niet *wegschippelijk*: ge en zoudt hem daar *met geenen krauwel* uittrekken.

Zij leven daar *lijk God in Vrankrijk*: geheel vrijelijk, zonder achter iets te loopen.

Niet zeggen is zwijgen,
en nievers gaan is thuis blijven.

Die boom is *straatoud.*

Pieter was *verre gezet*, tendenuit moe, als hij toekwam. - 't Is ne *gezetene* vent. - Ko was daar *lijk gezet*: in nen oogenblik.

Dat er ne meerdere valschaard in de wereld ware als gij, *ge zoudt hem den kop afbijten.*

Djik: een die geen eenen slag en haalt in de kaarte. Wij gaan u *djik jagen*, Bruin: gij en zult geen éénen slag halen.

Zij hebben Tone *laten sleeren met een zinkinge*, *en te Lovendeghem begraven*, *met den leegsten dienst*: zij hebben hem, kort en eenvoudig weg, laten vertrekken: zij hebben er kort spel meê gemaakt.

Het vriest *dat 't kraakt*, *dat de boomen bersten.*
Dat 't vriest! 'k Ben daar wel gerust in.

Van iemand die geerne van eenen vriend hoort spreken: ‘Als hij van hem hoort spreken, *zijn aanzichte gaat open lijk een mostelle in zoete melk.*’ Wegens mostelle, mastelle, wastelle, *guastelle*, *gateau*, zie De Bo.

Van eenen moedeloozen mensch: Hij is *leege getoomd.*

Van eerappels die, gekookt zijnde, geheel openvallen: Die patatten *zetten hunne vlerken open*, *lijk boereduivejongen.*

Van iets dat zoo behoort niet en sluit, b.v. een' deure: *Dat sluit lijk Eecloo's poorten*, lijk *Wackene!*

Van iets dat men niet en mag betrouwen: '*'k En hebbe er niet meer trouwe in als in eene glazene krikke.*'

Van nen lastigen, kwaadaardigen, stekelachtigen mensch: ''t Is een' *doornhage.*'

Van een die nooit en lacht: 'Die droogzak! *hij en heeft geen eenen lachtand.*'

Ze spraken van rijke, en eene goede christene vrouwe zei: 'Rijke! ja rijke! rijke, die God gelijken, en arme, die geen' ziele en hebben!'

Van iemand aan wien men niet veel en houdt: 'Ik drage hem in mijn herte, *lijk het water in een' peerdemande.*

Van een vrouwken, dat rap, en stillekens, zonder beslag te maken, al zijn werk doet: '*Het spertelt zijn' kloefen af*, *en 't draait over den vloer*, *lijk een akketissie.*'

Van iemand die géén vrienden en heeft: '*Hij heeft zooveel vrienden als Ons Heere broers.*'

Die dingen *smaken naar den trog*, *om nog*; *en naar de kele, om vele.*

Is de die naar 't klooster gegaan?

Ja z': naar 't *klooster van Sint Ariaan*, waar dat er twee paar schoen (of kloefen), onder 't bedde staan!

Hoe dat de goede en treffelijke menschen in de wereld geacht zijn: 'Treffelijk zijn! ja treffelijk zijn! *treffelijk* wordt van de honden *bez... zocht.*'

Van een werk dat schoon en wel gedaan is: ''t Is *kerkewerk! capellewerk* en heeft daar niet bij!' Bijzonderlijk van iets dat stijf sterk gemaakt is: ''t Is kerkewerk: 't en zal niet ommewaaien!'

In sommige dorpen, als er eene koe vernieuwt, noemen de boeren het kalf ‘*garde*,’ of ‘*koster*,’ opdat het wel zou drinken.

Dat is een *dikke brasem* van ne vent! hij is dikke lijk nen brasem. Wegens brasem, zie De Bo.

Ze zitten daar gespannen, lijk de *haringen in een tonne.*

Een *driepekkel* staat vaste. 't Is daaromtrent: *Funiculus triplex difficile rumpitur. Eccl.* 4. 12.

Een die al te traag misse doet: 't Is ne *keersedief. - Pakkers zijn dieven.* - Meulenaars en bakkers zijn dieven: de meulenaars zijn de eerste, en de bakkers zijn de meeste.

Van iets dat lange duurt: Dat de wind moeste keeren, Ko zou blijven klappen, eten, zitten, slapen, enz.

Van een die stijf voorzichtig gaat, die niet en durft *deureterten*: ‘*Hij gaat lijk op eiers*’: men zou zeggen dat hij de cozijntjes heeft.

't Zijn meer menschen die missen als hennen die ...issen.

Ge en meugt dat niet doen: als 't kloksken van Roomen luidt, ge gaat alzoo blijven! Wordt gezeid b.v., als een kind een anders gebreken namaakt.

‘'t Weêre is tusschen twee'n,’ zei Cissen, en hij neep zijn wijf tusschen de deure.

In 't bollen: ‘*Jouw!*’ zei Bruin. ‘Ja 't: *aschgrouw!*’ (geen jouw), zei Tone.

Wij gaan daar *kort vier* meê maken, dat is: wij gaan daar korte veureinden, kort spel meê maken.

Waan stekte daarachter, *lijk nen duivel achter een ziele.*

De *stoutste wezels* zuipen de eiers, (of ook) de beste eiers.

Ko is daar *gezien lijk vorte visch:* hij is daar stijf slecht gezien.

't Vragen is vrij, en 't ontzeggen staat erbij. - Die man en is *van geen ontzeg*: hij en kan mij nooit niet ontzeggen, weigeren.

Van iets dat gemakkelijk om vatten is: '*Ge tast dat met uwe ellebogen.*'
G.V.D.P.

Mingelmaren

HET volgende briefken verscheen, in Zaaimaand 1888, in het groot Londensch wetenschappelijk weekblad, *The Academy*:

Thorhout, Belgium, Oct. 1888.
Mr. Whitby Stokes asks if any of the readers of the Academy can supply any other parallels about the lifetimes of certain animals.
A step of this lifetime ladder was found at Thorhout, in Belgium in 1881: a dog outlives three towns, the lifetime of a town or inclosure being three years. A collector of dialect words and statements sent it to the publisher of our Flemish dialect periodical, *Loquela*, who, seeking after the other steps of the ladder, found in the Royal Library of Berlin the following book: *Deutsche Sprache und Weisheit.* Thesaurus linguae et sapientiae Germanicae, studio Georgii Henischii (Augustae Vindelicorum, 1616). It contains, sub verbo Gans, the whole ladder, which Dr Gezelle published in *Loquela* I n° 5, with many old legends about every animal. A literal translation follows:

A town lives three years,
A dog lives three towns,
A horse lives three dogs,
Man lives three horses,
An ass lives three men,
A wild goose lives three asses,
A crow lives three wild geese,
A stag lives three crows,
A raven lives three stags,
And the bird Phenix lives three ravens.

J. CLAERHOUT

'**D**E volmaakste, fijnste en rijkste zegels zijn de zegels van de graven en de steden van Vlanderen. Ze zijn het land weerdig, dat, bij uitnemendheid, het land van de etskunste genoemd wordt.'
Aldus E. Cartier, in zijn werk: *L'Art chrétien*, Parijs 1881, 2de deel, blz. 182.

[Nummer 18]

Lilja
Eynsteins Asgrimssonar

- ‘**W**AAR is de gevangene?’ vroeg de landvorst, al opkijken naar de wakers van het Thingvalla. ‘En zoude hij nu niet kunnen te voorschijne komen? Hij is hier dichte bij...?’

- ‘Hij zit in den put te Hrafnagia,’ antwoordde de hoofdman der wakers. ‘Maar, om hem daar uit te trekken, moeten wij zeelen hebben, ze moeten aaneengesplitst worden en dat zal nog al eene wijle lijden.’

- ‘Als 't alzoo is, en kunnen wij hem niet hooren van waar hij zit? Hoe verre is 't wel van hier?’

- ‘In vollen draf alzoo eene halve stonde.’

- ‘En wel, heeren, wat zegt gij ervan? En zouden wij naar onze veldhuizen niet kunnen eenige ververschinge gaan nemen en dan te peerde stijgen? En, is het tavond niet te late, wij zullen de zittinge hernemen en, als 't behoort, zal de gezant er de stede bekleeden die hem toekomt.

Het hol of de avedochte daar de waker van sprak, was een afgezonderd gedeelte van de Hrafnagia, de groote groeve ten oosten. Om dien put te bereiken reden de ruiters noordewaards, langs de groeve, tot aan de plekke daar zij, een stuk wegs van boven, als toenijpt of toeluikt, om verder wederom tot in den bodem der aarde open te splijten.

Als men over den rand van den afgrond stuipt, worden de oogen allengskens de duisternisse gewend, en, alhoewel men den diepsten grond niet en ziet, bespeurt men toch gelijk eene uitspringende klippe, die als eene zate of stoel over den kuil hangt. Om met de bezoekers te kunnen spreken moest de gevangene, langs onzichtbare paden, tot op dien nauwen stoel klimmen. 't Was van daar dat Eynstein de zeldzame voorbijgangers zijne wondere *visurs* liet hooren, tegen verwisselinge van een handsvol mos(1). 't Was daar ook, op dien stoel, dat hij den stoet afwachtte, want hij had de buitengewone ongerustigheid bemerkt van de raven, de dagelijksche aanschouwers en omvliegers van zijn eenzaam gevang. Allichte was 't een doof geruchte van mannen en peerden, dat 't geraas van de wegvluchtende vogels verving.

De ruiters, van hunnen kant, de onruste der raven gewaar wordende, spraken daarover onder malkaâr. Sommigen wilden er droevige voorspellingen uit trekken, maar hunne vreeze verdween al gauwe. De bisschop, de landvorst en de aanzienlijkste lieden waren van hunne peerden gestegen en de voornaamste stopen reeds over den rand van den afgrond. Zonder zijnen name te zeggen, riep de landvorst:

- ‘Dienaar Gods, hoort gij mij?’

- ‘Ik en ben maar een ellendige gevangene. Wie gij ook zijn moget, wat begeert gij?’

- ‘Wij zijn reizigers, die reeds aan vele gevaren ontsnapt zijn. Vooraleer nieuwe gevaren te gemoet te gaan, zouden wij geerne eenige *visurs* hooren, en die, zoo

(1) Het ijslandsch mos, *Cetraria islandica* is, een eetbaar gewas. De kruidmengers verkoopen 't, tegen de vallingen.

mogelijk, in ons geheugen printen, om de vervelende reize wat op te lichten.'

Zonder verderen uitleg te vragen, greep Eynstein zijne harpe. Bij de eerste klanken, kwam een tem ravenjong, al vleiverken, op zijne schouders zitten en de skald begon met eene zoetluidende stemme, die tegen de steenbonken en in de kuilen weergalmde, het Liljalied te zingen.

De grootsche, verhevene aanvangschakel boeide, van eersten af, de aandacht der bezoekers. De volgende zangen wierden in de diepste stilte aanhoord. In den vijf-en-twintigsten, daar hij Maria's lof in aanhief, scheen zijne stemme nieuwe krachten te krijgen, om dan wederom, op het einde, weeker te worden en te versterven.

Was 't kunste? Was 't vermoeidheid?

De bisschop dacht dat het vermoeidheid was, en hij gebood den waker den gevangene voedsel te bezorgen. Daar wierd geschuifeld, en de temme rave, die zienlijk daarop geleerd was, kwam opgevlogen, met eenen ring, daar een sterke draad aan hing, en een korf met voedsel wierd aldus in de diepte neêrgelaten.

Eynstein hernam welhaast zijne harpe en begon het *Stefja-mál*, den herhaalzang. Dat *mál* bestond ook uit twee liederen, van elk vijf-en-twintig achtelingen, gelijk de inleidinge, met het verschil dat, na zes zangen, telkens een *stef* of herhaal wederkwam, dat verschilde voor elk der twee liederen.

Eynstein liet 't laatste herhaal weêrklinken:

> AEfinlinga medh lyptum lófum,
> *Eeuwelinge met gelichten* (*handen*)
> lof raedandi à kne sin boedi,
> *lof redende op zijn knien beide*
> skepnan öll er skyld at falla,
> *schepsel al is schuld te vallen*
> skapari min, fyrir asjan thinni!
> *scheppere mijn*, *voor aanzien dijn!*

Het volk en kon nu zijnen geestdrift niet meer bedwingen en heel 't omliggende dreunde onder 't daverende geroep.

- ‘Wat dunkt u, Heer bisschop,’ zei de landvorst. ‘De geloofbaarste getuigen hebben alreede de waarheid doen blijken en die wondere zang bewijst meer als honderd oorkonden of getuigenissen. 't En blijft ons maar een dingen meer over: eene onvrijwillige dwalinge te herstellen...’

Maar, hoort, de snaren daveren op nieuw en Eynstein begint de *Slaemr*, den slotzang, daar hij ootmoedig zijne nederigheid en zijn zondig leven in betreurt en om de gebeden zijner vrienden smeekt.

En, als hij nu eindelijk zijnen machtigen eersten zang van her aanhief, verstond het diep ontroerde volk, bij die herhalinge, dat het gedicht uit was, en 't brak los in daverende lofbetuigingen.

De zeelen waren intusschentijd bijgehaald en de bisschop, over den afgrond stuipende, riep met luider stemmen: ‘Broeder Eynstein, 'k ben uw bisschop. De landvorst en al uwe vrienden zijn hier, om u te verlossen.’

- ‘Mijn heer en vader...,’ zuchtte Eynstein, en meer en kost hij niet.

Onder 't zingen van den *Benedictus*, dien de geestelijken aanhieven en daar de menigte op antwoordde, kwam Eynstein te voorschijne. De landvorst, de geestelijken, 't volk vielen hem te voete, kusten zijne handen en smeekten om vergiffenisse.

Eynstein groette en dankte zijne vrienden en dan, zijne oogen hemelwaards slaande, bleef hij voor den bisschop staan en zong hij:

Werkers wij van Christus werken,
laat ons staken onzen strijd!
Al ons krachten Yslands kerke,
eensch van willen toegewijd,
want ons staat de dood te wachten:
eer zes maanden, slaat de storm
u in 't graf: eer drie maal achte,
voedsel ben ik van den worm!

En, op zijne knie'n vallende, zei hij: ‘Zegent mij, heer bisschop, zegent mij en zegent uw volk, en, om Gods wille, dat alles vergeten en vergeven blijve!...’

't Was al te avondlijk geworden, om de zittinge te hernemen, maar nog late in den nacht was er, onder de veldhuizen en de zeildaken, sprake van Eynstein en van zijn wonder gedicht.

***

Mijn lang verhaal loopt ten einde.

Zoo als 't Eynstein voorzeid had, waren zijne dagen en deze van den bisschop geteld.

Gyrd Ivarsson stelde zijnen vriend wederom aan 't bestier van 't bisdom en, eenige maanden later, scheepte hij in, om naar Trondheim eenige zaken te gaan vereffenen. Zijn schip wierd op de kusten in stukken geslegen, maar de manschap bleef gered, ten gevolge van eene belofte aan Sint Thorlad, eersten bisschop van Skalholt. Hij hernam de reize en verloos ditmaal zijn leven, op de kusten van Ferei.

Eynstein bezorgde de lijkplechtigheden van zijnen vriend en, omdat zijn herte naar ruste hakende was, zoo stelde hij eenen steêhouder aan, om 't bisdom te bestieren en stak hij naar Noorwegen over. Zijn schip leed insgelijks breuke op de kusten van Helgoland. Half naakt en van alles ontbloot, bereikte hij toch Noorwegen en kwam, op den 2den van Schrikkelmaand 1360, in de eenzate te Helgasetr toe, daar hij begeerde zijn leven te eindigen. Hij viel voor de voeten van den abt: ‘Vader,’ zuchtte hij, ‘'k en ben 't niet weerdig, dat gij mij uwen zone heet, maar handelt met mij gelijk met den geringsten uwer dienaren.’

- ‘Gij zijt mijn broeder Eynstein,’ riep de abt, hem herkennende: ‘gij en zijt de verlorene zone niet, maar onze roem en onze troost!’

Eynstein en verliet Helgasetr niet meer en ontsliep er godvruchtiglijk in den Heere, 't jaar nadien, in de goedeof Pijn-weke.

***

Langen tijd na zijne dood, als de zoogezeide hervormers Ysland overmeesterd hadden, verliep deze geschiedenisse tot een zeisel, daarin verteld wierd hoe Eynstein,

een halve tooverare, door bisschop Gyrd, in eenen put van 100 voet diepe gesteken zijnde, aldaar Lilja begon te zingen. Hij wierd geware dat hij bij iederen zang eenen voet hooger en uit den put rees. Aan den 22sten bekroop hem een gevoel van hoogmoed en hij klabetterde al met eenen keer wederom neêrwaards en tot in den grond. ‘Herdoens!’ zei hij, en ditmaal gerocht hij, ootmoediger geworden zijnde, uit den put; en Gyrd, zoo zegt de zeise, borst erom van spijt.

Aldus zijn Eynsteins dichterlijke gevaarnissen deerlijk ontkerstend, verheidend en verminkt geworden.

JOORIS BEYAERT

Kerkhofblommen

Ter minzamer Gedachtenisse van Antoontje P... dat op den 5 *in Schrikkelmaand* 1888 *naar den Hemel ging.*

GEEN mensch begrijpt wat diepe wonde
De smert in 't hert der ouders slaat,
Als uit hun blijde kinderronde
Een zielke naar den Hemel gaat.

Maar konden de ouders éénmaal hooren
't Triomflied van der Englen stoet,
Wanneer het zielken in hun kooren
Zijne eerste vreugdige intreê doet,

Hun tranen wierden zoet als honing,
En juublen zou hun blij gemoed:
‘Ons kindje in de Eerwacht van den Koning?
O groote God, wat zijt Gij goed!’

***

Lieve Ouders! komt dan God aanbidden!...
Der Englen God wil zijn getal,
En zalig de ouders, uit wier midden
Hij eenen Engel kiezen zal!

En is uw kindeke U ontvlogen,
Zijn kruiske dat op 't kerkhof staat,
Zal zeggen, al den Hemel toogen:
'*t Zal u daar weerzien, vroeg of laat.*

S.D.Q.

Ter minzamer Gedachtenisse van Margrietje P... dat in 1889, *op den derden verjaardag zijner geboorte, in den Heer ontsliep.*

Pas drie jaar oud!...
Heer! waarom 't goud
Zoo gauw door 't vuur gezuiverd?
Zie 't kindje lijdt;
Zijn kermen snijdt
Door Moeders hert dat huivert!

God sprak: 'Elk hert
Betaalt met smert
Den prijs van 't eeuwig leven.
Doch weest getroost,
Uw lieve kroost
Heeft mij genoeg gegeven.

Zijn oogske blauw,
Zal, als de dauw,
Der Hemelen glans weerspiegelen;
En 't blonde kind
Zal, blij gezind,
Als Engel voor mij wiegelen!

Mijn kindje, kom
Bij 't Englendom:
Den weg zal Broêrke u toogen!'
.....
En 't broêrke kwam,
En 't zusje nam
Zijn handje, en vloog ten Hoogen!

S.D.Q.

Rumbeke

AANSCHOUWT het grieksch woordeken κύων, het latijnsch woord *canis* en daarnevens ons verwant woord *hon-d*; slaat acht op dien uitgang, welken het aan de tandletters ontleent; 't schijnt immers dat de Germanen, evenals de Slavische volkeren, het achtervoegsel *-nt* gebezigd hebben om diernamen te vormen; nog andere voorbeelden van hetzelfde verschijnsel worden waargenomen: daar hebt ge de Oudhoogd. woorden *hrinta* en *hrind*, die hetzelfde achtervoegsel ook in hunne Dietsche wisselgedaanten *hinde* en *rund* vertoonen.

Aanschouwt nu de runders, zoo ze grazen in de weide en in 't helder water van de kronkelende beke hunnen dorst komen laven: zou het u verbazen, als ge met de wondere spraakveerdigheid van ons volk bekend zijt, dat die beke soms de rundbeke genoemd wordt?

Aanschouwt nu onze vaderen, als ze bezit namen van 't grondgebied van 't vervallen Roomsch keizerrijk; op eenen heuvel, op eene hellinge, in de warme zon gelegen, bij eenen vloed waar er water te vinden is, zullen zij hun heim verkiezen en hunne dorpen aanleggen; zou het u verwonderen dat een dorp, heel voordeelig op den oever eener beek gelegen, den naam dier beek heeft verworven?

***

Hetgene wij gemakkelijk kunnen begrijpen is gebeurd.

In Duitschland is een oord onder den name van *Viobach*, de veebeke, bekend; *Kuhbach,* de koeibeke vloeit in de omstreken van Hanover; vele Duitsche dorpen heeten *Rosbach*, hetgene in 't Dietsch de rosbeke te zeggen is, eenen naam die onder de gedaante van *Roosbeke* ten onrechte bij ons onduidelijk geworden is.

Meer dan een Duitsch dorp heet *Rimbach.*

Met dien name 'n zouden wij geenen weg weten, ware 't niet dat er vroegere gedaanten opgespoord wierden. Onze talen maken nu nog samenstellingen, welke men bij 't eerste opzicht verklaren kan; vroeger wierden de woorden met even veel gemak gekoppeld, en waar men

de oude gedaante terugvindt, erkent men aanstonds de beteekenis van het samengesteld woord, uit de beteekenis der duidelijke bestanddeelen ervan.

Rimbach was vroeger *Hrindpach*; Förstemann heeft deze gedaante van 't jaar 820 gevonden, in de *Historia Frisingensis*, door Meichelbeck in 't jaar 1724 te Weenen uitgegeven. Het woord *hrindpach* of *hrindbach* en heeft geenen uitleg noodig; het wordt door iedereen als de rundbeke, als de vliet waar de runderen hunnen dorst laven, verstaan en gelezen.

* * *

Hrindbach, en van daar *Rindbach, Rinbach* en *Rimbach* zijn Hoogduitsche naamgedaanten.

Trekt nu dweers door Duitschland eene lijn, loopende van de Luiksche stad Limburg, voorbij Eupen, bewesten Aken, langs Benrath aan den Rijn en voorbij Kaiserswörth, tusschen Leichlingen en Solingen, noord van Siegen, van waar zij recht naar de Elbe schiet, dezen stroom beneden Magdeburg bereikt, de Spree bij Lübben, de Oder bij Fürstenberg en de Warthe in de omstreken van Birnbaum oversteekt, waar wij op het Slavisch spraakgebied stooten.

Deze lijn scheidt het Hoogduitsch van het Nederduitsch.

In 't Noorden dezer lijn worden Nederfrankische en Nedersassensche tongvallen gesproken.

Daar woonden, voor zooveel wij op taalvorschingen kunnen steunen, de Germaansche volksstammen, welke, bij 't verval van 't Roomsch keizerrijk, naar onze streken overgevaren zijn en te zamen met de Friezen, die altijd op denzelfden bodem gevestigd bleven, de kern van ons Dietsche volk geworden zijn.

De Nederduitsche wisselgedaante van *hrind* is *hrund*; nevens *bach* hebben wij 't Sassensch en 't Nederfrankisch woord beke, zoodat *hrindbach* bij ons de *hrundbeke*, de *rundbeke*, de *runbeke*, de *rumbeke* moest worden.

Verscheidene dorpen van dien naam zijn er in Duitschland op 't Nederduitsch spraakgebied gelegen.

Bij de Duitsche namenkundigen en vinden wij geenen

uitleg van hunne dorpen, die *Rumbeke* genoemd worden; enkel vernemen wij dat een dorp *Rumbeck* bij Rinteln ook in 1301 als *Rumbecke* in eene oorkonde geheeten wierd.

En toch hebben wij in deze benamingen met eene rundbeke te doen.

Indien het waar is, zullen wij sporen van onze afleiding aantreffen, overblijfselen van die oude samenstelling en bewijzen van onzen uitleg bewaard vinden.

Zoo is 't gebeurd met dezen naam.

Wij zochten in het volgend werk: *Recueil des chartes du Prieuré de S*^{t} *Bertin à Poperinghe.* Het wierd ten jare 1870 door F.H. D'hoop, in de maatschappij *l'Émulation*, uitgegeven.

Ten jare 1143 schonk Symon, bisschop van Doornik, aan Sint Bertens proostdij te Poperinghe in vollen eigendom het altaar van Rumbeke.

In die oorkonde staat het dorp als *Runbeeche* vermeld.

Die gedaante zet ons eenen merkelijken stap nader van *Rundbeke*; ze verschaft ons den uitleg van de Duitsche oordnamen die nevens *Rimbach*, *Rindbach* ten onrechte onverklaard bleven; ze wekt ons op om op dezelfde wijze onzen ouden en lieven vlaamschen dorpsnaam Rumbeke in *rund* en *beke* te ontleden, dien kenmerkenden name, welken de Frankische stammen over den Rijn gekend hebben en wellicht als eene gedenkenis naar hun nieuw stamland hebben medegebracht.

J. CLAERHOUT

Een Pijpe of geen Pijpe

HIJ liet zijnen kordewagen vallen, schreed uit de tramen en ging kijken naar het groot toograam van den toebakwinkel. Al zijne oogen vol, zooverre als ze dragen konden: een overvloed en eene pracht, om ervan te droomen. Hij kwam een stapken nader en hij liet zijne twee ellebogen op de arduinen zulle van 't raam rusten, om met meer gemak te kunnen zien.

Twee torren bonte cigarenkistjes stonden al weerkanten en liepen alboven toe in een halfronden boge. Daaruit hingen lange, lange pijpen, armdikke, caneelhouten pijpsteerten, met groene snoeren daaraan, met gouden struifels, en met eendlijke groote bakken: kunstig gesnekkerde koningskoppen, wreede negergezichten, meiskeswezens, met perelen oogen, en...

Op dikke deurschijnende glasbanken lagen heele roten meerschuimen pijpekoppen, voorzien van heldere, gekrulde ammerstukken: vischhoofden, krabbennijpers, die een eierschale omsloten hielden, peerdekoppen, koeivoeten, rijke cigarenkokers van zeeschuim, met zilveren sterrekes bezet en met gouden banden omleid. Vele, vele, o, altijd voort en van alle slag, zoo verre als hij maar kijken en kon; en dat alles vermenigvuldigd in twee groote spegels, daar hij, ginder diepe, tusschen al dat smoorgerief, zijn eigen aangezichte in zag staan kijken en zijne groote, verwonderde twee oogen.

Hij verzuchtte. 't Was allemaal zóo schoone, zoo rijke... en, had moeder nu maar werk gekregen!...

Hij herging het nog eens. Omleege, in met pane gevoerde bakskes, lagen de kleene pijpen, het jongensgoed. Bij heele grepen lagen ze overhoop, uitgegoten, al deureen, krom en recht, bruin en zwart. Zijne oogen snuisterden wellustig rond, in die bakskens, en zij lazen met nieuwsgierigheid de fijngeschrevene talmerken, die 't iedereen bekend maakten hoevele elk pijpke gelden moest.

Hier waren 't kromme, koddige dingskes, van zwart cocosnotenhout; daar waren 't bontgetikkelde, ronde kopkes, lijk veugeleiers, met witte steertjes, maar ze golden te vele... en algelijk zoo bermhertig schoone! Nu bleven zijne oogen haperen aan een prachtig oliekopke. 't Lag bijkans gedoken, maar 't blonk zoo smakelijk en 't was zoo schoone bruin geringeld aan den boord en 't liep bleekachtig uit, en gelijk goudgeluwe, alonderwaard; een bakske was er aan, daar de olie moest in uitzweeten, en een vet caneelsteertje, met een hoornen mondstuk. Hij bekeek het langs alle kanten, en hij had

het willen ommekeeren met zijne oogen. Van binnen den bak stond er, in zwarte talmerken, 1 fr. 50.

‘Moeder, moeder!’

Dat moest hij hebben, dat was 't zijne. Zij had hem een pijpke beloofd, als ze vandage werk kreeg.

Of ze nu maar werk mêe en hadde!

Nog eenen laatsten keer gekeken, nog eens... en dan voort.

Hij snapte zijnen kordewagen en hij reed, over de wijde bane, rechte naar 't spoorhuis.

Daar moest hij lange wachten.

Hij drentelde rond, op den verdrietig verlatenen werf. De noenzonne beet de bloote steenen en 't scheen alles dood, weggescholen en benauwd van dat gloeiend zonnevier. De wagenaars zaten en druilden op de bokken van hunne rijtuigen; de peerden stonden op drie pooten, hunnen kop neerewaards, scheef tusschen de tramen, en ze stampten nu en dan eenen korten stamp, om de vliegen te weren, die geweldig dul waren. Een bende leegloopers lagen, elk op zijnen buik, in de schaduwe te slapen. Er reed een traag gerid voorbij, dat verdween achter den hoek. Een hond kwam lamlendig aangestapt en ging, bij 't baanhuis, onder de zonneblommen liggen pinkoogen.

Niets en was er, dat nog roerde.

De tog kwam eindelinge heel zoetjes binnengereden, zonder geruchte, en hij joeg een gulpe witten rook of twee in den pinkelenden blauwen hemel.

Nu stond de jongen te rekhalzen, met zijn hoofd deur het hekken, naar moeder. Hij zag ze alreê - 't docht hem - gebogen komen, met heuren zwaargeladen tweezak vol weefgoed... en 't pijpke zat in zijnen zak... ofwel niets, niemendalle.

't Was een dikke heer die 't eerst uitstapte, dan een lange magere, dan een vrouwe, dan andere, altijd andere, en nu, nu was 't moeder; zij stak heur mager been uit, tastende, van op de hooge wagentrappen, om grond te vinden... en, ze had een ijdelen, blauwgestriepten baalzak op heure schouder. Zijn onderste lippe ging treurig neerwaards en hij keerde traagskens naar zijnen kordewagen.

‘Nog geen werk, God betere 't!’

Moeder wierp heuren zak op den kordewagen en zij gingen voort, zonder spreken.
Recht over den toebakwinkel keek de jongen scheef uit, naar dat groot toograam, met al die rijke dingen daarachter, en hij schuifelde een deuntje.
Zij moesten nog verre, heel verre, eer ze alle twee thuis waren, op hun dorpken, en de zonne brandde.
Nog geen pijpe, God betere 't!

FRANK LATEUR

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Van nen ongelukkigaard: ‘Dat er moeste ne steen uit de lucht vallen, hij zou op zijnen kop vallen. Hij is *voor 't ongeluk geboren.*’
't Is al *een opkomen.* Jan is er daar *opgekomen*! hij is daar *met zijn zet in de beuter gevallen*!

Dat is een' *Jode*, een *oordtjestekkere*!
Hij liep dat hij geen' eerde en genaakte.

Geeft mij ne stuiver voor dien mol,
of ik steke hem weder in zijn hol.

Die pokkeputten op zijn aangezichte heeft, is een' *pokketote;* zijn aangezichte is *lijk een wafelijzer;* hij is *met zijn aangezichte in de zinders* (of *in de scherbijldjen*) *gevallen.*
'k En hebbe daar zelfs *geenen bedank u* vooren gehad.
Dat is gemakkelijk voor iemand die de *uiten en de conduiten* kent.

't Kruintje geschoren, is 't broodje geboren.

Eens Christus geboren,
heeft traapken zijn zapken verloren.

(Achter kerstdag worden de rapen voosch).

Dat is een *schoon meubelstuk in een andermans huis*: dat is wel voor een ander, maar 't en dient mij niet.

Hij slacht van Coba's veugelken: en zegt hij niet, hij en peist niet te min.

Van trouwers:

't Eerste jaar is 't kussen (of streelen) en lekken;
't tweede jaar aan den wiegeband trekken;
't derde jaar schippen en slaan;
en 't vierde jaar met den zak (of bezatse) uitgaan.

Als er twee menschen, die niet gewend en zijn van te gare te gaan, ne keer of drie ten ongelijke te gare gevonden zijn: Is 't *katerjacht* de'?

Ze dronken daar dat ze noch van duivel noch van helle meer en wisten.

Pee met zijn' lange been' en moest nooit *zijnen stap breken* om over dien dijk te terten.

Ge moet stillekens aanzetten, om eerst het peerd *zijnen asem te breken*: daarachter moogt gij *deurerijden.*

Die jongen kan loopen! 't is *lijk ne pijl uit nen boge*, *lijk ne schicht.*

Dat is een *dik prostje!* dat is nen *dikke prosti.*

Als het ievers schuw en slecht gaat: *Den duivel ligt daar met jongen!* Ten tijde dat den duivel hier met jongen lag, 't zat schuw.

Die jongen kan klemmen! 't is *lijk een' klaasterkatte.*

Een' kermesse is een' geeselinge weerd.

In sommige streken zeggen ze: 't Is waar! 't is *mijn duist lezens* waar! *mijn honderdduist lezens!*

Zou dat nog komen? - Ba' ja 'et! Waarvan niet? *De katte heure steert is er wel gekomen*, *en hij is zóó lang!*

Van eene bijzonder schoone keure: *'t Is een*' *occazie met jongen!* ge moet ze *meêpakken*, waarnemen.

Die vent! hij en zou *geenen puit kwaad doen*, dat hij zoo fraai is.

Als den boer zijn eerpels stampt,
zijn zet gaat op en neêre;
en als de rook in de eerde slaat,
't is teeken van kwa weêre.

Hoe meerder hoop, hoe beter koop.

't Is gij die ton *de bollen gaat moeten keeren*: den ondank hebben, de kwade gevolgen dragen, aansprekelijk zijn.

Duivels zak en is nooit vul.
Ieder centiemken brengt zijn' gierigheid bij.
Dat is ne goe *slaap*, bijslaper, slaapgezel.

Als de katte op reize gaat, de muizen gaan aan 't dansen.

''k En hebbe geenen tijd om mijn puipe te stoppen,' zei Bruin van Lee, en hij lei hem te slapen in Vandaelens koorne.

Liever de korte pijne als de lange.

Jan heeft mij daar *van den oever in den dijk geholpen.*

Tone kan spreuken doen, die *van geen stroo* en zijn. Hij gaf daar redens die van geen stroo en waren.

Als er de dood meê gemoeid is, 't is verloren gemeesterd.

Vrouwvolkskrijsch,
en hondepis,
en leegaardszweet
is ligte gereed.

Wit-en-zwart. Een spel dat hierin bestaat: 't ligt daar ne mast met zeepe bestreken, tusschen krijt en bitter: die daar barvoets kan over gaan zonder in 't krijt of in de bitter te vallen, behaalt den prijs.

Koekske-bijt. Een kinderspel. Die meêdoen moeten overhands ne keer bijten in ne ringkoeke, en die eerst den ring breekt, moet den koeke betalen.

Die vent en is niet *thuishoudelijk* als er *ringstekinge* is.

Ge zoudt wel eene ure zoo zeere kunnen gaan, maar ge'n zoudt het geen twee uren *deurhouden.* Dat en is niet *deurhoudelijk!*

Doet dat God u in 't herte steekt, en 't zal wél zijn.

Als er iemand kwalijk gehandeld heeft, en dat bij daar tracht nen draai aan te geven: '*t kind moet nen name hebben*, zeggen ze; ofwel: *Ge moet het kind nen name geven.*

Rijpe en groene = goed komt het uit, zonder nauwe te kijken: Hij speelt rijpe en groene op zijne piano.

Ge zoudt geven dat gij *met uw zet op 't zand valt*; dat gij niets meer en hebt.

Ge zoudt nen hond in zijn zet bijten, van spijt.

Ge'n weet altemets niet hoe dat een' koe nen haze vangt: nen lukslag doet.

G.V.D.P.

Mingelmaren

PIETER Frans Beuckels, *filius* Leo, geboren te Brugge den 18 October 1728, wierd schilder, vertrok naar Roomen den 2 Junii 1750 en wierd in verhoor ontvangen bij Z.H. den Paus den 23 Julii 1750. Wie kan er mij zeggen wat er van dien jongeling geworden is? Was dat zijne dochter Anna Maria Beuckels, weduwe van d'heer Jan Antone Roels, overleden te Brugge den 13 mei 1851?

MIJNEN hertelijken dank aan den geleerden en trouwen vriend der West-Vlamingen, den achtbaren Heer Doctor Winkler, uit Friesland, om zijne moeite en opzoekingen nopens mijne vrage in Biekorf VIII: 111.

De waarheid aleventwel vereischt dat ik zegge dat het Mooimeisje in geender wijze de jonge Kabeljouw en is, zoo het de Heer Van Bemelen vermoedt, in Biekorf VIII: 144.

Eéns zijn daarin al onze vischkraaien.

De twee visschen verschillen van vleesch en maaksel.

Eindelijk de jonge kabeljauw = Gul, in Noord-Nederland, (Kramers); en Gulle bij de West-Vlamingen (De Bo).

Dus blijft de vrage ongedeerd: *Welke is*, *in de wetenschap*, *de naam van den visch*, *dien ze Mooi-meisje heeten te Oostende*, *te Iper en bij de kustbewoonders van Nederland?*

Iper, 22/5/97.

X.

[Nummer 19]

Maren uit Congoland

DEZE opstel is geschreven door Eerw. Vader Gustaf De Beerst, ter zaligen, de vlaamsche geloofzendeling in Congoland, van wiens leven en werken Eerweerde Heer S. De Quidt, onlangsleden, in dit ons tijdblad, met zijne meesterlijke hand, eenen boeienden en prachtigen schets wist te teekenen.

Onze moedige en rijkbegaafde Vlaming hadde, vóór zijne afreize, beloofd zijne medewerking aan ons tijdblad te verleenen en hij heeft getrouw zijn woord gehouden. Hij moet ons reeds vroeger eene reisbeschrijvinge gezonden hebben, die met de deze in betrek staat en ze voorafgaat, maar die ongelukkiglijk ievers verdoold en in 't ongereede moet gerocht zijn, want nimmer en heeft '*Biekorf*' ze ontvangen; hij en heeft ze, bijgevolge, niet kunnen drukken en nog veel min ze den Eerweerden schrijver opzenden. 't Is hetgene daar deze over klaagde als hij op de eerste bladzijde van dezen opstel schreef: '*Aanmerkinge.* - De eerste bladzijden dezer reisbeschrijvinge en zijn ons niet toegekomen.'

Deze belangrijke opstel, dien wij na de dood van den Eerweerden zendeling ontvingen, is als eene geheimzinnige stemme die uit zijn graf opstijgt, en die ons uit dat verre zuiderland komt getuigenis geven van zijne genegentheid en liefde tot zijn volk en zijn vaderland. Zij zal ons, 't is te hopen, vermanen om een gebed te storten tot rust en welvaart van de edelmoedige ziele, die weleer de hand bestierde van den vlaamschen zendeling die deze regels voor ons nederschreef!

BIEKORF

't Dorp van Mpala. - De Butwa of vrijmetselaarsgilde van Opper-Congoland.

De avond begon te vallen..., al tusschen 't geboomte der laatste gebergten, ontwaarden wij al 't Tanganijkameer, dat gelijk een spegel den donkerblauwen hemel, in zijne slapende wateren weêrkaatste! Wij daalden in de lang uitgestrekte vlakte van Mpala, die over twintig jaar nog zee was, en die nu door daaromtrent duizend inwoners bebouwd en bezaaid ligt. Zonder stilhouden gaan wij de dorpen van *Si Miombo*, van *Kiuma* en van *Si Kibolo* voorbij; aan onze slinkere hand laten wij de bloeiende volksplantinge van 't oude Kibanga liggen en komen, rond den vijf en half, in 't dorp van Mpala aan.

Mpala, een man van hooge gestalte en magere leden, wien twee zwarte oogen onder zijn dikke wenkbrauwen, een listig voorkomen geven, komt gebogen onder 't gewigte zijner zestig of zeventig jaren, ons, met veel geruchte en gebaar, den willekom bieden. - Hij en vond geene woorden om zijne vreugde uit te drukken, van mij zoo gauw en zoo gezond weêre te zien: - te vele gebaar, om rechtzinnig en uit der herten te zijn.

En inderdaad Mpala en gelijkt maar al te wel aan zijnen voorzaat, die eertijds hier de koning der streke was; een dwingeland, die meer als eens stroomen bloeds vergoten heeft om zijnen rijkdom, 't is te zeggen, 't getal zijner slaven te vermeerderen. 't Was een dier wangedrochten die, gelijk *Katele, Kyula* en *Manda*, met de *Wa-ungwana's* samenspande; die de snoodheid had zijn

eigen volk ten hunnen dienste te stellen, de streke te helpen ontvolken en zijn eigene stamgenooten in de ijzeren boeien der slavernij te gaan werpen.

Ook was 't met nijdige oogen, dat de hedendaagsche Mpala, hoofdman Joubert's gezag bij den volke meer en meer zag toenemen; en als hij over zes jaar (1889) vernam dat Roemaliza, twee zijner mannen had belast hen in Marunguland te komen vestigen, kon hij nauwelijks zijn genoegen ontveinzen, hopende dat de macht der blanken wellichte op de Tanganijkaboorden, ging uitsterven. Doch als hoofdman Joubert, als een onwrikbare muur, de pogingen der Araabsche bloedzuigers had verijdeld, verkropte hij in stilte zijnen spijt, en onderwierp hij hem, doch niet zonder tegenzin, aan 't gezag van den heldhaftigen slavenverdediger.

Doch, 't en is daar de eenige zonde van Mpala niet. Buiten zijnen ingeboren afkeer voor alle beschaving, is Mpala daarbij nog een der Grooten van een genootschap, dat door zijne geheimen en door het verderfelijk doel dat het beoogt, niet zonder reden, de vrijmetselaarsgilde der Zwarten zou mogen genoemd worden. Hier heeten ze het: de *Butwa.* Gelijkdanige genootschappen bestaan, zoo het schijnt, in bijna gansch Midden-Africa; onze medebroeders hebben er in *Shirombo*-land, op de boorden van het Nyanza- en van het Nyassameer gevonden; en, zoo men mij verhaald heeft, zouden zelfs eenige landvorschers van ons uitgestrekt Congoland, in hunne verhalen ervan gewag gemaakt hebben.

Vele hebbe ik gezocht en gevraagd om de geheimen van dit genootschap te achterhalen, doch alles was bateloos, want de leden liggen onder de vreeselijkste eeden verbonden, om nooit een woord ervan te veropenbaren. Na lange vragen en zoeken, vernam ik, dat Lucas, een onzer Christenen, er eertijds deel van miek. - 'k Deed hem aanstonds komen en ik zei tot hem:

‘Lucas, 'k hebbe vernomen dat ge eertijds van den Butwa waart; is dat waar?’

‘Ja-'et,’ antwoordde hij, gerust weg.

‘Zoudt gij mij niet eenige inlichtingen kunnen geven

over de gebruiken, en gespelen van dat genootschap? Nu dat gij christen zijt, ge 'n zijt toch zeker niet bevreesd van mij alles te veropenbaren?'

'Bevreesd? Ik? - Eertijds, als ik nog de slave van den duivel was, ja, dan hadde ik de schrikkelijkste straffen te vreezen; maar nu, dat ik christen ben en kind van God, waarvoor zou ik nog te duchten hebben?'

'Gij hebt gelijk, Lucas, de duivel en heeft voortaan geene macht meer over u; met christen te worden hebt gij aan hem, aan al zijne werken en al zijn bedrog verzaakt, vertrouwt mij dus alles zonder 't minste achter te houden.'

Volgens hem zou men in de Butwa vier trappen van leden onderscheiden:

Ten eersten, de *Linga's* of nieuwelingen, die in de geheime vergaderingen nog geenen toegang en hebben, maar die door een meer gevorderd Butwa-lid, in de gebruiken en in de tale van 't genootschap onderricht worden. Want, gelijk onze vrijmetselaars, hebben ze hunne geheimzinnige woorden, die van een ander niet verstaan en zijn.

Ten tweeden, de *Kiburi's*, die wat meer gevorderd, den eed, van de geheimen te bewaren al afgeleid hebben, en die in de vergaderingen en in de Butwa-spelen al mogen tegenwoordig zijn.

Ten derden, de *Kangala's*, die, gelijk men bij ons zou zeggen, het doopsel reeds ontvangen hebben, en die de hooge geheimen leeren kennen.

Ten laatsten, de *Singuru's* of de hoofdmannen, wien het toebehoort den tooverdrank te verveerdigen, en te beslissen wie in den Butwa mag aanveerd worden, of, is hij er alreeds in, hooger mag opklimmen.

Lucas behoorde tot den trap der *Kiburi's*; ook en kon hij geen de minste inlichtingen verschaffen over de *Kangala's* noch over de *Singuru's*, noch over hunne tooverkunsten, maar over de *Linga's* en over de *Kiburi's* deelde hij mij 't volgende meê.

De *Linga's.* Om als *Linga* aanveerd te worden moet men:

1° Een oud lid van den *Butwa* tot voorspreker kiezen, die de aanvrage om in 't genootschap te treden, aan een der Singuru's zal overbrengen.

2° Een geschenk den Singuru aanbieden. Dit geschenk bestaat meestal uit eene houwe, een stuk kleergoed of wat perels.

3° Staat de *Linga* onder 't gezag van ouders of van voogden, hij moet hunne toelatinge verkrijgen om in den *Butwa* aanveerd te zijn.

4° Eens tot den keurtijd aanveerd, moet hij bij zijnen voorspreker de gebruiken, de gespelen en de tale van 't genootschap gaan leeren, en 't en is maar, na met goeden uitslag een onderzoek bij een der Singuru's ondergaan te hebben, dat hij tot den rang van Kiburi zal mogen overgaan.

De duur van den keurtijd en is niet bepaald; twee, drie weken vooraleer dat de vergaderingen zullen stede hebben, gaat de *Linga* gemeenelijk bij zijnen voorspreker wonen, om voor 't onderzoek gereed gemaakt te zijn.

't En schijnt geen ouderdom vastgesteld te zijn om aanveerd te worden, - 'k wete kinderen die nog geen acht jaar oud en zijn en die er al deel van uitmaken.

('*t Vervolgt*).

GUSTAF DE BEERST

Eene Wandeling naar den ouden Wal

DIE van Thielt naar Ruysselede wandelt moet daar, een ende gaans over den Ondank, rechts de bane, dien hoop eerde gezien hebben.

Men is nog al genegen om de vrage te stellen: Wat voor eene hoogte is dat?

Ge zult vernemen dat ze de menschen den ouden wal heeten.

Wat moet men door dien ouden wal verstaan?

't Bestaat nu groote liefhebberschap voor de oudheden en als van 's zelfs rijst de vrage: Zou het soms geene oude tomme, geen grafheuvel zijn?

't En is niet waarschijnlijk, omdat die hoop, blijkens oude teekeningen, vroeger veel meerder was en tot tegen de bane kwam; nu ligt de overschot van dien opgevoerden hoop eenige stappen van den steenweg verwijderd.

Wat hebben wij hier voor handen?

Wij kunnen die vrage meer als 400 jaar achteruit schuiven.

't Bestaat eene oorkonde van 't jaar 1434; 't is een handvest van nen deelman of notaris; dienende om een geschil te vereffenen, en 't is te vinden in het werk: *Recueil des Chartes du Prieuré de Saint-Bertin à Poperinghe*, Brugge 1870, bl. 221.

Er is een verschil opgerezen tusschen de abdijen van Sint-Baafs te Gent en Sint-Bertens te Sint-Omaars, wegens tienden gelegen in 't gescheed van Ruysselede en Caneghem, *ante antiquam motam*, *vulgariter nuncupatam den auden wal*, voor de oude mote, bij 't volk bekend onder den naam van den ouden wal.

Wij staan dus in 1434 voor de zelfste moeilijkheid: de oude wal was toen verlaten zooals nu, anders en zou men van geene oude mote, maar wel van den eigenaar of den bewoner gesproken hebben.

't Eenig verschil is dat de mote nog niet afgevoerd en was; eenige reken verder, immers, in het zelfste stuk, maakt men gewag van de grachten die rondom de mote lagen en trekt men van aan den westhoek der mote, van binnen de grachten, eene rechte schreve, om voortaan de tienden der beide abdijen af te palen.

***

De burgen zijn van ouds gekend bij de Germanen. Tacitus, *Hist*. 4, 33, vermeldt een Germaansch oord *Asciburgium*, hetwelk men als Eschenburg veroorkondt; de Germanen en kenden eerst geene verschansingen; toen zij met vreemde volkeren in aanraking kwamen, en voornamentlijk als 't leenroerig stelsel opkwam, gerochten de burgen en de versterkingen meer en meer in zwang, onder de germaansche volkeren.

Men kent een bijzonder slag van burgen of borgen, *earthworks* geheeten in Engelland, als moten van 't leen-

roerig tijdvak bekend, in Vrankrijk en bij Viollet-le-Duc - *Dict. de l'Archéol. franç*, 3e deel, bl. 63 - beschreven.

't Bestonden er ook in Vlanderen; zelfs was de middeleeuwsche mote, die best bekend is, in West-Vlanderen gelegen en ze is vermaard, omdat ze door nen ouden schrijver zoo nauwkeurig afgebeeld wierd.

Ze mag voor staal en toogstuk dienen.

't Is de burg van Merckem.

***

De gelukzalige Jan van Waasten was bisschop van Terenburg: ook een burg; sommige steden, dorpen en wijken hebben immers hunnen oorsprong en hunnen name aan een burg te danken, zooals *Altenburg* in Hessen, *Oudenburg* bij ons. Men kent ook *Nieuwenborg* als oordnaam, nu echter als geslachtnaam gebezigd.

Nu, onze vlaamsche gelukzalige doorliep, met een vierigen iever bezield, zijn bisdom, kwam naar Merckem, ging daar naar den burg, stapte op de brugge en, halfwege gekomen zijnde, stortte hij met eene groote menigte volk die hem volgde, van eene hoogte van vijf-en-dertig voet, in de diepte.

God, wilde dat er niemand gekwetst en wierd.

De schrijver van 't leven van den gelukzaligen bisschop, - leest de *Acta Sanctorum* van den 27n Nieuwjaarm. - de aartsdiaken Jan van Colomieux, neemt deze wondere gebeurtenis te baat, al 't geval uitleggen, om ons een nauwkeurig bescheed van den burg van Merckem te bezorgen en ons aldus eenen kijk in 't verleden te vergunnen.

De gelukzalige Jan van Waasten stierf in 1130; dit bezoek te Merckem gebeurde 15 jaar vóór zijne dood, dus in 1115.

De heeren van die tijden dolven diepe grachten en konden aldus, binnen die grachten, eene hooge eerden mote verheffen.

Boven op de mote, langs het water, timmerden zij eene verschansinge van vierkantte staken, die dichte de een tegen de andere in den grond zaten.

Binnen het paalwerk stond de woninge, met of zonder torren en met de geriefelijkheden die ertoe behoorden.

Men gerocht op die mote met eene nog al breede klimmende brugge, welke van den eenen kant op den effenen grond op palen rustte, en langs den anderen kant wel 70 voet hooge moest reiken; 't volk viel immers te Merckem, van eene hoogte van 35 voet.

De oudheidkundige maatschappij van Brussel onderzocht in 1891 zulk eene mote te Grimbergen, bij Vilvoorde, die daar de Senecaberg genoemd wordt.

Ze bestond uit opgedolven leemeerde; van boven vond men beenderen van huisdieren en eenig eerdewerk van de 9^{e} tot de 12^{e} eeuw.

't Overblijfsel van dien ouden wal van Caneghem bestaat ook uit leemeerde en alles laat vermoeden dat die *antiqua mota*, dat die oude mote een eerden en houten burg was als de Senacaberg van Grimbergen en de menigvuldige eerden *burgs* of *earthworks* der Angelsassen in Engelland.

J. SEGHERS

De eerste Dietschers bij de Noordpool in 1597

SEDERT een jaar of twee van hier wordt er in de dagbladen danig veel gesproken van Nansen, van Andrée en van andere stoute mannen, die op zoek gingen naar den Noordpool.

Die tochten naar ‘'t ijzig Noorden’ herinneren ons het stout bedrijf van een stamgenoot, een dietscher, den ‘schranderen Barents’, die, zoo Tollens zegt, ... grijs in kennis, jong in ijver, vast van ziel, onder alle Europeanen de eerste door de Noorderlijke IJszeeën eenen weg baande, dien men enkel op onze dagen, dat is drie eeuwen later, wederom heeft bewandeld.

Van zoohaast de Hollanders het spaansche juk af hunnen nekke geschud hadden, begonnen zij, om hunnen handel te verbreeden, naar vreemde gewesten uit te zien. Toen zij echter hunne stevens naar het Noorden stierden, en bedoelden zij hoegenaamd niet de pool te bereiken:

hun wensch was, langs het Noord-Oosten, eenen weg te vinden naar Indiën. De zuiderweg immers, langs Africa, lag in de handen van Portugal en Spanje die toen, uitsluitelijk schier, den alleenhandel bezaten met het Oosten.

't Was dan op het aanraden van den wereldteekenaar Plancius, dat de schrandere Barents naar Nova-Zembla inscheepte. Hij bereikte de westerkust van dit groot eiland op 73° 25' noorderbreede. Dan zeilde hij noordwaards op, langs het strand voorbij het voorgebergte van Nassau, en, op den 23sten in Hooimaand 1594, gerocht hij op 77° 55^{n} N.B. De ijsbergen, die gansch de zee overdekten, dwongen hem terug te keeren.

In 1596 hernam hij zijnen zeetocht en ontdekte hij opvolgentlijk Beeren en Spitsberg, op 80° noorderbreede, en de Oranje-eilanden.

Hij meende huiswaards te stevenen, toen hij door den winter overrast wierd op den oostelijken oever van Nova-Zembla, daar hij met zijne makkers moest vertoeven en vervriezen schier van de endlijke koude. 't Was in Koornmaand. Zeventien mannen waren nog aan boord. Aanzijds en boven het dek rezen ijsbergen, hemelhooge. Op den 2den in Zaaimaand verlieten ze het schip, om eene hutte te betrekken die zij hadden opgetimmerd met aangestrand hout. Aan den wand hong een tijdwerk (horlogie), beddebakken wierden opgeslegen en eene ton diende voor bad.

Weldra lag de woonste onder de sneeuw begraven en, om uit te kunnen, moest er een ondersneeuwsche gang geboord worden heele enden verre. 's Nachts kwamen ijsberen en vossen aan het dak wroeten, de berdels brokke van een trekken en in de schouwe kruipen. Buiten en binnen winterde het al om het even. De wanden en de vloer waren bedekt met eene lage ijs van twee duim dikte.

Eens dat ze, om warmer te hebben, al de reten en de garren zoo dichte mogelijk gesloten hadden, kwamen ze haast aan den hals, van den rook die binnen bleef. Een matroos snakte de deur open om lucht te trekken en hij

zakte gelijk een slunse ineen. Hunne vervrozen schoen waren als hoorn zoo hard, en hunne kleêren steven aan hun lijf. En nog hadden ze den moed om op Driekoningendag koning te trekken en Dertienavond te vieren, met eenige koekskes met tweebak en met wijn. Zoo vertelt Gerrits de Veer's, die 't verslag moest opmaken van den tocht.

In Nieuwjaarmaand stierven twee makkers van 't scheurbuik waaraan ze allen leden. Ze waren zoo uiterst zwak geworden, dat ze geen bundelken hout en kosten optillen.

Eindelijk daagde er, met den 13sten in Zomermaand, verlossinge op. De zee lag open en ze sprongen in twee schuiten, daarmede zij den noorderoever van Rusland konden bereiken. Barents stierf op weg naar Kola, daar zijne makkers Cornelius Rijp terugvonden, dien zij vroeger verloren hadden. Toen ze te Amsterdam aanlandden, was hun getal tot twaalf gesmolten.

't En is maar op den 7sten in Herfstmaand van 1871, dat de Noorweger Elling Carlsen, Barents huis wedervond. 't Was nog gave en ongedeerd, buiten dat het vol geraamten lag van beren, rendieren en vossen, die daar geschuild en malkaar verscheurd hadden. Uit den vervrozen vloer ontgroef hij allerhande huisgerief: bedden, uurwerk, geweren, boeken, leerzen en ander getuig. Alles was wel bewaard. Vier jaar later ontdekte Gardiner, een engelsch zeereiziger, nog verscheidene andere zaken zooals b.v. Barents' intepot en ganzepennen, daarmede hij geschreven had. Bijna alles rust nu in de toogzale van het zeewezen, in den Haag.

X.

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Als Jan thuis kwam, was hij geheel en gansch *af*, afgemat.

Van twee die op malkander niet en trekken: ‘Ze gelijken aan malkander lijk twee druppels water, bijzonderlijk den een’’

Van twee gebroêrs, die op malkander niet en trekken, maar die alletwee aan hunnen vader gelijken: ‘Gij gelijkt alletwee aan uwen vader: uw broeder als hij nuchter is, en gij, als hij dronke is.’

Inspringen. ‘Bruin, mijn' schoen loopen in, als gij naar de kerke gaat, springt ne keer in, te Leo's, om ze te doen vermaken.’

Koben is wel een bitje gebeterd; maar *'t en is nog al dát niet*: hij en is nog zoo behoort niet.

Nen onbekenden is (of *maakt*) *nen onbeminden.* Nochtans *ne vriend vermag ne vriend.*

Zwijgen en kan niet verbeterd zijn.

Wat schilt mij den ondank! Te Lendelede, de menschen die *in den ondank* weunden, zijn smoorrijke gekomen: ze leven op hun goed.

Kan hij dat nog eenen dag twee drie uithouden, *hij is gewonnen.*

Iedereen kent *den offerblok voor de vruchten der aarde.*

Als de bruid is in de schuit,
Dan zijn de schoone liedtjes uit.

IJdele beurzen maken dulle zinnen.
Toppen = schooien.

Als 't buiksken is vul gesmeerd,
't hertje ruste begeert.

Die winkel draait goed: die zake slaat mêe, lukt wel, enz.

Eentje voor onze helden van socialisten, die 't menschdom gaan redden met te teren en te smeren, en den lêegaard te scheren, anders gezeid, met *ventres pigri* (Tit. I, 12) te spelen:

'k Wille dat 't altijd kermesse ware,
en dat eten en drinken mijn ambacht ware,
en dat men geen werk meer en vonde,
in geen duist uren in 't ronde!

Stroo bestond ook alzoo; trouwens:
'Gum!' zei Stroo,
'ik ete zoo geerne en ik werke zoo noo!'
Al stillekes gaat men verre.
Een kleed *verstuiken*: vermaken over dat het gaat.
Ko is een kort *geblokt* manneken.
Hij heeft zijn zakken vul = hij is halfdronken.
Tone zal boeren *dat het haar deur zijn' klakke groeit.*

Brood, eiers, visch, kaas zijn wel goe kost, maar daar en is niets dat 't vleesch kan *dwingen*: dat 't vleesch evenaart of overtreft.

Dat is ne kloeken beer van ne vent.

Iemand gaf dieren wijn te drinken, die nog gersgroene was: 'Dat is *meurbrekerij*,' zei Seven, ''t is jammer!'

Tijd-genoeg liet zijnen oest vorten, en hij en had maar twee schooven.

Ne Vlaming belooft hem altijd: hij belooft hem altijd dat het nog niet erger en gaat. Een ongeluk is altijd *een vlaamsch geluk;* trouwens, hoe slecht dat het gaat, het hadde nog slechter kunnen gaan.

''t Is beter één groote neuze,' zei Ko, 'als twee kleentjes.'

Koba had gisteren veel slagen gekregen van haren man, en was van den nuchten geestig en welgezind. 'Hoe komt dat?' zei Ko. 'Wel,' zei Koba: '*Een wuuf zonder slagen is een' spijze zonder zout.*'

Te vele is te vele.

Wij *slachten wij van de braambezen*: wij hebben onzen tijd gehad.

De mossel doet den visch dalen: het mededingen doet de weerde van iets leegen.

Die jongen heeft *bleuzekaken.*

Van een die al met ne keer niet meer voort en koste: '*Hij stond daar te kijken lijk nen boer die de zak hem ontvallen is.*'

Naar ginter rijden met ne wagen, in nen dag gaan en keeren: ''*t Is om te vlâen met ne zikkele!*'

> Niemand en mag hem berommen,
> al stond zijn' hof vol schoone blommen;
> want door den rijm van éénen nacht
> vallen de bloemen al hunne krachten af.

Ge zult uwe dochter nog *aan uwe vingers houden*: Ge 'n zult ze nog niet kwijt geraken.

'k En kan *geene puit over ne wagenslag helpen.*

Hij heeft bliksems honger: *hij zou een peerd den rugge uiteten.*

Zij staan alle twee *gelijk aan den dijk*: zij zijn even verre, sterk, enz.

Vuilpot = vuilaard. Zie De Bo.

't Is met den pap, dat de boeren de docteurs van hun hof jagen.

't Is een' *reize voor den koning*: een' verlorene reize. - *Gaan waar dat de koning te voete gaat.*

Jan heeft hem daar leelijk *verbrand*; hij is daar verbrand: hij is daar nu de man van buiten.

Ko heeft Tone *van het zelfste laken een' broek gegeven*: hij heeft Tone behandeld zoo hij zelve gehandeld had.

Die lijk van bachten de koeien komen, en evenwel zeggen: Papa, Mama: '*'t Is lijk een' koe met een kraagsken aan*': 't En zit er niet op.

Hij heeft een zweerd (nen degen) ingezwolgen: hij en kan niet plooien.

Die ommekijkt in de kerke, *krijgt een aaisken van den duivel.*

Iemand een *baardejong* geven.

Om uwen baard zeere te doen groeien, moet gij hem vetten met duivemest.

't Gaan al veel zeggens in ne zak.
Een leugentje voor te vooizen: om te lachen.
De een liefde is de andere weerd.

Van ne vetzak (dikzak): Hij is *met den lepel gekweekt.*

Een dertienavondbriefken: *Liever vette te lâen als te biechte te gaan.*

't En zijn daar *geen potten bij gebroken! - Potje breekt*, *potje betaalt.*

Dat is *iemand op eed vragen, iemand het mes op de kele zetten.* Hij en zal dat maar doen *met het mes op de kele.*

Iemand *in den bek loopen.* - Ne *looper* (van ne jongman), een' *loopinge* (van een' jonge dochtere); *ne looper* = een looperspeerd.
Een *tutte* (trunte) van ne vent: die vent is *tutachtig* (truntachtig).

Van een' die nen hoogen hoed aanheeft: '*De male ligt op strange*' zeggen ze te Oostende.

Als er iemand een' scheure in zijn broek heeft, dat zijn lijnwaad te zien is: '*Uwe moeder bakt vischjes*;' ofwel: ''*t Is kermesse, en 't vaantje zit uit.*'

Die vent is stijf *bedekt, gedoken*; hij is met die zake zoo bedekt!

Een dochterken schuifelde. '*Zwijgt, zwijgt!*' zei heur vader: '*uwen baard gaat schieten!*' En 't zweeg. - *En zwijgen dat het deed!*

't En zit *geen' negge* in die vent: geen drift achter 't werk, geen vier, geen' jacht. Ne jachthond, die geen negge in en heeft, en is niet weerd; ne werkman die geen negge in en heeft, en zal aan zijn brood niet geraken.

Hij kreesch snot ellen lang: snot en kwijl.
Kwaa' vel geneest wel.

G.V.D.P.

Mingelmaren

Westvlaamsche Zendelingen

BELGENLAND heeft nogmaals, ten overvloede, zijnen tol van genegenheid en erkentenis betaald, aan zijne Moeder de Katholijke Kerke.

Een groot getal geloofsboden hebben hunnen reisstaf in hunne hand genomen, om in verschillige gewesten der wereld de heilboodschap van hunnen Zaligmaker aan hunne verre verwijderde broeders, te zamen met de ware beschaving af te kondigen.

Ons christen Westvlanderen heeft een heerlijk deel in die nieuwe kruistocht, en mag met fierheid wijzen op verschillige zijner edelmoedige zonen.

Den 6^{en} in Herfstmaand 1897 is de Eerweerde Heer *Camille Stroo* te Antwerpen te schepe gegaan naar Congoland. Eerweerde is geboren te Zuyenkerke bij Brugge, hij leerde latijn in 't collegie te Eecloo, trad in 1891 in 't zendelingshuis van Scheut en wierd verleden zomer priester gewijd. Den 12sten in Herfstmaand 1897 zijn er uit Marsiljen verschillige zendelingen van Scheut naar Mongolenland vertrokken. Onder hen was Eerweerde Heer *Cyrille Vervaecke*, van Lichtervelde, die naar 't zuidwesten van dat land heenreist.

In den loop der zelfste maand zijn er eenige Eerweerde Vaders van 't Gezelschap des Allerheiligsten Verlossers, naar de zendingen van Canada in America overgesteken.

Onder hen was: Eerweerde Vader *Renaat Van Honzebrouck*, die geboren wierd te Wercken, ten jare 1845. Hij leerde latijn in 't kleen Seminarie van Rousselaere en de godsgeleerdheid in 't groot Seminarie te Brugge, alwaar hij den 19sten in Wintermaand 1870, priester gewijd wierd.

Hij stond eenige jaren als onderpastor te Coolscamp en op Sint-Gillis te Brugge, van waar hij naar het Order des Heiligen Verlossers, in 1879 of 1880, vertrokken is.

Alsook Eerweerde Heer *Hendrik Van de Sompel*, die, ten jare 1866, te Wielsbeke geboren wierd. In de gestichten van Nieuwpoort en Kortrijk, leerde Eerweerde Heer de latijnsche tale; van daar ging hij de wijsbegeerte en de godsgeleerdheid volgen, in 't kleen Seminarie te Rousselaere en in 't groot Seminarie te Brugge, in welke laatste stad hij priester gewijd wierd.

Na eenigen tijd het ambt van leeraar in 's Heiligen Bernhards gesticht, te Nieuwpoort, te hebben uitgeoefend, verkreeg hij, van zijne geestelijke overheid, oorlof om in 't Gezelschap van den Allerheiligsten Verlosser te treden.

Den 16den van Zaaimaand is hoogsteerweerde Heer Meerschaert, bisschop te Guthrie, in het geweste der Vereenigde Staten van America, dat men Oklahoma en Indian Territory

noemt, naar zijne zending wedergekeerd, en verschillige nieuwe geloofsboden uit Belgenland zullen hem vergezellen, waaronder Eerweerde Heer *A. Anseeuw*, van Oostcamp, leerling van het Americaansch Seminarie te Leuven, en Eerweerde Heer Alfons Herenthals, die in 1861 te Brugge geboren wierd. Hij leerde het Latijn in 's heiligen Lodewijks gesticht, te zijner geboortestede, de godsgeleerdheid in de abdij van Bornhem, alwaar hij de priesterlijke wijding ontving, en van waar hij, met oorlof zijner geestelijke overheid, naar de zending bij de Indianen vertrekt.

Gods Engel vergezelle en geleide die edelmoedige Vlamingen en de Heere zegene hun werken en streven!

C.D.L.

Doodmare

WIJ vernemen het afsterven van Eerweerden Vader Lodewijk Loonus, van 't Gezelschap der Witte Vaders van Africa. Eerweerde Heer wierd geboren te Brugge, alwaar hij in 's heiligen Lodewijks ter schole ging. Ten jare 1883 leerde hij de wijsbegeerte te Rousselaere, van waar hij in 1884 in 't Gezelschap der Witte Vaders trad. Na de heilige priesterwijding ontvangen te hebben, bediende hij met vele zelfsopoffering en goeden uitslag verschillige ambten in zijn order. Over korten tijd wierd hij naar Congoland gezonden, waar zijn brandende ijver hem toeriep, maar zijne gezondheid wierd algauw, door de heete luchtgesteltenisse van Midden-Africa geknakt, en hij zoude naar zijn vaderland wederkeeren, alswanneer het den Heer behaagd heeft hem naar een beter vaderland te roepen.

Gods wille geschiede, en de edelmoedige ziele van onzen moedigen Vlaamschen geloofsbode ruste, door de bermhertigheid Gods, in vrede!

C.D.L.

IN de *Romania*, een fransch tijdschrift voor Romaansche taalkunde, XXIV, 588, staat er een uittreksel van een middendietsch gedicht, om te bevestigen dat het bijv. nw. *macabre* van *Macchabaeus* moet worden afgeleid.

Wat voor een middendietsch gedicht is die *Makkabeusdans?*

J. CL.

[Nummer 20]

Maren uit Congoland
Vervolg van bladz. 293.

DE *Kiburi's.* Hebben de *Linga's*, ten tijde der vergaderingen aan de vragen van den *Singuru* voldoende antwoorden gegeven, dan zijn ze tot den graad der *Kiburi's* aanveerd.

's Avonds nog van den zelfsten dag gaan al de nieuwe *Kiburi's* buiten de vestingen van 't dorp. Een *Kangala* delft er een kleen rond pitje in de eerde, van daaromtrent een halven voet diepe en eene vame breed. Hij giet er den tooverdrank in, die door een der *Singuru's* te vooren gereed gemaakt is, mengt er dan wat roodverwig gruis bij, gemalen uit den stam van eenen harden, roodsappigen boom, die hier *Nkula*[1] heet, en doet beurtelings iederen *Kiburi*, hem, met zijne armen kruisgewijs uitgestrekt,

(1) De Nkula is de *Pterocarpus tinctorius* der wetenschap: 't is een der hardste boomen van ons Congoland.

plat op den grond nederleggen, en eenige teugen van dien tooverdrank drinken.

't Is dan dat de *Singuru* of Priester hen deze woorden toespreekt:

‘Nu maakt ge deel van 't *Butwa*-genootschap, voortaan zult gij aan zijne spelen deelachtig zijn, ge zult in zijne geheimen meer en meer onderricht worden, maar weest het wel indachtig, zoo ge ooit, al ware 't minste zijner geheimen aan iemand veropenbaart, zullen de schrikkelijkste pijnen en de dood uwe straffe zijn.’

Toen Lucas *Kiburi* wierd, hield de *Singuru* hem met deze korte woorden tevreden; over de ‘schrikkelijke pijnen,’ die den ontrouwen *Kiburi* moesten overkomen en wierd er niet meer gezeid; maar, zoo het schijnt, geduren die verwenschingen soms veel langer, volgens de welsprekendheid van den *Singuru.*

Over daaromtrent vijf maanden, kwam er een onzer Negers bij mij, die rechts daags te vooren aan de plechtigheden van den *Butwa*-eed was tegenwoordig geweest, want, gelijk wij het gezien hebben, geschieden ze in 't openbaar. Ik vroeg hem wat er daar al ommeging. - ‘De *Singuru*,’ antwoordde hij, ‘heeft de *Kiburi's* wel eene halve ure lang verwenscht, in geval dat ze de geheimen van 't genootschap kenbaar mieken.’

‘En waarin bestonden die verwenschingen?’

‘Dat en zou ik niet meer kunnen herhalen, vele ervan hebbe ik vergeten, hoort wat ik ervan onthouden hebbe:

De *Singuru* stond rechte en hij zei:

‘Is 't dat ge de geheimen van den *Butwa* veropenbaart, dat uwe voeten achterwaards ommekeeren, en dat uwe hielen van vooren staan!’

En de *Kangala's* en de *Kiburi's*, die daar al aanwezig waren, riepen met eener stemme:

‘Dat uwe hielen van vooren staan!’

‘Verbreekt ge de geheimen,’ sprak de *Singuru* voort, ‘dat uw hoofd achterwaards overdraaie!’

‘Dat uw hoofd achterwaards overdraaie,’ hernamen de *Kangala's* en de *Kiburi's.*

‘Openbaart gij de geheimen, dat bij iederen stap dien gij doet, de beenen u in het lijf kraken!’

‘De beenen u in het lijf kraken!’

‘Zijt ge den *Butwa* ontrouw, dat uw vel, gelijk een zak, 't binnenste buiten keere!’

‘Gelijk een zak, 't binnenste buiten keere!’

‘Verbreekt ge uwen eed, dat de nachtuils u in den slaap overvallen, en u de oogen uit den kop pekken!’

‘En u de oogen uit den kop pekken!’

‘Verbreekt ge den trouw aan de *Butwa*, dat de *liebaart*(1), 's nachts in uw huis inbreke, uwe beenen en uwe armen afscheure en ze in woestenisse ga verslinden!’

‘En ze in de woestenisse ga verslinden!’

(1) Wij vertalen door 't w, liebaart 't Tabwasch woord: *Kamfuma* (swahilisch: *chui*). In de reisverhalen vindt men nu eens *tigre*, dan *panthère*, dan nog *léopard*, om dien eenen en den zelfsten *kamfuma* aan te duiden. - Wat zeker en vaste staat, is dat er hier van den tiger geen sprake en kan zijn, omdat de *kamfuma* geplekt is, en niet gestriept, gelijk de tiger. Daarbij, deze laatste beeste, behoort alleenlijk te huis in Midden- en Oost-Asia, dat is nog al verre van Congoland, nu bijzonderlijk dat de Suez-vaart die scheidinge nog sterker gemaakt heeft.

Waar meer te twijfelen blijft, 't is of de *kamfuma*, *panther* moet geheeten worden oftewel *liebaart*. - *luipaard* zouden anderen zeggen, alhoewel hij met een *lui paard* noch van verre noch van bij hoegenaamd geen gemeens en heeft. - De natuurkundigen en zijn niet eens in 't bepalen van die twee beesten. Mr A. heet panther 't gene Mr B. liebaart zal noemen, en omgekeerd. - Volgens Dr Chenu, in zijne *Encyclop. d'hist. nat. Carnassiers*, IIe boekdeel, blz. 174 en volgende, zouden liebaarts en panthers onder de volgende opzichten van malkander verschillen:

1° Bij den liebaart (*Felis Leopardus*) is 't binnenste der roosvormige vlekken, donkerder dan 't geluwachtig grondkleur van 't vel. Bij de panthers (*Felis Pardus*) integendeel is de kleur een en de zelfste.

2° De vlekken zijn wat grooter (van 0^{m}037 tot 0^{m}042) bij de liebaarts dan bij de panthers (van 0^{m}027 tot 0^{m}032).

3° De liebaart zijn steert en reikt maar tot aan de schouders, terwijl de panther ermeê tot aan zijne neuze kan.

Volgens die bepalingen moet de *kamfuma* van Opper-Congoland onder de liebaarts en niet onder de panthers gerekend worden. 't Bevestigt de meeninge van den Dietschen natuurkundige Temminck, die staande houdt dat er in Africa alleenlijk liebaarts, en geene panthers, te vinden zijn.

‘Wordt gij ontrouwig, dat de *Mbulu*[1] u binnen uwen slaap uwe neusgaten verstoppe en u versmachte!

‘De neusgaten verstoppe en u versmachte.’

‘Wordt ge ontrouwig, dat de Hyena's uw verminkte lijk uit uwe woninge komen halen, het door het slijk sleuren, en de prooi betwistende, uwe overblijfselen in hunnen balg begraven!’

‘Uwe overblijfselen in hunnen balg begraven!’

Zulkdanige en nog andere verwenschingen bedreigen dus den ontrouwen *Kiburi*! En de Negers, die in hun wangeloove, van de macht der tooveraars ten grondigste overtuigd zijn, en zouden voor geene rijkdommen der wereld hunne verbintenissen verbreken.

Na die verwenschingen in 't stille aanhoord te hebben, staan de nieuwe *Kiburi's* op, of eerder, - want zij zijn door den tooverdrank zoodanig bedwelmd, dat ze noch beenen noch handen verroeren en kunnen, - worden zij door hunne medegezellen opgenomen, en, onder begeleiding van gezang, gedans en getrommel, plechtiglijk naar de *Butwa*-zale gedregen.

Die *Butwa*-zale (*Lutenge*) is een langwerpig vierkant gebouw. In 't midden is er eene ruime plaatse geschikt voor de danspartijen, de toovertoeren en andere plechtigheden; daar rondom, tegen de vier muren zijn er talrijke kleene kamertjes, die tot rust- of slaapplaatse moeten dienen, want, gelijk wij zullen zien, slepen de vergaderingen soms verschillige dagen aan, zonder dat het aan de leden toegelaten zij naar huis weder te keeren.

(1) De *mbulu* (*Varanus Niloticus*) is eene reusachtige waterhaketisse die tot anderhalven meter in de lengte bereiken kan. - Zij behoort tot den groep der *Schistoglossi* ofte splettongen, omdat hare tonge, die gelijk die der snaken, gedurig uit en ingetrokken wordt, in twee'n gespleten is.
Volgens de Negerverhalen, zou de *mbulu* menschen en dieren in hunnen slaap versmachten, met zijne twee tongspitsen in hunne neuzegaten te steken, en hunnen adem tegen te houden. Daarna zou hij hun bloed uitzuigen. Van die gezegsels en hebbe ik nog geen bewijs gevonden, maar wat zekerder is, 't is dat de *mbulu's* vele op jacht zijn achter kiekens, en ook misschien wel achter zekere kleene viervoetige dieren te loeren liggen.

Voor de *Butwa*-zale ligt er een slag van voorhof, twee sprietstaken met eene touwe van gras vereenigd, zijn er geplant, en daartusschen, op eenen hoop eerde, staat er een pot, met wat tooverdrank erin.

Van zoohaast de nieuwe *Kiburi's* in de *Butwa*-zale nedergeleid worden, zijn ze gansch van hunne dronkenschap genezen, 't zij dat die tooverdrank maar voor eenige stonden en bedwelmt, 't zij, gelijk anderen beweren, dat er eenige bovenmenschelijke kracht daaronder steekt.

De avond en de gansche nacht wordt in drinken, dansen en gebras overgebracht, en de trommel en vindt geen ruste tot s'anderendaags 's morgens.

'k En zal de kieschheid der lezers niet kwetsen met de opnoeming van al die zedelooze en walgelijke gespelen en gebaren, daar niemand noch niets in geerbiedigd en wordt.

(*'t Vervolgt*)

GUSTAF DE BEERST

Volkshuislied van Poperinghe

Stemme: *de Vlaamsche Leeuw.*

1. **E**l moedig, gildevrienden!
   Elk neme en houde stand
   Rond 't vaandel van ons Volkshuis,
   Voor God en Vaderland!
   Zij zullen haar niet scheuren,
   Ons christne werkmansvaan,
   Zoolang te Poperinghe
   Eén werkman zal bestaan!

   Herhaalzang:

   Zij zullen haar niet scheuren enz.

2. Wij minnen onze heerdsteên,
   Die goudmijn van genot;
   Wij zalven 't werk en 't lijden
   Met 't zweet en 't bloed van God.

Ontnemend niemands goedren,
Benijdend niemands vreugd,
Wij laten aan ons kindren
Den rijkdom onzer deugd!

3. Vereend als gildeleden
In 't zelfste broederhuis,
Dicht sluiten wij als christnen
Elkanders hand rond 't kruis!
Verleiders, volksbedriegers
Verstooten wij met smaad,
Ons leuze is vrede en eendracht,
Geen scheuring, geen verraad!

4. Wij zijn de vrome telgen
Van Vlaandrens leeuw, zoo sterk,
Die vocht voor taal en vrijheid,
Voor godsdienst en voor kerk,
Die, land en vorsten dienend,
Geen slavenband verdroeg,
Maar dwingland en verrader
Te Kortrijk nedersloeg!

5. Wij stappen lijk ons vaadren
Met vast en koel beleid,
Bewarend als een erfdeel
Hunne ijz'ren koppigheid.
Ja wee den dwazen vijand,
Die roepen zou: 'Harop!'
Zijn wapen zal versplintren
Op onzen keiekop!

S.

Cassander

'**H**IJ was de talen machtig, de schoone-letteren, het recht, de godheid... Hij was een diep geleerde en hij kende, op zijnen duim, de kerkelijke oudheid en de geschillen van zijnen tijd. In den vierigen ijver die

hem bezielde voor de overeenkomst en den vrede der Kerke, heeft hij te veel toegegeven aan de Protestanten, en eenige stellingen vooruitgezet, die te verre gingen. Maar hij bleef altijd vastgehecht aan de katholijke Kerke; hij heeft getuigd dat hij hem onderwierp aan haar oordeel, en hij heeft luidop de scheurmakers en hunne dwaalleeringen verwezen. Hij was zoetaardig, ootmoedig en gematig, verduldig in zijne kwellingen, onbaatzuchtig. In al zijne twisten en liet hij hoegenaamd geenen wrok of bitterheid blijken; beleedigingen en heeft hij met geene beleedigingen vergolden, en men 'n heeft, noch in zijne zeden, noch in zijne werken, eenig speur van eigenwaan of overmoed gevonden. Hij vluchtte den roem, de eerambten en de rijkdommen; hij leefde heel verdoken en afgezonderd. Hij en betrachtte niets anders als de bevrediging der Heilige Kerke; hij en had geene andere bezigheid als de studie, geene andere verlaântheid als werken op te stellen tot 't nut van elkendeen, en hij en voelde maar eenen drift en 't was om de waarheid te kennen en ze te doen kennen.'

Het is met deze bewoordinge dat L. Ellies-du Pin, in zijne *Histoire de l'Eglise et des auteurs ecclésiastiques du* 16me *siècle* (*T.* 5 *de la biblioth. des aut. eccl.*) *Paris* 1703, blz. 162-202, den lof uitspreekt van eenen Westvlaming, die, sedert lange in veel boekwerken veroorkondschapt staat, maar die, och arme, gelijk zoovele andere van onze beroemde mannen, zoo bitter weinig gekend is van ons leerend en lezend volk.

Daarom heeft Z.E.H. kanonik De Schrevel aan de wetenschap, aan de geschiedkunde en aan de talrijke liefhebbers van kerkelijke en andere studiën, eenen waren dienst bewezen, met ons, in zijne *Histoire du Grand-Séminaire de Bruges*, dien beruchten man te doen kennen en naar verdienste schatten.

't Is uit dit werk, eene ware goudgroeve, dat wij de stoffe van dezen opstel hebben verzameld en zoo bondig mogelijk aaneengenaaid.

Daaruit, verhopen wij, zal, voor de oogen van den lezer, Cassanders' beeld op zulker wijze aanschouwbaar

worden dat, misschien bij menigen, de begeerte zal ontstaan om dien man nog van naderbij te bezien en om hem tot in de kleenste bijzonderheden van zijn doen en laten na te gaan: met één woord, om hem te kennen in zijn gave en geheel wezen, zooals Z.E.H. kanonik De Schrevel hem zoo kundig- en zoo keuriglijk wist af te schilderen.

Uit onze mededeelingen over Cassander's leeraren, zijne opstellen, zijn briefwisselen en zijn redetwisten, ook uit zijne dwalingen, veroordeelingen en herroepingen, zal blijken of hij waarlijk den lof verdiend heeft, dien L. Ellies-du Pin en andere over hem hebben uitgesproken en geschreven.

I. Hoe Cassander te Brugge leeraarde en hoe hij van daar naar Italien ging.

De eerweerdige Vader in Gode Jan de Witte, bisschop van Cuba en aalmoezenier van Eleonora van Oostenrijk, was, omtrent de jaren 1530, te Brugge een prachtig huis komen bewonen, dat men in den wandel *het hof van Cuba* noemde en dat gelegen was op de Garenmarkt, ter plekke daar heden ten dage de normaalschole staat van Sint-Andries.

't Was ten tijde der Hergeboorte, als de gansche heidensche oudheid, met al hare voortbrengselen op taalen kunstgebied, wederom in eere kwam en de geesten tot den top der hoogste bewondering voerde.

Als een gevolg daarvan, en om de Hergeboorte nog te doen toenemen, hadden reeds Erasmus en Busleiden, te Leuven, *het collegium Trilingue*, *'t collegie der drie Tonghen* geopend, daar men nu al neerstig latijn, grieksch en hebreeuwsch aan 't leeren was. In al de steden immers daar men, sedert onheugelijke tijden, wierook brandde op den autaar der Wetenschap en der Geleerdheid, en kon het niet anders meer of de nieuwerwetsche studiën moesten vooruitgeholpen en, gelijk de oudere, aanbeden, verheerlijkt en opgehemeld worden.

Weldra was het de beurt van Brugge, daar Erasmus en diens geestverwanten vele vrienden telden. Jan de Witte immers kreeg oorlof en toelatinge van den paus, om, bij

erflatinge, al zijn have en goed te besteden tot het inrichten van een of meer leeraarstoelen voor de vakken van schoone letteren, redekunde en wijsbegeerte, binnen der stede van Brugge.

't Gebeurde nu dat de bisschop van Cuba zijn hoofd nederlei, en dat er, in zijn erf- en nalatenschap, niet genoeg meer over en bleef om zijn edelmoedig ontwerp ten uitvoer te brengen; maar Eleonora van Oostenrijk, de echtgenoote van Frans I, schonk aan het werk van de Witte, die haar trouwe aalmoesenier geweest had, eene geldelijke toelage, waardoor de lessen, ‘die men binnen der stede van Brugghe daegelijks is lesende,’ konden blijven voortbestaan.

Men begon met eene leeraarschap in te richten voor de schoone letteren, *in bonis*, *in humanioribus litteris.*

De eerste leeraar was Jooris Cassander[(1)], die te Pitthem in Vlanderen, op den 15den in Koornmaand 1513 geboren, zijne leerjaren voleindigd had te Leuven, en naderhand de schoone letteren onderwezen te Gent, voor en aleer hij naar Brugge kwam.

De nieuwe ‘*lecteur*’ gaf zijne eerste lesse, op den 3den in Bloeimaand 1541, in 't bijzijn van de overheid der stede, van eene schoone schare geleerden en jongelingen, die erop gevierd waren om neerstig te komen leeren. Te dier gelegenheid sprak Cassander den lof van de stad Brugge, van de studiën, en van hunnen machtigen beschermer Jan de Witte. Die lofrede wierd onlangs nog heel en gansch herdrukt door het genootschap *l'Emulation*, en zij draagt voor hoofdinge: *Oratio panegyrica in laudem urbis Brugarum, et studiorum humanitatis atque lectionis publicae in ea urbe institutae a reverendo Patre*, *D. Joanne Albio... habita Brugis a Georgio Cassandro*: *Quarto No. Maij, an. XLI.*

Het jaar nadien gaf de geleerde *humanist*, ten gebruike van zijne leerlingen, een werksken uit, dat de grondbeginselen en de wetten behelst der welsprekendheid: *Tabulae breves et expeditae in praeceptiones rhetoricae.* Het werk

(1) Dat is een vlaamsche name, geen grieksche, gelijk *Limnander:* een *Cassander* is een van *Cassand.* 't *Cassanderspeur* en de *Cassanderwagens* zijn bekend.
G.G.

was toegewijd aan Cornelius van Baesdorp en aan Jan Claeyssone, uitreeders van Jan de Witte'ns laatsten wille, en 't bedeeg naderhand het handboeksken van verscheidene vermaarde scholen, zoodat het in 1550 herdrukt wierd.

In 1543, zoo dus in het derde jaar van zijn leeraarschap, vroeg Cassander zijn ontslag en hij verliet de stad om, in 't gezelschap van eenen vriend, Kanonik Cornelius Wouters, naar Italiën te reizen. Meester Jan Cruucke, ‘licenciaet inde rechten ende lecteur up de halle binnen deser stede by ordonnantie van der wet,’ volgde hem op.

E.V. Servatius Dirks doet ons uiteen, in zijne *Histoire littéraire et bibliographique des Frères Mineurs de l'observance*, welke de vruchten waren van zoo kortstondig een onderwijs. ‘Cassanders onderwijs had bittere vruchten gedregen voor het waar geloove. Gelijk hij omringd was en beboft door eene menigte geleerden en voorname vreemdelingen die, om wille van zijnen grooten name, naar Brugge kwamen, zoo had hij eenen grooten en machtigen aanhang verworven in de hooge burgerij, des te meer omdat hij met heel verleidende hoedanigheden begaafd en zuiver van zeden was. Zijn onderwijs was allermeest gevaarlijk omdat hij zijne dwalingen, (hij helde reeds over tot de kettersche gedachten der toen opkomende hervorminge), niet en bevestigde, maar die voorenstelde onder de gedaante van gissingen en van vraagstukken en die nog versterkte door allerlei bewijsredens die hij verre was van te wederleggen. Het waren soms arglistige en bedekte inblazingen, die het geloove kwetsten van de welmeenende katholijken, die tegen eene opentlijke, doorslaande dwalinge zouden opgekomen zijn.’

Wat mocht dan de reden zijn van Cassanders ontslag en van zijn schielijk vertrek naar andere oorden?

Niets anders als, ten deele, zijne drift, om, in gezelschap en op de onkosten van eenen rijken vriend, Italiën, het land der *classique* oudheid, gelijk vele geleerden deden van dien tijd, van ends en te ends te doorloopen en af te ketsen; en, ten anderen deele ook, om ontslegen te zijn van degenen die hem te Brugge, om zijne onvoorzichtige en vooruitstrevende gedachten, begonnen tegen

te kanten. Zijne neigingen op godslienstig gebied baarden reeds wantrouwen en misnoegdheid onder de Bruggelingen die, spijts den stroom van die woelige tijden, aan 't oude, aan 't ware en katholijk geloove vastgehecht bleven.

In de voorrede van zijne *Tabulae breves et expeditae*, laat Cassander duidelijk hooren dat er, onder de geestelijken, eenige lieden op hem gebeten waren.

'Toen de barbaren het Capitolium overrompelden' zoo schrijft hij, 'bleven de honden, die door hun gebas zulke ongehoorde beweging hadden moeten te kennen geven, stom, terwijl de ganzen, bij dewelke men niets van dien aard en kon verwachten, door hun gedruis en hun overluid geraas de roomsche jongelingschap, zoo goed zij konden, opwekten, om te zorgen voor hun eigen behoud en om den vijand af te weren. Zoo zien wij op onze dagen gebeuren hetgene wij lezen in de roomsche geschiedenis. Immers degenen, die doorgaan voor geleerde en heilige lieden, en die, als van ambtswege, aangesteld zijn om alle barbaarscheid uit de letteren en de zeden te bannen, en verzuimen niet alleenlijk hunne plichten, maar zij achtervolgen, ten bitterste mogelijk, alle opvoeding en treffelijkheid, terwijl integendeel de vrome burgers, die zij leeken, oningewijden en wereldlingen heeten, op hen nemen uit al hunne krachten de studiën en de opvoeding der jonge lieden te beschermen tegen de barbaren, die ze langs alle zijden belagen. En, 't en is hun niet genoeg met groot geroep tot de ontwikkeling van den geest aan te manen, zij werken daarenboven en zij ijveren, en zij dragen al het hunne bij om die te begunstigen en te bevorderen. In dit getal zijt gij lieden, eerbare mannen (Baesdorp en Claeyssone).'

Hij bekent ten anderen zelve, in latere geschriften, dat hij van zijne jongste jeugd af, wel is waar, ingenomen was voor de instellingen en gebruiken der H. Kerke, maar, dat hij ook den meesten afschuw gevoelde voor alles wat eenigszins aan wangeloove of bijgeloovigheid kon gelijken, 't is eender waar hij het mocht ontmoeten. Daarom las hij met gulzigheid de boeken van deze lieden, die de bijgeloovige gebruiken beloofden op eenen anderen leest

te schoeien. Niet dat hij den openbaren eere- en Godsdienst wilde vernietigen, neen hij en beoogde niets anders als hem verbeteren en herscheppen.

Ge ziet het, hij schiep zijn behagen in het lezen der valsche verbeteraarsboeken, en hij was, ten opzichte der ware Heilige Kerke, heel ongunstig gesteld, hij die door Baesdorp en Claeyssone en de brugsche overheid aangesteld was om de Brugsche jeugd op de goede bane vooren te gaan en verre van het verderf der nieuwe leeringen te houden!

‘Hij was een groote bewonderaar van Erasmus, wiens schole eene twijfelzuchtigheid heeft doen ontstaan die van de gevaarlijkste uit is, en die aanzienlijk schuld heeft gehad in de gedachtenomwenteling der XVIe eeuwe.

‘Die schole verfoeide van herten de scolastique godsgeleerdheid en de wijsbegeerte der middel-eeuwen; zij was vol mistrouwen voor 't gezag der pauzen en zij leed gebrek aan ware kennis van de christene geloofstukken. Zij was bitter in hare aanvallen, niet alleenlijk tegen de bijgeloovige gebruiken, tegen de misbruiken en ondeugden der wereldsche en kloosterlijke geestelijkheid, maar ook onrechtssnoers, tegen de kloosterlingen en de geestelijken in 't algemeen, tegen de sacramenten, de aflaten, de vereering der beelden, de gebeden voor de dooden, met een woord, tegen gansch de Roomsch-katholijke Kerke.’

De Bruggelingen van 't rechte bedde moesten den verdachten leeraar geern zien vertrekken, en wenschen hem waarschijnlijk nooit meer binnen de wallen hunner stede weder te zien.

('*t Vervolgt*)

Mingelmaren

Westvlaamsche Zendelingen

DEN 4den in Zaaimaand, zijn er eenige Vaders van het Gezelschap Jesu, naar de zendingen van Indiën vertrokken, onder andere de scolasticus *Cyrille Van den Driessche*, die voor West-Bengalen beschikt is. Deze Eerweerde Heer is geboren te Kortrijk, alwaar hij in 's heiligen Amands Gesticht, op eene schitterende wijze, zijne latijnsche studiën voltrok. Zij scheepten

te Genua in, op een Italiaansch stoomschip, *Florio e Rubattino* bij name. Vijf Zusters van Liefde, van Gent, reizen mede met hen, om te gaan werken in Penjab, te zamen met de Belgenlandsche Capucienen, en om een gesticht te gaan inrichten in Lahore, de hoofdstad van 't bisdom van den vlaamschen zendeling, bisschop Pelkmans. Gods milde zegen dale neder over hunne vrome werken.

C.D.L.

IN den laatsten zitdag voor oudheidskundigen te Mechelen heeft Mr Frederichs, leeraar in het Koninklijk Atheneum van Oostende, eene voordracht gegeven over de woonstede en de eigene zate der belgenlandsche volkstammen, tijdens de aankomste alhier van Julius Caesar.

Over dit vraagstuk wierden sedert onheugelijke tijden de tegenstrijdigste leeringen en oplossingen uitgebracht. Volgens den Oostendschen leeraar, moet men de zate van deze oude volkeren, binnen de marken zetten van onze middeleeuwsche *pagi* en bisdommen, omdeswille dat dit beweren alleen op vaste gronden steunt. In de werken van Julius Caesar vinden wij eene onwaardeerbare bronne dienaangaande, en het beste bescheid tot het oplossen van dit duister vraagstuk. In het raadplegen van de bronnen uit tweeder hand moet men met de grootste omzichtigheid te werke gaan.

Wat de woonstede der Menapiërs betreft, is M. Frederichs van gedacht dat zij gehuisvest waren, binnen het Frankische tijdvak, op het grondgebied van het Doornijksche bisdom, 't is te zeggen op den slinkeren oever der Schelde (*pagus Mempiscus*) en in eenen hoek van 't bisdom van Terenburg (Cassel). - Tijdens de veldtochten van Julius Caesar in Belgenland, bevolkten de Menapiers Zeeuwsch-Vlanderen, de eilanden van Zeeland en van de zuidhollandsche gouwe. Zij woonden ook nog benoorden den Ryn, bij de zee. Naderhand zijn zij zuiderwaards nedergezakt, al dezen kant van den Hondt, om plekke te maken voor eenige volkeren daar Plinius van gewag maakt, zooals: de Friesen, de Chami, de Frisiaboni, de Sturii en de Marsacii.

Dit beweren komt overeen met hetgene dat, in Biekorf verdedigd wierd. Ziet Biekorf, derde jaar, T^{ken} 3, 5 en 7.

Geen reke uit Julius Caesar's werken hoegenaamd en spreekt bovengemeld beweren tegen. In de verslagen van het oudheidkundig genootschap zal Mr Frederichs bovendien nog bewijzen, dat de woorden van Julius Caesar alle andere leeringe volstrekt uitsluiten.

E.D.

Eigenaardige gebruiken

IN 't Zuiden van West-Vlanderen bestaan er, in sommige dorpen, en namelijk te Coyghem, eigenaardige en wondere gebruiken bij de begraving der christene geloovigen.

Als de lijkstoet ter kerke tijgt, ziet men, nevens den man of de vrouwe die het kruis draagt, een kind dat in zijne handen de gewijde keerse houdt, die gediend heeft om den aflijvigen mensch te helpen sterven.

Dat men, om eene wassen keerse eenigen tijd in zijne handen te dragen, eenen witten netel- of anderen doek gebruike, is gemakkelijk te verstaan, maar hier is het handdraagdoeksken tot eenen geheelen rok, tot een waar kleed bedegen, zoodanig dat men de keerse allichte voor een gekleed kind zoude nemen.

Aan de veders kent men den vogel, zegt het spreekwoord, en hier zoude men er mogen bijvoegen, aan het kleed der keerse kent men die overleden is; want, draagt men het lijk van een getrouwd mensch ter kerke, dan is het kleed der keerse, aan de uiteinden, met zwart lint afgezet; is 't integendeel een ongehuwd mensch, dan zijn de strekken en linten in het blauw. Ik gisse ook dat de breede en de hoeveelheid van 't getooi, de meerdere of mindere plechtigheid van den lijkdienst vermelden.

Is er iemand, die ons daarover kan inlichten?

Deze gewijde keerse wordt, gelijk de Paaschkeerse, op eenen bijzonderen kandelaar gezet en brandt gedurende geheel den dienst. Naderhand zal zij zes weken in de kerke blijven en alle zondage, onder de hoogmisse, ontsteken worden, tot zielelavenis van den overledene. Na dien tijd wordt zij weder naar huis gehaald, en gebruikt tot het einde waartoe zulke gewijde zaken van onze Moeder de heilige Kerk gezegend worden.

Een ander gebruik, dat met wat meer wangeloove vermengeld is, bestaat hierin: In de eerste zes weken na het afsterven, moet er, door de naastbestaanden van den overledene, gediend worden, op den berg der heilige Drievuldigheid bij Doornik; of 't moet eene heilige Messe gelezen worden ter eere van de heilige Drievuldigheid, anders en zoude de overledene geene ruste vinden, en hij mochte zijne naastbestaande komen lastig vallen, verontrusten, enz.....

C.D.L.

IN de hoofdstad van Engelland heeft men, over eenige maanden, de beroemde *Ashburnhamsche* boekenverzameling uitverkocht. Den tweeden dag der veiling hebben 163 koopen, voor het bedrag van 244.700 frank, overgeslegen geweest. Nog nooit tot nu toe en

heeft er eene verkooping van gedrukte boeken, in eenen dag, tot zulk eene hooge weerde gestegen.

Het merkweerdigste stuk van dien koopdag, was een afdruksel op kalfsvel, van de eerste gedrukte uitgave van den Bibel. Deze boek is de eerste die met metalen boekstaven, door Gutenberg en Fust, van 1450 tot 1455 gedrukt wierd. Dit werk is met 123 wonderschoone lichtteekingen versierd, en de randen ervan zijn geheel kunstig opgemooid.

Sedert 30 jaar van hier en zijn er maar 3 afdruksels van dat werk verkocht geweest, en, alhoewel deze op papier gedrukt waren, hebben zij 97.500, 50.000 en 61.500 frank gegolden.

De Bibel van Ashburnham is de eenigste op kalfsvel gedrukte, die sedert lange jaren te koope gekomen is. Wijlend grave Ashburnham had hem 85.000 fr. betaald, en hij is nu verkocht voor 100.000 fr. Dit is, en 't en zal niemand verwonderen, de hoogste weerde, die de Bibels van Gutenberg ooit bereikt hebben.

Voor nog andere boekwerken heeft men eenen schoonen stuiver betaald. Een afdruk van den eersten gejaarmerkten latijnschen Bibel, die in 1472 door Fust en Schoeffer gedrukt wierd, is tegen 37.500 fr. overgegaan; een afdruk van den eersten Engelschen Bibel, die te Antwerpen, in 1535, bij Jacob Van Meteren, van het drukgetouwe kwam, wierd 20.500 fr. verkocht.

Deze verkoopinge toont ons, dat de boeken merkelijk in weerde gestegen zijn, sedert dat grave Ashburnham ze gekocht heeft; want, om maar een voorbeeld te geven, is de Bibel, die door Fust en Schoeffer uitgegeven wierd en, dien de grave met 875 frank betaald hadde, nu tot de weerde van 37.500 fr. gestegen.

C.D.L.

GALLÉE handelt over het *Litus Saxonicum* in het Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde. (XIV, 239-240).

1° Hij zegt dat onze kust dien naam te danken heeft aan de Sassen, die hier overgezet wierden tijdens Karel den Groote.

Dat is echter eene zeise en geene gebeurtenisse uit de ware geschiedenis.

2° De volkseigenheden en namelijk de kleederdracht zouden bewijzen dat de kustbewoners van sassenschen oorsprong zijn.

En 't eigenaardig, kenmerkend oorijzer, met zijne zuiver friesche gedaante?

De zake moet eens aan een langdurig en nauwkeurig onderzoek onderworpen worden.

De geleerden zijn het eens om te bekennen dat de schriftelijke bescheeden ontbreken.

Wij moeten in de nedersassensche gewesten, bij onze neder-

duitsche stamgenooten, die platduitsch spreken, sassensche kenmerken opsporen en dan navorschen of wij ze op onze kusten ook tegenkomen.

Iets dat uitsluitend sassensch blijkt en dat in Vlanderen gevonden wordt is een bewijs van den sassenschen oorsprong van een deel onzer kustbewoners.

J.CL.

DE vondsten die op 't heidensch kerkhof van Pitthem gedaan wierden, kwamen ter sprake in de maandelijksche vergadering van de oudheidkundige maatschappij van Brussel, op den 4den van Nieuwjaarmaand van dit jaar.

Velen twijfelen aan de oudheid der aldaar ontdekte begraafsteden.

De heer van Bastelaer, een geleerde en bekwame oudheidkundige van Charleroi, thans te Brussel gevestigd, hield staan dat ze nog ouder waren als het frankisch tijdvak.

Hij beweerde dat het Roomsche begraafsteden waren; in 't Roomsch tijdvak en verbrandde men immers niet altijd de lijken om ze in aschvaten ter aarde te bestellen.

Spreker steunde hierop dat men in de Pitthemsche grafsteden geene kenmerkende stukken, geen frankisch aardewerk, geene frankische wapens gevonden en had.

De heer baron A. de Loë, die tweemaal ter stede kwam, antwoordde met recht dat er op 't heidensch kerkhof van Pitthem scherven van frankisch aardewerk opgeraapt wierden.

J.CL.

DE Schotsche tooveressen kunnen alle gedaanten aannemen, maar ze veranderen liefst in hazen, om aan de vruchten te knagen en in geval van nood haastig de vlucht te nemen.

Ze verwisselen ook geern in katten; ze kunnen alzoo zonder achterdenken als de katte van 'nen gebuur in de huizen binnensluipen en kwaad stoken.

In de gedaante van zwarte kraaien trekken ze naar de vergaringe van de tooveressen.

Komt eene akster huppelen en swatelen, nabij een huis, 't is eene tooveresse; ze wacht eene andere akster af, want 't is in een aksterkleed dat ze met malkander kouten.

De Schotsche tooveressen veranderen ook soms in paalsteenen, om ongedeerd de akkers te kunnen betooveren.

J.CL.

[Nummer 21]

Maren uit Congoland
(*Vervolg van bl.* 309)

's **A**NDERENDAAGS's morgens komen de nieuwe *Kiburi's*, op een gegeven teeken, in de groote zale te voorschijn en leggen hen, de armen kruisgewijze uitgestrekt, voor den *Singuru* ten gronde neder. - Op het teeken des hoofdmans staan ze weêr op. In eene splinternagelnieuwe houwe brengt men aan ieder *Kiburi* een weinig tooverdrank gemengeld met 't gruis van *Ngulu* of geestesteentjes[1].

(1) *Ngulu* bediedt eerst en vooral de geesten; dan een soort van kleurlooze schelfersteentjes, die 's nachts 't manelicht weêrkaatsen. Men vindt er nog al dikwijls in de rivierbedden liggen. 't Weegt 2,73 keeren meer als 't water. 't Is waarschijnelijk een slag van *kalkspath*, aangezien het 't *acide azotique* bruisend doet koken, door 't staal gestriept kan worden en brandend, in kalk verandert.
't Is wonder, dat het altijd die steentjes zijn die bij de *Butwa* gebruikt worden. 'k En hebbe alhier nog geen bijgeloovige gebruiken bij dat steentje kunnen waarnemen; maar verder in 't noorden is 't als eenen schutsgeest aanzien. Als de Negers het 's nachts in den maneschijn zien blekkeren, denken ze dat het geesten zijn die er op zweven, en nooit en laten ze na, ze met de grootste zorge op te rapen en 't hunnent te bewaren. - 't Is waarschijnlijk van daar dat ze den name van *Ngulu* of geestesteentjes ontvangen hebben.
Hier versieren de vrouwen hun aangezichte ermeê met ze in hunne doorboorde lippen te dragen. - 't Is een liefhebberij gelijk een andere!

Elkeen drinkt er een weinig van.

Dan komen ze beurtelings voor den *Singuru* staan, en krijgen op hun borst eene reke insnijdingen, te beginnen van de rechter schouder, om onder de slinkere te eindigen: 't droogmiddel om 't bloed te doen verstijven wordt er seffens opgeleid, en 't overige van den dag, tot verre in den nacht, wordt nog eens met brassen en dansen overgebracht.

Den derden dag worden ze allen uitgezonden, de mannen om in de bosschen hout te gaan rapen, en de vrouwen om in de velden groene turkscheterwe-auwen of versche manihokwortels te gaan halen, en er een slag van deeg uit te stampen.

Als die deeg gereed is, rond den middag, moeten de jonge *Kiburi's* weêral voor den *Singuru* te voorschijn komen, om door hem, van aan de eene oore tot de andere, al over 't voorhoofd weg, met dien deeg bestreken te worden. Daarna worden ze op reke gesteld en elk ende een ontvangt van zijnen beschermer, eene kleene gifte, als gelukwensch over den nieuwen graad, dien hij in 't genootschap ontvangen heeft.

De plechtigheden zijn ten einde; en de jonge Kiburi is vrij te vertrekken.

De *Kangala's.* Over den Kangala-graad en wiste Lucas mij maar wenig mede te deelen, aangezien hij zooverre nog niet gevorderd en was.

Intusschen vernam ik dat een onzer christene vrouwen eertijds ervan deel had gemaakt, zij gaf mij de volgende inlichtingen:

‘Na drie jaar *Kiburi* geweest te zijn, wierd ik, mits een schoon geschenk aan den *Singuru* op te dragen, tot *Kangala* aanveerd.

‘De plechtigheden geschieden snachts in de eerste dagen der nieuwe mane, bij voorkeur als de lucht duister en overtrokken is, opdat, zooveel mogelijk er geen vreemden en zouden komen kijken.

‘De mane die nauwelijks 's avonds eenige uren was zichtbaar geweest, was al lange in 't westen verdwenen, 't mocht middernacht zijn, 't was pekdonker, wij volgden een voor een een nauw wegeltje, dat aan de *Lufuko*-vliet uitkwam; halfwege gekomen, ontmoetten wij eenen man, dien men, in de *Butwa*-tale, ‘*Kipanda*’ heet, gansch met groen gras bedekt, dwersch over den weg liggen; hij zong een *Butwa*-lied doch met lijze stemme, om de opmerkzaamheid der nabijgelegene dorpen niet op te wekken; een voor een stappen wij erover en volgen 't enge wegeltje, tot dat wij, nabij den vliet gekomen, allen op reke geplaatst wierden. Dan ging de ‘*Kakonge*’ of de ‘Otter’ (een duikname der *Butwa*-tale) in 't water gaan dansen, en wij allen, een voor een volgden hem om van onder tot boven met water besproeid te worden: 't is 't doopsel der *Butwa*, in hunne tale *Kusubula* geheeten.

‘Als wij allen gedoopt waren, keerden wij al langs den zelfsten weg naar de *Butwa*-zale weder. Daar waar wij eerst den ‘gras-man’ over 't lijf gestapt hadden, hoorden wij al met eens 't vereend gehuil van den ‘Liebaart,’ die al tusschen 't lange gras ons ijzingwekkend ter oore kwam; wij waren verschrikt, en gingen aan 't loopen gaan, had de *Siburi* ons niet gezeid: ‘Weest gerust, die mij volgt en heeft van den “Liebaert” niets te vreezen.’ In de *Butwa*-zale gekomen, gingen wij ter ruste, tot 's anderendaags 's morgens.

‘Op een gegeven teeken komen wij allen in de groote middenzale, in de tegenwoordigheid van den *Siburi*; wij knielen voor hem neder en klakken de handen te samen als teeken onzer onderdanigheid. - Weêr opgestaan, worden wij allen, op gansch 't aangezichte, met den *Lupemba*, dat is een slag van wit leem, bestreken.

Dan plaatst men in de *Butwa*-zale een kleen potje, met gebrokene steentjes, perels en een tal andere geheimnisvolle nietigheden erin, en een been erop. De jonge

Kangala's geven nogmaals een geschenk aan den *Siburi*, en dan wordt het hun toegelaten voor dat potje te gaan nederknielen, er eenige stonden stilzwijgend te gaan inkijken en er den geest der tooverij te gaan ontvangen.' 't Is daar dat ze deelachtig worden aan die geheime wetenschappen die hen de oorzaken der ongelukken, der ziekten en zelfs der dood leeren kennen; 't is daar dat ze de macht verkrijgen onfeilbare geneesmiddelen tegen alles en voor alles te kunnen verveerdigen!

Hier verhaalde zij eene geschiedenisse, die ik meermalen had gehoord, doch zonder er eenig geloof aan te hechten.

'Eens dat ik in de plechtigheden tegenwoordig was,' zeide zij, 'was er een der nieuwe *Kangala's*, die weigerde een nieuw geschenk aan den *Siburi* te overhandigen. "Zit daar neêre," antwoordde deze op strengen toon, en hij zat neêre; dan greep de *Siburi* hem bij zijn been, dat gedurig en gedurig langer wierd, tot dat het ten minste drie maal zijne natuurlijke lengte bereikt had. De schamel man ging aan 't schreeuwen en aan 't huilen van de pijne, rolde ten gronde voor de voeten van den wreeden *Siburi*, en vroeg om genade. "Doet mij eerst eene houwe brengen," antwoordde de *Siburi* koelbloedig weg "en dan geneest gij, eerder niet." De *Kangala* zond een zijner vrienden eene houwe gaan halen, en als deze ermeê wederkwam, raakte de *Singuru* het uitgerekte been aan dat allengskens zijne natuurlijke grootte hernam.'

Nog twijfelende aan de waarheid dezer geschiedenisse, vroeg ik haar, tot driemaal toe, of zij het wel waarlijk gezien had, en tot driemaal toe bevestigde zij ten stelligste er ooggetuige van geweest te zijn! - Lucas bevestigde het insgelijks.

'Als ze nu allen den geest der tooverij ontvangen hebben, komt de *Singuru* met een hoorn, gevuld met eene witachtige zalve die gemaakt is van gestampte boomwortels met olie gemengd. Hij dopt er zijnen vinger in, en legt er een weinig op ieders tonge, daarna zalft hij ermeê zoovele kleendere hoorntjes als er nieuwe ingewijde

Kangala's zijn, opdat iedereen zulk een hoorntje, als tooverwerktuig, zou mogen ontvangen.

‘Eenieder ontvangt 't tooverhoorntje, en al met eens hoort men den ‘Liebaart’ briesschend boven op 't dek loopen, de grootste stilte heerscht onder al de *Butwa*-leden, uitgeweerd bij de *Singuru's*, die met lijze stemme hun gezang voortzetten. Als hun lied geeindigd is, gaan ze allen de zale uit, de ‘Liebaart’ daalt van 't dak en zonder iemand dere of leed te doen, gaat hij de zale binnen, waar hij op nieuw aan 't huilen gaat, tot dat hij, op 't teeken van den *Siburi*, zwijgt en verdwijnt, of liever zijn liebaartsvel aflegt om weêre onder menschengedaante te verschijnen.

('*t Vervolgt*)

GUSTAF DE BEERST

Hebt meêlijen

HEBT meêlijen met de boomen, laat
den bast hun ongeschonden;
bewaart ze voor de nijdigheid
der kwade nagelwonden;
geen onbermhertig menschenkind
ze dood en kwelle: geeft
de vrijheid aan des Scheppers hand,
die in hun lenden leeft.

Hoe schandelijk ontmaakselt en
ontmooit gij mij de vrome,
de vrije en blije boomen, die 'k
zoo geren tegenkome
omtrent uw huis en hof, o gij,
dien God met herte en oog
heeft toegerust, om Hem te zien
in 't heerlijk boomverhoog.

'k Zie halfverroeste pikken, moe
van kappen en vaa kerven,

gehamerd om den esschenboom,
   den esschenboom bederven,
daaraan het hekken vastgehaakt
      de bilken sluit, en 't vee
belemmert, dat zijn vulte zoekt,
      en voedsel, in de wee.

'k Zie boomen, die gebonden staan,
   in 's dwingers booze handen,
die nooit geen duimbreed af en laat
   zijne ijzervaste banden,
maar, spannende en onroerbaar, al
      dat leeft en roert in 't lijf
der boomen doet misdragen tot
      een eerloos wanbeklijf.

Gebulte boomen zie 'k, en die,
   doorhakkeld en dooreten,
vol krammen en vol haken staan
   gespijkerd en gesmeten;
die werken, zoo Gods wet hun wijst,
      die tranen en die bloên,
o mensche, om eenmaal vrij te zijn
      van al uw dertel doen.

Of staan ze meer niet vast genoeg,
   de wortelvaste boomen?
en vreest gij dat ze henen-gaan
   en meê met 't water stroomen;
of vliegen in de lucht, omdat
      gij scherpe draden spint,
en lange reken boomen al
      in snijdend garen windt?

Och arme, en is 't genoeg u niet,
   dat, schier nog ongeboren?
het hout alrêe geknipt moet zijn,
   geschonden en geschoren,
dat 't, galoos en tot alles dat
      het niet en is gepraamd,
wordt '*gloriette*' en '*pyramide*'
      en '*espalier*' genaamd?

Hebt meêlijen met de boomen, laat
hun schoonheid ongeschonden,
die schoonder is, onaangeroerd,
onvast en ongebonden,
zoo God ze liet gewassen zijn,
gewonnen en gebaard,
als al hetgene, gij o mensch,
verzint en hebt vergaard.

Kortrijk, 1/11/'97.
GUIDO GEZELLE

Nog vlaamsche woorden en spreuken

Die jongen is stijf *verschietachtig*: stijf teêr van 't verschieten. Zie De Bo, *verschieten.*

De boone groeit naar de perse = die trouwen groeien naar malkanders.

Die met het *peerd* uitgaat, gaat met zijn' *meester* uit.

Zij hebben dat kind voor den eersten keer in den *gawagen* gesteken; 't zal algauwe kunnen alleene loopen.

Van een die korte stapkes doet: '*Hij zet wel vijf-en-twintig stapkes in een' teljoore.*'

'*t Zal nog wel een kwart* (lange) *duren;* 't zal *wel een kwart met een rekkertje* (stijf lange) *duren.*

Gij zijt nog *te jong aan uwe snotneuze*, om over zulke dingen meê te klappen. - Die *snotneuze van ne jongen* (*die jonge snotneuze*), hij en is *nog maar drie vingers uitgekipt*, en hij sloeg daar ook zijnen haak in.

Drie dingen en deugen niet (ofwel: zijn moeielijk): herzaaien, herbakken en hertrouwen.

Die betooginge en was maar *een mager beestje.*
't Is *zonder ende of grond.*
Eenen keer dief is altijd meulenare.
Ne moeial heet t' Oostende *schorte vuile beuter.*

Als er iemand zeer heeft in zijn' tanden: '*t Is verre van uw zet*,' zeggen ze: '*g'en moet er niet op zitten.*'

Gelukkig kind en heeft noch geld noch goed noodig.
't Water loopt al naar de zee.
Jan waait met alle winden.

Dat gij veertien dagen in den aalput roerdet, 't en zou nog zulk geen (zulk geenen aardigaard) *bovenkomen.*

Hij scheidde er af *lijk blare van heur kalf.*

Als 't regent, en dat de zonne schijnt: *'t Is kermesse in d'helle*, *en den duivel slaat zijn wijf*, of ook: '*t Is kermisse in de pastors lochting.*

Doca heeft *een muile* (of *een tonge*) *van lintjes*: zij kan babbelen ongehoord.

Hij is *verre en bij* (overal) gekend.
Over (of *buiten*) *de schreve loopen.*
Hij en zei *noch hond noch beeste*: niemendalle.
Eerst een peerd, ton een' koe, en ton armoe.

Gij moet die eerappels *verspitten*, van den eenen zak in den anderen gieten.

Dat is ne *levenhouder*, ne *geruchtemaker* van ne jongen.

Om de sproeten te doen weggaan, moet gij u 's nuchtens wasschen met den *meischen* dauw.

't Is nen eeuwige *zeggere*: ne vrijzeggere.

't Is zulk een beggelinge: 't is *lijk ne klabettermeulen.*

't Is *lichte meer* koud als in 't herte van den zomer.
't Is vriend tot Roomen toe.
Manten tegen Kalle schippen of slaan: knoezelvoeten.

Ne *mageren djik* = nen deerlijke puit. - Hij is *houtemager.*

Betalen in drie keers: = nu niet, en ton niet, en nooit niet.

Jeukte en weelde zijn twee kwâ beesten: zijn moeielijk om dragen.

Knechteknol = knechtebrakke. - *Meisebrakke.*

Hij kan hem zoo aandoenlijk (aangenaam, lief, bemind) *maken.*

Die zij zelven prijst, *is geprezen als hij wilt. - Eigen lof stinkt. - Goe ware prijst heur zelven.*

't Regent in den winter bij weken, en in den zomer bij streken.

Een *plat kind* is te Brugge een kind dat nog niet en kan alleene loopen.

Van den duivel *getijketakt* zijn.

'k En kan ik niet *luien en te processie gaan*: twee dingen met ne keer doen.

Geef maar katoen! stel u maar dapper aan 't werk; ofwel werk maar dapper voort.

Ze zullen *vechten dat het haar stuift.*

Hij heeft van nen ezel geëten: 't is nen dommerik.

Laat dien vent in zijn weêre: hij zal wel van zelfs tot zijn eigen komen.

Ge gaat er gestaan hebben, met uwe zweetvoeten: ge gaat er tegenvliegen!

Hooge klemmers, en verre zwemmers, en sleerders (schaverdijnders) op het ijs, en zijn al te gare niet wijs.

Ivo zal *den blijden inwend* hebben: inwendig blijde zijn zonder het uitwendig te mogen gebaren.

Als de wind regen meêbrengt, *de wind spoelt zijn gat. 't Is net weêre, 't wascht zij zelven.*

Als men iemand gemakkelijk kan missen: *Zijnen naam is Cissen*, *ik kan hem missen.*

Hij is *te dom om van nen ezele ep een' kruiscalcie* (kruisstrate) *gesmeten te zijn.*

't En is *maar een gapen en een geeuwen*, 't is uiterst gemakkelijk.
De jongens zijn ten slechtste als zij *tusschen knorre en stok* zijn, van 16 tot 20 jaar: 't is ton dat gij er bijzonder moet op letten.
Dat is te *brandig* voor mij: 't en is geen spek voor mijnen bek, 't ware al te wel voor mij, 'k en zal daar nooit aan geraken.

Hij en is *van geenen haze gemaakt*, 't en is geene rappen.

Van ne groote leugene: *Dekt dat met uw klakke*!

Als er iemand dom gesproken heeft: *Vaagt uwen mond af*, *g'hebt gesproken!*

Van kalen, dunnen klap: '*t Loopt van de schippe*: '*t is te flauw om dood te doene.*

Een uilken schieten: een druppelken pakken.

Al dat gedaan is *en bijt niet meer*: en vraagt geen zorge meer; hoe eer gedaan, hoe eer ruste.

'*k Ga dat in mijn mouwe steken*: onthouden. - *Steekt dat in uwe mouwe*: houdt gij dat voor u, 'k en geloof het ik niet.

Wijpgaai, wijstergaai, poepgaai.

Jan heeft daar leelijk *in 't potje gedaan, tegen den gevel gestaan.*

't Is beter een oud peerd geborsten als een jong gecreveerd.

Ne goên appetit (eetlust) is de beste sauce.

Hij heeft een haarken van zijn vaêrken, en een toerken van zijn moêrken.

Ge moet *de peerden slaan die trekken kunnen*: doen wel betalen die 't wel zitten hebben.

In de doze (in den bak, in 't kot) *gesteken zijn.*
't Ware *te molskrieken*: *naar den wup*, verloren.
Die broek is al verre *geknikkerd*: versleten.

Gij hebt wel lange weggeweest om dat kleed te koopen!
- Hoor! *g'en kunt niet koopen en loopen.*

'*t Zou nen hond verlee'n*, zoo lange te moeten wachten.

Niet en weet, niet en deert;
niet en heeft, niet en smeert.

G.V.D.P.

Mingelmaren

Westvlaamsche Zendelingen

E.H. Cyrille-Achilles Vervaecke is geboren te *Moorseele*, den 9sten November 1871.
Hij is alhier ter schole geweest bij de Zusters der H. Familie, tot dat hij in 't Kollege van Meenen ging latijn gaan leeren, en van daar in 't Gesticht van Scheut.
Zijn vader, Vincent Vervaecke, was van Knocke, en zijne moeder, Marie-Terese Vandenbussche, is van Dadizeele. Deze edelmoedige vrouw, nu weduwe, die haar eenig kind aan God heeft weêrgegeven die het haar geschonken had, leeft en waakt nog, te midden van ons, te Moorseele.
Alzoo is 't.
D.G. MEERSSEMAN, Pastor.
Moorseele, 25 Oct. 1897.

Den Eerw. Heer Meersseman zij hier van herten dank gezeid over zijne bereidwillige inlichtingen; en mochten er vele Vlamingen gevonden worden, die zijn voorbeeld navolgen, want die het beter weet, mag en ja moet het altijd zeggen.
C.D.L.

Ut Pictura Poësis

MET lichte, teere handen zou men dat fijn, hagelblank, haast onstoffelijk kantwerk moeten aanraken.
Nemen wij toch eens het *Rijmsnoer*, uit dauwglans en zonnestralen gesponnen, in onze grove handen om het te genieten.
Ge hebt nog van Claus, onzen fijnen lichtschilder hooren spreken, zijne doeken in den eenen of den anderen toog van schilderwerken bewonderd?... Gij hebt wellicht opgemerkt hoe aandoenlijk, hoe eenvoudig, hoe gevoelig hij de schoonheden

onzer veldnatuur, met heure eigene en echte spelingen van licht en kleur weet te verrassen en te vertolken.

Welnu, onze Gezelle, 't zijn de kleurenbeelden, 't zijn de lichttafereelen van Claus in rijmreken.

't Is dezelfde natuur op heeter daad betrapt en nagekeken, met dezelfde oorspronkelijkheid van waarneming, met dezelfde fijnheid van penseeling.

Leert met Gezelle en Claus door onze velden wandelen, de verwen van dag- en jaargetijden, 't flikkeren van bosch en beemd, boom en blad zien en voelen, genieten en bewonderen.

***

Een sneeuwbeeld van Claus, met zijn mistigen, valen glans, den besneeuwden, hobbeligen oever van den bevrozen stroom, 't ijskoud winterlandschap, wordt door velen met minachting bezien: 't is te echt om de liefhebbers van gemaakte kunst te bekoren.

Wintergezichten en sneeuwbeelden worden bij vele dichters genoemd, maar door Gezelle geschilderd, aanschouwbaar gemaakt.

Ge ziet de sneeuw vallen, beter als dat gij het wellicht ooit hebt nagegaan:

't Sneeuwt nog eens al! Op en neder
danst het lijzig lochtgeveder;
uit den hoogen afgedaald,
't een witje om het ander dwaalt.

Roeren doet de locht, alomme
vol gestorte runselblomme;
room gelijk, die, moegepord,
beuter, onder 't keernen, wordt.

En elders:

De wintermuggen zijn
aan 't dansen ommentomme,
zoo wit als muldersmeel,
zoo wit als molkenblomme.

Ze varen hooge in 't vloe;
ze dalen diepe, in de ebbe;
ze weven, heen en weêr,
hun' witte winterwebbe.

Ziet ge de stille beweging der ontelbare vlokken, die door elkander weven?

Ge ziet de besneeuwde ijskorst van de beke:

Vaste in 't ijs staan al de beken,
effenboords en volgezeeuwd.

Men moet van te lande zijn, weten wat zeeuwen is, de bezaaide, bezeeuwde bedden gezien hebben om die reuzelinge van sneeuw,

door den wind gedreven, op de bevrozene beke te zien liggen en de echtheid van dit beeldeken te voelen.

Ge ziet hoe 's morgens alles in de sneeuw gekleed staat.

Andere dichters zien het ook; Soera Rana dicht heel lief:

> Een dwarlende vlokkenregen
> hult veld en wegen
> in 't eigen kleed;
> dat in zijne koestring de aarde,
> de welbewaarde,
> heur zorg vergeet.

Aanschouwt het nu op 't schilderdoek:

> Hoe zwart staan al de boomen in
> de witheid, onverwacht,
> van 't overdadig sneeuwen, dat 't
> gedaan heeft, van den nacht!
>
> Ze staan daar, als gekoolzwart en
> met teekenen geprent,
> al zwarte en zware staven, op
> een eindloos pergament....
>
> De sterren staan en bliksemen,
> als oogen, ongeteld,
> van boven, uit de koppen van
> die reuzen vol geweld.

Welk een vond, die zwarte boomen, op de witheid van de sneeuw! Is 't niet treffend als de beelden der hedendaagsche, allernieuwste teekenaars, die zoo wondere indrukken met wit en zwart verwekken?

***

Tafereelen uit de lente en zijn niet zeldzaam bij de dichters; maar nieuwe en oorspronkelijk zijn ze bij Gezelle, altijd met echte verwen naar het leven gevonden en geborsteld.

Aanschouwt hoe 't eerste herleven spruit, hoe prachtig, hoe koninklijk het nieuwe jaargetijde zijne intrede doet:

> Nuchter nu en nesch zijn alle dingen;
> nieuwe, onaangeraakt, die de eerde ontspringen;
> nieuwe nu, of nooit een lied bereid,
> neerstig eere aan U, o God, gezeid!
>
> Dagend uit den oost is, allenthenen,
> dag en dauw in 't land, en licht, verschenen;
> perels overal, die op, die aan
> 't ruwgelokte gers te blinken staan.
>
> Boven, en in den top der hoogste boomen,
> worstelt en verlangt om uit te stroomen,
> 't wakkere geweld, dat, ongespaard,
> schoonheid overhoofde, en schaduwe baart.

't Vee wilt uit den stal. De veulens dweerschen,
mallik achtereen, de malsche meerschen,
manen in de locht; en, eer zoo tam,
dertel nu van doene, is rund en ram.

Bezig is de bie, van vlerken vlugge;
bezig worme, wespe, miere en mugge;
bezig nu is al, dat been verrept,
vinne, vame voert, of asem schept.

't Wordt allengerhand, een blomke of tiene,
veilig, uit de vouw van 't lisch te ziene;
hier end daar al een, dat hagelwit,
halverwege in 't wied te wachten zit...

Ziet ge hoe de beweging van staf en maat, de beweging van het overal uitstroomende, alles doortintelende herleven verneembaar maakt?

* * *

Gij begrijpt, beste lezers, dat wij hier niet alles en kunnen aanstippen, dat wij bij al de eigenaardige tafereeltjes van dit bonte maandensnoer niet en kunnen vertoeven.

Groen, - vooral het groen in dit *Rijmsnoer*, - groen en groeizaamheid, lente- en zomerlicht worden in alle tinten opgevangen en geschilderd.

Het trof ons dikwijls op de lichttafereelen van Claus, hoe de roode daken, daar in 't verschiet, in den zonneglans te glimmen en te gloeien stonden en 't beviel ons des te meer diezelfde waarneming bij onzen dichter aan te treffen:

De oude roo dakpannen schijnen zoo schoon,
schuren bedekkende en boeien,
laat er de zonne, van uit heuren throon,
vierige vonken op gloeien...

Blijde nu blinken ze, in 't zadgroene veld;
schuren bedekkende en boeien:
'k zie mij zoo geren, in 't zonnengeweld,
de oude roo dakpannen bloeien.

't Zijn er die de dichters verwijten, hunne gedichten als een genoegen, als een lustig spel voor de oogen te bewerken: men moet hooger streven!... Wij meenen het anders. Is 't misschien niet schoon en edel, niet verheven genoeg, Gods blijde schepping, den weêrglans van zijne oneindige schoonheid in verwe en in rijmreken na te dichten?

* * *

Geel, o zoo teeder geel, als uit goudzijn gedreven, zoo worden de bladeren op de boomen uitgegoten en in 't najaar staan ze weêrom pinkelend als goud op de boomen, hun laatsten bloei te bloeien.

Zoo zagen wij ze tintelen op de schilderijen van Claus.

Gulden loovers strooien de popels
op de paden en perken rond,...

zoo dichtte Antoon de Rop.
In *Iris* dichtte Pol de Mont:

Thans bloedt de Herfst in 't wijde bosch
uit wond bij wonde.
Verflenste bladeren, rood en ros,
zwijmlen ten gronde.

Aanschouwt nu den Herfst in *Oogentroost* van Gezelle:

o Raaploof, dat, te winterwaard,
zoo mooi, zoo malsch van blâren,
den dooden stoppel groene dekt
der milde koorenaren!

o Bontgepinte klaverdriesch,
o moestuin, o de stalen
van 't duistergroene silderloof,
wie weet u af te malen?...

o Koorenveld, dat ruwt alreê,
vol duizendduizend naalden,
die rood en nu ten groene gaande,
uit uwen rugge straalden!

Hoe schoone is uwe uitwendigheid,
van langsten nagekeken,
als al die duizend naaldekens
vol diamanten steken!...

De boomen staan, half uitgeleefd,
in kakelbonte reken,
te midden al dien bodempracht,
vol stervend goud gesteken.

De zonne zaait daar zoet geweld
van najaarlicht op neder,
en lachen doet ze, lieflijk, al
die landsche groenheid weder.

Wie weet of gij er nog ooit op geschaft hadt, dat het kiemend koorn met roode priemkens uit den grond kruipt? Hebt gij het nog gezien, hebt gij het nog bij dichters aangetroffen?

***

En nu, om te sluiten, nog een gemoedelijk schetsje:

Het zonnelicht verzomert huis
en schelf en schure en stal,
een spanne, op elken dag; en dan
is 't winter overal.

Beneên den schelf, aan 't borsten, in
de middagzonne, staan,
of liggen neêre en bakeren
twaalf hinnen en een haan!

Dat hebt ge gezien, beste lezers, 's winters onder den schelf; hoe lief is dat hier voorgesteld!... Wie vindt er dichtervonken in en wie bezit er taalverwen genoeg om het zoo lief te schilderen?

J. DE BIE

R*IJMSNOER om en om het jaar*, dat door den koning onzer zoetgevoisde vinders gedicht wierd, is een nieuw kunstwerk dat te Rousselare bij Julius De Meester verschenen is en dat Vlaanderen en 't vlaamsch leven bezingt en verheerlijkt!

ZIJN onder druk en zullen naar de inteekenaars verzonden worden de Goddelijke beschouwingen van Zijne Doorluchtige Hoogweerdigheid G.-J. Waffelaert, S.T.D., Bisschop van Brugge, uit het Latijn vervlaamscht door Guido Gezelle, onder toezicht en goedkeuringe van Zijne Hoogweerdigheid. Te Kortrijk, bij Eugène Beyaert. MDCCCXCVII.

Een inteekenblad, met naarder bericht, zal volgen.

IK wete ergens eenen schoonen mortier staan in klokspijze, met dees opschrift: *Michaël De Scheemacker. M.D. CC. LXV.* Is dat de naam van den eersten bezitter of van eenen klokgieter?

***

ONLANGS trouwde te Gent een *Duguilare:* is die name vlaamsch of spaansch, *D'Huyghelaere* of *de Aguilar*, of komt *D'Huyghelaere* misschien ook van *de Aguilar?*

***

E.H. Julius Claerhout, die overlaatst zoo 'nen geleerden opstel over *Rumbeke* mededeelde, zal blij zijn van te vernemen dat de Nieuwmarktenaars van Rousselare en anderen ook, geern een wandelingsken doen al 't casteel van *Rimbeke.* Dus om *Hrindbeke* te zoeken en moeten wij buiten het land niet gaan.

L.S.

[Nummer 22]

Cassander
(*Vervolg van bl.* 316)

II. Hoe hij met ketters en andere verdwaalden bevriend en in uitstaans was.

‘**M**ET wien men verkeert wordt men vereerd,’ zegt het spreekwoord, en dit heeft Cassander wel ondervonden, hij die, van eersten af, om reden van zijn uitstaans met verdwaalde en met afvallige lieden, als ketters- en hervormersgezind aanzien wierd.

Hij leeraarde nog te Brugge als hij reeds in kennis was met *Jacob Dryander*, eenen broeder van Frans Dryander, gekend onder den bijname Enzinas, die te Wittenberg bij Melanchton ter schole ging en die later de boeken van het Oud-Verbond in 't Spaansch vertaalde. Die Jacob, gelijk zijn broeder, Spanjaard van geboorte, was een ellendige raaskop die, in 1545, te Antwerpen, om reden van ketterije ten viere veroordeeld wierd. In eene brievenverzameling die voor hoofding draagt:

Illustrium et clarorum virorum epistoloe selectiores... distributae in centurias II, Ludg. Batav. 1617, vinden wij eene handmare van Jacob Dryander aan zijnen zeer weerden en zeer lieven vriend Jooris Cassander, daar hij de kettervindere, of heeren van '*t Geestelijk Hof* in uitgeeft ‘voor *inquinatores fidei*, bedervers van 't geloove, harde voorvechters van 't Jodendom en voorstaanders van de ketterije... die, in hunne goddeloosheid en waanzinnigheid het zoo verre durven drijven dat zij meenen eenen grooten dienst te bewijzen aan God, met 's Heeren allerliefste dienaren te vervolgen!’

Eustathius Knobelsdorf, een ander verdwaalde, aanziet Cassander als zijnen boezemvriend en schrijft naar hem te Brugge onder andere hetgene hier volgt: ‘Gij vraagt mij nadere bijzonderheden over de verbrandingen van Lutheranen daar ik gewag van gemaakt hebbe: die wil ik u geerne bezorgen.’ Hij vermeldt dan de folteringe van eenen jongeling en van eenen grijsaard. ‘'k En wete niet,’ zegt hij, ‘welke onvoorzichtige woorden die jongeling zou uitgesproken hebben tegen sommige wonderbeelden, die men hier met grooten toeloop, 'k en zal niet zeggen vereert, maar aanbidt; deze woorden, b.v., dat ze niet veel en verschillen van de steenen afgoden der Heidenen en dat men ze beter, als er gevaar is voor afgoderije, buiten de kerken der Christenen zou gooien. De oude man had ievers veel te vrij en meer als dat het hier betaamde, tegen de kloosterlingen gesproken en tegen de aanroeping der Heiligen, en erbij gevoegd dat alle Christenen priesters zijn; zoo hij wierd van misdaad overtuigd en in 't gevang gesmeten.’

Zoo dat die Knobelsdorf, Cassander's vriend, niet zacht en valt op de geloofsonderzoekers die hij wilt doen aanzien als lieden die iemand om eene beuzelarij en met de grootste lichtveerdigheid tot den houtstapel veroordeelen.

Na eenige jaren in Italiën verbleven te hebben, kwam Cassander te Keulen wonen, in Duitschland, en hij en keek niet meer om naar zijn vaderland. De lieden van Vlanderen aanzagen dit met kwadige oogen, omdat zij

met reden meenden dat hij naar zijne streke niet meer en wilde terugkeeren om des te vrijer te zijn in zijn denken, schrijven en spreken. ‘Waarom ik liever in een vreemd land verblijve,’ zoo antwoordt hij aan eenen leeraar van Leuven, Jan van der Meulen (*Molinaeus*), ‘dat kan van verscheidene billijke en loffelijke oorzaken afhangen, en daarom is het van uwentwege onbehendig en niet liefdadig enkel hatelijke oorzaken voor te wenden... Ik ben in 't getal dergenen die veel met 't hoofd bezig en ziekelijk zijn en die daarom eerst moeten zorgen voor hunne gezondheid’ (hij leed immers gestadig aan 't *podraga* ofte voeteuvel). ‘Hier is er, ja, meer vrijheid van denken, en dit kan misschien wel ongeleerde en onervaren lieden tot slechte gevoelens doen overhellen, maar geenszins mannen in hun katholijk geloove doen wankelen die standvastig en de deugd rechtzinnig genegen zijn, die wapens vinden in 't lezen der heilige boeken en overleveringen, die in de kerkelijke en katholijke oudheid teenemaal thuis zijn... Ik bekenne ten laatsten ook dat ik niet de vrijheid van denken of van gevoelen, maar wel de vrijheid van alles te lezen en te kennen, hoe waanwijs en goddeloos het ook moge zijn, geerne geniete.’

Uit het vervolg zal blijken of Cassander wel reden had om alzoo op zijn zelven te steunen en zoo roekeloos 't gevaar in te loopen.

Intusschen wierd hij door zijne vrienden aanzien als een slachtoffer van de onverdraagzaamheid zijner land- en geloofsgenooten, ofschoon hij, zoo hij zelf bekent, gansch vrijelijk, en om reden van gezondheid, zijn land ontvluchtte. ‘Mocht,’ zoo schrijft hem een afvallige broeder prediker en leeraar in de godheid aan de hoogeschool van Marburg, *Andries Geeraard van Yperen* (*Hyperius*) ‘mocht de hemelsche en ware christene leeringe, om dewelke ik en gij en andere onberispelijke mannen verbannen zijn, eens in ons vaderland binnendringen en er aanveerd worden.’

Op den 10sten in Hooimaand 1557 ontving Cassander van *Mathias Francowitz* eenen brief daar hij bij uitgenoodigd was om te helpen medewerken aan eene groote

kerkelijke geschiedenisse. Die Mathias Francowitz is meer gekend onder den name van Flacius Illyricus en was een van Melanchton's leerlingen, ja, een die zijnen meester verre overtrof in raaskoppig geweld, zoodanig dat sommige zijner Wittemburgsche geloofsgenooten hem het schuim noemden van het menschdom, een duivel van hooveerdije en den baas aller helsche geesten. Die man noodigt onzen Cassander uit, ‘vraagt en smeekt hem in 's Heeren name, om het grootste voordeel van het openbaar welzijn, opdat hij zijne geleerdheid en zijne boeken ten dienste stelle van zulk een grootsch ontwerp: *historicus conatus*, zegt hij, *utinam tam felix quam pius! Jan Wigand*, herder van Magdeburg, *Maarten Cop*, geneesheer, *Ebelinck* en *Matthaeus Judex*, al kettersgezinden, pramen hem van 's gelijken, opdat hij ‘dien dienst zou bewijzen en alzoo aangenaam zijn aan Christus en aan gansch de Heilige Kerke!’

Men kent de partijdigheid en de onverdraagzaamheid, de leugens en het bedrog van vele kettersche opstellers en geschiedkundigen jegens de katholijke Kerke! Hunne hedendaagsche geloofsgenooten Schroekh en Staüdlin geven daar staalkes van!

Men weet echter niet of Cassander gedaan heeft dat men hem vroeg, althans en is er niets gevonden geweest dat het zou kunnen bewijzen.

Een oud-leermeester van koning Edward VI, *Rijkaard Cox*, die Anglicaansche bisschop was van Ely, bij Londen, schrijft in 1560 naar zijnen vriend Cassander als volgt:

‘Wanneer ik Worms verlaten hebbe, zoo ben ik eerst naar Keulen gekomen, om daar mijne goede vrienden Cassander en Wouters te groeten en hun vaarwel te zeggen. Noch den eenen noch den anderen en hebbe ik thuis gevonden. Ik ben van daar rechtuit naar Engelland vertrokken. Daar is nu alles in vrede, God dank, sedert dat Maria gestorven is. Elisabeth, die de godvruchtigheid zeer is toegedaan en die ze alom begunstigt, heeft nu het bewind in handen. Zij heeft het overgeloove der papen verbannen, Christus' *evangelie* wederom in eere hersteld, de papenpriesters verjaagd en de herders van Christus in hunne plekke gezet... Onder ons en is er wel niet getwist,

maar wij en komen ook hierin niet heel en gansch overeen, of wij, volgens oude geplogentheid, voort het beeld van den gekruisten God in onze kerken zullen gedoogen. De eenen zijn van zin dat zulks toegelaten is, mits men aan het beeld zelve geenen eeredienst of vereeringe en bewijze. Andere meenen dat men alle beelden in 't algemeen moet verbieden, en dat hoegenaamd geen beeld in onze kerken en mag behouden worden, om het gevaar dat daar onvermijdelijk moet uit voortspruiten... Omdat ik veel weerde hechte aan uw oordeel in die zake, smeek ik u, mij daarover kort en bondig uw gedacht te laten kennen... Anders en heb ik u geen wetensweerdig nieuws over te maren, 't en zij dat de Schotten, onze geburen en aanklevers van 't Evangelie (en zij en zijn geen kleen hoopke), voor eenen aanval vreezen van de Franschen. Wij moeten den Heer vragen opdat Hij de Schotten zou bijstaan.'

'Die zulke tale voert,' besluit hier heel wel Heer kanonik De Schrevel, 'en moet Cassander niet alleen aanschouwen als iemand die met hem bevriend is, maar als iemand die het zuiver Evangelie gunstig is. Anders, hoe zou hij in een handmare tot eenen katholijk, met genoegen den zege durven vieren van de hervorminge over de roomsche Kerke in Engeland, en gebeden vragen voor de overwinning der Protestanten?'

En, wilt gij nu weten wat Cassander op zoo'n brief maar en weet te antwoorden? Dat hij Cox bedankt omdat hij hem, niettegenstaande de hooge weerdigheid van bisschop daar hij mede bekleed is, nog onder zijne vrienden telt. Hij voegt erbij dat men best het beeld van den gekruisten God nog zou bewaren, mits men aan 't kruis zijne ware gedaante geve en alle bijgeloovigheid van kant late.

Onder de volgelingen van Zwingle telt Cassander ook vrienden. *Bullinger*, een predicant van Zurich, schrijft hem o.a.:

'Wij werken met het woord en met de penne. De geestelijke gemeente die ons toevertrouwd is bijft goed in stand. Mochte zij 's Heeren weldaad in acht nemen en er dankbaar voor zijn, opdat Hij ons niet en treffe, is 't dat wij Hem geene erkentenis en betoonen. Eenige gebuurs

vallen ons wat lastig, maar de waarheid gaat niet te min vooruit.'

Zoo schreef Bullinger op den 20sten in Koornmaand 1559. Op den 4den van de zelfste maand van 't volgende jaar was 't: 'De hand des Heeren houdt ons op. Zij beschermt ons tegen de aanslagen en de looze pogingen der vijanden van Gods woord en zij doet ons ongedeerd vooruit stappen op den weg des Heeren. Hem zij heerlijkheid en lof. Gij zult Hem voor ons bidden, opdat Hij ons goedertieren en bermhertig weze, door Christum. De waarheid van Gods woord groeit bovenmate aan in deze en in de omliggende gewesten. In Vrankrijk, zoo gij weet, neemt het getal der geloovigen grootelijks toe. De Cardinaal van Lothrijk is in neerstige onderhandeling met den roomschen opperpriester, met den keizer en den koning van Spanjen en zendt hun afgeveerdigden om de kerkvergadering voort te zetten of bijeen te roepen. Hij meent, de dwazerik, met eene kerkvergadering het Goede Nieuws in zijnen gang te belemmeren!'

Op den 28sten van de zelfste maand schrijft hij nogmaals: 'Gij hebt waarschijnlijk vernomen wat de machtigen der wereld al verzinnen om eenen kerkdag te vieren. Men zal daar vrij en vrank zijn woord mogen zeggen, maar 't zal gevierd worden naar den ouden slenter en voor enkel doel hebben de menschen bij de neuze te leiden. De Heer sla al de ontwerpen der boozen in den wind; hij beware zijne bedrukte kerke en hij verlosse haar van alle kwaad!'

De verkoren bisschop van Munster, *Willem Kettler*, die de hervorming genegen was, raadpleegt Cassander over sommige schroomvalligheden van zijn geweten. Hij vreesde onder andere, verergernis te geven, met, volgens de kerkgebruiken van zijn land, eenen dienst te doen voor den overleden keurvorst van Keulen. Cassander vond het grootste kwaad hierin gelegen, dat sommigen in die kerkgebruiken een bewijs meenden te vinden ten voordeele van 't Vagevier, wiens bestaan in die gewesten zeer betwist was. 'En, hetgene,' voegt hij erbij, 'daar van de geloovigen het meest moeten door gesticht worden,

geschiedt in eene vreemde tale en met verbeeldingen daar het volk niets van en kan meêdragen, en dat behoort gewisselijk met den tijd veranderd te worden.'

Men weet dat de bisschoppen, in hunne wijdinge, gehoorzaamheid en trouwe moeten zweren aan den stadhouder Christi op aarde, den Paus van Roomen. Welnu, Kettler wilde nog van Cassander weten of hij dien eed mocht zweren en daartoe de bewoordingen mocht bezigen uit den *pontificale*, die, volgens zijne meening, niet gansch zuiver en waren van goddeloosheid en van andere onbetaamlijkheden.

Op dit vragen antwoordt Cassander omtrent in dezer voegen: 'Wanneer ik trouwe zwere aan de H. Kerke van Roomen, aan den Paus en zijne opvolgers, dan doe ik dat voor zooveel de H. Kerke standvastig blijft in het geloove en voor zooveel de Paus het zelfste geloove bewaart.'

'Indien men door pauzelijke macht al één en het zelfste verstaat als dwingelandije en onrechtveerdige overheersching van den paus boven kerken en staten, 't en is niemand ter wereld die zulke buitensporigheden met zijnen eed mag goedkeuren.'

'Men mag eenszelven hoegenaamd niet verbinden te gelooven hetgene de Roomsche Kerke van heden en Paulus IV belijden. En, legt men u op de ketters, en bijzonderlijk de Lutheranen te vervolgen, en als scheurmakers te behandelen degenen die door de Kerke van Roomen als zulken veroordeeld worden, dan en moogt gij dien eed niet zweren, anders gij bezoedelt uw geweten.'

Daarmee is nu Cassander's leeringe over den bisschoppelijken eed in zijne brieven uiteengezet. Ware ze, te dien tijde, openbaar gemaakt geweest, zoo en zouden de godsgeleerden geene vier-en-twintig stonden gebeid hebben om zulke tale ten heftigste mogelijk af te keuren.

Daar hebt gij 't nu ook hoe Cassander, de Pitthemnaar, met afvallige kloosterlingen, kettersche bisschoppen en zielenherders en met andere verdwaalden goedvriend was.

('*t Vervolgt*)

Gedicht

ter gelegentheid van het 25*ste verjaren*, *als volksverbeelder*, *van Mijnheer De Lantsheere*, *te Dixmude op den* 17*sten in Zaaimaand* 1897.
'IN VINO VERITAS!'

'**A**AN tafel vloeit de bron
van 't zuiver waarheidspreken,'
zoo zegge ik, eerst van al,
en waarheid is 't gebleken,
ten langen laatsten, dat
Gij, eerzaam kamerlid,
met honderd vrienden hier
bij ons aan tafel zit.

Met honderd vrienden... neen,
dat is onwaar gesproken:
de disch, in mijn gedacht,
waar' beter afgebroken
en heel 't Dixmuidsche land,
bij deze omstandigheid,
één 'tafel - ronde' vóór
geheel het Volk gespreid.

't En warender, van al,
geen twintig uitgenomen:
ze zouden, wisten zij
de rechte waarheid, komen
en zeggen, neffens u
en neffens mij in 't gras
gezeten, dat er nooit
maar één als Gij en was.

Beloven gaat zoo wel,
en schoone woorden zaaien,
alzoo 't, des morgens vroeg,
de haantjes doen, die kraaien:
't en is geen *zeggen*, dat
ons Vlandren voordeel doet:
die Vlandren helpen wil,
't is *leggen* dat hij moet.

Zoo wordt de Vlaamsche taal
bij velen opgeheven,
die, Franschgezind van hert,
beloven zonder geven:
Gij, Vlaming uit een stik,
van herte vlaamsch en taal,
hebt meer gedaan alleen
als de andere altemaal.

Gij stemdet, eerst van al,
en laatst van al, de wetten
die kwamen vrij ons Volk
van tale en tonge zetten;
wij ‘wilden wat was recht,’
wij wonnen, eere zij
aan uwe onbuigzaamheid,
hetgeen wij wilden - vrij.

Waarom, rechtuit gezeid,
die wijs zijt, zou ik moeten,
omdat ik Vlaming ben
geboren, altijd boeten?
Waarom, daar 't ziele en lijf,
daar '*t mij* geldt, heel en gansch,
veroordeelt, ondervraagt,
beveelt men mij in 't Fransch?

Spreekt *mijne* taal, die mij
mijn eigen bloed komt vragen;
spreekt *mijne* taal, die zegt:
‘Gij zult de wapens dragen!’
Spreekt *mijne* taal, die wilt
dat ik u broeder heet
en naast u, in den ploeg
van 't land gespannen, zweet!

Zoo sprak uw herte, heer
De Lantsheere, en wijlieden,
wij voelden, een en al,
door u, in ons geschieden

dit evenmatig slaan,
die volle eenparigheid,
die 't onweêrstaanbaar Volk
den zege toebereidt.

Gij zijt die man, die, vast
van ooge en onbedrogen,
zult, over 't Volk gezet
als leidsman, zeggen mogen:
'Ik zag het rechte doel,
ik sprak het rechte woord,
en, hoog of leeg gesteld,
zoo gaan wij immer voort.'

't Is vijf-en-twintig jaar:
tot nu en is de wagen,
dien gij ons trekken hielpt,
geloopen uit de slagen;
en, onder Gods gelee,
want Hij beleedt het al,
hij rechte en verder nog
met u ons voeren zal.

God geve u kracht daartoe
en wille en vrome leden:
God geve u Volk, dat wilt,
zoo gij wilt, voorwaards treden,
en zuiver zijn van al
dat, nu of ander tijd,
de vijand van den vrede
ons vóór de voeten smijt.

Géén tweedracht, géén vergif.
géén elk zijn bate zoeken;
géén twijfelzinnigheid,
géén valsche futseldoeken;
géén 'ja' daar 'neen' de mond
zou moeten zeggen; géén
twee stringen trekken: al
dat Vlaamsch is, dat blijve één!

Zoo zult gij heer van 't land
zijn, LANTSHEERE, en ons voeren
de rechte wegen in,
't zij heeren of 't zij boeren;
zoo zult gij, een van ons,
maar boven ons gesteld,
den vijand vellen en
zijn eerloos strijdgeweld.

Zoo zult gij... Zullen? neen,
propheet en wille ik wezen,
maar bidden met u, al
zijn vrienden uitgelezen,
opdat Die ons hem gaf
hem geve 't gene elk wenscht:
dat zulk een levensblom
zij lang nog ongeslenst.

Dat die ons leven hielp
ook lange moge leven;
dat God aan hem die gaf
zou giften wedergeven,
die meer bedieden als
hetgeen, van ons verwacht,
maar tijdelijk en is
en zonder levenskracht.

Dat God zijn herte doe
gesmaken, in 't verborgen,
wat edel doen het is
voor 't schamel Volk te zorgen;
wat meer als vaderlijk
genot hij smaken moet,
die een die niets en heeft,
uit liefde, iets hebben doet!

Dat God, die alles weet,
zijn hert doorgrondend, wete
wat zijn begeren is
en, na die mate, mete

hoe Hij 't beloonen zal,
't zij nu 't zij naderhand,
al 't geen hij deed voor ons
en 't lieve Vaderland!

Bekrachtigt dit met mij,
gij allen, kleenen, grooten;
met blijde hand ons laat
den blijden beker stooten,
en dat het blinken van
't oprechte wijnkrystaal
de schoone weêrga zij
van onze vriendentaal!

Vat aan! Te beene nu!
Staat op, al die nog leven,
en, driemaal, 't 'leve lang!'
den braven man gegeven!
Nog vijf-en-twintig jaar,
in 't schuimen van zijn glas,
verversch' hij zijnen mond:
In Vino Veritas!

GIUDO GEZELLE

Mingelmaren

De Vlaamsche Aartsbisschop van Nieuw Orleans

ZIJNE Doorluchtige Hoogweerdigheid Camille-Pauwel Maes, wierd in de jaren 1840 te Kortrijk geboren. Na te Brugge eenigen tijd in het seminarie overgebracht te hebben, ging hij in America werken aan de zaligheid der zielen in de omstreken van Detroit. Gedurende eenigen tijd was hij de geheimschrijver van Hoogeerweerden heer Bisschop Lefevere.

Al deed onze vlaamsche geloofzendeling veel en goed werk voor de kerke van America, toch en vergat hij zijn vaderland en zijne taal niet, want menigvuldige en belangrijke bijdragen van zijne hand verschenen in het deugdelijk vlaamsch tijdschrift *Rond den Heerd*, dat te dien tijde te Brugge verscheen. Onder ander leest men daar eenen wetensweerdigen opstel over Hendrik Conscience.

Niet tevreden met de Vlamingen te ondersteunen in hun eigen

land, nog wilde hij eenen zoon van Vlanderen verheerlijken bij alle engelschsprekende lieden van America en elders, en daarom schreef hij *The life of Rev. Charles Neirinckx*, *with a chapter on the early catholic Missions of Kentucky. Cincinati*, *Robert Clarck and son*, 1880.

Uit reden zijner groote bekwaamheid wierd Eerweerde Heer Maes, als opvolger van Hoogsteerweerden heer Lefevere, Bisschop van Covington benoemd in 1885.

Ten jare 1888 deed hij een reize naar Roomen en kwam van daar naar Belgenland alwaar hij verschillige wijdingen deed, en van waar hij langs Antwerpen vertrok op den 7 van Nieuwjaarmaand 1889.

Veel goed wist hij in zijn aangenomen vaderland te stichten en zijne wijsheid wierd hoog geprezen onder de bisschoppen van America. Verleden zomer is hij wederom naar Vlanderen, en zijne geboortestad afgekomen, waar menigvuldige eerbewijzen hem ten deele vielen. Maar een veel grootere roem voor hem en voor Vlanderen stond hem te wachten, immers het behaagde Zijne Heiligheid den Paus, dit roemrijk kind van Vlanderen tot de weerdigheid van Aartsbisschop van Nieuw-Orleans te verheffen.

Eere aan het Vlaamsche Volk, dat zulke moedige telgen voortbrengt en mochte God zijnen mildsten zegen zenden over het allergewichtigste werk van den nieuwen Vlaamschen Aartsbisschop.

Verdietschingen

OVER eenige dagen heeft een oud-leeraar van 's H. Lodewijks van Brugge, ten gebruike van onze handelleerende jeugd, een verdienstelijk handboeksken in het licht gegeven. Het draagt voor hoofdinge: *Notions commerciales. Cours élémentaire*, *théorique et pratique de comptabilité commerciale et de tenue des livres à l'usage de l'enseignement primaire supérieur et des humanités modernes.*

Het is gedrukt bij den drukker-uitgever J. De Meester, te Rousselare.

Wij hebben het deugdelijk werksken doorbladerd en er de volgende verdietschingen of schierverdietschingen in opgezant:

Accepteur - aanveerder.
Accréditifs - bankwissels
Assignation - schuldverwijs.
Assurance - verzekering?
A terme, *à crédit* - te borg.

Au comptant - tegen gereed geld.
Avis d'expédition - verzendingsbericht.
Avoir N. - inschuldig N.

Bénéficiaire - bestemmeling.
Bons de poste - postbewijzen?

Caisse - geldkas? geldschap.
Capital - aanleggeld, have.
Carnet d'échéances - valdagboek.
Copie de lettres - briefboek? afneemboek.
Comptes généraux - algemeene rekeningen.
Comptes d'effets à payer - te betalen geldbrieven? uitweerden.
Compte d'effets à recevoir - te ontvangen geldbrieven? inweerden.
Comptes de marchandises générales - algemeene koopwaren, warenvoorraad.
Comptes de profits et pertes - winsten en verliezen.
Créancier - inschuldenaar, schuldeischer.
Créditer - inschuldigen.

Débiter - uitschuldigen
Débiteur - uitschuldenaar, schuldenaar.
Déclaration en douane - aangifte in 't tolhuis.
Doit - is schuldig.
Doit N. - uitschuldig N.
Droits de douane - tol.
Droits d'entrée - inkomrechten.

Effets de commerce - handelsweerden.
Endossements - overteekening.
Endosser - overteekenen.
Endosseur - overteekenaar.
Entrepôt - stapelhuis.
Époque du payement - betaaldag.
Escompte - korting? afkerf.

Facture - warenrekening.
Florin - gulden.
Franco - vrachtvrij.
Frais de douane - tolongelden.

Grand-livre - grootboek.

Inventaire - staat boedelschouw.

Journal - dagboek.

Lettre de change - wissel.
Lettre de voiture - vrachtbrief? vrachtbescheid.
Livre de magasin - koopwaarboek.
Livre des dépenses - huishoudboek.
Livre des inventaires - staatboek, boedelschouwboek.

Livre des ouvriers - werkliedenboek.

Livres auxiliaires - bijboeken.
Livre principaux, *fondamentaux* - hoofdboeken.

Mandats-poste - postwissels.
Mémorial - kladboek.

Note. - rekening.

Partie simple - het enkel boekhouden of het rekeninghouden op eenen naam.
Passavant - doorlijd.
Passif, dette passive - uitschuld.
Payement - betalingen.
Poids brut - vrachtgewicht.
Porteur - toonder.
Pour acquit - voldaan.
Prix - geldenis.
Protêt - verzetschap.

Quittance, *reçu* - voldaanschap.
Quittance postale - postkwijtbrief?

Recommandation - aanbeveling of aanteekeningskosten?
Recouvrements, *encaissements* - geldinningen.
Répertoire - naamwijzer.

Tenue des livres en partie double - het dubbel boekhouden, rekeninghouden op twee namen.
Tare - buitengewicht.
Tiré - betrokkene.
Tireur - trekker.

IN *Le Monde Illustré* van Parijs, n^{r} van den 26sten in Zomermaand 1897, staat er eene prente met dit opschrift: *Aix. - Autel des Pénitents gris* en met den volgenden uitleg:

'*Ce curieux autel justement cité parmi les choses les plus intéressantes que l'on admire dans l'ancienne capitale de la Provence*, *appartient à la célèbre confrérie des Pénitents gris*, *dits* Bourras... *Cette oeuvre date de 1515 et est attribuée à des sculpteurs flamands dont on ignore le nom et qui se trouvaient à Aix pour travailler à la chapelle du Palais que faisait élever le Parlement...*'

Wie kunnen die vlaamsche beeldhouwers zijn, wier kunste zoo verre van hun vaderland vermaard was?

Oordeelens naar de prente, die naar eenen lichtdruk gemaakt is, moet die autaar een prachtig stuk zijn. 't Fransch blad geeft daaromtrent de volgende beschrijvinge: De autaar bestaat uit rotsblokken, die den Calvarieberg verbeelden. Te midden op den voorgrond staan de mansgrootte, houtene beelden van de Moeder Gods, van de heilige vrouwen en van twee mannen, vermoedelijk Nicodemus en Joseph van Arimatheia, in een halven kring, rond

het heilig lijk Christi, dat uitgestrekt ligt op een opengespreid laken. Twee wapenmannen, een slinks en een rechts, schijnen wacht te houden. Hooger op den achtergrond hangen, wonderlijk gewrongen, van wederzijden van 't wepel heilig Kruis, de twee moordenaars.'

Die beschrijvinge kan nog volledigd worden: Bachten de drie kruisen loopt een weg daar een man op verbeeld is die te peerde rijdt. Die weg eindigt onder eene poorte in de versterkte muren van Jerusalem. Die muren beslaan geheel de breede van het gewrocht als achtergrond.

JOORIS BEYAERT

Sigursteinur of Zegesteenen

't IS goed van een zegesteen over u te dragen, want die een heeft behaalt altijd den zege als hij moet vechten; noch menschen noch tooveraars en kunnen hem schaden, maar 't geluk volgt hem overal waar hij gaat, alles gaat naar zijnen wensch, ook iedereen bemint hem.

't En is dus niet te verwonderen dat men geerne op zulk eenen steen komt, die zoo veel goeds kan bewerken, maar niemand en weet waar die steenen te vinden zijn; de raven alleene weten 't, en nu ga ik u vertellen hoe men de raven die steenen kan doen uitbrengen.

Het is algemeen geweten dat de raven nesten in *Februarij* of Schrikkelmaand, dat ze eiers leggen in *Maarte* of Lentemaand, en jongen hebben in *April* of Grasmaand. Als nu de raven eiers geleid hebben, zal de man die wilt een zegesteen krijgen, op eenen berg gaan daar eene rave haren nest zitten heeft; hij moet daar stille zijn en wachten, zonder dat de rave hem geware wordt, tot dat zij van haren nest vliegt; dan moet hij de eiers uit den nest halen, dermeê wegloopen om ze hard te gaan koken en ze dan weêre in den nest te leggen, eer dat de rave terugkomt, opdat zij 't niet en zou weten. De rave begint dan wederom te broeden, maar als zij daar tot over heuren broeitijd gezeten heeft, en dat er geen jongen uit en komen, wordt zij beu, en ongezind om langer te wachten. Zij vliegt dus uit op zoek achter zegesteenen, om ze tusschen de eiers te leggen en daarmeê de jongen te doen uitkomen. Als zij terugkeert moet de man bij den nest staan en de rave schieten vooraleer zij daarin valt; dan kan hij de zegesteenen uit haren bek halen en ze in zijnen buidel verbergen.

Volkszeg uit Ferei.

De Vlamingen heeten die steenen onder andere *geluksteentjes*, en de kinders zwelgen ze in.

[Nummer 23]

Maren uit Congoland
(*Vervolg van bl.* 325)

DIE toovertrek, dien ik daar medeen aanhaalde, en is de eenige niet die in de *Butwa*-vergaderingen gepleegd wordt. Zonder hier al die vertelsels aan te halen die mij te dien opzichte ter oore gekomen zijn, zal ik mij vergenoegen met de volgende daadzaken, die ik tusschen honderd andere verkieze, omdat zij, door verschillige ooggetuigen afzonderlijk bevestigd, meer als de andere met kenmerken van echtheid omringd zijn.

‘Eens dat ik in de vergaderinge tegenwoordig was,’ verhaalde Lucas, ‘moeste een der *Kangala's* gestraft worden, omdat hij de vergaderzale vóór den gestelden tijd verlaten had; men stak hem een reep dwers door zijne naakte borst, zoo dat hij al zijnen rik uitkwam, de twee enden wierden te gare geknoopt, en de weglooper wierd alzoo een keer of tiene rond de zale gesleurd, en buiten rond den speelwerf, waar de andere *Butwa*-leden aan

't dansen waren; als hij beloofd had voortaan de wetten van 't genootschap getrouwer na te leven, wierd de reep losgemaakt en uitgetrokken, zonder dat er wonde of merkteeken op zijn lichaam te zien was.'

Niet alleen de *Butwa*-leden, maar zelfs velen die er aan vreemd zijn, hebben dat stuk met eigene oogen gezien. Of 't bedrog was of niet, en kan ik niet bevestigen, maar hoe 't bedrog daar mogelijk was, en kan ik mij ook niet inbeelden, aangezien de Negers niet anders als eenen lendendoek voor kleedinge en dragen.

Andere malen, snijden ze een diepen kerf in de tonge, 't bloed vloeit er oogenschijnelijk uit, en eene aanrakinge van den *Singuru* is voldoende om die tonge te genezen, en in eens tot haren vorigen staat terug te brengen.

Soms nog draait men iemands hoofd achterwaards over, en 't is hem onmogelijk, zonder den hoofdman zijne toelatinge, het op zijn gewone houdinge weder te brengen!

Niet te verwonderen dus dat de *Siburi's*, de grooten der *Butwa*, alle gezag op hunne onderdanen bezitten. De kinderen en de jongelingen, uitgelokt door dat onophoudelijk spelen en dansen, daar zij geen deel en mogen in hebben, doen hen inschrijven. Allengskens klimmen ze een, twee trappen hooger, daar zijn ze getuige van die buitengewone macht hunner hoofdmannen - 't zij dat het waarlijk tooverwerk zij, 't zij enkel bedrog, - en ze 'n durven niet meer achteruitdeinzen. Verschrikt hun been te zien uitgerekt worden, hun lichaam te zien doorboren, of hun hoofd achterwaards te zien draaien, gehoorzamen ze, als de getrouwste der slaven aan hunne meesters, die maar te dikwijls gebruik en maken van hun gezag, om, ten koste der *Kiburi's* en der *Kangala's*, hunne rijkdommen te vermeerderen en hunne dagen in ledigheid te slijten!

Aan die eerlooze nachtvergaderingen verslaafd, en tegengehouden door de vreeze der hoofdmannen van den *Butwa*, die onzen godsdienst als hunnen ergsten vijand aanzien, is *Mpala's* volk weinig genegen de onderwijzingen te komen aanhooren.

Over vijf jaar beproefde 't men, voor den eersten keer, die ongelukkigen op den weg der zaligheid te brengen. Karel Faraghit, onze zwarte geneesheer, ging er eens te weke leeringe houden, doch vruchteloos, niemand of bijkans niemand en kwam hem aanhooren, alle slag van verschooningen wierden voor den dag gebracht; de eene was op reize, de andere was eten gaan koopen, een ander was bezig met zijn land te bebouwen, anderen nog waren onpasselijk... met een woord, er schilde altijd iets, en, op een honderd vijftig inwoners en telde Karel niet meer als acht of tien aanhoorders, die hun beste deden om geen woord van onzen godsdienst te begrijpen!

Zoo en kon 't niet voortgaan. Terwijl men nutteloos in *Mpala's* dorp eenen kostelijken tijd verspilde, waren er talrijke andere dorpen, die zonder twijfel, wat meer ijver voor hunner ziele zaligheid zouden aan den dag leggen.

't Was den vijfden keer dat Karel de catechismuslesse ging geven. Bijna niemand en kwam te voorschijn. ‘Is 't alzoo,’ zei Karel, ‘dat gij aan onze moeite beantwoordt? Gij en wilt niet zalig worden? 't Gaat u aan! Maar, denkt er wel op, met God en spot men niet, en schrikkelijk zal de rekeninge zijn die gij op den jongsten dag, met God zult te vereffenen hebben!’ En hij vertrok.

Den eersten in Nieuwjaarmaand 1894 en bleef er in gansch 't omliggende onzer zendinge maar een dorp meer over daar de onderwijzingen niet gegeven en waren. 't Was 't dorp van *Mpala.* 't Wierd besloten eene laatste poginge te doen. 'k Wierd er ik naartoe gezonden.

'k Nam mijn getijdenboek, mijnen catechismus en een oud kardoessenbuidelke met eenige fleschkens geneesware voor de zieken en de kranken die ik langs den weg mochte ontmoeten.

('*t Vervolgt*)

GUSTAF DE BEERST

Wind en Regen

't IS buiten zoo koud toch:
het regent en 't waait;
't is binnen zoo warme,
bij 't viertje dat laait.

De ruiten aan 't daveren
en 't ruttelen gaan,
zij dreegen, bij stonden,
in stukken te slaan.

De boomen, geslingerd
alhier en aldaar,
verzuchten zoo diepe:
ze vreezen 't gevaar.

De wolken, uit 't Westen
gejaagd op de vlucht,
en weten waarheen in
de onmeetbare lucht.

De snakkende winden
omslingeren 't gebouw
en huilen en janken
zoo wreed in de schouw.

De Reie en heur water,
zoo effen als ijs
nog gister, vandage en
is 't weder niet wijs.

Onwillens, onwetens
in gramschap ontstaan,
gelijkt ze aan een zee nu,
daar menschen vergaan.

De zwane moet worstelen
met 't golvengeweld
en weet niet waarom dat
de Reie is ontsteld.

't Wordt avond en duister,
de nacht is nabij;
't zal regenen en waaien:
dat 's hoogdag voor mij.

'k Begeef mij te bedde en,
daar luister ik, zacht
gedekt en gedoken,
't geweld van den nacht.

JER. NOTERDAEME

Cassander
(*Vervolg van bl.* 343)

III. Hoe wij uit Cassanders geschriften kunnen zien dat hij van het waar geloove afdwaalde.

CASSANDER was verre en naar gekend om zijne geleerdheid en 't was uit die reden dat hij te Brugge menige aanhangers hadde onder de voornaamste ingezetenen der stad, en dat hij, over sommige vraagstukken, door zielenherders en gezagvoerders geraadpleegd wierd, ofschoon hij zelf maar een leek en was en geene hooge ambten en vervulde.

Zijn verkeeren met de hervormers gaf uit dat hij kettersgezind was: maar dit zal nog veel meer blijken uit de menigvuldige geschriften die hij in 't licht gegeven heeft.

In 1552 en in 1555 verschenen van hem twee werken die handelden over de geschiedenis van sommige geloofsstukken: *Honorii Augustodunensis ecclesiae presbyteri dialogus* en *B. Vigilii Martyris et episcopi Tridentini opera.* De benedictiner meuniken van Sint Maur en hechtten maar weinig weerde aan die opstellen.

Een jaar nadien liet hij eene verhandelinge drukken over de ambrosiaansche kerkgezangen: *Hymni ecclesiastici praesertim qui Ambrosiani dicuntur.*

Ongelukkiglijk had Cassander, bij die verzamelinge, sommige gezangen gevoegd die voortkwamen van Joos Clichtove, Jacob de Meyere, Lodewijk Vives en Georgius Fabricius, welke laatste als ketter bekend stond. Hij had ze daarenboven toegelicht met alle slag van onnauwkeurige aanteekeningen over de verdiensten en over de aanroepinge der heiligen, zoodat zijn werk gedoemd wierd door de godsgeleerden van Leuven in hun *Cataloghe ende intitulatie vanden quaden verboden boecken. Loven*, 1558. De lijste der slechte boeken, die door Paulus IV in 1559 uitgegeven wierd, veroordeelde insgelijks die kerkgezangen.

Cassander nam dit kwalijk en de leeraars van Leuven mochten 't bekoopen! ‘De straffe was onverdiend,’ zei hij, ‘de reden van zooveel strengheid was hem onbekend...’ ‘Was er iets dat schortte, gij haddet moeten vragen achter uitleg, vooraleer het te doemen. Waar zijn deze dingen die de ooren kwetsen van den godvruchtigen lezer? Nooit en zal mij de boosheid der menschen het pad der katholijke overleveringe doen verlaten, om den weg der secten in te slaan; ik hebbe eenen gruw van alle nieuwigheden; ik bemin den vrede en de godsdienstelijke overeenkomste.’

Hij vroeg om te mogen uitleg geven; hij vroeg achter min strenge, achter gezapiger rechters; dit alles verkreeg hij, maar 't en kon niet baten. Zijne *Hymni* stonden wederom vermeld in den *Index* van paus Pius IV in 't jaar 1564.

Als Cassander vernomen had dat zijne kerkgezangen in den ban waren, zoo was hij van zin geene werken van dien aard meer uit te geven. Maar opgestookt door zijne vrienden, en zonder langer uit te zien naar de redens van zijne veroordeelinge, deed hij zijne *Liturgica* drukken ofte ‘Een boek over de H. Messe.’ In de voorboodschap, laat hij verstaan dat hij hier niet en spreekt als rechter, die in alles wilt het laatste woord hebben, maar zuiveruit als geschiedboekmaker van de heilige kerkgebruiken.

‘Mijn werk,’ zegt hij, ‘en is niet geschreven voor deze beoordeelaars die alles willen beknibbelen, maar voor de welwillende en rechtzinnige lezers, die het belang der kerke boven hunne eigene belangen weten te stellen. Dezen zullen mij wel verdedigen tegen die boosaardigen, die mij bij de hooge overheid weten aan te klagen. Die Christenen zouden veel beter de liefdadigheid navolgen van hunnen goddelijken Meester, als de menschen zwart te maken die openhertig en eerlijk te werke gaan.’

Niettegenstaande al zijne voorzorgen, kwam zijne *Liturgica* ook in den *Index expurgatorius.*

Kort daarna, in 1560, verschenen zijn *Ordo Romanus de officio missae* en zijn *Preces ecclesiasticae.* Dit laatste werk en viel in de smake niet van de hervormers.

Men kan niet loochenen dat Cassander, om zijne boeken op te stellen, hem vele opzoekingen heeft moeten getroosten, en dat hij, wat de katholijke oudheid betreft, daarin teenemaal thuis was. Vele geleerden in dit vak spreken van hem met den grootsten lof. Renaudot en Dom Guéranger weten de verdiensten van den vlaamschen leeraar te schatten; maar men vindt er ook die hunne bewonderinge voor Cassander te verre drijven.

Nog en was Cassander's schrijfvoorraad niet uitgeput. Hij leefde in een tijdstip daar het hoogst moeilijk was zijn geloove en de goede zeden ongehinderd te bewaren, en hij wilde het zijne bijdragen om, te midden de godsdienstgeschillen die gansch Europa verdeelden, de geloovigen van den verkeerden weg af te houden. Dit was zijn inzicht.

Hij schreef dus een nieuw boeksken, dat handelde over de plichten van den godvreezenden mensch: *De officio pii ac publicae tranquilitatis vere amantis viri*, en, in 't jaar 1561, liet hij het drukken onder eenen dekname.

Maar wat gebeurde er? Verre van vrede te stichten, bracht dit werk de protestantsche en de katholijke wereld in opschudding. Calvin, de apostel van Geneven, sprong te peerde, hij scherpte zijne vergiftigste schichten en, in eene vinnige antwoorde, *Responsio ad versipellem*

mediatorem, gericht tot eenen kazakkekeerenden bemiddelaar, sloeg hij Cassanders werk in duigen.

Een ander nog, een duitschman van geboorte, schold hem verrader, overlooper, schijnheiligaard, en hij dreigde nog op den hoop toe een geschrift openbaar te maken, daarin Cassander eertijds, aangaande het Heilig Sacrament des Autaars, gekend had dat hij het zelfste geloove beleed als Zwingle.

En de reden van die gramschap was hierin gelegen dat Cassander beweerde dat hij, benevens het gezag der H. Boeken, ook het gezag van de katholijke ofte algemeene aloude overlevering erkende tegen dewelke Calvin en andere hervormers ten hevigste opkwamen.

En de Katholijken en waren niet min verergerd over Cassanders godsgeleerdheid die krielde van alle slag van dwalingen, daar wij hier de hoofdzakelijkste van opnoemen. Leerens Cassander bestaat de katholijke kerke uit twee groote verdeelingen: de Roomsche kerke en de Evangelische kerke. Behooren tot de ware kerke al de lieden die de hoofdstukken van de leeringe der apostelen aanveerden, en die, door de liefde, met de leden van de andere verdeeling in vrede leven. Hij verbrokkelt de eenheid der kerke, hij verwerpt de onfaalbaarheid van haar onderricht en van haar geloove, en hij en hecht geene weerde aan den banvloek dien zij uitspreekt. Hij beweert verder dat ieder mensch, op zijn eigen, oordeel mag strijken in zake van geloove of van kerkgebruiken: bij zooverre, als 't altemaal uitkomt, dat er maar een dingen meer en blijft rechte staan, te weten het geloove in den God-mensch.

Waar gaat men naartoe met zulke leeringe?

‘Sonder twyfel dese leeringe van Cassander, is sorgelyck ende bereit rechts den weg om ten lesten niet met allen te gelooven.’ Zoo schreef in 1590 *Heer Mathias Lambrecht*, *Archidiaken ende naedemael Bisscop van Brugghe*, in zijne *Historia Ecclesiastica oft kerckelicke Historie.* ‘Ten is niet genoech dat de kerstenen accorderen in 't *Credo* der Apostelen: dat is alleen inde artyckelen die daer begrepen staen na den woorden:

maer sy moeten dat selve *Credo* volgen naer het gheheel ende oprecht verstant van de H. Kercke, daer dat selve *Credo* af spreekt... Jae de geloovigen moeten voor dolinghe houden al 't ghene datse verstaen van de kercke versteken ende verdoemt te zyne. Noch en mogen die dolingen so cleyn niet achten gelyck Cassander doet, maer het goet duncken van der kercke in meerder weerden hebben.'

Jan Hessels, Joos Ravesteyn, leeraars van Leuven, en andere godsgeleerden, weêrleien al die dolingen, en 't gebeurde zoo zij voorzien hadden: t.w. het meeste deel van Cassander's aanhangers omhelsden de leeringe van Calvin. Ook wierd dit werk door de vaders van de kerkvergaderinge van Trenten veroordeeld, bij zooverre dat het den geloovigen zelfs verboden wierd de boeken te lezen die Cassander nog zou uitgeven.

Onze Pitthemnaar was weinig met die veroordeelinge verlegen. Zijne vrienden, uit het vreemde en uit Belgenland, mieken hem wijs dat het afgunstigen waren die zijn werk hadden gedoemd, mannen zonder verstand, vijanden van alle verbeteringe; zij schreven 'dat het een slag was van de hand der Jesuieten, die de knepe hebben om iemand in hunne netten te vangen en om overal binnen te sluipen.'

De officio pii viri wierd alom verspreid, tot in Brugge toe, waar voorname lieden, zooals de burgmeester Cornelis van Baesdorp, dit werk onder hunne hooge bescherminge namen. *Stephanus Lindius* '*anderzints heer Jan vanden Casteele*, *pastor van S. Jacobs te Brugghe*,' heeft duidelijk laten blijken, in zijne brieven *de Magistratu et Missa*, dat hij met Cassander overeenstemde.

Tot bevredigen van de H. Kerke, zoo meende hij het ten minste, schreef Cassander nog een boek, *De Baptismo infantium*, dat is over 't doopsel der kleene kinderen. Hij beoogde den terugkeer der Anabaptisten ofte herdoopers tot de leering der H. Kerke te vergemakkelijken. Nogmaals verdedigde hij, in dit werk, sommige gedachten die door de H. Kerke verwezen waren.

('*t Slot volgt*)

Loo en Laar

DE oordnamen *Loo* en 't naamdeel -*laar* staan wortelvast in overoude tijden.

Ze bestonden reeds in 't eerste tijdvak der Germaansche geschiedenis.

't Was nog voor den tijd van den zoogezeiden inval der Barbaren; de Germanen woonden nog in het land, daar Tacitus op zag, wanneer hij met zijn snedigen trant, de zaten en de zeden der Germanen zoo bekoorlijk afschetste; zij en hadden nog hunne streken niet verlaten om, in de gewesten van het verbrokkeld Roomsch keizerrijk, nieuwe rijken te stichten.

Die met eenige aandacht Tacitus' werk overleest en daarbij eene landteekeninge van in die tijden voor oogen heeft, kan met eenige zekerheid vermoeden en bepalen, waar elke stam, die Tacitus vermeld, gevestigd was.

In den oortijd - met die benaminge zullen wij den schuimzeg *voorhistorisch* verdietschen, - woonden daar onbekende volkeren, de lieden der tijdvakken van de gekapte en de geslepene steenwapens; later waren de Arabische Kelten uit het Oosten gekomen; de Kelten ook hadden voor de opkomende drommen der Germanen, over den Rhijn, in Belgenland en in Galliën, de wijk genomen.

Hoe weten wij dat?

De keisteenmessen en andere zulke vondsten zijn sporen en bewijzen van die oortijdelijke beschaafdheid.

De talrijke Keltische oordnamen, die men in Duitschland aantreft, zijn sporen en gedachtenissen van 't verblijf der Kelten op den bodem, die na hen Germaansche grond en Germaansche eigendom geworden is.

Bij het dagstriemen der geschiedenisse, vinden wij de Germanen als inzaten van dit hun land in 't eerste bekend tijdvak der ontwikkeling hunner beschaving.

***

Kunnen wij ons die beschavinge eenigszins verbeelden?

Tacitus beschrijft ze met betamelijke nauwkeurigheid.

De Germanen maken geen volk uit, zij en zijn geene *nationaliteit*, geen landseigenheid in den hedendaagschen zin van die woorden.

Wij kennen enkel Germaansche stammen, zooals de Friesen, de Chamaven, de Cherusken, de Sigambers en menigvuldige andere, die Tacitus aanstipt.

Iedere stam is in gouwen verdeeld.

Vele geleerden aanzien de gouwen als eenen wisselname van de honderdschap en van het markgenootschap.

De marke is de gemeene grondeigendom van hare bewoners, en die bewoners, de leden van het markgenootschap, maken eene *gens*, eene Germaansche sibbe, een geslacht uit.

Elk gezin van 't geslacht krijgt zijn deellot in de gemeene erve die voor den landbouw bestemd is; de marke en wordt niet gansch door den ploeg om gebroken; uitgestrekte, gemeene weiden blijven liggen voor het vee; jaarlijks zelfs, volgens Tacitus, verandert men het beploegde deel van de marke; de velden van 't voorgaande jaar blijven onbebouwd en nieuwe plekken worden voor den akkerbouw uitgesteken en onder de markgenooten verdeeld.

De Germanen zijn nog op hun gemak in hun uitgestrekt land; iedere volksstam, elk geslacht vindt ruime marken genoeg in de dalen, langs de vloeden, daar zij eerst zijn nêergezeten; de Germanen en hebben aan hun vroeger zwerversleven nog maar half vaarwel gezeid.

De leden der sibbe zijn door wederzijdsche rechten en plichten onder elkander verbonden; in twist en tweedracht moeten zij malkander hulpe bieden; zij bebouwen den grond in 't gemeene, leven te zamen, verdedigen malkander, springen te zamen in 't zelfste gelid, als 't oorloog is; kortom zij maken overal, thuis en op het slagveld, een levend, volledig en zelfstandig wezen uit onder de Germaansche volkeren.

De Germanen zijn een volksgemeente van vrije boeren; de vrijheid is hunne macht; ze is gegrondvest op de gelijkheid; allen hebben hun deellot in de marke; allen dragen de wapens; allen maken deel van de bestierlijke en rechterlijke vergaderingen.

Nochtans staan er eenige gezinnen als edel bekend; ze zijn meer in aanzien, krijgen meer als een lot in den verdeelden grond en bezitten aldus meer vee, meer slaven en meerdere rijkdommen; onder de edelen worden de koningen gekozen.

Als 't dingdag is, bij de nieuwe of de volle mane, op eene gewijde plekke, bij eene heilige bron of bij 'nen heiligen boom, komen al de vrije mannen van den stam bijeen om over de algemeene belangen, den vrede, den oorloog of de veranderinge eener geplogentheid te beraadslagen.

***

Welke zijn de oudste Germaansche oordnamen die in deze tijden bij de Germanen in zwang zijn?

't Zijn vermoedelijk benamingen die sedert lange uit de tegenwoordige verdwenen taal zijn.

't Zijn benamingen daar deze levenswijze der nog half wilde Germanen in wêerspiegeld wordt.

't Zijn benamingen die minst op menschen en huizen, meest op grond en water, boomen en dieren, landbouw en veekweek, volkzeg en wangeloof wijzen en ons een beeld van de eerste Germaansche neêrzettingen vertoonen.

***

De benaminge *Loo* komt onder de vroegste Germaansche oordnamen, met de bediedenis 't zij van bosch, 't zij van leeg struikgewas, 't zij van eene met gers of houtgewas begroeide plekke.

Geene enkele maal, of uiterst zeldzaam, wordt *loo* met mansnamen verbonden; het staat alleen of 't wordt met namen van gronden, dieren, gewassen of goden tot oordnamen gekoppeld.

Onze Germaansche Vlamingen hebben deze overoude en kenmerkende benaminge, deze gedenkenisse van de allereerste Germaansche beschavinge in twee hunner dorpsnamen bewaard.

Loo en heeft geenen uitleg van doen, maar met den kwelname *Vladsloo*, *Flardesloo* en weten wij tot nog toe geenen weg.

't Staat wel een Alardus van *Flandeslo* bekend; die gedaante zou ons naar 't naamwoord *Vland* verzenden, daar wij de naamreden van *Vlanderen* in aantreffen; maar welke vastheid levert die gedaante nevens de menigvuldige gedaanten *Flardeslo*, die in de zelfste en in andere oorkonden te voorschijn komen?

Van eenen anderen kant nochtans zijn *n* en *r* wisselstaven in 't Middendietsch. Is *Flardeslo* uit *Flandeslo* niet verbasterd en is deze enkele gedaante aan de verwandeling niet ontsnapt om ons *Vladsloo*, met eene stoute gissinge, als 't *loo* te *vland* te laten uitleggen, zooals *Braakloo*, *Brakel*, 't *loo* ter *brake* is?

***

Laar is ook eene overoude benaming; de beteekenis van *open veld*, *opene of onbebouwde plekke in een woud* en kunnen wij niet aanveerden omdat dit woord -*laar* te veel met boom- en godennamen verbonden wierd.

Het schijnt *oord* te bedieden en namentlijk woonoord, gerechtsoord en offeroord.

Met mansnamen wordt het soms ook verbonden, hetgeen reeds eenen meer gevorderden stand van ontwikkeling onder 't volk te kennen geeft.

Bij ons wierd de benaming door de Germanen medegebracht en bewaard in de namen van *Rousselaere*, eertijds *Roslar*; van ros, peerd; in het thans onuitlegbaar *Becelaere*, en wellicht ook *Couckelaere.*

Wij hebben vroeger nog de naamreden van dat oud *Koclara* van de jaren 1100 opgezocht; wij gisten dat het de naam *kokelare*, tooverare was, die tot een oord was overgegaan; sedert hebben wij den Germaanschen voornaam *Koko* veroorkond gevonden, namentlijk in *Biekorf* VII-XXVI en in de *Lijst van Friesche eigennamen* bewerkt door Johan Winkler: zou hij in onzen dorpsnaam niet verscholen en vergroeid zitten evenals *Botto*, *Botte* volgens 't vermoeden der Duitsche geleerden in den dorpsnaam *Bottelaere*?

't Geval wilt dat de Duitschers ook met hunne twee namen, *Kucklar* in Westfalenland en *Coxlar* bij Julich in Hessenland, geenen weg en weten.

J. CLAERHOUT

Op schilderen uit

HOE eenzaam en hoe doodsch!

Dit land is wel het land van armoede: hier, magere sperrebosschen, bromvelden, ijzermalig geplekt land; daar armtierige rapen, die, 't loof half afgeëten van de konijnen, half in de sneeuw gedoken, vaste in den grond gevrozen zitten.

De drijfsneeuw snijdt door de wispelende sperren, zij geeselt hunne toppen, zij vernestelt ze ineen en zoo onder malkaar, dat ze zuchtend en piepend, hun haar erbij verliezen. Het mager, droog gers van den boschgrond strijkt hem neêre op het geluwgroene mos, met een zijdenadoend geruchte, als voer er eene varende vrouwe over dat veelverwig winterveld.

En gij ook daar, verarmoede kraaie, op dien bladerloozen achtkanter, den eenigsten die hier in 't zicht is, gij ook en steekt niet af, bij al die eenzaamheid.

Waarom dat wippen op en neêre, dat onbermhertig wiegen, met uw lijf? Waarom dat altijd roepen ‘arm, arm?’ Ik en kan uwe ellende niet beteren; 'k en kan u maar uitschilderen over dat 't gaat: eene blauwendige zwarte plekke door de grauwe grijze lucht nog wat verdoofd, en in vergelijkinge veel armer als gij zelve.

Maar horkt, 'k en ben hier toch niet geheel en gansch mensche alleene.

Daar komt mij een oude en arme man; zijn kordewagen piept en krijscht: gelapte broek, versletene veste... Zijn hoofddeksel, dat een hoed was in den tijd, is met zijnen rooden neusdoek toegehaald over zijne ooren en zijnen hals, die alzoo bevrijd zijn tegen hagel en sneeuw, en tegen de koude, die hier toch zoo bijtende is.

Aardig om nagaan, hoe broek en veste en hoed, bij dien sukkelaar, maar één vermengsel meer en zijn van al de verwen van den boschgrond, daar hij op leeft: een mingelmangel van geluw en grauw, en van roest verwe, die geplekt gelapt en afgewreven, geheel den man eerdeen grondverwig maakt.

Zonder mij gezien te hebben, trekt de kruier op het

raapstuk, rechte voor den sperrebosch daar ik in nederzitte; hier end daar schopt hij tegen eene hardvervrozen knuiste, schudt hij zijn hoofd en stuipt hij over den grond. Maar 't is gelijk aan welke rape hij trekt, de vervrozene overblijfselsels van het loof breken af, en blijven tusschen zijne kromme vingeren hangen, terwijl de rape zelve stijf in den stijven grond en vastgevrozen zit.

‘Goede herder!’ zucht hij, en daarmeê trekt hij weêre naar zijnen kordewagen, en keert hij van waar hij gekomen is.

Die kraaie daar geeft het nu ook op. Moede en afgemat van 'nen ganschen dag te zoeken en te snuisteren, laat zij hare zwarte gedaante van den boom vallen, komt over het raapstuk gevaren, en trekt boven mijn hoofd naar de bosschen toe.

En nu is 't al dood en ijskoud rondom mij: 't en is maar de wind en de snee meer die nog leven; de man en de kraaie, 't vlucht al voor de koude en voor de ellende weg.

Ik ook moet vertrekken gelijk de andere, het schilderen wordt mij onmogelijk. Handen en voeten staan stijf van de koude, de wind drijft mijne ooren vol sneeuw, en daarbij, mijn werk en gelukt niet: 't is alsof mijn hoofd ook al stillekens voor alle gedachten en indrukken toegevrozen ware.

Dus rap mijn allaam op en toegebonden en... met wat te loopen, eer 't geheel avond en donker is, ben ik thuis.

J.G.

Mingelmaren

Goddelijke Beschouwingen

AL de lezers en al de lezeressen van *Biekorf* zouden moeten, onder de aanstaande joel- en jaarmisdagen, niet alleenlijk *Biekorf* bevoordeeligen, maar bovendien elk eenen inteekenaar, of meer zoo mogelijk, aanwerven op het bovengemeld nieuw vlaamsch werk van Zijne Hoogweerdigheid den Bisschop.

Zegge *nieuw*, want tot nu toe en bestaat er geen werk dat bij de *Meditationes Theologicae* of *Goddelijke Beschouwingen* kan vergeleken worden in batelijke en vaststaande merkweerdigheid.

Zegge *nieuw* voor al degenen die toch nen keer af en beu geworden zijn van ouden franschen blaai te lezen, van dwaze *romans*, van moord- en brandgeschiedenissen en van dien ellendigen zij-za-zou der hedendaagsche dagbladgeleerdheid.

Zegge *vlaamsch*, want het Bisschoppelijk werk wordt, op hoogstvereerend verzoek van zijne Hoogweerdigheid, uit het latijn in 't vlaamsch gebracht, door onzen allerverdienstelijksten en allerveerdigsten medewerker Guido Gezelle.

Andere vrienden van onzen ouden vlaamsch-sassischen volksstam bereiden eene engelsch-americaansche vertalinge van het zelfste werk.

De volledige uitgave zal vermoedelijk twee deelen 8° beslaan, van bij de 500 bladzijden elk, en zal verschijnen, bij afdeelingen, tegen 0 fr. 20 de 16 bladzijden.

Men teekent in, ofwel met velen, op een blad *om in te teekenen*, ofwel door afzonderlijke hand- en draadmare, gezonden naar den Heer *1. Beyaert*, *boekdrukker*, *in de Jan-Palfynstrate*, *te Kortrijk.*

Elk zegge en vermare 't den anderen!

BIEKORF

VAN Guido Gezelle, vroeger in *Biekorf*, nu in 't Rijmsnoer, opgemerkt in den *Gids* van Koornmaand:

> Hier en daar een plekke boenend,
> zit de zon in 't duister veld;
> rood, gelijk een oud versleten
> stuk ongangbaar kopergeld.

Van Verlaine, in zijn *Nocturne Parisien: Et le contemplateur sur le haut garde-fou. Par l'air et par les ans rouillé comme un vieux sou se penche...*

Van Guido Gezelle, in *Tijdkrans* en thans ook in de Bloemlezing *Poëzie en Proza* van Pol de Mont:

> De zonne komt u volgzaam na
> en velt op uw geglimde spa,
> terwijl gij zucht en arrebeidt,
> den blik van heur hoogmogendheid.
>
> En, spittende in dat hel gestraal,
> zoo keert uw werkzaam akkerstaal
> meteen den grond, en zendt den schicht
> terug naar mij, van 't zonnelicht.

Van Verlaine, in zijn wonderschoon stuk: *La Fête du Blé:*

> *L'or des pailles s'effondre au vol siffleur des faux*
> *Dont l'éclair plonge, et va luire, et se réverbère.*

J.CL.

[Nummer 24]

Maren uit Congoland
(*Vervolg van bl.* 355)

IN 't dorp van *Mpala* aangekomen zijnde, riep ik den hoofdman: ‘*Mpala*,’ zegge ik hem, ‘'k hebbe de allergewichtigste tijdingen meê te deelen; roept uw volk hier onder dezen boom bijeen.’

In afwachtinge zette ik mij neder, in de schaduwe van eenen reuzachtigen fijgeboom, die, recht voor *Mpala*'s woonste eenen schoonen voorhof beschaduwde. 't En leed niet lange of allen kwamen bij.

'k Bezag eenige stonden die tzeventig of tachentig manshoofden, die daar voor mij gezeten waren. 'k En ontwaarde maar vier of vijf kinderen.

- ‘En de kinderen, waar zijn ze?’ vroeg ik aan Mpala.
- ‘Zijn ze hier niet?’ vroeg hij mij.
- ‘k Zie er daar vier of vijf.’
- ‘Zeven of achte zullen met hunne moeder op 't land zijn, meene ik.’

‘Zeven of achte en hier vijf, dat is in 't geheel twaalf kinderen:’ zijn er in gansch uw dorp niet meer als die twaalf kinderen? ‘En dat voor een tzestig huisgezinnen?’

‘Niet meer? vader, wat kunnen wij er aan doen? 't Groote getal huisgezinnen blijven kinderloos, anderen zien hunne kinders sterven vooraleer ze eene maand oud zijn.

‘'t Is droevig inderdaad,’ ziet eens 't onzent, hoevele die jonge blijde kindergezichten en ontmoet men niet? Bezoekt Sinte Maria's dorp, daar vele Christenen, die verleden jaar Kibanga verlaten hebben, nu gehuisvest zijn, en ziet hoe het van kleene kinderen krielt! En Karema! daar waar men over zeven of acht jaar, onder 't *Wa-ungwana's* gezag, nauwelijks drie vier kinderen ontmoette, 't loopt er thans dikke van!..... Als 'k voor den eersten keer door uw dorp trok, stond ik verstomd bij 't zien hoe de kinderen hier schaarsch zijn, en 'k dacht bij mijn zelven, wat zal er toch van *Mpala's* volk geworden? Over eenige jaren, bij gebrek aan kinderen, vondet gij slaven, maar nu, dat de slavenhandel afgeschaft is, wie zal er u uw land helpen bebouwen? De ellende staat voor de deure, en uw geslacht... wat zal er van geworden? Nog vijftig jaar en 't is uitgestorven!...

‘'t Is waar’ zuchtte *Mpala*, wij gaan van deze wereld weg zonder iemand achter ons over te laten, 't is nutteloos dat wij hier zijn? - Maar wat is er te doen?’

‘'k Wete ik een middel, *Mpala.*’

‘En welk is die *dawa* (gegif geneesmiddel)?’ vroeg *Mpala*, twijfelachtig weg.

‘Luistert: die *dawa*, 't is dat ge uw leven betert. *Kabedya* (God) die ons 't leven geeft die aan den grond de vruchtbaarheid en aan de gewassen de groeikracht vergunt, heeft den mensch geschapen, niet om hier zijn dagen in brassen en zedeloosheid over te brengen, maar, om, na een eerlijk leven, hem eens voor eeuwig te gaan bezitten in den Hemel. - Die God is 't, die onze christene huisgezinnen zegent, die hun kroost zoo talrijk doet aangroeien... Wilt gij ook door Hem gezegend worden,

wilt ge zijne straffende hand van u afweren, verzaakt aan die schelmachtige nachtvergaderingen van den *Butwa*, en aan die gruwelen die hier in uw dorp gepleegd worden...' 'Aanziet dat kind,' zei ik voort, en 'k toogde hem een van die schamele ongelukkige schepselkens: 'nauwelijks is 't eenige weken oud en zijn lichaam is al half verrot... er en zit geen maand leven meer in... en ziet gij niet dat het de straffende hand van God is die op uw geslacht weegt?...'

Ze waren van hunne euveldaden te zeer overtuigd om een woord tegen te spreken. De gelegentheid scheen mij gunstig, om hen in korte woorden, de groote waarheden van onzen heiligen Godsdienst voor oogen te leggen, en hun eene heilzame vreeze in te boezemen voor de helle, die zij te verwachten hadden, zoo ze hun leven niet en beterden: *Initium Sapientiae timor Domini.*

En als mijn eerste aansprake geeindigd was, richtte ik mij tot mijne aanhoorders: 'Welnu,' zei ik tot hen, 'wilt ge Gods straffende hand van u verwijderen en zijnen zegen over u nedertrekken, verlaat uw schandig leven en komt de onderwijzingen aanhooren. Mag ik u verwachtende zijn tegen maandag aanstaande?...'

Geen antwoorde.

''k Wil weten of gij naar de onderwijzingen zult komen of niet, antwoordt mij: Ja of neen!'

'Wij zullen komen' antwoordde *Mpala*, na een weinig geaarzeld te hebben.

'Goed zoo, tot maandag aanstaande, tot ziens!' En 'k vertrok, doch met weinige hope van onze pogingen te zien gelukken.

Den volgenden maandag ging ik de eerste *Catechismus*-lessen beginnen.

Uitgeweerd den hoofdman *Mpala*, die na den Nzawaberg vertrokken was, waren ze er al tegenwoordig. Allen aanhoorden de leeringe in de grootste stilte, sommigen schenen te beven als of ze verschrikt zouden geweest zijn. Hunne aandachtigheid verwonderde mij grootelijks, 'k en kon er mij niet aan verstaan.

Thuisgekomen, sprak ik over die wonderbare gesteltenissen van *Mpala*'s volk, dat hem tot dan toe zoo

wederbarstig getoond had, en dat nu, al met eens, zoo geheel en al veranderd scheen.

Twee dagen later kwam Joseph Chaloela mij zeggen dat *Mpala's* volk den schrik in 't lijf had.

‘Den schrik in 't lijf? en voor wien dat?’

‘Voor u!’

‘Voor mij?’

‘'t Is ongehoord,’ zeggen ze. ‘Tot hiertoe kwam men ons onderwijzen, en die naar onderwijzingen wilde luisteren, kwam ze aanhooren. Maar nu, die *Lubelego* daar, - zoo is 't dat men mij hier noemt - komt met zijn zevenschot gewapend, en wilt ons een kogel door den kop schieten, is 't dat wij hem niet en gaan aanhooren. 't Schilt alle menschen te vele!...’

‘Met zijn zevenschot gewapend?... Ik?... Hoe hebben ze dat in hun hoofd gekregen?... 'k En wete niet of ik wel ooit een zevenschot in handen gehad hebbe, sedert dat ik in *Mpala* ben!...’

‘Ja maar!’ zei hij voort, ‘hadt gij daar niet een kardoessenbusken aan uwe rieme hangen?...’

‘Een kardoessenbusken?... Inderdaad!’ 'k Hadde vijf, zes fleschkens geneesware meêgenomen, en wat zalve voor zieken en kranken, was 't dat ik er ontmoette, en om mijne kleedinge niet te bevlekken had ik ze in een kardoessenbusken gesteken...

‘'t Is dat kardoessenbuidelken dat ze gezien hebben en ze hebben gemeend dat geergens een zevenschot onder uw wit kleed weggedoken haddet. En uwe name en is geene *Lubelego* meer, 't is nu *Motomoto* geworden; dat is: *de heete! de strenge!*'

Nog eenigen tijd bleef dit gedacht in hunnen geest haperen,: niet een en ontbrak aan de onderwijzingen. Na eenigen tijd, vervlogen de voorgevoelens die ze tegen den heiligen Godsdienst hadden, ze begonnen de leeringen te beminnen, en velen onder hen geven thans zeer voldoende antwoorden op de vragen van den catechismus.

Sedert lange is die vreeze verdwenen, meer als eens hebben ze met eigen oogen ondervonden, dat er in mijn

kardoessenbuidelken, noch poeder noch kogels te vinden en zijn, maar wel goed gegif en batelijke geneesware, om hen in hunne krankheden en ziekten erbij te verhelpen.

Nu schijnen ze gansch goed gesteld, moge God onze pogingen zegenen en dat vrijmetselaarsnest binnen korte jaren in een bloeiende christenheid herscheppen. Bidt voor hen, en bidt voor mij, die mij, in de tegenwoordigheid van zoovele geestelijke ellende, zoo arm en zoo onmachtig gevoele om eenig goed uit te werken!

GUSTAF DE BEERST

De Leye

DE Leye ligt zoo stille, alsof
van staal ze zou bedegen,
van louter staal en stijfheid zijn,
zoo blauw en, allerwegen,
zoo glad is, en zoo effen en
zoo bloot zij nu. De winden
en roeren niet of, roeren ze,
geen speur en is te vinden,
geen asemtje op de Leye ervan,
die staal is, onberoerd,
en alletwee mijne oogen tot
aan Harelbeke voert.

De Leye en kapt mij 't kezzelspeur
niet af nu, en heur plasschen
en komt tot vóór mijn voeten niet
den trakelwegel wasschen;
ze 'n slaat geen witte kladden op
en neêre, alzoo de rossen
die, schuimende, in de stringen van
de wagens hossebossen;
maar stille ligt en lusteloos
ze omleege... stille staat
er Anneken, het maantje in, dat
zijn schapen gadeslaat.

Noch nacht en is noch dag geheel
en gansch het: tusschen beiden
kan hofgebouw en boomgewas
ik zien en onderscheiden,
die omgekeerd in 't water staan;
zoo schuren doen en schelven
en schepen uit de zuiderzee,
vol vlas, - en 's lochts gewelven,
die zeggen: ‘Komt en kijkt, o mensch,
naar ons: met al uw macht,
ge 'n kunt niet dat de Leye kan,
bij 't vallen van den nacht!’

7/11/'97.
GUIDO GEZELLE

Cassander
(*Vervolg van blz.* 371)

HET gewichtigste geschil van al nog daar Cassander aan deel genomen heeft, was dit van den *Kelk.* Ge moet weten dat, in Cassanders tijd en bijzonderlijk in Duitschland en in Oostenrijk, vele geloovigen en kettersgezinden, voor alle leeken zonder onderscheid, naar den kelk vroegen ofte naar de heilige Nuttinge onder de twee gedaanten van brood en van wijn. Die brandende vrage verdeelde de Katholijken in twee ploegen, bij zooverre dat zelfs de vaders der H. Kerkvergaderinge van Trenten daarover niet heel 's eens en waren.

Die den kelk verdedigden riepen o.a. de volgende redens in, om hem, aan alle leeken, in Duitschland te doen toestaan:

1/ 't Is hoogst te vreezen dat vele Katholijken van de kerke zullen afscheuren, is 't dat hun de kelk ontzeid blijft.

2/ 't Is van eenen anderen kant te hopen dat vele Ketters tot het waar geloove zullen terugkeeren, is 't zake dat zij den kelk verkrijgen.

3/ De kerkdag te Basel, wanneer hij nog wettig was, heeft den kelk wel toegestaan aan de Bohemers.

4/ Het gevaar van het H. Bloed te storten, en daardoor Christus te onteeren, en is zoo groot niet als men wel beweert. 't Vallen ten anderen ook onzichtbare brijzelingskes af in het uitdeelen van de H. Nuttinge, onder de gedaante van brood. De oneerbiedigheden die men, menschelijker wijze gesproken, niet en kan voorkomen, en kunnen geenszins Jesus-Christus vergrammen.

5/ Het uitdeelen van den kelk bestond van overouds, en men mag den keizer Ferdinand van Oostenrijk niet misdoen die, om gegronde redens, naar den kelk vraagt voor zijne onderdanen. Deze weigeringe zou, in sommige gewesten van het rijk, kwade gevolgen kunnen hebben voor de H. Kerke.

Degenen die de tweevoudige Nutting ongeraadzaam, overbodig, ja, gevaarlijk achtten, antwoordden daarop zooals volgt:

1/ De Katholijken die enkel in hun geloove volherden, mits zij den kelk bekomen, zijn slechte katholijken, onweerdig van O.L. Heer te ontvangen zelfs onder ééne gedaante.

2/ De Ketters en verlieten niet alleen de Kerke omdat ze den kelk niet en verkregen, maar ook nog om andere wetten die hun tegengingen, zooals de biechte, het vasten, enz. Zij en zullen niet terugkeeren, als men tevens ook hunne andere eischen niet in en willigt.

3/ De Bohemers verkregen den kelk, maar zij en hebben de voorwaarden niet vervuld op dewelke de kerkdag te Basel hun de gunste heeft toegestaan, en de Duitschers zullen hun gedrag navolgen.

4/ Men moet de gelegentheden, die zulke oneerbiedigheden voor zwans of nasleep hebben, zooveel mogelijk vermijden. Ten anderen, de Kerke en mag noch en moet de eischen van de Ketters niet inwilligen.

5/ De keizer en zal noch en kan niet kwalijk nemen dat de paus, om gegronde redens, den kelk weigert, vermits hij niets en vraagt noch en wilt dat de ketterije zou bevoordeeligen, want hij is vooruit en vooral katho-

lijk. Ten anderen, als men de Duitschers involgt, zoo zullen andere volkeren het zelfste eischen en gansch de christenheid zal in rep en in roere staan. Daarenboven degenen die schetteren en schreeuwen dat de kelk hun toekomt en zijn geen Ketters, want Ketters versmaden de beslissingen van den kerkdag; 't en zijn ook geene Katholijken, want goede Katholijken en stellen dien eisch niet; 't zijn lieden die, onder den dekname van Katholijken, meenen dat ze, onder twee gedaanten, meer ontvangen als onder ééne; of die beweren dat de H. Nuttinge, onder beide gedaanten, meer genaden verschaft als onder ééne: welnu, die beide gevoelens zijn verworpen en gedoemd door den 21sten zitdag van de H. Kerkvergaderinge van Trenten, zoodat die dolingen dienen vernietigd te worden door het weigeren van den kelk.

De vaders van Trenten en wilden geene uitsprake doen, en ze lieten alles over in de handen van den paus, die met tegenzin, en omdat hij niet verder en kon, in 1564, den kelk toestond aan Duitschland, op voorwaarde nochtans dat, alwie er gebruik van maakte, moest gelooven aan de tegenwoordigheid van Christus onder ééne zoowel als onder beide gedaanten en aanveerden dat de Kerke niet gedoold en had, en nog niet en doolde, wanneer zij enkel het volk O.H. te nutten geeft onder de gedaante van brood.

Wanneer dit blijde nieuws in 't woord liep, was 't een zegekraaien zonder einde, maar, van 't jaar nadien, begonnen de Lutheranen rond te strooien, dat de Kerke nu zelve bekende dat zij gemist had aangaande de tegenwoordigheid van Christus onder ééne gedaante. Anderen gingen zelfs zoo verre dat zij de vergunning van den paus als een duivelswerk aanzagen en als een middel, dat de Kerke verzonnen had, om de Protestanten in hare netten te vangen. 't En was ook geen een ketter of scheurmaker die overkwam, en hem met de H. Kerke verzoende.

't Een misbruik en verbeidde 't ander niet, zoodat de pausen Pius V en Gregorius XIII gedwongen wierden de vergunning in te trekken en voor gansch de Kerke, vaste

te stellen hetgene wij leeren in onzen catechismus, t.w. dat al de geloovigen *met eene gedaante moeten tevreden zijn*, *uitgenomen de priesters als zij misse doen.*

Cassander trok hem de zake van den kelk ook al aan en hij miek zijne *Consultatio*, ofte raadplegingen over de *H. Nuttinge* onder beide gedaanten. Daarin vraagt hij eerst van al dat men ze toesta voor gansch de Kerke. ‘De begeerte naar den kelk’ zegt hij ‘is een heilige verzuchtinge, en die er tegen opkomen verrichten veel kwaad; zij wekken het medelijden op der godvruchtige menschen en den schimp der vijanden van Gods H. Kerke.’

Verre van de geloovigen aan te moedigen tot het volbrengen der voorwaarden onder dewelke de paus den kelk aan Duitschland had toegestaan, en die hun geloove moesten waarborgen, zoo en spreekt Cassander daar niet van. Hij schrijft dat de Christenen den kelk te danken hebben aan den kerkdag, terwijl hij wel moest weten dat de paus, en hij alleen, hun die genade verleend had. Hij schijnt te heulen met *Brentius* den Lutheraan, die beweerde dat Christus de H. Nuttinge, onder de beide gedaanten, aan alle wereldlijke menschen zonder onderscheid heeft willen opleggen, zooals hij 't doopsel voor allen verplichtend had gemaakt. Hij bestrijdt eindelijk al de redens die de H. Kerke aanporden om het gebruik van den kelk af te schaffen.

Geen tijd ging voorbij of Jan Hessels van Leuven had een werk onder druk ter weerlegging van Cassanders *Consultatio.* ‘Dit verwondert mij,’ schreef hem onze Pitthemnaar: ‘'k en kan niet denken wat een voorzichtig godsgeleerde zoo al weet te zeggen op mijne verhandelinge die de goedkeuringe ontving van den zeer christenen keizer Ferdinand en van zijne burgerlijke en geestelijke raadsleden, die allen om ter katholijkst zijn.’

- De keizer was waarlijk ingenomen door Cassanders *Consultatio de utraque*, omdat hij, ingezien de omstandigheden, ten innigste en te goeder trouwe overtuigd was dat de paus nu wel in die zake hadde mogen toegeven. - ‘Ik verhoopte’, zegt Cassander voort, ‘dat gij mij voorafgaandelijk en broederlijk in 't geheem zoudet

gewaarschuwd hebben, en ziet, ge bereidt u om mij in 't openbaar te berispen.'

Hessels antwoordde daarop: 'Had ik zelfs geweten dat de *Consultatio* een werk was van uwe eigene hand, dan nog en zou ik u in 't bijzonder niet verwittigd hebben, want alwie openbaar zijn goeddunken uitbelt, en kan niet kwalijk nemen dat andere, en bijzonderlijk Katholijken, ook vrij en vrank hunne eigene meeninge uiten. Ik eerbiedige de gevoelens van een gezag dat, in geestelijke zaken, veel hooger staat als dit des keizers: ik bedoele 't gezag der algemeene kerkdagen. Om wille dan van uwe zaligheid, en om die van vele anderen, durve ik u schrijven dat vele Katholijken u toeroepen: *Usquequo claudicas in utramque partem!* Hoelang nog zult gij tusschen twee waters zwemmen. Als de Heer uw God is, volgt hem, is het Baäl, volgt hem. Als de Protestanten de voorvechters zijn van de waarheid en van de zuivere leeringe, volgt ze openhertiglijk. Is het de Katholijke, de papiste kerke, en zij is het inderdaad, die op de rotse gebouwd staat tegen dewelke de macht der helle niet en zal vermogen, volgt ze. Ik bid u, door de bermhertigheid van God, door het kruise van zijnen Zoon, en door de liefde van den H. Geest, overweegt het schrikkelijk vonnis van den Zaligmaker: Schaamt gij u over mij en over mijne woorden, zoo schame ik mij over u.'

Die hertroerende tale uit den mond van eenen vriend, al die veroordeelingen, waarschuwingen en vermaningen en vermochten 't niet Cassander tot betere gevoelens te doen overkomen, en 't bewijs daarvan is dat hij, op aanvrage van den keizer, zijne beroemde *Consultatio* opstelde *de articulis religionis inter catholicos et protestantes ad invictissimos imperatores Augustos Ferdinandum I et Maximilianum II ejus successorem.*

Die nieuwe verhandelinge wemelde van oude en van nieuwe dolingen over de eene ware Kerke, over hare onfaalbaarheid, het opperheerschap des pausen, de gedaanteverandering van brood en wijn, de aflaten, 't getal der sacramenten ofte heilwerkteekens, den rang der weerdigheidsbekleeders, den eeredienst der beelden, den

Goddracht of optocht met het Hoogweerdige, de messe, enz. bij zooverre, zegt Vader Gretzer, G.J., dat alwie die leeringe volgde, noch katholijk, noch lutheraan, noch calvinist en zou geweest zijn, maar een wangedrocht en een samenfazelinge uit brokken van die drie belijdenissen.

Cassander sloot zijn werk met de volgende zeggenisse: ‘'k En twijfel er niet aan, menige dingen zullen de geweldigste mannen uit de twee gezindheden mishagen, omdat ik de wonden der twee gezindheden blootlegge. Aleventwel, en dit staat vast: of de kwalen der Kerke dienen genezen te worden door den middel dien ik aanduide, of wij loopen naar ons verderf en 't is onze eigene schuld.’

Cassander was mis. 't Gene hij voorzeide en is niet gebeurd. Die tusschen twee waters zwommen en de Kerke, buiten het wettig gezag, wilden hervormen, zijn gezonken. De kerkdag van Trenten heeft het heropstaan van het waar geloove ingehuldigd en sedert drie honderd jaar genieten wij de vruchten van dit grootsch werk. Cassander en heeft den herbloei der katholijke Kerke niet beleefd: zijne laatste *Consultatio* was voor hem zijn reeuwzang en zijn galgenlied. Hij stierf te Keulen, op den 3^{en} in Schrikkelmaand van 't jaar 1566.

Onze verhandelinge over Cassander ware onvolledig, indien wij uitscheidden zonder in 't korte onderzocht te hebben:

IV. Welke zijne gesteltenissen waren, wanneer hij de dood voelde naderen.

Is Cassander ketter gestorven, of heeft hij hem, eer hij stierf, met de H. Kerke die hij heel zijn leven lang bestreden had, rechtzinniglijk verzoend?

Cornelius Schulting, in zijne *Bibliotheca Ecclesiastica* van 1599, en Sutholt, in zijne *Causae conjectio* van 1625, bevestigen dat Cassander als katholijk godvruchtig in den Heere ontsliep. Valère André aanveerdt die twee getuigenissen als echte en ware, in zijne *Bibliotheca Belgica* van 1623. Jan Foppens en Hartzheim zijn dienaangaande van Valère André's gedacht.

Frederic Reiffenberg geeft ons over Cassanders afsterven nader bescheid, in zijne *Historia societatis Jesu ad Rhenum inferiorem.* ‘In zijn laatste levensjaar,’ zegt hij, ‘verliet Cassander Duisburg, om naar Keulen te vertrekken, daar hij bij Jooris Braun thuis was. Daar kwam hij tot inkeer en hij bereidde hem met veel ernst om zijne dolingen af te zweren. Want hij zijn einde voelde naderen, zoo verzocht hij zijnen caplaan, den herder van de Heilige-Colombakerke, Sebastiaan Neumühlen (Novimola) en den leeraar in de godheid Sudermann bij hem te willen komen. In beider bijzijn verzaakte hij al dat hij tegen 't gedacht van de H. Kerke gezeid of geschreven had; hij beleed plechtiglijk het waar geloove en hij ontving de heilige Sacramenten der stervenden. Braun bewaarde de oorspronkelijke geloofsbelijdenisse en hij gaf er een afschrift van aan 't collegie der Jesuiten van Keulen, in 1606. Hendrik Turch heeft dit stuk bewaard in de jaarboeken.’

Dan volgt de inhoud van die afzweringe. ‘Cassander stierf na die geloofsbekentenis uitgesproken te hebben en men begroef hem met vele eere in den grafkelder van de Sudermanns. Hij had verboden zijne laatste *Consultatio* in het licht te geven. Cornelis Wouters deed ze algelijk drukken, in 't jaar 1577, en hij bood alzoo de gelegentheid aan de Keulenaars om Cassanders lof, dien zij op diens grafzerk gebeiteld hadden, te doen uitkappen.’

Hoogw. Heer Fritzen, heden ten dage bisschop van Straatsburg, die over Cassander en diens medegezellen een werk geschreven heeft, aanveerdt Reiffenberg's verhaal; en L. Ennen, een geleerd protestant en handvestwaarder van Keulen, spreekt ingsgelijks van Cassander's bekeeringe en van zijne herroepingen, in zijne *Geschichte der Stadt Köln*, 1862-1872.

‘Wij zijn des te meer overtuigd van Cassanders bekeering,’ zegt Heer A. Kanonik De Schrevel, ‘omdat wij eene getuigenis voor ons liggen hebben die ouder is als deze van Schulting en van Sutholt, namentlijk eenen *brief* of handmare die Hoogw. Heer Graziani, bisschop van Amelia, eene maand na Cassanders godvruchtig afsterven, daarover

gezonden heeft naar Cardinaal Reomano, die destijds Staatsecretaris was te Roomen.' Hier volgt ze: 'Alhoewel ik reeds vernomen hadde dat hij als katholijk gestorven was, en wilde ik het toch niet vermonden, omdat ik daarover nog niet heel en gansch zooals het zijn moest, ingelicht en was. Ik hadde eenen godsgeleerde van Leuven ontboden, die hier nu toegekomen is. Hij bevestigt mij dat de stervende Cassander hem zoo goed katholijk getoogd heeft als hij maar en kon, dat hij het H. Oliesel gevraagd en ontvangen heeft; dat hij ook van eersten af vroeg naar de H. Nuttinge, *sub una*, d.i. onder ééne gedaante, maar dat hij die niet en heeft ontvangen, omwille van zijn aanhoudende braken.'

Geen twijfel meer: Cassander, dit kind van Vlanderen, die zoo lang verloren liep, is tot de waarheid teruggekeerd, wel wat late, toch beter late als nooit. Maarook hij leefde in eenen gevaarlijken tijd van twist- en twijfelzinnigheid, daar het, voor een man gelijk Cassander, die alles wilde weten en lezen en die over alles zijnen zeg wilde zeggen, zoo moeilijk moest zijn 'om zijn bootje tusschen twee afgronden op de guldene middenvaart te houden, en ongehinderd de haven van zaligheid binnen te loopen.'

Uit al hetgene wij den lezer van Biekorf hebben medegedeeld, zal ten overvloede blijken dat L. Ellies du Pin de zake wat al te verre drijft en dat hij onzen Pitthemnaar onder een al te gunstig daglicht aanschouwt, wanneer hij van hem boekt: 'Altijd bleef hij ééns met de Heilige katholijke Kerke.'

't Staat en 't blijft staan dat Cassander, misschien zonder het te willen of te weten, de grondvesten zelve van den Godsdienst ondergraven en dat hij alzoo, onder zijne tijd- en landgenooten, veel kwaad gesticht heeft. Wilt gij u daar nog meer van overtuigen, leest E.H.A. Kanonik De Schrevel's *Histoire du Séminaire de Bruges*, bladzz. 253-832.

E. DENYS

Lieve Meester

HEB dank voor 't lieve levenslied,
Uw ziende ziel ontsprongen,
En, in uw *Rijmsnoer*, 't Vlaamsche diet
Zoo zoete voorgezongen!

Voor *kruisken*, *raam* en *hors* en al
Voor locht en landgezichten,
En duizend liedjes liefgetal
Die deunen in uw dichten;

Die wederkaatsen 's Heeren beeld,
En 't vliegen hoopvol tegen:
Zoo, naar de zon, heur wederbeeld
Uit *Leye 's schoot* gestegen.

A.J.M. JANSSENS

Sint Niklaas, den 3 November 1897.

Over de Menapieren

IN Biekorf, op blz. 317, vinden wij eenige inlichtingen over het belangrijk vraagstuk der Menapieren.

Vroeger (Biek. '92) lazen wij over hetzelfste onderwerp eene allerverdienstelijke bijdrage. Aangezien dit moeilijk vraagstuk, tot zijne volledige oplossing, nog meer als ééne bespreking schijnt te vereischen, zoo zal het ons - hopen wij - toegelaten zijn, bij deze gelegenheid ook onze zienswijze uit te brengen.

De Menapiers waren kustbewoners (*proximi oceano* = Ingoevonen) die, na de uitwijking der Kimbers en Teutonen, met hunne stamgenooten de Friesen en de Ambivariten, van den slinkeren oever der Elve naar het westen vertrokken[(1)]. De verlatene streek wierd door Chaukische volksstammen bezet, terwijl nu de Sassen, in het gewezen land der Chauken, langs den rechteren oever der Elve verschenen.

(1) De Menapieren en waren geene stambroeders der Betuwers en Caninefaten: deze beiden waren Catten (= Hermionen), die ten gevolge van inlandsche twisten, over den Rhyn trokken. Zij bewoonden er, reeds voor de veldtochten van Caesar, de landen die Tacitus aanwijst.

Waar zouden van nu voortaan de Menapieren gewoond hebben?

Onderscheiden wij de volgende tijdstippen: a/ de tijden vóór de aankomst van Caesar: b/ van den krijgstocht van Caesar tegen de Tenchters en de Usipeten, tot de overwinningen van Constantin Chlorus ten jare 297; c/ van dezen zegepraal tot het ontstaan der Frankische gouwen.

a/ Vóór de aankomst van de Romeinen, woonden de Menapieren op de beide oevers van den Rhijn, zoo Caesar uitdrukkelijk zegt en herhaalt.

b/ In dit tijdstip waren de Menapieren - volgens eenige geschiedschrijvers, Jan David onder andere - naar Westvlanderen geweken; maar het is waarschijnelijker, dat zij ten deele naar hun vroeger verlaten woonoord wederkeerden, en ten anderen deele langs de zee hun verblijf kozen.

De lofrede van Eumenes, uitgesproken ter gelegenheid van Constantius Chlorus' zegepraal over de Menapieren, wijst ons het bestrek hunner landstreek (Biek. '92 blz. 98):

‘De streke die Gij, Caesar, door uwe goddelijke krijgstochten getuchtigd en gezuiverd hebt; die de Schelde in krinkelende bochten doorstroomt (*quam scaldis obliquis meatibus interfluit*) en en die de Rhijn met zijne armen omvat, mag, om zoo te zeggen, geen land heeten...’

Dus, in het bedoeld tijdstip, moeten de Menapieren van den Rhijn tot over de Schelde gewoond hebben, waarschijnelijk tot in het Noorden der beide Vlanderen.

Nog weet men, dat gedurende den eersten overtocht van Caesar naar Brittenland, op het einde van den zomer (*exigua aetatis parte reliqua*), Q. Titurius en L. Cotta door het land der Morinen tot in dat der Menapieren trokken; na alles verwoest te hebben, keerden zij naar hunnen veldheer weder: welnu, dit alles ware moeilijk, zoo niet onmogelijk geweest, hadden de Menapieren verder dan het Noorden van Vlanderen gewoond.

c/ Ten gevolge der krijgstochten en overwinningen van Constantius Chlorus, vluchtten de Menapieren meer en meer zuid waard.

Vroeger trof men in het huidige Westvlanderen: ten Westen, het noorderdeel van het land der Morinen; ten Oosten, het noorderdeel van het land der Nervieren: voortaan lag nu, in het Noorden, het land der Menapieren (*terra Menapiorum* of *Menapia*).

De Menapieren gingen de bewoonbare gronden hunner omstreek vreedzaam bezetten, en drongen langzamerhand meer en meer het Zuiden in. Zelfs zouden zij tot in de omstreek van Cassel gevoorderd zijn (Biek. 317): Zoo wierd het aloude Cassel voortaan het *Castellum Menapiorum*, daar het vroeger *Castellum Morinorum* geheeten wierd.

Naar onze meening, zouden de Menapieren de eerste terpbebewoners van Westvlanderen geweest zijn. De geschiedenis en de

grondkunde leeren ons (Biek. blz. 247), dat er, van het jaar 400 tot 870, geweldige stormen loeiden, en dat de vlaktelanden meermaals door de baren overstroomd wierden: welnu, de terpen waren hoogten, door menschenhand opgeworpen, om tegen de overstroomingen tot toevluchtsoord te dienen. - De Menapieren volgden hier het voorbeeld hunner stamgenooten de Chauken: over de terpen en de levenswijze dezer volkeren liet Plinius eene merkweerdige beschrijving; maar de aanhaling is te lang om hier ingelascht te worden.

c/ De Frankische gouwen moet men van de romeinsche *pagi* wel onderscheiden.

Over de Frankische gouwen vindt men eenige inlichtingen in de verdienstelijke *Geschiedenis van Rousselare*, door Frans de Potter.

Ten Noorden en Noord-westen onzer landstreek trof men: 1/ de Vlandergouwe (*Pagus Flandrensis*). Deze wordt allereerst vermeld door den H. Audoënus in de 7de eeuw: mogelijks hadden de Menapieren de eerste dijken opgeworpen en de noodzakelijkste werken verricht, die het ontstaan der effengevloeide landen der Vlanderen mogelijk hadden gemaakt. 2/ De Torhout-gouw (p. *Toraltanus*). 3/ De Menapische gouw (*Pagus mempiscus*), die, volgens Fr. De Potter, strekte van Poperinghe tot Drongen. 4/ Kortrijk-gouwe (p. *Curtracensis*), 5/ Doornik-gouwe (p. *Tornacensis*), en 6/ Gent-gouwe (p. *Gandavensis*).

Om te eindigen geven wij, uit Despars' cronicke, eene aanhaling, die de vernuftige opzoekingen der taalkundigen van Biekorf over de beteekenis van het woord Vlanderen, volkomen schijnt te bevestigen.

Onder de redenen waarom in 631 het land van Buck Vlanderen wierd genoemd, leest men het volgende:

‘Ten anderen ooc *à Flandriis*, dat es die groote menichte van Vlaenderen wille, die daer waren, twelck in latine *Flandrii* zijn, ende en beteekenden anders niet, in de oude ende eerste tale die men doen ter tijde daer sprac, dan tguene men *nu polderen ofte scorren* heet.’

8/11/'97.

D^{r} JUL. BLANCKE

Mingelmare

MISDRUK. - *Biekorf*, 8ste jg., bl. 362, spreekt van *Arabische* Kelten! De aandachtige lezer zal wel opmerken dat men *Arische* Kelten heeft willen bedoelen.

Bijblad van ‘Biekorf’ in Grasmaand, 't jaar 1897.

Naar Jerusalem

MET den Vasten lezen wij een oud handschrift. Het behoort toe aan den wel edelen graaf Christyn van Ribeaucourt, en 't beslaat 83 bladen, of 166 bladzijden oud papier, die 28 cm. hoog op 20 breed en ingenaaid zijn in eenen stevigen omslag, overtrokken met rood fluweel. Het handschrift bevat de beschrijving van eene reize naar Jerusalem, zoo als wij uit de hoofdinge kunnen vernemen: *Hier begint de heylige pelgremage ende reyse van Ihrlm ende voorts van Sinter Kattelynen gelyck ick Jan van Berchem begost ende gedaen hebbe inden naem des vaders ende des soons ende des heyligen gheests. Ende ter eeren van onser Liever Vrouwen ende der heyligher iouffrou Ste Katherinen, dit geschiet int jaer ons Heeren dusent vierhondert ende vier ende negentich.*

In 1693 zijn twee bladen perkamijn al voren in het handschrift geplakt. Op het eerste al den voorkant staat de afbeelding van een brandvenster der collegiale kerk te Lier, waarop de vier gebroeders van Berchem, met hunne schutsheiligen, alsook de wapens van Berchem en Sevenbergen.

Op den aarkant van het zelfste blad is geschreven: ‘Ten versoecke van Jon^{r} Ambrosius van Meghem, heere van Reyenborch ende Oirschot, hebbe ick Jooris Berchmans oudt schepene ende Rentmeester der stadt Lier inde qualiteyt als openbaer Notaris by Syne Ma^{ts} Raede geordonneert in Brabant, geadmitteert tot Lier residerende mij getransporteert inde collegiale kercke van St Gommars tot Lier voors. ende aldaer bevonden seker groot geschildert glas staende boven int Cruys vande selve kercke recht tegen over den autaer waer in syn rustende de gebeenten van den voors. H. Gommarus, raeckende naer vuytwysens desselfs, de edele familie van Berchem, ende daer tegens gecollationneert dese geschilderde copye waer aen dit myn relaes is gecachetteert soo is deselve daermede bevonden over een te comen ende

taccorderen vuytgenomen de grootte. Aldus gedaen ter presentie van Mr Guillam vanden Sande, ende Michael van Gaesbeke loffelijke getuygen desen elffsten september xvj^{c} tseventich. Toirconden &^{a} ende was onderteeckent: Jor. Berchmans. Not. 1670.

> Accordeert mette originele certificatie vanden voorn. Sr Berchmans geschreven in parkement ende geattacheert met een root sydelint ende twee segels aen een copye van een geschildert glas conform aent gene staende op d'ander syde, naer voorgaende collatie. *Quod attestor.* Ferd. Ph. Thys. *Not. publ.* 1693.'

Het tweede blad en is niet anders als eene stamtafel van de Berchems. Jan van Berchem's vader en moeder staan aan het hoofd, te weten: heer Arnout van Berchem, riddere en vrouw Isabella van Sevenberghe. Volgen hunne vier kinderen: jonc^{r} Arnout van Berchem; heere Jan van Berchem, de pelgrim van Rome en Jerusalem, die trouwde eerst met Henriette van Ranst, vrouwe van Ranst, en later met Agnes Dameronge; jonc^{r} Simon van Berchem en zijne gemalin jo^{e} Catharina Meale, en jonc^{r} Anthoon van Berchem, die in huwelijk trad met jo^{e} Marg^{te} van Lier gezeid d'Arschot.

Anthoon van Berchem had eenen zoon, Jon^{r} Jan van Berchem, in zijn leven burgmeester van Antwerpen, en die getrouwd was met jouff^{e} Jacqueline van Enckevoirt.

De dochter van jonker Anthoon had het huwelijk aangegaan met Anthonius Longin, heere van Lier, wiens dochter, jouff^{e} Jacqueline Longin, trouwde met Antonius Martin van Meghem, heere van Mescourt, capiteyn *etc.*

Uit dit huwelyk sproot Ambrosius van Meghem, heere van Reyenborch in Oirschot, schepene der stad Brussel, die voor eerste vrouwe gehad heeft jo^{e} Olympia Clara van Helmont en voor tweede Jo^{e} Catharina Francisca Christyn van Ribaucourt.

Nu dat wij met Jan van Berchem kennis hebben gemaakt en gezien hoe zijne naneven in de familie der Ribaucourt's zijn gerocht, zullen wij hem volgen in zijne godvruchtige bedevaart.

> ‘*Item* des donderdaeches den VIIe dach van Meerte soe reysden wy Jors van Mechelsruyt eñ Jacques Momer ende ick vanden huyse van Bosschesteyne tot Brochem gelegen es. Wy bevalen ons inden almachtighe God eñ namen orloff aen onse vrienden ende reden des selven daechs tsavons totten clooster van Tongeloo eñ men dede ons goede chiere ende is iiij mylen.’

Den zevenden dag van Lentemaand vertrokken, en kwamen onze bedevaarders maar op paaschavond, die in 't jaar 1494 den zesden dag van Grasmaend viel, te Roomen aan. Niets of bijkans niets is er aangeteekend van hunne reize door Duitschland, maar Roomen wordt in 't lange en in 't breede beschreven.

> ‘*Item* des vrydaechs, den XIIe dach van April, leden wy van Romen en reden wy van Romen...’
>
> ‘*Item* des saterdaechs den xx^{en} dach van April soe quamen wy met goeden winde inde schoone stadt van Venegien, van welcke stadt men niet genoeg en soude connen gescryven of geseggen.
> ‘*Item* tis te weten dat de stadt van Venegien is seer machtig groot en ryck en schoone, en hebben groote huizen en hebben een hertoge den welcken zy kiesen onder hen en die selve hertoge en mach niets sonder Raed vanden signorie van Venegien oft den ghemeynten en en heeft anders geen macht daen een belt dat aen een want gemaeckt staet en oft hij anders dede dan met rade van signorie of raetslieden, soe soude men recht en justitie over hem doen en souden hem hangen tusschen twee pilaren van steenen dewelcke staen bij 't palleys, en es bij sinte Marcx kerke en dat es de galghe van hertoge van Venegien.’

Venetiën moest voor onze Vlaamsche bedevaarders bijzonder veel aantrek hebben. Ook verbleven zij daar verscheidene dagen. Zij bezochten ‘een plaetse en hof besloten dwelck es genaempt Dameraël en daer maeckt men de galeyen en ander groote schepen.....’ Ook de kerken en kloosters, want ‘tot Venegien zijn zoe vele kercken en cloosters, daer zoo vele heylichdoms es dwelcke men omme draecht op Sinte Marckx dach voer den hertoghe lancx der straete.’ Maar de groote zake was van middel te vinden om de reize voort te zetten. Hier volgt hoe alles naar wensch afliep.

> ‘*Item* den jersten van mey soo quame tot Venegien meester Claus van Dynter, Baerle van Eerboenen, daer wy seer blyde

om waeren want wy al een geselschap maeckten. Ende soe quamen noch in ons geselschap andere goede mannen wt onsen lande. Ende soe waren wy te gader onder ons achter een geselschap om onse reyse te doene van Jerusalem.
Item ten jersten meester Claus van Dynter, onser alder vader, eñ Claus de bastaert zynen dienaar. *Item* Jois van Mechelsruyt myn neve. *Item* Baerle van Eerboenen, Obeert van Berendrecht, Gielis de Smet, Willem Alaerts ende ic Jan van Berchem en waren soe te samen goede gebroeders gelyck behoort te syne op alsulcke reyse.

Item opten xij^{en} dach van meye soe spraken wy metten patroon vande galeyen dewelcke genaempt was mer. Augustin Coutrin eñ hadde xix reysen gedaen tot Jerusalem eñ hy was eysschende voor elken persoon L ducaten eñ hy soude ons los en vry houden int theylich lant eñ alome daer wy comen souden van alle menegien oft cortesnen dwelck niet meer en droech boven twee of dry ducaten tgene dat wt sprack das es te weten dat men ons eysschen mochte behalven den cleynen cortesnen ende voorts den cost van Venegien tot Jerusalem eñ wederomme tot Venegien, te weeten als men opt water ter zee es, maer als men opt lant es oft ancker geworpen heeft soe en doet den patroon den cost niet van de pelgrims, maer een jegelyck zyn eygen cost gelyck altyt geweest is. Ende soe gaven wy onder ons achten een jegelyck persoon xlvj ducaten, en die patroon was daer mede te vreden om Mr Claus Dynter wille, dewelcke twee reysen tot Jerusalem geweest hadde en hier voertyts den patroon grooten dinst gedaen hadde. Maer daer waren vele heeren eñ duytsche heeren eñ graven in die selve galleye eñ die gaven een igelyck vyftich ducaten.
Item als de pelgrims hunnen coop gemaect hadden metten patroon, soe es de patroon schuldich en geloeft voor senatorye oft raetslieden dat hy de voers. pelgrims wel sal tracteren, los en vry houden van als dat men de pelgrims eysschende syn soude int Heylich lant eñ allome, behalven de cleyne cortesnen. Ende zoo gelooft hy noch int wech reysen dat hy niet boven twee daghen ten lancxsten en een halve blyven en mach, ten ware dat quame by fortune oft by onweder datmen ter zee niet zeylen en mochte. Ende zoe geeft hy noch over int gescrifte de signorie alle de namen eñ toename vanden pelgrims daer hy rekeninge schuldich es aff te geven. Maer int wederom comen en acht men niet vele op.
Item oft eenige inden sinne hadden te reysen nae Sinte Katerinen *in monte Sinai* en sy in de galleye vanden patroon niet weder en quame, soe es de patroon schuldich weder te geven acht ducaten en niet meer alzoe verre als hy betaelt ware, ende dat mach men te voren met hem onderspreken en zoe en can men gheene twist metten patroon gehebben.

> *Item* alsmen van al metten patroon te vreden es en voer de signorie geweest hebben, soe zyn de pelgrims hem schuldich zyn gelt te geven, of ten minste de helft en dander helft tot Jaffa, dwelck is tbeginsel van den heyligen lande, en soe moet men hem daer betalen met niewen Venegiane ducaten ende alsulcken moet men hebben alle heydenisse duere. Ende te Venegien mach men hem betalen met ander ducaten, ende hy en can daer niet tegen geseggen by alsoo verre alse van goeden gewichte zyn.
> *Item* boven al dat den patroon schuldich is te doene eñ boven cost, soe esmen behoeven provande te maken van wyne, case, en botere, worsten, bischuyt en ossen tongen die gesouten zyn, en van cruyde, kerssen, eñ suet water moet men oock hebben. Ende soo moet men oock hebben potten en panne, schotelen, ketelen eñ van als datmen daer behoeft. Want die hier af niet versien en waere en soude somtyts niet wel zyn, want den cost vanden patroon sober es opte galeye of op de schepen.
> *Item* van hoenderen en eyeren vint men genoech in de havenen eñ zoe en ist niet soe grooten noot daer eenighe ander provisie aff te maken. Dan ten mach niet schaden goede provisie.
> *Item* soe coopt een jgelyck een matrasse en ij paer slapelakens om op te liggen inde galeye; want al compt men aen lant soe gaen altyt de pelgrims wederom slapen in de galeye, want men gheen logysten en vint om wel te syne, en tsekerste es altyt inde galeye te slapen gelyck altyt den meestendeel doet.'

Alles was nu gereed. Ook

> 'des vrydaechs nae sinxen dach, den lesten dach van meye, soe gingen wij inden naem Gods inde galeye, dwelck lach buyten den casteel v mylen van Venegien.
> *Item* des saterdaechs smorgens soe haeldemen ancker op en lieten tseyl vallen eñ songen *Salve Regina* en bevolen ons inden almachtigen God ende onse Liever Vrouwen en wy seylden met cleynen winde...'

Wij schrikkelen al de aanteekeningen over, al de opmerkingen en beschrijvingen, maar willen nochtans mededeelen wat er over het eiland Lango geschreven staat.

> '*Item* van daer soo compt men voorby een eylant ende heet Lango ende het hoort toe den Heeren van Rodes. Ende daer over ten herden landen, in Turkye, vyftich mylen te landewaerts inne staen een slot dwelck wonderlyck sterck es ende heet tcasteel Ste Piere ende hoort den Heeren van Rodes toe en houdent tegen de macht van Turken. Maer op dees tyt hebben de Heeren van Rodes pays gemaeckt tegen de Turken; maar daer zyn coursaren upt zee van beyden syden dewelcke malcanderen somtyts berooven. *Item* in tcasteel van Sinte Peeters syn vele honden diemen daer hout eñ oyt van die reysen geweest hebben, en syn van dien

> naturen dwelcke een gratie van Gode. Want tsavonts nae dat die sonne onder is soo laet men die honden wt den casteel eñ als sy ut syn, soo deylen sy hun, ende doen de wake rontome tcasteel ende waer dat sy daer eenighe Turken vinden die verscheuren sy, en vinden sy kersten sy leyden se nae tcasteel van Sinte Peeters Ende dese honden hebben een capeteyn, de welcke hun meester is. Ende waert dat eenighe van die voors. honden thuys bleven en die waechte niet en deden, soo souden die andere honden die selve doot byten opdat sy niet thuys bleven en waere van sieckten; dwelck een wonderlyck dinck es van dien beesten, maer het is een gratie van Gode.'

Dat eiland Lango is het bijzonderste van de zeven eilanden, te weten de Sporaden; de Grieken noemen het κος, de Turken Istankia, en van daar in onze talen is het Stancho geworden. Ten tijde van Jan van Berchem wapperde de vlag der ridders van Sint Jan van Jerusalem op alle zeven de eilanden. Simia of het Apen-eiland was een hunner buitenvestingen en Nisara, de groote werf, waarop hunne schepen gemaakt wierden. Wij deelen hier mede al wat wij lezen over de koene ridders van Sint Jan, de aanteekeningen immers der bedevaarden zijn eene bron voor de geschiedenis van die prachtige instelling der middeneeuwen. Sedert het jaar 1310 hebben die christene ridders Rhodes overmeesterd en meteen al de kleene eilanden die er rond liggen.

> '*Item* des vrydaechs op Sinte Peeters en Pauwels avont quamen wy tot Rodes ende bleeven daer tot des sondaechs. Ende alsmen inde havene compt soe staet daer eenen stereken toren ende heet *Sinte Claus toren* en dien heeft den hertoge van Bourgonien doen fonderen, en leyt buyten der stadt. Ende alsmen een luttel voorts compt der stadt waert inne soe staet daer eenen anderen toren op deselve syde en heet *la tour de port* en bewaert de havene.
> *Item* opde slincke syde tegen dien toren over staet een anderen stercken toren en heet *la tour de Malmer* en aen dien toren staen xiii wintmuelens en elcken meulen heeft vj roederen, en syn vele breeder dan sy met ons syn. Maer sy en syn vri na soe lanck en die selve muelens syn ronde torens en van steenen en staen op een dyck met een muer omsloten, ende staen tusschen den grooten toren, en staen lancx malcanderen en daer syn er noch meer binnen der stadt dan buyten.
> *Item* die stadt is wonderlyck sterck, dwelck een groot dinck is voor de kerstenen. En men siet daer wonderlycke groote bombarden van bollen liggen, de welcke seer veel is, ende die Turcken hadden die bollen daer inne geschoten ende hadden die stadt

meestendeel af geschoten, alsoe dat sy met groote macht in die stadt ende opde mueren waren, maer de Heeren van Rodes hadden hun soe wel dat sy se wederom wt sloegen, ende die stadt werdt niet gewonnen, dwelck een groot mirakel was. Ende lanckx dat die Turken inne quamen, daer heeft die Groote Meester van Rodes een clooster van Ste Franciscus oorden doen maken ende staet op de muren vande stadt ende heet *Onse Vrouwe de Victoria.* Ende de muren waeren doen al op gemaeckt seer sterckt ende dicke met bolwerken en trancrysen ende alle daeche maeck men se seer sterck gelyck wel behoeft, want die naeste geburen die zy hebben dat syn Turken.
Item daer is een groot casteel, ende daer es die groote meester met den heere van Rodes in woonen en vele lieden van allen ambachten. Ende daer staet inne een schoon fermerye, daermen de Heeren inne leyt als sy cranck syn; en daer syn twee medecynen die anders niet en doen van snoenens totten avont de siecken visiteren. En daer logeert men de groote heeren als van pelgrims ende men doet hun daer schoone cameren, want inde stadt syn quade logysten.
Item sy moeten inde fermerye coopen tghene dat sy behoeven, ten waere dat eenighe pelgrims sieck waren. Soe souden sy getracteert worden van al dat zij behoeven waeren, gelyck of sy thuys waeren, dwelcke seer schoon is ende voer de pelgrims mede, want in de stadt souden se seer qualyck wesen. *Item* inde selve stadt woonen vele Joden ende es in Griecken lant, en nempt daer eynde. Ende soe eest teweten dat de Griecken zijn kerstenen, maer doen haar sacrificie op een ander maniere dan wy houden. Ende se hebben vier vasten tsiaers, de welcke de meeste es als wy houden te paesschen, ende dan en eten zy gheenen visch oft dat leeven ontfangen heeft. *Item* de tweede vasten houden zij xiiij daghen voer Onser Vrouw en dach half oyst. *Item* de derde houden sy voer Sint Jans Baptista dach. *Item* de vierde hebben sy voer Kerssmisse. *Item* zij eten des saterdaechs vleesch. *Item* de priesters van de Griecken trouwen daer wyfs. Maer sy en mogen niet meer dan een huysvrouwe trouwen, ende als sy sterft soe en moghen sy gheen ander nemen. Ende de pristers heeten sy papael. *Item* de Griecken en syn niet onderdanich den paus, maer houden voer hun overste den patriarch van Constantinopelen. Soe hebben de Griecken menigerande manieren van seckten dat te lanck ware te scryven.
Item te Rodes syn vele costelycke reliquien, de welck men de pelgrims gemeynelyck thoont int weder comen van Jhrlm.
Item inden iersten soe es inde groote meesters cappelle een doren ons lieffen Heeren, dewelcke opten goeden vrydach bloeyende es.
Item eenen rechten arm dat men seyt dat den arm van Sinte

Katheryne is. *Item* van St^{e} Antonis gebeente. *Item* in Sint Jans Kercke dwelcke es de principaelste kercke van Rodes, en staet in het selve slot ende inde sacristie syn dese reliquien: *Item* een doren ons Lieffen Heeren die niet en bloeyt.
Item een schotele van Cassedonie van menigerande coleure, daer ons Heere wt at met synen discipulen opten witten donderdach den avontmael.

Item van tcruyce ons Heere.
Item een vanden dertich penningen daer ons Heere met vercocht was.
Item de rechte hant van Sint Jan Baptiste, daer hij mede bewysende was *Ecce Agnus Dei.*
Item een arm van Ste Blasius.
Item den rechten arm van Sinte Thomas.
Item den rechten arm van St Jooris.
Item den rechten arm van Ste Anna.
Item den rechten arm van Sinte Clara.
Item een hooft vande xij^{m} maechden.
Item van Ste Eugenie, maget.
Item een cruys gemaeckt van becken, daer ons Heere de voeten in wisch synder discipulen op den witten donderdach; van welcke becken dry cruycen gemaect syn, dewelcke Helena dede maken ende wierp een vande dry cruycen inde zee goufre van Zathalie daer te voeren gheen schepen over en zeylden om die tempeest ende fortune wille die inde selve see van goufre waren. Ende doen cesseerde die tempeest ende fortune dat men nu wel over passeert, maer niet sonder groot perykel en sonderlinghe als de zee beroert is. *Item* men seyt dat in die selve zee een vande nagelen van ons lieffe Heere light. *Item* dat derde cruyce vander becken gemaect is en weet men niet waert vervaren es.
Item dat eylant van Rodes mach groot syn honderd mylen, ende daer staen stercke sloten inne. Ende sonderlinghe soe staet daer een slot omtrent xl mylen van Rodes genaempt *Lindo* ende daer staet een schoon dorp en een schoon kercke en heet Onse Vrouwe kercke, waer dat schoone mirakelen geschieden.
Ende niet verre van daer staet een ander slot genaempt *Archangele* en nog meer andere.
Item in dat selve eylant waret dat Sint Pauwels syn *epistole ad Colosenses* dede, ende hadde doen een ander naam.'

Den zaterdag, den zesden dag van Hooimaand, kwamen de bedevaarders voor Jaffa

'en wy pelgrims seer verblyt waeren, ende danckten den almoegenden God, dat wy daer gesont comen waeren en soo songen wy alle gemeyn *Te Deum Laudamus.* Eñ terstont soo sendt den patroon synen trosman om saufconduyt eñ wy moesten blyven in de galeye tot dat sy weder quamen, totten xv^{en} dach vander

> selver maent, ende wy hadden quaet weder ende wy lagen seer hert en die schepen dansten van deen tot dander daer wy op ancker lagen datter vele pelgrims sieck werden, want het een quade zee es. Maer wy moesten patiencie hebben, want die heydenen haren paesdach hielden, eñ zy houden haren paeschdach v of vi werf tsiaers. Ende houden dien snachts ende maken goet chiere ende daechs vasten sy.
> *Item* die heydenen presenteerden aen onsen patroon dat die siecke pelgrims aen tlant mochten, daer sy seer blyde om waeren ende die heydenen bewaerden hun daer. Maer die ghene die gesont waeren moesten inde galeye blyven en sommige van ons lieden scheppen met cleyne schepen totter plaetse daer Sinte Pieter vischte en seyde: *Dmñe Salva Nos a Periculis* ende daer staet den steen daer ons Heere op stont en mach syn ontrent ses mylen van Jaffa.
> *Item* den xvj dach Julii soe quam de heere van Gazara met groote menichte van heydenen, mammeluyten ende andere maniere van volcke eñ sloech tenten ende pavilloenen tot Jaffa al oft den heere geweest hadde, eñ was om ons pelgrims te leyden na Jrlm, want hy es doverste van allen den heeren omtrent Jerusalem eñ es een mammeluyt, dwelck es een verlogent kersten eñ soe syn alle de heeren van hunnen, eñ in heydenisse die soudaen es selve een verlogent kersten.
> *Item* des woendachs soe waeren wy alle seer blyde, want wy dien dag tegen avont wter galeye gingen en tot Jaffa in dat heilich lant. Ende soo geringhe alsmen daer op compt, soo heeft men vergiffenisse van alle sonden.
> Ende van daer soo worden wy geleyt boven op den berch voor den heere van Gazara, de welcke sit met syne heeren in een costelycke tente ende daer moeten wy onse namen noemen eñ de namen van onsen vadere eñ soo set men ons int geschrifte ende dan worden wy geleyt beneden den berch in kelders, die daer staen ende dier isser dry ende daer liggen wy inne ende worden bewaert van de heydenen eñ wy bleven daer inne tot des saterdaechs.

Wij hebben die aankomst te Jaffa in 't lange en in 't breede willen geven, omdat zij waarlijk de moeilijkheden afschildert, die de bedevaarders in de middeneeuwen meer dan in de andere tijden tegenkwamen. Alzoo verder, als ze de stad Rama bezochten,

> ‘vonden sy vele heydenen en andere maniere van volcke dewelcke hun veel leets deden. Ende sonderlinghe de cleyn kinderen die keyen naer hun lancxt den straeten en worpten met steenen ende bespotten.’

Ook, van 's anderdaags 's morgens, eer zij zouden afreizen, zal de *vicaris* der Franciscanen van Monte Syon

hun de les spellen, hoe voorzichtig zij moeten zijn en wat zij doen of laten moeten.

> *Item* des sondaechs den xxj dach van july soo stonden wy op een ure voor den dage, eñ doen dede ons de vicaris misse eñ doen predicte ons, ende hy seyde ons wat wy in theylich lant doen moesten eñ daer wy ons op ons lyf voor wachten moesten. Ende dat was dat wy gheen questie maken en mochten tegen den mooren oft heydenen, ende seggen hoe dat wy daer gecomen waeren om voorby te lyden, ende dat wy in hun kercken oft musketten niet gaen en souden. Ende dat wy om hun graven niet gaen oft ryden souden, want wy dat niet weerdich en zyn, alsoe hun dunckt. En hun graven staen inder velden ende die maken sy op met steenen seer schoon. Sommige maken daer hutten van yser, omme dat die sonne die dooden niet beschynen en soude, gelyck wy ter meer plaetsen gesien hebben.
> Ende als die misse gedaen was soo reden wy tot Lydee, en es twee mylen van Rama en es een stadt geweest, maer es nu al gedestrueert. Ende daer staet noch een gebroken kercke ende daer werdt gemartiligeert Sint Joris, eñ daer es den steen daer hy op gemartiligeert werdt ende onthooft werdt.
> Ende van daer soo keerden wy wederom naer Rama ende daer genas Sinte Peeter Eneam *paralitici.* Ende wy bleven dien dach daer tot des anderen daechs snachts spade.

Alhoewel uit het bovenstaande zou kunnen besloten worden dat het te Rama was dat Sint Pieter Eneas genas, die sedert acht jaren lam was, is het wel te Lydda dat de prins der apostelen dit mirakel dede. Ook bij het zien van dit wonder bekeerde hij de gansche stad.

> *Item* des maendachs op Ste Maria Magdalene dach, omtrent ix uren inden avont soo reden wy op onse eselen van Rama en nae Jerusalem. Ende als wy wt reden soe waeren op beyde syden vande straten vele volcx van vrouwen en kinderen en als wy uter stadt quamen soo wierpen sy ons met sande en met steenen. Ende wy reden alleene dyen nacht.
> *Item* wy reden voorby Ramatha, ende van daer was Joseph geboren, die onsen Lieven Heere van cruyce dede, en up de selve plaetse is begraven Samuel den propheet, en daer stout die arcke menich jaren.
> Ende van daer reden wy voorby 't casteel Emaüs. Ende soo quamen wy des anderen daechs smorgens ontrent den viii uren in die heylighe plaetse ende heylighe stadt van Jerusalem, ende wy seer moede ende getravailleert waeren, want wy allen den nacht gereden hadden op ezelen dewelcke sonder sadels syn ende es een ongemackelyk ryden. Ende wy hadden van Rama tot Jhrlm. seer quaden wech van bergen ende steenrotsen. Ende wy

bleven dyen dach rusten int gasthuys daer de pelgrims gemeynlyck rusten, ende es al met tappyt beleyt. Ende een yegelyck pelgrim heefter een leeren cussen om hem op te rusten ende te slapen. Ende die willen die mogen gaen logeeren in sommighe huysen de welcken staen by tgasthuys. Ende de broeders van Monte Syon bewaeren dat gasthuys tegen dat de pelgrims comen sullen en es een schoon sake. En daer woont een heyden inne, die is daer portier. Ende men mach wt noch inne gaen, hy en moet die poorte opendoen. Ende soe syn wy daer wel bewaert. Maer wy worden seer gequelt van heydene dewelcke daer wel inne comen.
'*Item* vande stadt van Jerusalem en can ic niet vele geschryven dan dat sy seer groot en schoon geweest heeft, maer nu en es zy niet gelyck sy hier voertyts geweest heeft. Ende het schoonste dat daer es, dat es den tempel van Salamon en es seer schoone ende daer en mogen geen kersten in gaen, ende den tempel es gelegen aen deen zyde vande stadt op een hoochde, ende dander zyde is een valleye van Josaphat, eñ de stadt es gelegen allome in bergen eñ steenrootsen ende es een onvruchtbarich lant eñ ontrent Rama eest al plat lant eñ goet lant.
Item het is van Rama tot Jhrlm. xxx mylen.
Hier nae volcht de pelgremagie ende heylige plaetsen binnen en buyten Jerusalem gelyck wyse gedaen hebben.'

I. Buiten Jerusalem.

De H. Damascenus vertelt dat een Jode uit het priesterlijk geslachte de vermetelheid had hem op het draagbedde te laten vallen, waarop het allerheiligste lichaam der H. Maagd en Moeder Gods ten grave gedregen wierd. De goddelooze had het inzicht het draagbedde en het heilig lijk dat er op lag ten gronde te doen vallen. Maar hij had gerekend zonder de rechtveerdigheid Gods, en ziet, op het oogenblik zelve dat hij zijn boos ontwerp uitvoert, vallen zijne beide handen af. De goddelijke straf deed hem de oogen openen, vol berouw en schaamte erkent hij zijne misdaad en vraagt vergiffenis. De H. Petrus beval hem zijne armen bij de afgevallene handen te steken en op den stond zelve kwam alles aanéén. De Jode bekeerde en wierd een ieverige christen.

De plaats waar dit wonder gebeurde was de eerste, die de bedevaarders op dien dag, - ''s woensdaechs op St Jacobs en Christophore avont, den xxiiij julij' - bezochten.

'*Item* inden iersten soe gingen wy ter plaetsen van Monte Syon, daer de Joden Onse Lieve Vrouwe aanveerden, eñ es niet

> verre van daer, en zy aanveerden Onse Vrouwe als sy doot was, ende ten grave werde gedragen vanden apostelen eñ deghene die Onse Vrouwe aanveerden bleef syn hant hangen eñ viel aff. Ende daer es afflaet vii jaer en soe vele carynen.'

Niet verre van daar lag de akker, die met de dertig penningen van Judas verraad aan den pottenbakker afgekocht wierd, maar het was de prijs van 't bloed en het volk had hem gebrandmerkt met den schandnaam van '*Bloedakker*' of *Haceldama.* Die plaats was nu de tweede waar pater vicaris Jan van Berchem en zijne gezellen geleidde.

> '*Item* van daer soe gingen wy wederom van Monte Syon nederwaerts eñ quamen op Gods acker en heet Alchedemach, ende waes gecocht om xxx penningen, daer God mede vercocht was en es geheeten Sanctus en daer es afflaet van vii jaere en zoe vele carynen.'

Nu de derde bedevaartstede.

> '*Item* van daer soo quamen wy noch nederwaerts in eene crochte of groote daer de apostelen in vloeden, doen Ons Heere gevangen was en bleven daer inne tot dat hy wederom verresen was en daer es afflaet vii jaer en soe vele carynen.

De vierde was de vijver, die in 't hebreeuwsch *Siloe* genaamd wierd.

> '*Item* van daer compt men inde valeye daer loopt een waterken ende heet *Natatoria*, ende daer werden de blinde siende gelyck de evangelie segt, en daer es afflaet vij jaer en soe vele carynen.'

De laatste plaats die dien dag bezocht wierd staat bekend in een van die zoete zeisels van de middeneeuwen.

> *Item* van daar voorts daer staet een fonteyne daer Onse Lieve Vrouwe haer doecxkens wiesch eñ men gaet die nederwaerts gelyck in eenen kelder. Ende daer es afflaet vii jaer en zoe veel carynen.'
> *Die pelgrimage van de berge van Oliveten.*

Gethsemanie ligt aan den voet van den Olijfberg.

> 'Ter plaetse daer ons Heere seyde tot synen apostelen sit hier ende bidt, ende daer hijse slapende vant, en daer es afflaet vii jaer en vii carynen.'

> '*Item* daer by is het hofken daer ons Heere gevanghen wierdt ende daer hem Judas custen ende daer es afflaet vii jaer en soe vele carynen.
> *Item* vast daer by is de plaetse daer sinte Pieter Malchus syn oor aff hiel en daer es afflaet vii jaer en vii carynen.

> ‘*Item* van daer voorts neder te gane den berch van Oliveten nae Jerusalem soe compt men ter plaetse daer men gaet de gulde poorte van veers. Want die heydenen niet en willen hebben dat men daer by gaet.
> *Item* van daer soe gingen wy voorby onsen Lieven Vrouwe capelle opte rechte syde ende daer quamen wy ter plaetse daer Xps dry werven synen hemelschen vader aenbadt ende sweete water ende bloet; *Pater Mi Si Possibile Esset Transeat A Me Calix Iste.* Ende het es een devote plaetse ende daer es vergiffenisse van alle sonde.’
> *Item* van daer soe quamen wy wederom tot Onser Vrouwe Capelle, dewelke men nederwaerts gaet met trappen ende inde selve cappelle, ist graf van Onse Lieve Vrouwe. Ende daer es aflaet van alle sonden.
> *Item* van daer soo compt men nae *torrens cedron* by tdal van Josaphat, en daer staet een brugge ende daer lach thout langen tyt daermen tcruyce van ons Heeren af makte. Ende daer vergaert allen twater dat compt van berch van Oliveten, ende van den berch van Monte Syon. Ende daer es afllaet vii jaer en vii carynen.

Hier ook bezochten de bedevaarders het graf van de heilige Pelagia en de plaatse waar Sint Steven gesteenigd wierd.

Tot Antiochia was er eene vrouw, die de beste zangeres der wereld was, en de kunstigste danseres, verre en na bekend. Zij was zoo bedekt met peerlen en kostelijke gesteenten, dat men niets van hare kleeren meer en zag. Hare voeten waren in gouden slissen geschoeid en rond haren hals droeg zij eene zware gouden keten. Zij was boven maten schoon en waar ze voorbij ging was de lucht met den reuk der fijnste geuren vervuld. Het volk noemde haar *Margarita*, het is te zeggen perel.

Bisschop Nonus bekeerde die zondaresse, en op den stond dat hij ze doopte, vroeg hij haar: Is uw naam niet Pelagia?

Pelagia, na hare bekeering was nievers meer te vinden, maar sedert was er een kluizenaar die boetveerdigheid dede in eene kluize op den Olijfberg.

Vele jaren nadien kwam Jacobus de diaken, die dit alles bekend gemaakt heeft, den kluizenaar bezoeken. Drie dagen bleef hij rond de kluize draaien en aangezien alles gesloten bleef, dacht hij dat de man vertrokken was of misschien gestorven. Hij vulde 't vensterken van de kluize met slijk en liep naar Jerusalem. Vele klooster-

lingen keerden met hem naar den Olijfberg terug, de deur werd opengebroken en de eenzatinge lag dood op den grond. Als de heylige vaders het lijk met myrrhe zalfden, ondervonden zij dat het van eene vrouwe was. Het was Pelagia! Alle de maagden uit de kloosters kwamen dan, zoo van Jericho als van langs den Jordane, droegen lichten en lampen, en begroeven, daar op den Olijfberg, de boetveerdige zondaresse.

Jan van Berchem en zijne medegezellen kwamen dien dag

> ‘ter plaetsen daer de kercke ende 't graff staet van Sinte Pelagie ende daer sy heur penitentie dede. Ende daer en mochten zy niet in gaen ende daer is afflaet.’
> ‘*Item* van daer compt men ter plaetse daer St. Steven gesteent was ende soo tot Jerusalem. Ende daer es afflaet van vii jaer eñ vii carynen.’

II. De pelgremagie ende heylighe plaetsen binnen Jerusalem.

> ‘*Item* wy gaende tot Jerusalem, soe gingen wy doer die poorte van St. Steven, daer hy tot synder doot geleyt werdt. Ende daer es afflaet vii jaer eñ vii carynen.’
> ‘*Item* van daer soe compt men in thuys daer Onse Lieve Vrouwe geboren was eñ daer es nu een kercke eñ daer es vergiffenisse van allen sonde.’
>
> ‘*Item* van daer soo compt men tot Pilatus huys daer Xps geslagen, gecroont eñ verwesen was. Ende daer es afflaet vii jaer eñ vii carynen.’
>
> ‘*Item* daer by staet Herodes huys daer Xps bespot was met eenen witte cleede van purperen. Ende daer es afflaet vii jaer eñ vij carynen.’
> ‘*Item* daer by in de rechte straete staet eenen boghe van steenen gemaeckt gelyck een poorte ende daer gaet men onder deure ende daer boven staen twee witte marmeren steenen up den welcken stont ons Heere ende op den anderen stont Pilatus als hy de sententie over ons Heere gaf. Ende daer es afflaet vii jaer ende vii carynen.’
> ‘*Item* van daer soo gaet men voorby daer Onse Lieve Vrouwe in onmachte viel, als sy Onsen Heere sach met synen cruyce geladen, ende ten doot waert ginck. En daer es afflaet van allen sonden.’
> ‘*Item* van daer soe compt men ter plaetsen daer Ons Heere hem rustende was eñ hem keerde als hy metten cruyce was geladen ende sprack totten vroukens van Jhrlem: *En weent*

> *niet op my maer op u kinderen.* Ende op deynde vander straten quam gaen Symeon van Cyrenen, de oude man vanden dorpe en halp dragen Onsen Heere syn cruyce. En daer es afflaet vii jaer en vii carynen.'
> '*Item* van daer soo compt men ter plaetse en ten huyse van den rycken man die Lazarus eenen beet broods ontseyde. En daer es afflaet vii jaer eñ vii carynen.'
> '*Item* een luttel voorts soo compt men ter plaatse daer Veronica Onsen Lieven Heere eenen doeck tegen droech als sy hem metten cruyce sach geladen gaen eñ daer hy syne gebenedyde aensicht mede droochde en daer inne geprint stondt, alsoemen te Roomen sien mach. En daer es afflaet vii jaer eñ vii carynen.
> '*Item* van daer soe gingen wy tot de kercke en tempel vanden heylighen grave, maer wy daer niet inne en gingen voor des avonts. Ende daer voer de kercke es eenen steen daer ons heere hem op ruste als hy metten heylighen cruyce geladen was. Ende daer es afflaet vii jaer en vii carynen.'
>
> '*Item* van daer gingen wy in tgasthuys ende bleven daer tot tegen avont ende rusten ons, want wy moede gegaen waeren.'

Kerke op het Heilig Graf.

Jan van Berchem en heeft geene beschrijving maar alleenlijk eene optellinge van de heilige plaatsen die hij bezochte, in zijnen boek willen achterlaten. Alzoo noemt hij nu de eene achter de andere de kapellen van de kerke van het heilig graf en eerst deze waarin de heilige Helena het kruis wedergevonden heeft:

> '*Item* soe gaet men in een capelle nederwaerts met trappen ende heet de cappelle van Ste Helena, ende daer staet eenen autaer van Ste Helena ende daer sach werken als zy nae dat cruyce dede soeken ende graven. Ende men gaet van daer wat nederwaerts ende daer werdt vonden ons Heeren cruys, ende de cruycen vanden schakers eñ dyeper vander lancien, ende de drye nagelen, ende de croone ende noch ander reliquien. Ende daer es vergiffenisse van allen sonden.'

Boven die kapelle is er eene andere en daar

> 'Inden middel vande cappellen es de plaetse daer tcruys Christi mirakel dede van een die doot was en levende werdt ende daer ane soo kendet myn dwelck ons Heeren cruyce was, ende daer es afflaet van alle sonde.'

De godvruchtige keizerin liet te Jerusalem een groot deel van het heilig kruis en Jan van Berchem zag het te zijnen tijde in de zelfste kapelle.

‘Up de slincke syde in een venster.’

In de kerke van het heilig graf zijn er nog andere kapellen. In de *kruiskapelle* staat men op den Calvarieberg.

> ‘Ende daer gaet men up met trappen ende es een seer devote plaetse ende daer staet het gat daer tcruyce ons Heeren in stont en twee steenen pilaerkens, ende dat syn die plaetsen daer die cruycen in stonden van de schakers ende die gaten syn gestopt met die steenen pilaerkens om datmen geen derande dinck daer aen strycken en soude noch devotie doen soude, maer een yegelyck mach synen arm in tgat steken daer tcruys ons Heeren stont. Ende daer es afflaet van alle sonden!
> ‘*Item* upte rechte zyde een luttel van daer up de selve plaets daer Ons Lieve Vrouwe stont ende sach Onsen Lieven Heere aen 'tcruyce geslaghen. Ende den berch van Calvaryen es een schoon cappelle ende niet verre van daer tcruyce stont es een groote splete inden berch, dewelcke scheurde doen Ons Heere gecruyst werdt ende daer onder es de capelle daer Adam vonden werdt. Ende up den berch van Calvarie es afflaet van allen sonden.’

Hierbij is de *Nood Gods.*

> ‘*Item*, van daer soo gaet men ter plaetsen daer Maria Xpm in haren arm nam als hy vanden cruyce gedaen was ende werdt gesalft ende in witte doecken gewonden ende alzoe int gheylich graf geleyt nae den joetschen manieren. Ende daer es afflaet eñ vergiffenisse van alle sonden.’

En nu de *grafkapelle!*

> ‘*Item* het heylich graf is een cleyn cappelleken staende inden middel vanden tempel voer de choir eñ daer souden wel in gaen X of XII persoonen eñ daer staet den steen vanden heyligen grave recht voort tgat daer dingel op stont als die dry marien quamen ende dingel seyde: *Surrexit Et Non Est Hic.* Ende dien steen staet int cappelleken.
> Maer het principael graf daer Ons Heere in geleyt was, dat en is niet grooter dan datter een priester misse doen mach eñ noch ij of iij ook die de misse hooren, maer dan en kan de priester hem niet omgekeeren en het es daer wtnemende heet. Ende men compt daer duer een gat inne eñ es een seer devote plaetse. Ende daer es afflaet.

En daarmede eindigt het bezoek,

> ‘Aen de heylighe plaetsen die syn in den tempel van den heylichen grave. Ende es den berch van Calvarien dewelcke buyten plach te syne, ende is nu binnen by tgasthuys.’

AUG. VAN SPEYBROUCK

Bijblad van ‘Biekorf’ in Bloeimaand, 't jaar 1897.

Iseghemsch Westvlaamsch

I. 't Onbepaald lidwoord: *ne* (*nen*), *en*, *e* (*en*)[(*)].

1. IN 't *mannelijk* is 't altijd: *ne*, 't en zij vóór eenen *klinker*, of vóór *b*, *h*, *d*, *t.* B.v. ne man, ne vloer, enz.

Vóór eenen *klinker* en vóór *b*, *h*, *d*, *t*, is 't: *nen.* B.v. nen aap, nen beer, nen heere, nen duim, nen torre.

2. In 't *vrouwelijk* is 't altijd: *en.* B.v. en vrouwe, en boerinne.

3. In 't *onzijdig* is 't altijd: *e*, 't en zij vóór eenen *klinker*, en vóór *b*, *h*, *d*, *t.* B.v. e kind, e peerd.

Vóór eenen *klinker*, en vóór *b*, *h*, *d*, *t*, is 't: *en.* B.v. en apejong, en boerken, en hert, en dak, en taartje.

II. 't Bepalend lidwoord: *de*, *den*, *het*, *'t*[(*)].

A. *Enkelvoud.*

1. In 't *mannelijk* is 't altijd *de*, 't en zij vóór eenen *klinker*, of vóór *b*, *h*, *d*, *t.* B.v. de mensch, de weg.

Vóór eenen *klinker*, en vóór *b*, *h*, *d*, *t*, is 't: *den.* B.v. den ezel, den boer, den held, den duivele, den taarteklaai.

2. In 't *vrouwelijk* is 't altijd: *de.* B.v. de duive, de boerinne.

3. In 't *onzijdig* is 't altijd *het*, '*t.* B.v. het peerd, 't lam, 't hooi.

(*) Ziet daarover, langer en breedvoeriger, *Biekorf*, 1895, bl. 126 en 138.

(*) Ziet daarover, langer en breedvoeriger, *Biekorf*, 1895, bl. 126 en 138.

B. *Meervond.*

Altijd *de.* B.v. de mannen, de vrouwen, de kinders. *Opmerking.* In Antwerpen en in Brabant volgt het lidwoord die zelfste regels, uitgenomen:

1. Dat de *r daar bijna overal* op den zelfsten voet gesteld wordt als *b*, *h*, *d*, *t.* B.v. nen ring, en riet.

2. Dat de *b* in 't zuidelijk en in 't zuidoostelijk gedeelte der Kempen en in Oost-Brabant (gelijk in Limburg) op den zelfsten voet gesteld wordt als de andere *medeklinkers.* B.v. ne boom, ne boer, *è* berd. (Ziet Biekorf, 1895, bl. 138.)

III. Bezittelijke voornaamwoorden: *mijn*, *uw*, *zijn*, *heur*, *ons*, *ulder* (uw, *vester*), *hulder* (hun).

A. *Enkelvoud.*

1. In 't *mannelijk* is 't gewoonlijk: *mijne*, *uwe*, *zijne*, *heure*, *onze*, *uldere*, *huldere*, 't en zij vóór eenen *klinker* of vóór *b*, *h*, *d*, *t.* B.v. mijne man, uwe frak, zijne jongen, heure vent, onze wagen, uldere vorst, huldere wijn.

Wij zeggen evenwel ook: *mij*, *u*, *zij*, *heur*, *ons*, *ulder*, *hulder* vadere, gróótvadere, stiefvadere, schoonvadere, schoonbroere.

Vóór eenen *klinker* en vóór *b*, *h*, *d*, *t*, is 't gewoonlijk: *mijnen*, *uwen*, *zijnen*, *heuren*, *onzen*, *ulderen*, *hulderen.* B.v. mijnen appel, uwen oven, zijnen uil, heuren hane, onzen boom, ulderen dag, hulderen tak.

Wij zeggen nochtans ook: *mijn*, *u*, *zijn*, *heur*, *ons*, *ulder*, *hulder* broere; *ons* Heere.

2. In 't *vrouwelijk* is 't: *mijn*, *u*, *zijn*, *heur*, *ons*, *ulder*, *hulder.* B.v. mijn penne, u gezondheid, u eere, u hage, zijn koe, heur, ons, ulder, hulder streke.

Wij zeggen nochtans ook: *mij*, *zij* moedere, zustere, schóómoedere, gróómoedere, stiefmoedere, schóózustere.

3. In 't *onzijdig*, vóór eenen klinker en vóór *b*, *h*, *d*, *t*, is 't: *mijn*, *zijn*, *u*, *heur*, *ons*, *ulder*, *hulder.* B.v. mijn ezelken, zijn been, u, heur, ons, ulder, hulder dak, taartje.

Vóór eenen *anderen medeklinker* is 't: *mij*, *zij*, *u*, *heur*,

ons, *ulder*, *hulder.* B.v. mij peerd, zij manneken, u, heur, ons, ulder, hulder kind.

B. *Meervoud.*

Altijd is 't: *mijn*, *zijn*, *u*, *heur*, *ons*, *ulder*, *hulder.* B.v. mijn boeken, zijn dochters, u oogen, heur, ons, ulder, hulder peerden.

IV. Aanwijzende voornaamwoorden: *die*, *dien*, *diene*, *dienen*; *dee*, *deen*, *dene*, *denen*; *dat*, *da*'.

A. *Enkelvoud.*

1. In 't *mannelijk*, vóór eenen *klinker* en vóór *b*, *h*, *d*, *t*, is 't altijd: *dien*, *dienen*, *deen*, *denen.* B.v. dien aap, dienen baas, deen held, denen droogscheerder, dien tandetrekker.

Vóór eenen *anderen medeklinker* is 't: *die*, *diene*, *dee*, *dene.* B.v. die man, diene vent, dee vadere, dene jongene.

2. In 't *vrouwelijk* is 't: *die*, *dee.* B.v. die vrouwe, dee heldinne.

3. In 't *onzijdig*, vóór eenen *klinker* en vóór *h*, is 't: *dat.* Vóór eenen *anderen medeklinker* is 't: *da*'. B.v. dat oventje, dat hondtje; da' beestje, da' ventje.

B. *Meervoud.*

Altijd *die*, *dee.* B.v. die menschen, dee koeien.

V. Bijvoegelijke naamwoorden.

A. *Enkelvoud.*

1. In 't *mannelijk*, vóór eenen *medeklinker*, uitgeweerd vóór *b*, *h*, *d*, *t*, is de uitgang: *e.* B.v. ne fraaie vent, ne schuwe kerele.

Vóór eenen *klinker* en vóór *b*, *h*, *d*, *t*, is 't: *en.* B.v. ne schoonen ezele, ne waren held, ne rijken beenhouwere, ne fijnen deugniet, nen hoogen torre.

2. In 't *vrouwelijk* is de uitgang: *e.* Die *e* wordt verminkt vóór eenen *klinker* en vóór *h.* B.v. die deugdzame moedere, die onnoozel' oore, kort' en lang' havere krijgen.

3. 't *Onzijdig* bijnaamwoord is onveranderlijk. B.v. e koppig ezelken, en droef kind, e fraai peerd.

B. *Meervoud.*

De uitgang is: *e.* Die *e* wordt verminkt voor eenen *klinker* en vóór *h.* B.v. fraaie menschen, groote kamers, kleene kinders, vett' ossen, zwar' hamers.

Bijzonderheden over den uitgang *d*, *de*, *den*, *t*, *n.* Over *d*, *de*, *den* achter *aa*, *éé*, *óó*, *oe.*

A. *Enkelvoud.*

1. In 't *mannelijk* valt *de*, *de*n weg. B.v. ne kwaa' mensch, ne wree' kerele, ne roo' veugele, ne goe' vent, ne kwaa'n eerappele, nen bree'n band, ne roo'n tichele, ne goe'n hond.

2. In 't *vrouwelijk* valt *de* weg. B.v. en kwaa' bette, en doo' hage, en wree' moedere, en goe' aande.

3. In 't *onzijdig* valt *d* weg, uitgenomen vóór eenen *klinker*, en vóór *h*, *d.* B.v. e kwaa' peerd, e goe' kind, en dood everzwijn, e wreed hondeken, e goed deel.

B. *Meervoud.*

De valt altijd weg. B.v. kwaa' appels, goe' peren, bree' straten, roo' kaken.

Over *t* achter *éé*, *óó.*

In 't *onzijdig enkelvoud* valt *t* weg, uitgenomen vóór eenen *klinker* en vóór *h*, *d.* B.v. hee brood, en bloo peerd, e groo kind, e groot deel. *Daarenboven* onderscheiden wij duidelijk tusschen groo-vadere, groo-moedere, en groote vadere, groote moedere.

Over *n* achter *éé*, *óó.*

In 't *onzijdig enkelvoud*, valt *n* weg, uitgenomen vóór eenen *klinker* en vóór *b*, *h*, *d*, *t.* B.v. e klee manneken, e schoo peerd, e kleen of e schoon apejong, heerken, boerken, dak, taartje.

Bemerkt ook het verschil tusschen schoo-vadere, schoo-moedere, schoo-zeune, schoon-dochtere, schoo-zustere, schoon-broere, en schoone vadere, moedere, zeune, dochtere, zustere, schoonen broere.

VI. *Één* (telwoord) en *geen.*

1. In 't *mannelijk* is 't: *ééne*, *geene*, uitgenomen vóór eenen *klinker* en vóór *b*, *h*, *d*, *t.* B.v. ééne God, geene vent.

Wij zeggen evenwel ook: *éé*, *géé* vadere, schoovadere, stiefvadere, groovadere, schoonbroere. Vóor eenen *klinker* en voor *b*, *h*, *d*, *t*, is 't: *éénen*, *géénen.* B.v. éénen appel, geenen beer, éénen duivel, éénen top.

Wij zeggen evenwel ook: één, geen broere.

2. In 't *vrouwelijk* is 't: *één*, *geen.* B.v. één vrouwe, geen tafele.

Wij zeggen ook: *éé*, *géé* moedere, schoo-, stief-, groomoedere, zustere, schoozustere.

3. In 't *onzijdig* is 't: *éé*, *géé*, uitgenomen voor eenen *klinker* en voor *b*, *h*, *d*, *t.* B.v. éé kind, géé peerd, géé geld.

Voor eenen *klinker* en voor *b*, *h*, *d*, *t*, is 't: *één*, *geen*, B.v. één appeltje, geen herte, een berejong, dak, tuintje.

In 't *meervoud* is 't altijd: *geen.* B.v. geen mans, geen vrouwen, geen kinders, geen ouders.

VII. Betrekkelijk voornaamwoord: *die*, *dat.*

1. In den *noemvorm* is het altijd *die.* B.v. de man die komt, de vrouwe die klapt, het kind die schreemt, de ouders die werken.

2. In den *doel- en voorwerpsvorm*, voor eenen *klinker* en voor *h*, is het: *dat*; voor eenen *anderen medeklinker* is het: *da*'. B.v. De man (mannen) dat ik begere, de vrouwe dat hij versmaadt, de kinderen dat hij lesse geeft, de koeien da' Bruin gekocht heeft.

Nochtans in steê van *dat ik*, *da' wij*, *da' gij*, zeggen wij: *dak* (*dakke*), *damme*, *di-je.*

VIII. *Brood*, *dood*, *bloed*, *nood*, *niet*, *nooit*, *moet*, en andere diergelijke:

De *d* en de *t* blijven voor eenen *klinker* en voor *h*, *d*, maar vallen weg voor eenen *anderen medeklinker.* B.v.

brood-huis, broo-noodig, broo-mes, doo-boek, doo-klokke, bloed-ader, bloed-dorst, bloed-hond, bloe-rood, bloe-geld, niet eten, niet drinken, niet haperen, nie loopen, nooit aarzelen, nooit helpen, nooit dalen, nooi bedelen, nood eten, nood hulpe bieden, nood duimleggen, noo' klagen, hij moet eten, gij moet dood, hij moe' luisteren, enz.

IX. *Zou, zoud, zoudt, zoûn.*

1. In den *eersten persoon enkelvoud* is 't: *zou.* B.v. ik zou aarzelen, blijven, loopen.
Bemerkt nochtans *zoud* voor *er*: ik zoud er wel komen.
2. In den *derden persoon enkelvoud*, alsook in den *tweeden persoon enkel- en meervoud*, voor eenen *klinker* en voor *h*, is 't: *zoud*; voor eenen *anderen medeklinker* is 't: *zou.* B.v. hij zoud eeken uittrekken, hij zoud heuren kop afwringen, zij zou vluchten, gij zoud hem helpen, ge en zou Pieter niet krijgen, enz.
Bemerkt nochtans *zoudt* voor *er*, *d*, *gij*, alsook voor *hij* in den vragenden vorm. B.v.: ge zoudt er van krijgen, ge zoudt dien held moeten ringelen, ge zoudt (ook: *zou*) gij vluchten, zoudt hij komen? Ook nog: Wa' zoudt hij!
3. In den *eersten en derden persoon meervoud*, is 't: *zoûn.* B.v. wij, zij zoûn loopen, helpen.

Slot.

De vloeiendheid van onze tale is grootendeels te danken aan het stelselmatig en regelmatig onderscheid dat wij maken tusschen de klinkers en de medeklinkers, alsook tusschen *h*, *b*, *d*, *t*, *n*, en de andere medeklinkers. Aangaande ons onbepaald lidwoord (*ne*, *en*, *e*), schreef De Bo (*Idioticon*, *een*) in dezer voege: ‘Het ware te wenschen dat men dit vlaamsche lidwoord overbracht in de geschrevene taal; zij zou er bij winnen niet aleen in rijkdom en duidelijkheid, maar ook in vloeibaar- en welluidendheid.’ Wat de *duidelijkheid* betreft:
1. Wij onderscheiden duidelijk tusschen het *lidwoord* en het telwoord *één*: tusschen *ne man* en *ééne man*, *en vrouwe*, en *één vrouwe*, *e kind* en *éé kind* enz.

2. Met ons lidwoord kunnen wij altijd weten van welk geslacht een woord is. B.v. *ne* vloer is mannelijk, *en* sterre is vrouwelijk, *e* getouwe is onzijdig, enz.

Gij zult misschien daartegen opwerpen dat het onbepaald lidwoord, in 't onzijdig, voor eenen klinker en voor *b*, *h*, *d*, *t*, altijd *en* is, even als in 't vrouwelijk: b.v. *en* beestje, *en* beeste. Maar stelt tusschen het lidwoord en het zelfstandig naamwoord een bijvoegelijk naamwoord dat met eenen anderen medeklinker begint, en gij zult rechtuit weten dat b.v. *e* schoon beestje van 't onzijdig geslacht is, en dat *en* schoone beeste van 't vrouwelijk is.

Het onbepaald lidwoord der huidige spraakkunst en kan daar in 't geheele niet aan!

De eenheid van geschrevene taal wordt van langs om meer noodzakelijk en wenschelijk. Maar de bevoegde en gezaghebbende spraakkundigen en taalsmeden zouden behooren malkander te verstaan om uit de verscheidene gewestspraken al het schoonste en het beste, het vloeiendste en het duidelijkste te verkiezen, te ijken en gemeen te maken: alsdan en zou er niemand te klagen hebben van de armoe.

G.V.D.P.

De eenheid van *spellinge*, te weten dat wij altemaal zulken klank door zulke en geene andere boekstaven verbeelden, dat schijnt mij, zoo niet noodzakelijk, toch wenschelijk. Maar dat wij om de ‘eenheid van taal’ zouden moeten b.v. *peerd* laten varen en *paard* zeggen of schrijven, *klakke* verloochenen en *pet* ijken, enz., dat is wat anders!

De *ergste* vijanden van onzen stam en van onzen Godsdienst begeren dat, *niet* in Noord Nederland, maar... hier.

G.G.

Verdietsching

IN onze dagen worden er door geheel het Vlaamsche land, allerhande genootschappen en gilden gesticht.

De wetten van die gilden die het volk of de burgers moeten geleiden, zijn somtijds, uit oude gewoonte, in vreemde taal opgesteld, andere zijn wel in 't Vlaamsch thoopegeschart, maar zij zijn doorspekt en doorweven met allerhande vreemde en onduidelijke woorden, met zinsneden en wendingen die maar al te dikwijls van de onachtzaamheid, de onbedrevendheid en soms ook van de kleingeestigheid der opstellers getuigen.

Om de kwaadwillige beknibbelaars, die dikwijls meer uit onweten- en vooringenomenheid dan uit diepgrondige taalkennis oordeelen, een nieuw bewijs van den rijkdom en de veerdigheid van onze echt Dietsche taal te geven, en om aan de Vlamingen, die het goed meenen, maar aan wien tijd en gelegenheid ontbreken om de tale te doorgronden, een voorbeeld t' hunner hulpe en navolginge te schenken, zoo hebben wij besloten hier de wetten van eene Brugsche gilde te laten volgen, wetten die in 't opzicht van tale, van algemeene echt Dietsche tale, naar onze bescheiden meening, mogen staan nevens en boven gelijk welk opstel van dat slag.

Wie ook deze verdietsching moge gemaakt en verzorgd hebben, hij verdient van allen welmeenenden Vlaming den rechtzinnigsten dank.

Leest en oordeelt liever:

Gilde der Handelslieden te Brugge
Wetten

Eerste hoofdstuk
Doel en samenstel der gilde

1ste LID. - Daar is te Brugge, op den 4den in Zaaimaand 1896, eene gilde gesticht, heetende *Gilde der Handelslieden*, d.i. der Handelsbazen, Handelsboden en Handelsknechten.

2de LID. - Die gilde heeft voor doel:
1) Handelaars, nijveraars, handelsboden en handelsknechten onder malkander te vereenigen;
2) de eendracht en de goede overeenkomst te bewerken tusschen bazen, reis- en dienstlieden;
3) den handel en de nijverheid te Brugge vooruit te helpen;
4) alle middelen in te spannen om het geldelijk en zedelijk welzijn der gildegenooten te bevorderen;
5) aan de leden leerzame en aantrekkelijke bijeenkomsten te verschaffen;
6) bijstand te verleenen aan gekwetste, aan zieke of aan behoeftige medeleden.

3de LID. - De gilde bestaat uit:
1) Werkelijke leden,
2) Eere- en Schutsleden,
3) Berichtgevende leden.

Tweede hoofdstuk
Werkelijke leden

4de LID. - Om in de gilde *werkelijk* lid te worden, moet de aanvrager:
1) 't Zij als baas, 't zij als reiziger, 't zij als dienstman, op handels- of nijverheidsgebied werkzaam zijn, en eere aan zijne zaken doen;
2) door twee werkelijke gildeleden, die voor zijne eerlijkheid borge staan, aan den Gilderaad voorgesteld zijn;
3) door den Gilderaad aanveerd zijn, volgens den eisch van de algemeene wetten.

5de LID. - De werkelijke leden betalen jaarlijks 6 frank inleg.

6de LID. - De werkelijke leden hebben stemrecht in de Algemeene Vergaderingen.

Zij krijgen voor niet, namens de gilde:
1) geneesdienst en geneesware, in geval van ziekte;
2) vergoeding voor geleden vrachtschade en ongelukken op het werk;

3) leergangen van taal- en vakonderwijs;
4) raad en daad tot het bekomen van bedieningen;
5) afslag in handelshuizen, in onderwijsgestichten, in gasthoven, in badhuizen, op buurtspoorwegen, enz.;
6) raad nopens gerechtszaken;
7) het Weekblad der gilde;
8) kondschap in het Gildeblad wegens aangebodene of aangevraagde bedieningen;
9) toegang tot allerhande blijdagen in het Gildehuis;
10) inlichtingen, als ze op reize zijn, vanwege de gilden op den buiten.

Derde hoofdstuk
Eere- en schutsleden - berichtgevende leden

7de LID. - Kunnen tot *eereleden* of tot *schutsleden* of tot *berichtgevende leden* aanveerd worden, al die door hunnen stand, hunne begaafdheid, hun geld of hunnen invloed het werk der gilde zouden willen aanmoedigen en ondersteunen.

8ste LID. - De *eereleden* betalen jaarlijks 10 frank; de *schutsleden* ten allerminste 50 fr. 's jaars.

De *berichtgevende* leden en betalen niets; zij worden door den Gilderaad benoemd onder de handelsbazen, handelsboden en handelsknechten die buitenslands verblijven, maar met Brugge handelsbetrekkingen hebben. Hun werk is, naar de Gilde nuttige inlichtingen te zenden.

9de LID. - De *eere- en schutsleden* mogen in de Algemeene Vergaderingen tegenwoordig zijn en raadgevender wijze helpen stemmen. Zij worden tot de voordrachten en de blijdagen uitgenoodigd en genieten, binnen Brugge, de andere voorrechten der gildeleden.

Vierde hoofdstuk
Verband met andere gilden

10de LID. - De Brugsche gilde is aangesloten bij de *Hoofdgilde der handelsbazen, handelsboden en handelsknechten* die te Brussel hare zate heeft.

11de LID. - De leden der Brugsche gilde genieten al de voordeelen die de leden der Brusselsche hoofdgilde genietende zijn: te weten in alle de steden 's lands, daar een aangeslotene gilde gevestigd is, mogen zij, mits hun bewijs van bondgenootschap, hun recht doen gelden op al de voordeelen die hierboven in het 6de lid opgenoemd staan.

Vijfde hoofdstuk
Bestuur der gilde

12de LID. - De gilde wordt bestuurd door eenen *Gilderaad*, bestaande op zijn minste uit 7 raadsleden. Het getal gilderaadsleden mag, bij besluit der Algemeene Vergadering, vermeerderen met 2 ten honderd op het getal werkelijke leden. Nooit nochtans en mag het boven de 21 gaan.

13de LID. - De raadsleden worden benoemd door de Algemeene Vergadering die daartoe in Zaaimaand bijeenkomt.

Ze worden gekozen bij geheime stemming en bij meerdertalligheid van stemmen.

14de LID. - De raadsleden zijn aangesteld voor 4 jaar, en treden in dienst aanstonds nadat ze gestemd zijn.

15de LID. Alle twee jaar, de eerste maal in Zaaimaand 1898, wordt de Gilderaad gedeeltelijk vernieuwd.

Te dien einde verdeelt men den gilderaad in twee helften. De eerste of kleine helft telt 3 leden, die den eersten keer door het lot aangewezen worden; de tweede of groote helft telt er 4, waaronder den Hoofdman. Dezelfde verhouding blijft tusschen het getal leden van iedere helft, bijaldien het gezamentlijk getal gilderaadsleden vermeerdert.

De aftredende raadsleden zijn herkiesbaar. Komt er een zetel ledig, dan wordt hij op den eerstvolgenden Algemeenen Vergaderdag wederom vervuld. Het aldus aangestelde raadslid neemt den last over van zijnen voorzaat.

16de LID. - Onder zijne leden kiest de Gilderaad eenen *Hoofdman* en eenen *Stadhouder.*

17de LID. - Onder al de gildegenooten benoemt de Gilderaad eenen *Boekhouder* en eenen *Geldwaarder*, en desnoods eenen *Bijstaanden Boekhouder* en eenen *Bijstaanden Geldwaarder.*

18de LID. - Daarenboven kiest de Gilderaad eenen der katholijke geestelijken der stad tot *Gildeherder.*

19de LID. - Hoofdman, Stadhouder, Gildeherder, Geldwaarder en Boekhouder maken te zamen het *Berek* uit. Hun werk is het, de beslissingen uit te voeren die de Gilderaad genomen heeft.

Zesde hoofdstuk
Bevoegdheid der leden van het berek en van den gilderaad

20ste LID. - De *Hoofdman* zorgt dat de Wetten stiptelijk onderhouden worden.

Hij stelt dag en dagvaart vast voor de Algemeene Vergaderingen alsook voor de vergaderingen des Gilderaads.

Op die vergaderdagen geleidt hij de besprekingen, steekt uit waarover er te stemmen valt, neemt de stemmen op en geeft den uitslag te kennen. Zijn de stemmen vóór en tegen gelijktallig, dan is de zijne doordragend.

De Hoofdman heeft het recht de zittingen te doen eindigen of ze te verdagen, wanneer hij het geradig vindt.

In geval van afwezigheid, wordt de Hoofdman vervangen door den Stadhouder of, indien deze ook afwezig is, door het hoogst bejaarde gilderaadslid.

21ste LID. - De *Gildeherder* heeft raadgevende stem in al de vergaderingen.

Hij is van rechtswege voorzitter van den vakraad der liefdadigheid.

t'Elken jare leest hij eene misse voor de afgestorvene gildebroeders.

22ste LID. - De *Geldwaarder* ontvangt en betaalt al dat er namens de gilde te ontvangen en te betalen valt; maar hij en mag geene rekeningen betalen zonder dat ze door den Hoofdman of door den Stadhouder nagezien zijn.

Hij is aansprekelijk voor het geld dat hij onder handen heeft. De Gilderaad beslist, volgens de hoeveelheid van het stilliggende gildegeld en volgens de noodwendigheden van den dienst, hoe en waar het beschikbaar geld dient aangeleid.

Op den Algemeenen Vergaderdag van Zaaimaand, geeft de Geldwaarder rekenschap over zijn beheer tijdens het verloopen dienstjaar. Zijne rekeningen behoorlijk goedgekeurd en vertweelingd, legt hij, benevens de noodige bewijsstukken, bij de handvesten der gilde.

23ste LID. - De *Boekhouder* is gelast met de berichtschap van het Berek en van den Gilderaad.

Hij stelt de verslagen op van de Algemeene Vergaderingen en van de Zittingen des Gilderaads. Die verslagen, nadat ze afgelezen en goedgekeurd zijn, worden in de gildeboeken opgenomen en door Boekhouder en Hoofdman gehandteekend. De Boekhouder zendt er afschrift van naar den Bondsraad te Brussel.

Ten minste 3 dagen vóór den Vergaderdag dien de Hoofdman stelt, moet de Boekhouder de leden daartoe uitnoodigen.

Hij moet ook de namen inteekenen der gildegenooten en, telkens dat er nieuwe leden aanveerd zijn, daar een betoog van zenden naar den tweeden Bijstaanden Boekhouder van den Bondsraad.

Hij is de aansprekelijke handvest-, boek- en berichtschapwaarder der gilde.

Desnoods wordt hij vervangen door den Bijstaanden Boekhouder, oftewel, indien deze bij der hand niet en is, door het raadslid dat de Hoofdman aanduidt.

24ste LID. - De *Gilderaad* vergadert ten minste eens te maande.

Hij maakt de begrootingen op, beheert de gildezaken, benoemt de dienstliên, richt de vakraden in; met een

woord, wendt al de middelen aan die hij tot het welzijn der gilde noodig acht.

Hij beslist over het aanveerden der aanvragers van 't werkelijk lidmaatschap, benoemt de berichtgevende leden en bant zulke deelgenooten uit de gilde, die onweerdig geworden zijn, nog langeren tijd lid te blijven.

De Gilderaad daarenboven beslist, zonder recht te laten op verder beroep, alle twijfelstukken die in deze gildewetten niet vermeld en staan.

Om geldig te zijn, moeten de beraadslagingen des Gilderaads geschieden in 't bijwezen van meer als de helft der raadsleden.

25ste LID. - Gezamentlijk met den Gilderaad, vergadert het Berek. De gilderaadsleden alleen hebben stemrecht in zulke vergaderingen.

Zevende hoofdstuk
Algemeene vergaderingen

26ste LID. - Tweemaal 's jaars, te weten in Bloeimaand en in Zaaimaand, *moeten* al de gildeleden bijeengeroepen worden.

Daarenboven *mogen* ze bijeengeroepen worden, telkenmale dat de Gilderaad het noodig acht, of dat hem daartoe, vanwege ten minste het vierde deel der werkelijke leden, een schriftelijk en redengevend verzoek gedaan is.

In alle geval, moeten de leden ten minste 3 dagen vóór den vergaderdag vermaand zijn.

27ste LID. - De bezigheid der Algemeene Vergaderingen is de volgende:

1/ de rekeningen nazien van den Geldwaarder en ze vergelijken met de oorspronkelijke bewijsstukken;
2/ het verslag aanhooren van den Boekhouder over de werkzaamheden der gilde;
3/ de kiezingen doen die het 12de, 13de en 15de Lid der gildewetten oplegt;

4/ beraadslagen over de voorstellen van algemeen belang, die op voorhand aan den Gilderaad onderworpen en door hem op de dagvaart aangewezen zijn.

Achtste hoofdstuk
Aanvraag om ontslag

28ste LID. - Geene aanvragen om ontslag en kunnen toegestaan worden, 't en zij dat ze voor den 1sten van Wintermaand ingezonden zijn naar den Boekhouder, die er zal kennis van geven aan den Gilderaad, aan den Geldwaarder en aan den Bondsraad.

Te zamen met het lidmaatschap verliest men ook alle recht op de have der gilde.

Negende hoofdstuk
Verbanning uit de gilde

29ste LID. - Kan, mits een besluit van den Gilderaad, uit de gilde gebannen worden, alle lid dat de gildewetten niet en wil onderhouden of dat onweerdig geworden is nog langeren tijd lid te blijven.

Als 't zooverre komt, zal de belanghebbende uitgenoodigd worden om voor den Gilderaad zijn gedrag te verantwoorden.

Tiende hoofdstuk
Wijziging aan de wetten

30ste LID. - Alle voorstel strekkende tot het geheel of gedeeltelijk wijzigen der Wetten, moet door het *vierde* deel der *werkelijke* leden onderteekend en naar den Gilderaad gezonden worden.

De Gilderaad beslist of het voorstel dient in acht genomen. Zoo ja, dan noodigt hij de werkelijke gildegenooten uit tot een Algemeene Vergadering.

Op het vermaanblad moet het voorstel vermeld staan, alsook dit 30ste Lid der Wetten.

Om een geldig besluit over het voorgestelde te kunnen nemen, moeten ten minste de *twee derden* der werkelijke leden op den Vergaardag aanwezig zijn.

En ten minste de *drie vijfden* der aanwezige leden moeten ja stemmen; anders is het voorstel verworpen.

Bovengedrukte Wetten van de Gilde der Handelslieden wierden besproken en opgemaakt in de zittingen van den voorloopig benoemden Gilderaad, bestaande uit de Heeren: A. B. C. enz.

Aldus wierden die Wetten naderhand gestemd en goedgekeurd op de eerste Algemeene Vergadering der gildeleden, den Zondag, 13den in Wintermaand 1896.

Hoe vloeiend, hoe verstaanbaar, hoe echt Dietsch en klinkt hier alles niet. Noch vreemde namen, noch uitheemsche wendingen; maar eigen woorden, eigen tale! Geen wanstaltige en misbakken samenstellingen als *syndikaat*, *bureel*, *werkende leden*, *bedienden* enz. enz. maar Gilde, berek, werkelijke leden, dienstlieden enz. klinkt edel het in Dietscher tale!

En de volgende benamingen en zijn zij niet goed verdietscht?

Actif social = de have der gilde.

Chambre syndicale = gilderaad.

Conseil fédéral = bondsraad.

Ordre du jour = de dagvaart.

Responsable = aansprekelijk enz. enz.

En ik voege er nog eenige nuttige verdietschingen bij die ik in een aanhangsel van hetzelfde boeksken vinde, en die bij de liefhebbers zouden kunnen welkom heeten.

Sections = vakraden.

Section des intérêts professionnels = vakraad der beroepsbelangen.

Section de mutualité - vakraad der onderlinge behulpzaamheid.

Service de charité = liefdadigheidsdienst.

Section de placement = vakraad der bestedingen.

Section de propagande = vakraad van den aanwerfdienst.

Section des fêtes = vakraad der vermakelijkheden.

Cours gratuits de langues commerciales = onbetalende leergangen van taalonderwijs voor handelaars.

Service pharmaceutique = gerievers van geneeswaren.

Vlamingen, leert en doorgrondt uwe tale en gij en zult geen vreemde bewoordingen meer noodig hebben.

R. DE CAELE

Bijblad van ‘Biekorf’ in Herfstmaand, 't jaar 1897

Guido Gezelle

VAN tijd tot tijd reppen de Hollanders, zelfs de Hollandsgezinden, een woordeken over den grooten meester Guido Gezelle.

Het zal de lezers van Biekorf ook aangenaam zijn iets te vernemen van 't gene sommigen, van al dien kant, denken en schrijven over onzen gevierden hoofdopsteller en weêrgaloozen dichter.

‘De voornaamste letterkundige kunstenaar uit deze school is Guido Gezelle, leeraar aan het seminarium te Rousselare, hoofdredacteur van het tijdschrift: *Rond den heerd*, schrijver van *Vlaemsche Dichtoefeningen* en *Kerkhofblommen* (1858). Mocht ook een al te vurig ijveren voor taal-particularisme de zoo gewenschte eenheid van Noord- en Zuid-Nederlandsch belangrijk afbreuk doen, toch dient het erkend, dat de verzen van Guido Gezelle geschreven zijn door een dichter, die zijne bezieling zocht in het kerkelijk leven, in de Vlaamsche natuur en de glorie van het Vlaamsche voorgeslacht. Hij ging in dezen trant voort in zijne Gedichten, Gezangen en Gebeden, en in Liederen, Eeredichten en Reliqua (1880), in welken laatsten bundel hij kunstiger rythmen kiest en zuiverder Nederlandsch schrijft.’

Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde, *door Dr. Jan Ten Brink*, *Hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te Leiden*, *geïllustreerd onder toezicht van J.H.W. Unger*,

archivaris der gemeente Rotterdam, *met gekleurde en ongekleurde afbeeldingen*, *fac-simile's*, *tekstfiguren en portretten. Amsterdam*, *uitgeversmaatschappij* '*Elsevier*' 1895. Bl. 687.

Daar is 't al, dat Jan Ten Brink over Guido Gezelle vermeldensweerdig acht! 't Is bitter weinig, zoo gij ziet, en daarbij nog hoogst onnauwkeurig. De tijden van Gezelle's leeraarschap 'aan het Seminarium van Rousselare' zijn lang vervlogen, en van hoofdredacteurschap van het tijdschrift *Rond den heerd* en is geen sprake meer!

'De Gids,' een hollandsch tijdblad, dat een zeer groot getal inteekenaars telt, zet onzen Meester vrij wat hooger.

'De Gids' bevat immers, in zijn talmerk 8, van 1897, over Guido Gezelle, eene merkweerdige studie, van nagenoeg zeven-en-dertig bladzijden, waarin Pol de Mont het zijne bijbrengt, om onzen dichter, in Holland, onder een klaarder daglicht te stellen en gunstiger te doen kennen.

Wij en zullen, in deze bijdrage, niets anders doen dan den medeopsteller van 'De Gids,' stap voor stap, in zijne beoordeelingen, volgen, en hier eens zijn eigen schrijven, en daar eens zijn eigen denken onverminkt wedergeven.

'Als ik een onderzoek instel naar de redenen,' zoo begint Pol de Mont, 'waarom een dichter als de hierboven genoemde gedurende haast volle veertig jaar overal elders dan in zijn engere geboortestreek nagenoeg volslagen onbekend kon blijven, terwijl toch talenten van heel wat minder gehalte, van heel wat minder diepte en omvang, zich in dat zelfde tijdsverloop naar hartelust konden koesteren in de weldoende warmte niet alleen van een gulle waardeering, maar zelfs in de wijdreikende stralen van de populariteit, dan is het mij onmogelijk voor dat verschijnsel nog andere oorzaken te vinden dan deze twee, die, voorzeker, de akelige onverschilligheid van de kritiek te zijnen opzichte geenszins rechtvaardigen, maar die ten minste wat verstaanbaarder maken, namelijk:

De overdreven lof van zekere vrienden, en een zekere slordigheid van den schrijver zelf.

Het valt wel niet te loochenen, dat, in het in taalkundig opzicht nog steeds partikularistisch West-Vlaanderen, de drukke schaar van oud-leerlingen, geestverwanten en partijgenooten van den meester, dezen den heugschen en grooten ondienst hebben bewezen, al wat van hem kwam, ook het eenvoudigste gelegenheidsversje, - ja, het alleronnoozelste rijminvalletje te prijzen en te loven als louter 'hemelval.'

'Van eenen anderen kant heeft de schrijver zelf bij het uitgeven van zijn werken niet geschift, niet gekozen. Alles heeft hij verzameld, onaf naast af en groen naast rijp en leelijk naast mooi; rijmelarijen, op kommando of verzoek aaneengeflanst in een verloren uurtje evengoed als de echtste uiting van het hart; versjes op honderden van sterfgevallen, geboorten, huwelijken, doopfeesten, eerste communies, eerste missen en wat dies meer evengoed als ontboezemingen van het edelste, innigste, verhevenste lyriek.....'

'Het is echter meer dan tijd, dunkt mij, dat men in Noord- en Zuid-Nederland ophoude, literaire artiesten te beoordeelen naar 't zwakste, en niet naar 't beste, dat zij gaven.'

'Zoo men, volgens dat vaderlandsche stelsel, want het *is* een stelsel, ik zeg niet: dichters van minder gehalte, maar zelfs de allergrootste, Vondel en Hooft ten onzent, Goethe, Schiller, Hugo, Lamartine, Musset, Schakespeare zelf beoordeelde, in ernst - zou dan niet de geheele beschaafde wereld verzet aanteekenen tegen zooveel... onbillijkheid?

'Ik heb persoonlijk den diepsten eerbied voor kunstenaars als b.v. Baudelaire, Flaubert, Leconte de Lisle, de Hérédia, die begaafd met een ongemeene dozis zelfkritiek, alles en nog eens alles verwerpen, waarop het "*nonumque prematur in annum*" van Horatius niet volstrekt toepasselijk is.'

'Zulke dichters, gewoonlijk niet overdreven vruchtbaar, schenken voorzeker den aestheet een meer onver-

deeld, een intenser genot misschien; hun werk vertoont een karakter van afheid, volledigheid en rijpheid, dat het weldra doet rang nemen onder de door eeuwen heen als klassiek, d.i. volkomen voortreffelijk, erkende meesterwerken...'

'Zoeken wij nu echter in hun werk naar den mensch die het schiep, neen, in wiens innigste het is *geworden*; zoeken wij in hun werk naar het leven, waarvan het een min of meer bewuste uiting is, naar den slag van hun pols en den rhythmus van hun bloedsomloop, dan blijkt die indruk vaak, ja, algemeen, een onvolledige, en lijkt hij eenigszins op dien, welken na de eerste oogenblikken van enthousiasme op ons maakt een toevallig uit den grond opgedolven beeldhouwwerk van een totaal onbekend meester.'

'Zeker is *dit* geen kritiek, en het wil dan ook in geen enkel opzicht als 'n kritiek doorgaan, maar - voelen wij wel heel veel van den mensch in b.v. *Les Trophées* van de Hérédia of in enkele der allervolmaaktste stukken van Leconte de Lisle?'

'Reeds dit alleen - dat artiesten als deze zoo van hun eerste optreden af in volkomen rijpheid, in volle grootte vóór ons staan, ontneemt hun iets van dat humane, van dat vleezige - bloederige, laat mij zeggen: van die warmte, welke ons in alle kunst zoo aangenaam aandoet.'

'Gezelle nu behoort tot een geheel ander soort van dichters - tot die, welke zich - als echte lyrici, die zij zijn, geroepen en geboren dichters "bij Gods genade," - van eerst af en tot het laatste toe "*geven zoo als ze zijn*," geheel, zonder achterhouding, zonder berekening.'

''t Kunstgenot dat zij schenken, mag wellicht niet zoo één en onvermengd wezen, het zal ook niet zoo éénzijdig, niet zoo altijd hetzelfde zijn!'

'Voor al 't andere zal het menschelijker, ook natuurlijker wezen.'

'Gezelle is als de boom, dien men niet beoordeelt naar enkele doode takken of verslenste bladeren in z'n kruin, maar naar de geheele harmonie van zijn wezen. Niet één willekeurig uitgezocht blad, niet één tak, niet ééns de

stam alléén of de kruin alléén, maar de geheele boom zooals hij opgegroeid en opgebloeid is uit de milde aarde, zooals hij daar waait en zwaait onder de blauwe hemelkap in de vrije, onbegrensde lucht; de boom, met wortel, stam, kruin én takken én twijgen én bladeren én knoppen én vruchten misschien, die alleen kan een denkbeeld geven van - dien boom zelf.'

'Zulke dichters heet men "ongelijk", toegerust met luttel zelfkritiek; van hen zegt men dat zij telkens veranderen, dat zij nu stijgen, dan dalen; dat zij, in elk nieuw werk, zich veropenbaren als een ander mensch, alsof juist deze veranderlijkheid, deze verscheidenheid, dit onophoudelijke *worden*, geen kenmerk was van hun hooge menschelijkheid.'

'En deze kritiek *is* waar, en Villon en Bredero, Musset en Heine, Hugo en Swinburne, Verlaine en Gezelle, Gorter en Kloos kunnen er de gegrondheid van doen uitkomen.'

'Men wane echter niet, zooals de kritiek die 'k pas bedoelde, dat deze dichters louter bij gebrek aan zelfoordeel hun allerzwakste verzen onmiddellijk op hun allerverhevenste lieten volgen, - lieten drukken, bedoel ik.'

'Evengoed als die van mijn eerste kategorie, even zeker en wellicht beter dan de meestbevoegde beoordeelaars zouden zij uit hun gezamenlijk *oeuvre* het kleiner aantal gedichten kunnen bijeenlezen, waarop het woord: *meesterwerk*, passen zou.'

'Waarom zij het dan niet deden?'

'Och! Omdat zij willen gekend, willen genoten worden - niet als een arm- en beenlooze Terminus, maar als een volledig menschenbeeld. Als een beeld van brons en marmer? Als een Apolloon van 't Belvedere of een Mozes van Michiel Angelo?'

'Neen! Niet als een stuk skulptuur, maar als een stuk leven, als een volledig levend organisme, in welks vorm en ledematen, in welks geheele samenstelling en wezen men kan bestudeeren en navolgen het geheele proces, al de stadiën van hun ontwikkeling, van het embryo af,

door de jaren der hoogste rijpheid heen, tot het oogenblik toe waarop het leven ophoudt.'

'Omdat zij overtuigd waren, dat dit of dat minder mooi geslaagd vers dit of dat volkomen schoone toelicht of verklaart; dat dit op zich zelf onbeduidend stukje de schakel is tusschen twee andere, waar niets op is af te wijzen; omdat zij in elk geval zeker zijn, dat ook wel het grootste deel van die zwakker dingen zal bijdragen tot beter verstaan van het geheel, laten zij aan den Tijd de taak over, om het duurzaamblijvende van het ephemeere te onderscheiden, en het als zulkdanig *te ijken.*'

'Wel is waar kost hun die zonde... van verzuim, van onachtzaamheid, van te groote vrijgevigheid, meer dan eens heel wat... van den anders zeker verdienden bijval gedurende hun "sterfelijk" leven, indien het toegelaten is hun voortbestaan in de bewondering van smaakvoller of juister ziende nakomelingen "onsterfelijkheid" te heeten!...'

***

'Een andere reden waarom Gezelle's poëzie als het ware een *vox clamans in deserto* gebleven is,' zegt Pol de Mont, 'moet men zoeken in den tijd zelf waarin hij zich ontwikkelde.'

In den loop dezer eeuwe verscheen onze vlaamsche dichtkunst onder verscheidene gedaanten. Eerst was zij een slag van 'schoolmeesterspoëzie' die welhaast overging tot *romantisme* dat 'individuëel - menschelijk, schilderachtig, ja, vlakaf koloristisch wierd.'

Nog wat later, van 1855 tot..... nog lang na 70 wierd zij *episch* en *realistisch.*

Die laatste strooming heeft alleen duurzaam in de gunst gestaan 'van het publiek, ongetwijfeld om deze inderdaad licht te begrijpen reden, dat deze realistische epiek beter dan elke andere dichtsoort voldoening schenkt aan den smaak van ons volk.'

'Laat nu,' zoo besluit Pol de Mont, 'in een tijdvak van zoo burgerlijk realisme, optreden een dichter voor wie die zoo algemeen begeerde en gezochte werkelijkheid

eenvoudig niet bestaat, of althans een die deze werkelijkheid alleen waarneemt voor zooveel als zij zich weerspiegelt in zijn ziel en als zij inwerkt op zijn zintuigen; een zanger die of uitsluitend uitgaat van zijn eigen ik, van zijn eigen gevoel, van de stemming van ieder oogenblik, óf al wat hij hoort en ziet onveranderlijk terugbrengt tot zijn eigen innerlijk leven; een lyrisch dichter bij uitnemendheid aldus, en zeker zal het slechts geringe verwondering moeten baren, indien deze kunstenaar, in zulk een midden als het ware misplaatst, levend anachronisme in zijn eigen land en onder zijn eigen volk, jaren en jaren lang met Naso kan herhalen:

Barbarus hic ego sum quia non intelligor illis.

Dit nu was het geval met Gezelle'.

***

Naar Pol de Mont's zienswijze is Gezelle's poëzie hoofdzakelijk lyrisch en hij meent de kenmerken van die lyriek tot twee voorname te kunnen herleiden: 'Zij is in de eerste plaats *religieus*, meer bepaald kristelijk, en in de tweede *naturalistisch.*'

'Roomsch-Katholiek priester, priester uit ware, innige roeping, priester aldus met zijn heele ziel, is Gezelle, als dichter, een geestverwant van de H. Teresia, van den H. Bonaventura, - men schrikke niet - van Verlaine nu ook.'

'Toch is hij geen asketisch dichter en evenmin een bespiegelend dichter van de Lamartiniaansche school. Hij is mystiek, maar mystiek op de meest naïeve, op de meest natuurlijke wijze, zonder eenig opzet, zonder eenigen *wil* om het te zijn. Hij is mystiek, zooals dat liefelijke vijftiende-eeuwsche nonnetje, zuster Bertken van Utrecht, niet zooals b.v. de zestiende-eeuwsche Anna Bijns, behalve wellicht in een enkel van haar refereinen, haar meesterstuk, dat op de Lente.'

'Wat hij uitspreekt is niet de godsvereering van een geleerd theoloog, niet de antiwereldsche heilige *furor* van een ijveraar, niet het gloeiend, meêsleepend predi-

kerswoord van een apostel, maar het stille geloof en het innige vertrouwen van... de Vlaamsche landlieden, wier zoon hij is.'

Hier verwijst beoordeelaar naar eenige van Gezelle's dichtstukken: o.a. naar *o 't Ruisschen van het ranke riet*, *De Beltrommel*, *o Gulden hoofd der blijde zonne*, *Blijdschap*, enz.

***

'Als naturalistisch dichter werd Gezelle door weinig en geëvenaard.'

Hij bezingt 'de natuur die hij zoo goed kent en zoo diep voelt, de Westvlaamsche veldnatuur, - de lieve, stilvloeiende Mandel en de vroolijke, tusschen helgroene weiden kronkelende Leie, het eigenaardige leven in de vlaamsche pachthoeve, de afwisselende jaargetijden..... Doch hij doet het meestal - niet altijd - als een priester, die al wat in hem omgaat, alles wat buiten rond hem omgaat, beschouwt als openbaringen Gods, of als een eenvoudige geloovige, die elke van zijn daden, elk van zijn woorden, elke van zijn gedachten nederig opoffert aan zijn God.'

Overal ontdekt men in Gezelle's werken een 'benijdenswaardig observatievermogen gepaard met een verbazend gemak tot het vinden van het juist passend en schilderend woord.'

***

Gelijk haast alle dichters van den ouden en van den nieuwen tijd, zoo gevoelt Gezelle in zijn herte de liefde kloppen tot de boomen en zoo heeft hij ons eenige voortreffelijke boomgedichten geschonken die voor deze van Ronsard, van Gottfried Keller, van Victor de Laprade niet en moeten onderdoen.

Van de Wilgen is het eerste en oudste van deze gedichten. *Morituri*, 'een herfstvizioen, een aangrijpend beeld van de dood,' en *Mors mortua tunc est*, 'een voorgevoel van de Lente, een profetie van nieuw leven,' verschenen eerst in Biekorf.

‘Niet in een enkel oogenblik van hun bestaan, niet in een enkele van hun naar weer en seizoen afwisselende gedaanten en verschijningen schildert hij ons de boomen. In zijn verzen staan zij nu eens in de volle, stille rust van hun rustigen groei, dan weer in de koninklijke purperdracht waarin zij zich hullen vóór hun jaarlijksch doodgaan in den Herfst, dan weer naakt en ellendig zich verdedigend met geknotte takknuisten tegen de reuzen van storm en winter.’

***

Wintereffekten, vallende sneeuwvlokken, morgenden in 't vroegste voorjaar, avonden ook, ‘zoo vol zoeten vrede,’ en nachten, ‘middernacht-nachten diep en donker, gevangenisstil, neen, kerkhofstil,’ dit alles komt gij tegen in *Tijdkrans.*

Men treft in Gezelle's werken voorbeelden aan die vooral uitmunten door ‘kracht en pracht van dictie, kernachtigheid van taal, intensiteit van kleur,’ en stukken die ‘Vondeliaansch zijn, door den breeden opzet en de grootsche teekening,’ zooals *Bonte kraaien*; en kleengedichtjes, ‘welke ons, ofschoon lang niet alle even mooi, juist daarom lief zijn, omdat zij veeltijds in uiterst gelukkigen vorm de meest subtiele, meest fijne schakeeringen des gevoels, de meest onvatbare, onstoffelijke gedachten uitdrukken’.

Sint Joseph's leêre, *Die varende Vrou*, *Torrebrand en Die Viervlaghe* ‘munten uit door dien echt Nederduitschen, Vlaamschen humor, dien humor van gezondheid en goede luim, zoo verschillig van het Fransche *esprit* en zelfs van den Hoogduitschen *Witz*, waardoor onze Reinaart de gunst van alle Nederlanders zoo blijvend heeft verworven.’

***

‘In hoever Gezelle's taal nu,’ zegt de medeopsteller van *De Gids* nog, ‘ondanks al zijn veelgewraakt partikularizeeren, on-nederlandsch, en voor Nederlanders, alleen aan het zoogenoemde Boeken-Nederlandsch gewoon en daardoor verwend, on- of minder verstaanbaar is, laat ik

in 't midden. Dit mogen heeren filologen uitmaken, en wel in de eerste plaats die der jongere richting, bij welke het - gelukkig - als eerste princiep geldt, dat alleen die taal ware taal is, die leeft haar natuurlijk leven in den mond van het sprekende, zingende volk, en bijgevolg in voortdurende wording en herwording is.'

'Kan nu echter wel iemand loochenen dat Gezelle, evenals van Eeden, evenals Verwey, evenals Kloos, evenals Ary Prins, evenals vooral Herman Gorter, zijn taal heeft herschapen tot een hem alleen, hem uitsluitend en alleen eigen instrument, rijk aan al de heele en halve tonen die hij noodig heeft, om er elken indruk van buiten, elk spontaan uit hem zelf opkomend gevoel, elke nuantie en schakeering, hoe fijn en vluchtig ook, meê uit te drukken?'

***

'Zoo staat dan Gezelle vóór ons, wel als een ongelijk, als een nu eens heel hoog, dan, plotseling weer, hals over kop in het meer gewone onderduikend dichter, maar - in zijn geheel genomen - ontegenzeggelijk als een der puurste artiesten van onze taal in deze eeuw.'

'Van een navolger van Poirters en Cats, en nog meer van Longfellow, wiens *Hiawatha* hij overdietschte en wiens *Excelsior* hem zijn *Excelsior* inspireerde, ontwikkelde hij zich, onder de studie van de volkstaal - hij beoefende een der eersten, met wijlen Pastoor de Bo, onze Vlaamsche dialekten, - en van het volkslied, - tot een zeer origineel dichter, in wien zich als 't ware, althans waar hij het meest, het best en het volledigst zich zelf is, vereenigt iets van de kernachtigheid van Vondel met heel veel van de naïeveteit van Zuster Bertken van Utrecht en met nog veel meer van den eenvoud van de volksletterkunde.'

'De nieuwe zwenking - van het realisme en naturalisme weg naar een meer ideale kunst, - kon niet anders dan gunstig werken op de verhouding van een dichter als Gezelle tot de kleine gemeente van hen - die lezen. Zooveel waar wij sedert jaren onbewust naar verlangen,

wordt ons in zijn verzen met kwistige mildgevendheid geschonken. In dezen tijd van neo-mystiek en symboliek schenken zijn gedichten een streelende voldoening aan die behoefte, die zich evenzeer en even sterk van buiten ons als van binnen in ons doet gelden, om - 't zij nu een morbied verschijnsel of niet, om 't even! - onze ziel te laten wegdrijven heel hoog boven de ruwe stof, op de vleugelen van... iets, dat wel geen *geloof*-, maar toch weinig minder dan religieuze begeestering kan genoemd worden, terwijl, van een anderen kant, de simpele woordenkeus, de roerende melodie van zijn taal, de eigenaardige gratie van de beelden, die hij ons vóór oogen toovert, op ons nagenoeg denzelfden indruk maken als de schilderijen van onze heerlijke Vlaamsche gotieken.'

'Van zijn leven is weinig te zeggen.'

'Den 1sten Mei 1830 te Brugge geboren, studeerde Guido Gezelle in het Klein Seminarie te Roeselaere. Priester gewijd in 1854 was hij een tijd lang leeraar in verscheiden bisschoppelijke onderwijsgestichten van West-Vlaanderen, vooral in het gesticht, waar hij zelf eens leerling was, en waar later, onder zijn leiding, verscheidene jonge talenten zich ontwikkelden, onder anderen de dichters Dr Eugeen van Oye, Hugo Verriest, Karel Callebert en Karel de Gheldere van Hondswalle.'

'Sedert jaren is Gezelle onderpastoor van de O.L.V. parochie te Kortrijk en, sedert 1886, toen zij bij koninklijk besluit gesticht werd, lid van *de Vlaamsche Academie*, waarvan wij gaarne in hem ten minste een van de al te zeldzame, ware sieraden begroeten...'

'Gezelle is een hoogst eenvoudig, doch imponeerende verschijning. Zijn groot, bijna te groot, haast bolrond hoofd, is een van de mooiste en innemendste die ik ooit zag. Het hoofd van een kristen Socrates, - van een wijze!'

'Voortreffelijk heeft de beeldhouwer Lagae dat hoofd weêrgegeven. De oogen ongemeen zoet en mild van blik, half beneveld door de steeds werkende, wordende gedachte, zij zien er uit, met hun tamelijk dikke schelen, als oogen

die veel geweend en het weenen nog lang niet verleerd hebben. Stevig, krachtig is de neus - evenals de sterk afgeteekende hoeken van den nog al grooten mond, vol wil en bewustzijn. Goedig is de ronde kin, breed afgeplat naar onder toe, met een trilling erin als van al te gewone smart; tusschen de oogen, juist midden boven den neus, een diepe lijn, als een kerf of snede, waarboven, horizontaal, twee andere nog diepere lijnen, loopend van links tot rechts, als sprekende getuigen zijn van gedachte en meditatie... Het voorhoofd groot, bijzonder hoog en breed, statig en kalm tegelijk, links en rechts omzoomd door een bosje nog niet geheel grijs haar.'

'En het geheel maakt op ons een drievoudigen indruk van eenvoud, adel en innige welwillendheid.'

'Spreekt er iets anders uit Gezelle's poëzie?'

***

Daar hebt gij nu, eerzame lezers van Biekorf, Pol de Mont's oordeel over Gezelle, een oordeel dat, naar onze bescheiden meening, den onpartijdigen beoordeelaar tot eere strekt, en dat, gewis, bijna zoo gunstig is voor onzen West-Vlaamschen Meester als het maar zijn kan.

Hoe geerne hadden wij de 'citaties' overgenomen, dewelke opsteller zoo keurig uit 'Gezelle's lyriek' weet te verlezen, de voorbeelden van 'oorspronkelijke uitdrukkingen en origineele beelden,' waarvan hij ons de schoonheid en ongeëvenaarde welluidendheid in hem, zoo gave en geheel doet opmerken.

't Moet ook een ware dichter zijn en een fijne kenner, zoo men zegt, hij die ons in Gezelle's dichtwarande alhier en aldaar kan rondleiden, zoodanig dat wij, al het schoone, al het keurige aangewezen zijnde, het genoegen smaken van den wandelaar, die zijne oogen niet en kan verzadigen met te kijken op die weelderige bloemengaarde, en die uitroept: 'Hoe prachtig!'

X.

Bladwijzer van woorden en zaken

Boeken

	Bladz.
Dietsce Rime	46
Geschiedenis der Heilige Elisabeth van Ungarn	185
Goddelijke Beschouwingen	367
Godwin en Adeltrude	17, 53, 70, 213
Over de bekende pastors van Sint-Gillis te Brugge	108
Parsifal	7
Les stations préhistoriques de la Flandre-Occidentale par le Baron Ch. Gilles de Pélichy	134

Eigennamen

Andjoen	264
Ansheim	219
Billiau	153
Bylkin	150
Bottelaere	365
Canneyt	152
Cassander	313
Cornepuut	121
De Borghere	121
De Breuck	154
De huller	78
De Hulster	78
De Puydt	151
De Veyre	121
D'Hulst	78
Geleyn	151
Grimda	265
Grimbergen	296
Handzaeme	219

Houssaye	78
Huis ter lucht	254
Hulst	77
Huytens	123
Jennin	151

	Bladz.
Knocke	224
Lichtervelde	252
Merckem	295
Nyet	120
Oudenburg	295
Ouden wal	293
Overleye	118
Peemans	152
Pouckewegel	143
Pyl	120
Robyn	151
Roosbeke	280
Rousselare	365
Rumbeke	280
Senecaberg	296
Taeyaert	121
Tayspil	121
Tombrouck	264
Tomme	264
Torrebrugge	118
Van Coillie	154
Van Wymelberghe	153
Vladsloo	364
Verhulst	78
Weyts	121

Gedichten.

Aan Guido Gezelle	40
Aan mijne vrienden Gr... en P...	122
Blijde gedachtenisse eener eerste communie	170
De christene slavinne	21
De Leye	373

De Sperren	142
De Zwaluw	202
Eentje van over twintig jaar	158
Eerste communie	61
Gedicht op M^{r} De Lantsheere	344
Gierzwaluwen	188
God	40
Half April	126
Hebt mêelijen	325
Imber abiit	107
Julekens klacht	77
Kerkhofblommen	278
Lieve Meester	382
Maria	41

	Bladz.
Nieuwjaarwensch	8
Oud gedicht	16
Oude vlaamsche dichtveerdigheid	9
Van de dood van Vittorio Emmanuelle	158
Vriendenzoen	93
Wind en regen	356
Zeelied	155
Zielgedicht	112

Geplogentheden.

Coyghem	318
Doek in de begravingen	318
Ei, 't was inne de mei	57
Het groeten	128
Nijdstange	262
Rouw- of doodendans	159
Stel	263
Andries Geeraard van Yperen	339

Geschiedenis.

Barents	297
Bodem der ‘Vlanden’	245
Bullinger	341
Cassander	310, 337, 357, 374
Cassel	383
Clichtove	358
Collegie der drie Tonghen	312
Cornelius Rijp	298
't Eiland Lango	VI
Eerste Dietschers bij den Noordpool in 1597	296

Ferdinand van Oostenrijk	375
Germaansche stammen	363
Geschil van den Kelk	374
Hans Memlinc	121
Hof van Cuba	312
Jacob Dryander	337
Jan de Witte	312
Jan van Eyck	120
Knobelsdorf	338
Litus Saxonicum	319
Magellan ofte Magelhaans, Vlaming	255
Mathias Francowitz	339
Mathias Lambrecht	360
Menapiërs	317, 382
Naar Jerusalem	I
Reliquiën van St. Janskerke te Rhodes	VIII

	Bladz.
Ridders van den ronden eetberde	7
Rijkaard Cox	340
Rhodes	VI
Sint Gillis te Brugge	108, 118, 150
Vaders van Trenten	376
Van den Damme	119
Van den heiligen trapkom	4
Van Lede	119
Venetiën	III
Willem Kettler	342

Gods lieve Heiligen

Eeredienst van Maria in Ysland	243
Esclavina	140
Het graf van Sinte Pelagia	XIII
Een middeleeuwsche bedevaart	138
O.L. Vrouwe van Rust-Madoene	138
Pelgrimshoed	140
Pera	140
Sint Gillis te Brugge	108, 118, 150
Sportellae	140
Testimonial	141

Kinderwereld

Koekske-bijt	287

Kunst en Wetenschap

Keiallaam	134
In den voorwinter	73

Liebaart	307
Magelhaans	255
Mbulu	308
Mooi-Meisje	288
Nkula	305
Op schilderen uit	366
Rattemol	173
Steensterre	173
Ut pictura poësis	331
Vlaamsche beeldhouwers	351
Vlaamsche zegels	272
Zandmol	174
Sigursteinur of Zegesteenen	352

Oorkondschap

De geestelijke echo	42
Heidensch Kerkhof	320
Heilige drinkschalen	6

	Bladz.
Heilige trapkom	4
Heilige waterdiepten	6
Jan van Lede	119
Naar Jerusalem	I
Onveroorkondschapte West-Vlamingen	133
Oude reke leugens	45
Oud gebedeken	44
Oud lied over den dans	42
Oud lied over de Wakkensche Heeren	44
Sint Gillis te Brugge	108, 118, 150
Ridders van den ronden eetberde	7
Twaalf begroetingen aan de werktuigen der Passie	31

Taalkunde

Am	216
Bijvoegende wijze	27
Bottelaere	365
Couckelaere	365
Flardesloo	364
Getal wijzen	23
Graad of *gradum*	6
Ham	217
Hammerick	218
Iseghem's taaleigen	237
Iseghem's Vlaamsch	XVII
Kom	4
Komp	4
Laar	365
Leuko	253
Lichtervelde	252
Loo	364
Loo en Laar	362

Muide	239
Rousselare	365
Rumbeke	280, 336
Saint graal	7
Sanctum gradale	7
Taalverarming en Taalverrijking	101
Terp en tomme	263
Trapkom	4
Uitspraak in het vlaamsch en in het fransch	2
Vladsloo	364
Vlaamsch en fransch leeren	1, 33, 81
Wandeling naar den ouden wal	293
Wijzen der werkwoorden	23
Zoogezeide voorwaardelijke wijze	24

Verdietschingen

	Bladz.
Actif social - De have der gilde	XXXII
Assignation - Schuldverwijs	349
Automobile - Zelfwagen	176
Biljart - Stootberd	191
Biljartbyle - Stootbal	191
Biljartspel - Stootspel	191
Biljartspeler - Stooter	191
Biljarten - Stooten	191
Byle - Bal	191
Caisse - Geldschap	350
Capital - Aanleggeld	350
Carambole - Tweeraak	191
Chambre syndicale - Gilderaad	XXXII
Conter - Weerslag	191
Conteren - Wegslaan	191
Conseil fédéral - Bondsraad	XXXII
Contreffect - Weerbate	191
Coudure - Buisch	191
Couleeren - Meeloopen	191
Cours gratuits de langues commerciales - Onbetalende leergangen van taalonderwijs voor handelaars	XXXII
Créditer - Inschuldigen	350
Débiter - Uitschuldigen	350
Effect - Bate	191
Eindband - Endelboord	191
Endosser - Overteekenen	350
Escompte - Afkerf	350
Fausse queue - Wanstoot	191
Frais de douane - Tolongelden	350
Gilde der handelslieden te Brugge	XXIV
Inventaire - Boedelschouw	350
Krijt - Witsteen	191

Lava - Vierbergsmalt 133
Lettre de change - Wissel 350
Masseeren - Stekken 191
Ordre du jour - Dagvaart XXXII
Parochie - Herdnisse 109
Partij - Spel 191
Partijstoot - Winstoot 192
Passavant - Doorlijd 351
Poids brut - Vrachtgewicht 351
Pommerance - Bobbel 192
Queue - Stootstok 192
Responsable - Aansprekelijk XXXII
Salaire familial - Huishoudmatige daghuur 176

	Bladz.
Section des fêtes - Vakraad der vermakelijkheden	XXXII
Section des intérêts professionnels - Vakraad der beroepsbelangen	XXXII
Section de mutualité - Vakraad der onderlinge behulpzaamheid	XXXII
Section de placement - Vakraad der bestedingen	XXXII
Section de propagande - Vakraad van den aanwerfdienst	XXXII
Sections - Vakraden	XXXII
Série - Reeks	192
Service de charité - Liefdadigheidsdienst	XXXII
Service pharmaceutique - Gerievers van geneeswaren	XXXII
Véloclub - Wielmansgilde	176
Velodroom - Wielperk	176

Verhalen.

Eynsteins Asgrimssonar	241, 257
Lilja	241, 257, 273
Een pijpe of geen pijpe	282
Van kleene Klaai en groote Klaai	89, 97, 113
Van den wonderbaren eeke	49, 65, 129, 166, 181, 209, 234

Vlamingen

ZENDELINGEN

Anseeuw A.	304
Beck Hendrik	223
De Beerst Gustaf	145, 161, 177, 194, 225
De Lattre (De Laet)	232
Loonus Lodewijk	304

Meerschaert Hoogw. Heer	303
Stroo Camille	303
Van Damme Joseph	62
Van den Driessche Cyrille	316
Van de Sompel Hendrik	303
Van Honzebrouck Renaat	303
Van Houtte	224
Verleure Karel	223
Vervaecke Achille	331
Vervaecke Cyrille	303
Zuster Maria Godelieve	80

Volkszeg

Als de klok luidt	13
Al den heerd oprakelen	11
Als men over 't kerkhof gaat	14
Als 't ure slaat	13
Bij nieuwe mane	11
Bij 't ontwaken	12

	Bladz.
Bij 't sluiten van deuren en vensters	10
Een van Lombardzijde	160
Gebed des avonds	13
Gebed op den noen	13
Geld hebben	239
Geluksteentjes	352
Hij is naar Poperinghe	160
In den dunder geblauwd	160
Kweekt jongens	160
Nu ga ik slapen	9
Op Palmenzondag	11
Oud gebed	12
Oud gebed tot O.L.V.	14
Oude vlaamsche dichtveerdigheid	9
Oud schoolgebed	13
Tegen razende honden	11
Tot de H. Rosalia	9
Vasten	160
Wanneer een bieman een zwerm kreeg	10

Vragen en Antwoorden

Duguilare - is die naam vlaamsch of spaansch?	336
Frans Beuckels - wat is er geworden van?	288
Makkabeusdans - wat voor een gedicht die?	304
Michaël De Scheemacker - is dat de naam van eenen klokgieter?	336
Mistpoef - Waar heeft men het w. - Fr. hoquet de mer gehoord?	111
Mooi-meisje? - Welken visch noemt men te Oostende	111, 144
Vetvisch - Bestaat te Oostende het woord?	111

Vreemde landen

De Butwa of vrijmetselaarsgilde van Opper-Congoland	290
De eerste Dietschers bij de Noordpool in 1597	296
Mpala	290
Maren uit Congoland	289, 305, 321, 353, 369

Wangeloove

Nevelschip	143
Nkuba of de Donderdrake van Opper-Congoland	171
Schotsche Tooveressen	320

Wetensweerdigheden

Boekenveiling	318
Bouwtrant der hofsteden	127
De bodem der ‘Vlanden’	245
De Pe-tale	190

	Bladz.
't Eene-sermoen	152
Guido Gezelle	XXXIII
Het groeten	128
In 't jaer 1796	240
Langstlevendheid	255
New-York	128
Vlaamsche Leeuw in Sina	112
Wording van den turf	246

Woorden en Wendingen

Aan de balke teekenen	125
Achtermesse	250
Afdragers	60
Afhoogen	204
Afgaan	15
Afgever	60
Aftelder	60
Aldernevens	151
Aschgrouw	271
Baardejong	301
Baloorde	96
Barbieren	268
Bedreeuwelen	96
Belleman	268
Berechten met een' suikerboonperse	16
Beschreven zijn	125
Bleuzekaken	300
Blinken	29
Boereduivejongen	270
Bronder	60
Broodnoodig	96
Broek-af	96

Buiken	250
Chachaaien	96
Dikke brasem	271
Den honden slachten	266
De wijc	118
Donderpoozen	153
Doopkompen	7
Droogscheren	95
Duivelsbete	205
Duren	125
Eerdetrekkers	60
Fierelaai	96
Fraaie mans	41
Garde	271

	Bladz.
Gawagen	327
Glazene krikke	270
Hager	60
Hagershulpe	60
Halsvin	204
Hazepootte	42
Lam	216
Lammerick	218
Hammewuiten	121
Iets ongelooflijks	29
In de asschen schijten	266
In den Zaadbak	30
Inspringen	299
In zijn gers	269
Invoerders	60
Inwend	329
Inzetters	60
Kaf	95
Kale met den haak	267
Kalanders	96
Kei vlaên	16
Keien koken	157
Kerkewerk	270
Kerkhofblommen	80
Ketel	4
Ketels	5
Kleite	44
Kluien	157
Klokke heffen	120
Knechteknol	329
Knopen en ouwen	15
Koekske-bijt	287
Kom	4
Krake	222

Krijgere	220
Kwakpuit	223
Lachtand	270
Lader	60
Leedtoge	110
Leege getoomd	270
Leelijkdoen	95
Leep	204
Leithee	79
Lekmoes	206
Liggen	15
Loepken	42

	Bladz.
Loopen was loopen	95
Lossers	60
Lousse	221
Maaschhout	44
Marel	252
Meulenaarsleeuw	30
Meurbrekerij	300
Met den steert naar den markt	15
Mijn duist lezens	286
Mishangen	267
Molskrieken	330
Moortelmakers	60
Moortelvoerders	60
Morgen	29
Mostelle	269
Muist	15
Negge	302
Nekkersketel	5
Nekkerskom	5
Nekkerspoel	5
Nog vlaamsche woorden en spreuken	29, 189, 266, 327
Offerblok	299
Onbate	223
Ondernemendheid	157
Opkomeling	125
Oplegger	60
Opmageren	251
Opsteken	266
Op zijn smeer leven	266
Over de halve deure	16
Over duim binden	15
Ovejong	60
Overslop	151
Pateelkestijd	204

Perlutje	267
Plijs-plas-plorium	268
Pikke	30
Pytje-fernyn	124
Plantstaken	96
Poeni	221
Pulfen	223
Pulkers	15
Ratoorde	31
Rijbende	15
Robbetjokt	190
Rogaal	220

	Bladz.
Rollekabollen	96
Rouwen duivel	29
Ruggeklap	15
Schavierblusschers	152
Schippelijk	269
Schijve	96
Schoepijt	250
Schoeperinge	266
Schof	126
Schottersgaleye	151
Sim	41
Sint-Tolpedag	220
Smoorlijk	206
Snotvet	45
Sneute	15
Spelmaker	204
Sporrezaad	221
Stampekadul	267
Stampepoef	96
Steenovenvolk	60
Steke de spelle	124
Stel	222
Stuur begin	266
Tert-op	15
Thuishoudelijk	287
Tjeffertje	15
Toppen	299
Tutte	302
Twee natte zakken	126
Uil in 'nen van	15
Uitbeven	267
Uiten	285
Uitkomen	79
Van geen ontzeg	271

Van 'ne goên	124
Verantwoorden	151
Verdoen	268
Vergelijkingen	237
Verhanden	79
Verhemden	79
Verkelde	15
Vermaanden	79
Verpoeft	251
Verschietachtig	327
Verspitten	328
Verstuiken	300

	Bladz.
Vertinnen	96
Vierbergsmalt	133
Vla'en of vladen	133
Vlamen	133
Vleidank	252
Voorenbollen	207
Voortvertellen	267
Vormaar	60
Waereghemswaar	220
Warentig	240
Water putten	29
Weteweet	125
Widouwwulge	223
Wilder als wild	30
Willekens	267
Wijsten	268
Winterwerk	189
Woorden lijk ponden	30
Zatlap	96
Zeeuwelingen	206
Zet klauwen	16
Zetter	60
Zijn beer danst	268
Zintje	268
Zorgzak	207